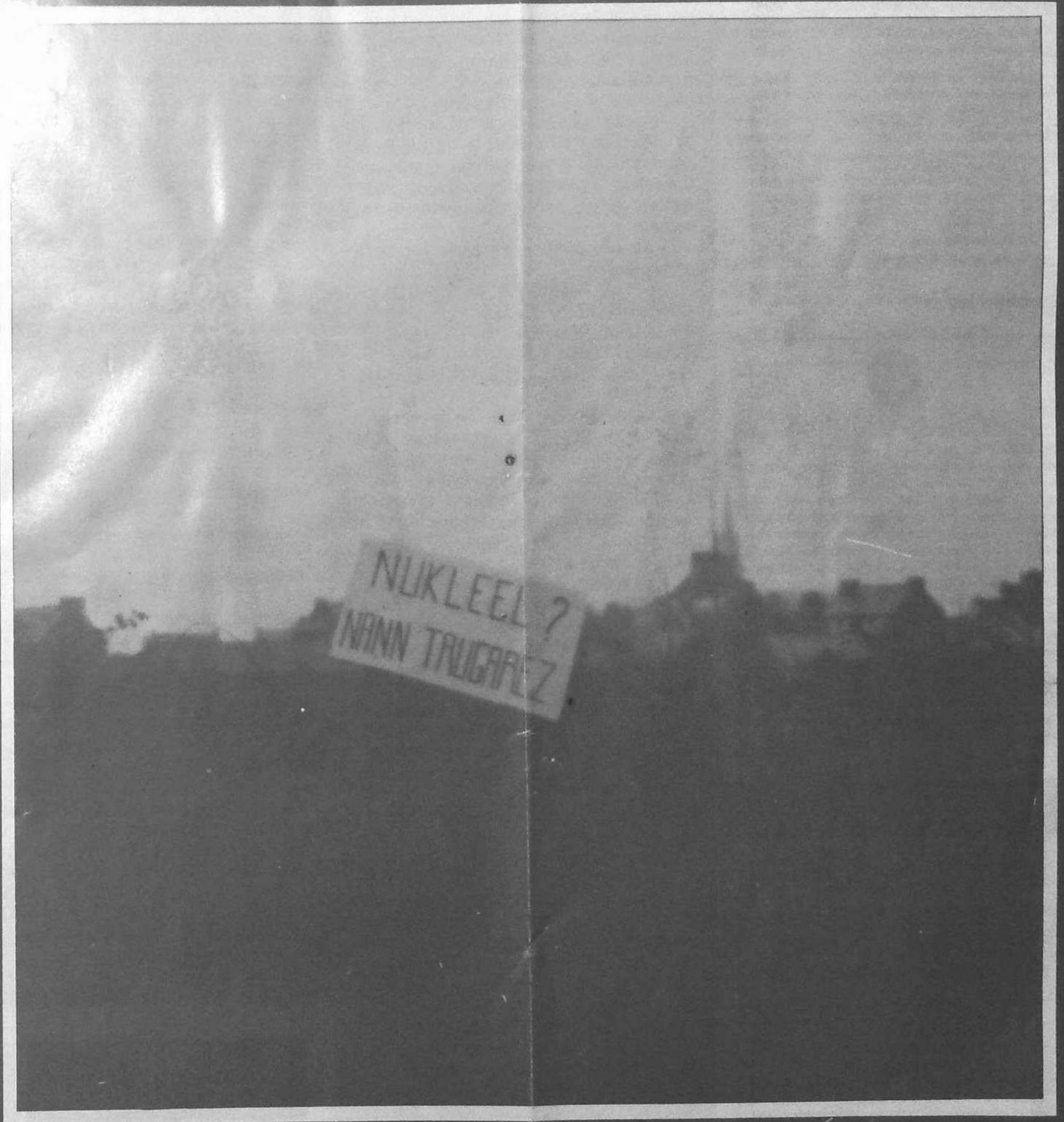

POBL VREIZH

4

KERZU 1979
NIV. 118

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

77 listennad

J.L. Kerroul, Brest	20,00
J.P. Kervevan, Brest	20,00
Y. Croquer, Brest	20,00
P. Menez, Brest	20,00
M. Soudan, Brest	20,00
Komite stal SNP Brest	80,00
C. Pierre, Foulaouen	10,00
E. Jasthi, Kargadeg	20,00
Y. Rioumard, Kimerzh	20,00
E. Henry, Lannou	40,00
V. Duval, Zalc'h	20,00
F. Allain, Plouarn	80,00
M. Lescop	20,00
Mariel e Maure (178)	50,00
A. Savat, Choet (481)	20,00
M. Marchal, Tunis	20,00
M. Bauer, Iste e Sargis (184)	20,00
V.H. Peron	20,00
E. Gou, Caro (14)	20,00
D. Deriah, Mael-Karnez	10,00
D. Le Saux, Sant-Brieg	10,00
F. Penne, Le Troc'h (138)	10,00
H. Gouarnen, Sant-Malo	80,00
T. Douai, BPA	50,00
J. Pheier, Gwened	50,00
B. Gwigorez, Ramboulet (178)	44,00

708,00
Diwar al listennadur all 2320,00
War-un-dro 3028,00

Brew 1 180,00L er mis al 15 a brofouren
36,00L peb heni well-wazh, 709,00L er
mis-mañ 124 a brofouren - 28,50L peb heni
well-wazh. War an daou ve : 889,00L da
lareo eo 445,00L peb mis. N'eo ket kalz ha
n'eo ket nebeud - n'eo ket re - ne vez ket re
marte ! Aditrapet eo an diarte ganemp, ha
fuzet hon eus e feuz-beb mis an 800,00L
hon eus tizenn bras anezha. Hag kresk zo
adarte war an traou, ha kaer hon eus ober, n
vez diessoc'h diessoc'h dimp dont a-benn
eus hor stal, diessoc'h ma plekostomp d'ho
dorc'h al en he sav... Med chom a ra en he
sav evellent !
Da brofouren ar mis-mañ, d'an all-re a ro o
ave-hant hag o istim da b-Pobl Vreizh - o
istim didan spessou o arc'hant - e lava
romp, ur wech ouzhpenn, trugarez vras hag
anaboudegezh vras

Pobl Vreizh

KOMANANTO

boutin	40 L	V
skoaz	60 L	R
pe ouzhpenn		E
KRP ROAZON		I
2746-79		Z
C.C.P. RENNES		H

T. Moullezezh - Iroise -
29200 Brest
Renne ar gelaouenn
Fanch Morvanneuc C.P.P.A. 50 091
1700 sa-zerenn

Kemennadenn

Pedet eo ar re a gass pen-
nadoù da b-Pobl Vreizh d'ober
evlennn mar plij ganto :
- skrivañ war un tu hebbén
eus ar follenn ;
- mar skrivont gant ur meka-
nik-skrivañ, ober gant un vtroli-
nenn frank : mar bez un dra
bennag da c'hanñ, da reizhañ,
da gempenn, e vez kalz aessoc'h
pa vez plass d'hani ober war ar
vammakrid », heb bezañ oblijet
da adkopiañ peb tra labour hir,
divourrus hag ur c'holl-amzer ;
ken priasus eo amzer paotred ha
merc'hed skipañ Pobl Vreizh
hag heni n'eus forzh piw ;
- mar skrivont gant an darn,
ar pezh a zo merket a-us zo ken
gwir all : ra vo stank ha frank an
takadoù « gwen », goulllo, ma vo
gelliet ober ar c'hempenn war-
boun ;
- arabad skrivañ beteg traou
ar bajenn ;
- HA DREISTOLL MIROUD
UR RIBLENN-BAJENN (AHAN-
TA : UNE MARGE, E GALLEG) O
TALVEZOUD AR 1/4 D'AN NE-
BEUTAN EUS LEDANDER AR
BAJENN.

Evel hon eus kemennet deoc'h
dije igw, Pobl Vreizh mis Du
(niv. 117), p. 31 ez eo red
d'hon kenlabourerion kass o fan-
nadoù, kemennadennou, barzho-
negou, lizherou... abred awalc'h
dimp d'o ressev d'an 10 eus ar
mis d'an diwezatah.

Ar re a c'houlenn diganimp
embann kemennadennou diwar-
benn stagou brezhoneg a aossent,
o kav dimp n'eo ket re goullenn
diganto sevel o c'hemennadennou
e brezhoneg : n'omp ket meka-
nikou da lakaad traou e
brezhoneg ; n'eus netra, nemed
ar vadelezh hag ar spered a gen-
labour e-barzh ar stourm ewid ar
brezhoneg, n'eus netra douz
hon lakaad da embann kemenn-
adennou a vez kaset da b-Pobl
Vreizh gant strolladoù ha tud
n'int ket nec'het gant Pobl
Vreizh ahendall... N'omp ket
kennebeud mekanikou da
voulfañ n'eus forzh petra hag
awid n'eus forzh piw. Darsed e
vefe eus perzh tud zo, hag a vez
o c'houlenn digant Pobl Vreizh,
aketus hag ingal, embann kem-
ennadennou ewid o chapel, ha
pa vefe ur chapel vrezhoneg,
darsed e vefe eus perzh an dud-
se, pa da vithañ eus perzh

unan bennag anezo, bezañ ko-
manantet da b-Pobl Vreizh, pa
na ve ken. Ma n'o deus kela-
senn ebet, pe ma 'z eo ket o
c'helaouenn d'an traon ina boud
e oa e galleg ewid ar 95%), ne
weler ket perag ez aje Pobl
Vreizh da vatezh gant tud na
raont ket dezi, n'eo ket ar SMIC,
mes pas memes ur sardenn...

- Ne vez ket embannet war
b-Pobl Vreizh ar penadegoù, lizhe-
rou, barzhonegoù, ar kaset
dihanw, pe gant ar ham-
pluenn o talvezoud gant hag
un hanw dianav. Ne vez ket em-
bannet eta barzhoù, ar Noun
b/Ploeven diwar-benn ar roudur
ofisiel karant. Ti-vezet «
peogwir n'ousc'ap kalz ar eo an
Noun-se.

- Lennerion ha kelennerion
Pobl Vreizh n'eo ket gwir
ebet war ar gasetenn ; pa
savont ul lizher ur barzhoneg, ur
penad, memes sined, hag e
c'houlennont e vefe embann-
net, arabad dezou klask gwaskañ
war ar re a zo e karg eus ar
gasetenn ; ar re-mañ n'int, ur
wech ouzhpenn, na mekanikou,
na memes moullerion o voulfañ
kement hag a vez goullennet di-
ganto moullañ. Chom a ra Pobl
Vreizh ur gelaouenn politikel e
brezhoneg perc'hennet gant Uni-
vinezeh Demokratel Breizh. Roñ-
a raomp a gomz da veur a heni,
zoken ewid hon dislavared. Mes
ar pezh a raomp n'eo ket abala-
mour e vez gwasket warnomp ;
ar gwir hon eus da varn ar pen-
nadoù, peogwir hon eus ar
respontegzh ahendall, an tru-
buhlhoù a wechou, al labour, ar
skuzhder hag an tor-penn
dalc'hmad.

N'omp ket tud o kerzhed dre
ma 'z eus bet lakaet ur bistolenn
(prest da denañ) war gom o zal
dezo ; nann, n'omp ket tud sort-
se, dre chans. Ober a raomp eus
hor gwellañ, mes ra gompenn
hon lennerion e tie usan bennag
delc'har krog e-barzh ar stur...

Pobl Vreizh

**LENNIT
POBL VREIZH**

ERITREA : UR BRESEL DAMANKOUAET

Pelec'h eme **Bro-Eritrea** (Érythrie an
galleg) ? E miz **Bro-Etiopia** eme, etre **Bro-
Soudan** ha **Bro-Djibouti**, E penn ar Mor Kuz
eme an oad arde, ha kompren o roer
awalc'h ne chomfe ket diablant ar broioù
brav auzh ar pezh a c'hoarvez er vro-se.
Ur vro eo **Bro-Eritrea**, zoken ma oa bet
diablant ha staget ouzh **Bro-Etiopia** gant
an impalaer (empereur) **Manelig** e-kira an eil
hag-henn eus an noatvedeg koadved. En
igantved koadved, avañ a d'asoc'h, e vefe
gant **Etiopia** gant armoù **Mussolini**. Pa
veze digantet **Etiopia** douz an arme Italia-
n e Stevens an **Hegus** a (**Haile Selassie**)
d'asoc'h an **Eritrea** ur strollad « ewid an
noatved » c'hoant gant da stagañ
an-douzh **Etiopia**.

Paset veze tud gant an **ONU** da **Eritrea**
d'asoc'h da welet hag eke a devoù
c'hoant an dud da gomp ar vro-dalc'h,
e vro dehe, peotramant ne vezant staget
ouzh **Etiopia**. Diwar lewe an ar Stadoù-
Unanet (USA), e gant lakaet da savet ur
c'hanw ewid o arme **Kognew**, an **Eritrea**,
ewid 25 bloaz, hag an vev diviset an **ONU**
(en desped da oll an **Unvinezeh Sovieted**) e
vije o kuzhetet a (federe) **Eritrea** gant
Etiopia e 1952.

E 1962, e vev lakaet **Eritrea** d'ur rann-
vro eus **Etiopia** ewid ar re oll krog da tud
d'asoc'h, da stourm gant armoù, aboude bloaz
diga d'ar c'houlec'h.
Pessant strolladoù zo o ren ar stourm
se ? Tr' emant

- an **Talbenn ewid Franke Eritrea** eme
ev e zalc'h (e 1977) komog ar vro, mes
maod eo, ha sikouret gant **Bro-Irak** ha
Bro-Arabia.

- an **Talbenn Pobl da zic'hoññ Eritrea**
e vez roet nebeud a sikour d'ar, harpet
ev un rann gant **Yemen ar Su**, **Bro-Soma-
lia** ha **Bro-Siria**. Mes oaset mad eo, ha
krouet 'z eus bet un toulad mad a isfram-
moù (infrastructures) gant. Hentou, vith
liad kenwerzh, kevelourioù (cooperatives)
labouradegoù bihan hag all... Arre med-
gant an dot, aboudeur d'ur sikour ha

d'an esatalladoù bet savet gant. Ur strollad
lik eo, tud a beb sort relijiñ hag a beb
sort gouern emañ. Ema kreiz ar vro en e
zalc'h.
- an treda-strollad n'eo gwali grev
c'hoazh, met skouzellet e vez gant **Bro-
Arabia** ha **Bro-Libia**.
Mil rekouret e vez an oll strolladoù-mañ,
a vezant g'c'hellont mont da gask (repe da
Vro-Soudan forzh pegoalz, lakaet 'vezant
da dont ha da voer 'vel ma korant.

A-barzh mañ pelloc'h eo net gwelad mad
penaos eo kont armoù ma krogas an
dispac'h (révolution) an **Etiopia** ; skouzellet
vefe honañ gant ar **Stadoù Unanet**, ha
stourm Eritrea harpet gant ar broioù sikouret
dre vras.

P'eo bet diskoret an impalaer **Haile Se-
lassie** en 1974, eh a e penn ar gouarn-
ment, goude hewis a z'asoc'h nebeud an
vezet, an toulad ofisourion em ra ta
kreiz, menazet sikouret gante. Hag int da
sevel neuse ur sard rakun (programme)
demokratel : antav a ra ar rakun-mañ er
eus distavarañ etre ar broadoù dihefvel,
e eil renk, avad, int lakaet gantañ, roet vo
d'ar broadoù o gwirioù, med n'o devo ket
exom d'an em zistronañ douz **Bro-
Etiopia**...

N'emo ket, avad, ar rakun-mañ douz
c'hoññ **Eritrea**, ha d'ar-het a raont da
c'hoññ, ha da stourm, da gomp ur vro d-
zalc'h.

Gant kement-mañ e regouez ar c'hañc'h-
mañ bras e-barzh emzalc'h ar broioù a
sikouret bro pe vro er c'horn-se eus Afrika.
- an **Unvinezeh Sovieted**, ha d'ar heul
broioù ar reter, em ra ta ta zistav, o
mignoned (**Eritrea** ha **Somalia**) ; hag int da
gass armoù, ha goude tud d'ar impli, da
Vro-Etiopia. Er c'hantrel ez eo sikouret
nebeud a-walc'h **Eritrea** na **Somalia** gant
« **Braioù ar c'hornag** ».
Gant sikour soudarded eus an **Unvinezeh
Sovieded** hag eus **Kuba** (beteg int ar

bloavezh 1978) e fev arme **Etiopia** o-benn
d'adkoad he c'hrabanoù war gerioù pen-
nañ **Eritrea**. Hag emsoverion **Eritrea** da
renkad kulañ an tamm. Med delc'har o
raont da stourm, ewid o tobi ha gant, hag
henn ober a refaset, moarvat, beteg an
tred'h.

Diwar an darvoudoù-se ez eus tu d'ober
un toulad ewazhiadennou : aboudeur da
betra eo deuet an **Unvinezeh Sovieted** da
stourm ouzh **Eritrea** goude n'he devoù
sikouret anezha ar-roag ? Mad na dehe
gwelad **Etiopia** koll ur « rann » anezha pe
an den eus an tu dehe en he fern, ha n'eo
ket mad dehe ken pe oo arrou un toulad tud
eus an tu kreiz, soñset, e penn **Etiopia**.

Unan bennaket a deufe neuse da serjal
n'eo ket douz penadegoù (principes) er
sikouret-erzh eo e vez digaset politikel-
divezet an **Unvinezeh Sovieted**, met douz
hec'h e interestoù a vro c'halloudig.
- Arabad vefe d'ar pobloù gwasket tizout
re eme da vatezh sikouret en o stourm, ewid
ma oar d'ijñ pobloù **Bro-Litania**, **Bro-
Letonia**, **Bro-Ukraina**, **Bro-dChekoslovakia**,
hag all.

Rowan THEVRIAG

Komanant d'ar gelaouenn bannet nemet e
brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

a gass e komanant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estreñvro : 60 L (1)
(1) Diessoc'h ar gelaouenn na servijont kalz

Armañ an arc'hant
dre c'hakenn-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre c'hakenn-vank (1)
CCP RENNES 2746-79

* da verkañ dre red war ho kolo-lizher

**Café des Mouettes
Tavern ar Skrewed**
Guinness diwar ar wisketes
Parzh a goñvers
BREST
Tel. 44.33.21

BUHEZ UR PAOUR

An den a weber e hortred amañ, n'eus ket gwall bell to eo aet da Annon, d'an oad a dri bloaz a bewar-ugent... Bez e c'hellan laer e oa bet gant e Koad-Kew, parres Skrivagn, d'an 11 a vis Eost 1896.

Lavaret a ra lod ez en frost ar Vretoned da soñjal e-barzh ar marv ; sañset, kentañ tra a raont heb m'itun, pa zigoront o c'haselen, eo mont buan da sellad douzh roll ar re varv, da welet piv to nevez get d'ar bed all, da welet gant piv euz ar servij dez-ha-bloaz a-benn ar sul a zeu... A c'hell bezañ. A c'hell bezañ e vefomp douget da soñjal e-barzh ar marv, heb bezañ spontet gant tamm ebod... Gwechall a-rao da vitanmañ, ne vese ket kuzhet ar marv ouz ar vugale ; peogwir ez eus da vervel, ha peogwir n'eus netra strouc'h euid se, arabad ober van da vezañ dull ha bouzar, pa welomp ha pa glevomp an Ankou o vont hag o foni gant e gargellad...

Ha marvet eo Pêr, Ha n'eus bet nemed un nebeud tud o c'honzoud kement-se : re e barres, Ha c'hoazh e oa o chom war ar maer, E kerioñ zo e c'hell an ben merwel evel ur c'hil ; ne m'eo den ebod, Pa varv un den brudet : Stalin, ar Pab, De Gaulle, Cl. François, J. Briet, Mestrinc... (pe e vefe brad vad pe wall vrud, he defe lakat an heni-mañ-hañ da vezañ pa-vezañ), epad d'zo pa dr'i derezh eo vez nemed se war ar c'haselennoù, er skingomz, er skiwell... Pa varvas Pêr, ne voe kaset nemed un nebeud tud da gaout poan spered, hag an darnadig tud all heñp anavezet ne voent na souezhet na strafuilhet, kozh e oa Pêr, dañst e oa e droù... Miser en doa : setu euz dilivret bremañ, ha disannet e vreg hag e vugale, en desped d'ar boan spered a zeu da heul an dispart.

Den ebod n'en deus bet gwaer an distroñ, greggen-garv diwarben Pêr warlerc'h e varv : piv 'oa Pêr ? Ur paour, ur peñst kozh eus maesioù Breiz-Izel, evel milleroù all heñvel outañ. Netra da lavaret diwar o fenna, netra da lavaret diwar o benn.

Netra ? Marteze. Ha koulskoude, na boud en deus bet bewel Pêr didrouz ha didrad, ha divad avall' ouzbepenn, e kaver e-barzh buhez ar paour-se danvez d'en em soñjal, ha peadra da saludad Annon un den bet fidel, a hed e vuhez, d'ar haourteuz ha d'al labour, heb klemm morse. Milleroù zo ha zo bet evel-tad, gwir eo. Enoañ an eñvor anezo oll war un dro a c'heller ober, e-ser dibunañ neudenn nevez torret buhez Pêr.

Ur paour, Ne oa ket dez ar peñst e-

oa Pêr un den ceun, ya'h a gorf hag a spered, didro. Geisou paotred ar c'hérioñ ne oant ket euid piñoud dezañ tamm ebod...

Pa zeus ar mare da annezouñ an die dre an tan, e voe gouezet pere 'na ar hortred solid... Euid ar gouarnamant, euid an « Etat-Major », euid an ofiserien hag an ofisierien, e talvez ar Vretoned gwelloc'h euid dir : amez e talvezent. Ha n'eo ket bet esperet ar maerose d'heran lakaad e-barzh ar foni, e-barzh genn ar bleiz. Lavaret a ra izouez'h kement monumant ar re varv a gaver e Breiz, pegen ruz, pegen sened, pegen dispont eo bet ar Vretoned nevez gant bewar. Moar spontose, ha ped ha ped peñst zo bet aet beteg rouñ o buhez euid ar Frañs na oa ket o mammvro, hag alies o alies paotred rannbrazhioù all ar Frañs, o kement ket mont d'al lazbedd... Moar euid ar barres ma oa Pêr anez e-komp a euid n'eo hanw ha bewar-ugent, euid 1800 den a oa o chom euid en amezose ; bewar 1800 den, e oa, savet, 900 paotr ha 900 plac'h ; e-barzh an 900 paotr eo kaset hag ar re gozh-kozh, hag ar vugale, pe 900 den, 90 anez (war boues unan) labret er brest ; unan war zeg, hag unan war bewar ma konter d'zoar ar re a oa bet gallet : 25% a soudardet labret. Hag e kement parres eus Breiz emañ kaset euid e Breiz, diw wech uheloc'h eget e-barzh ar peñst eus ar Frañs...

Ar Vretoned n'o deus ket gouezet mad biskoazh pegen prisus eo bet o gwad euid difenn ar Frañs. Euid difenn Breiz war ar memes tro, a laro an alvokaded. Beteg ar serien poent heñker. Hag n'eo ket e Breiz an heni 'na bernet ha dastumet pinwidgerzhioù ekonomikel ar Frañs : gwad ar Vretoned en deus servijet da saveiteñ pinwidgerzhioù na oant ket dezo, rag dija en amezose e oa Breiz kalc warlerc'h, hag ar Vretoned en em dennet bew e-mez eus an ifern n'o deus bet digoll ebod euz ar boan hag eus an trabuilhoù o deus bet...

Pêr, evel al lodenn strazañ eus ar Vretoned, ne oule ket an doare. Lavaret 'oa bet dezañ e oa an Alamant (Prussianed) oant c'hoazh euid kalc en amez-se... Gwall dud, sovajed, hag e oa red miroud outo a vont pelloc'h war rang... Lavaret 'oa bet dezañ e oa ar Frañs ur mammvro vad, madelezhus, heokus, ya, brokas peogwir e oa bet aet beteg sevel un ti-skol ewitañ hag e genvrois, da zeskñ gallet dezañ... Pakel e voe ar Vretoned e diabarzh korventenn ar vroadelouriezh

e'hall : dre ma ne oule ket Breizhele kement-se a c'hallez, e na dines laer e oant Gallaned vad... Penaos dikouez e oant Frañsien vad memestra ? En ar vont dez hardizh, diopont. Hag e rullbas gwad ar Vretoned war zouar Frañs...

E ti Pêr e weber hiziv c'hoazh ur bapereñ lakat dindan ur werc'h en ar stern koad : gweled a raer portred Pêr war e eñvad soudard, ar vedalen a vresei, hag ar gerioù-mañ dindan : « I citation. A fait Verdun ». Verdun, Douaumont, La Voie Sacrée... pa soñjer et gwad en deus redet aet o gwad tud eus Breiz, Bro-C'hall, Bro-Alamant... Nag euid petra ?... Pa soñjer en deus Pêr, epad bewar biop, bewar dindan an amez, treid ha disveker e-barzh ur vouilhenn fank ha gwad, an tamm hag ar bledou o tremen heñvou d'gouarnamant : bet eo bet e kompagnuneg ar marv a zo bet alies war e dro, distad, ma d'eo ket bet levezet gant bewar biop gantañ. Nann, n'ema ket hanw bewar o monumant e barres... Deuet eo bet ar marv-dro, bew mes pas heb poan : peogwir ar veud e chomo beteg e varv, e kement ar broad e timez. Pêr gant ar gweled ar paour hag euz : e vreg a oa an amezose euz bewarzeg a vugale... E vreg a oa vugale a c'hanoz gwreg Pêr : gweled euz a varvas es vitho.

Savet o deus un tegerzh l'han da fenn : emañ, epad hanter-kant bloaz pe diuz, e chomo Pêr, o heñvel e blianedenn, plantenn an dud paour ha diwez na oñtont nemed labourad, diglemm, divrad, div... A-wechoù e klask Pêr kompren un dra bewar e-barzh c'hoazh ar bed, euz trecher-breiz hag ar drañter brezhoneg : « Heñvel Amerikaned ? Hag ar Rouan ? A. J. De Gaulle, hennez zo un den ha. De Gaulle zo bet ewitañ un doue, un tud, un set mad. Petra 'fad deoc'h ? Ur luk eo ar politik euid an dud paour : n'int ket stummet mod ebod. Penaos e voutont neuz ? Aez eo goud : euid ar re a zo chomet, mod pe vod, a-du gant de Gaulle hag o'ch ober van d'ober evel m'en defe, euz, gwraet...

An dud paour ez eus tud all da soñjal ewito, setu perak e c'heller komz eus aralc'kadur : un all, unan arall a soñ ewito... Un den a levenn eo bet Pêr a-bed e vuhez : sentus douz ar stad, sentus douz an tis (heb bezañ re zevod), sentus douz lemm al labour, sentus douz e blianedenn. Buzhodus eo gweled pegen peñst poent e war ar Vretoned sentin, beteg e kreiz ar vro, ma savas emañ tri-c'hanz sloz zo, dispac'h ar bledou Ruz... Hag e plij dezo ar peñch, an urzh (ha pa vefe an distrad distezet). Ha heb heni en e stad : ar paour zo da chom paour. Forzh penaos n'heller ket rouñ o gwalc'h d'an dud « pa ? » a lod war bise-dikad, e tenont da vezañ 'vel chass, morse kountant, o klemm dalc'had, o klask muioc'h dalc'had... Ar paour, euz, bouzet da vevan diwar re nebeud, a oar ar bledañ an nebeud a zo gantañ...

Pa voe kaset Pêr da vered e barres, e oa un nebeud tud heñvel mat outañ o vont da heul e arched. An drapo trilh a oa ive... En ur Vreiz c'hoant gant l'hadur an emrenerzh, ez eus c'hoazh milleroù a Vretoned o vevan hag o vered heb ma vefe bet deuz ar c'hoant-se beteg emañ biskoazh.

F. Morvanou

LE BRETON A L'ECOLE

LIVRE DU MAÎTRE

par Albert Deshayes

AR FALZ
 Melennoñ dremañ an Emzav distezet gant Yann Sohier, bodet emañ skolaerion ha kelennerion Vreiz a-du gant ur skoll vrezhaeg ha talk gwitron
 Lemit Ar Falz I. Komanant d'Ar Falz I
 130 L. euid 5 m. x 3
 AR FALZ, St. Kera-Arguez - 36245 PL. GOURIN MONTRIOULES
 KEP 430 20 H. ROAZON

AL LIAMM
 ar gelaouenn tennet o ruz, 6 gwec'h ar bloaz
 barzhonegoù, kontadennoù, pernedoù a-bep-veur ha kelenner
 80 pajenn e pep niverenn - Renner : Ronan Huon
 komanant 50 L. - Studerien : 35 L.
 Telc'hoer-tremor : P. Le Bihan - 16, rue des Fours à Chaux
 ST. SERVAN 35400 ST. MALO - CCP 5349-06 PARIS

Nevez embannet ez eus al levr da zeskñ brezhoneg da vugale ar skolioù kentañ. Ur levr euz eo dibad vitanmañ : d'zoar levr kentañ 'n' : heni ar mestri gant dindan Stad, hag embannet gant Skoll Vreizh, 1, Plessenn ar Marc haliac'h, 29210 MONTRIOULES

ADLODENNAÑ PE DILODENNAÑ

ase ema an dalc'h !

6

Kampenn ar rannvro en ur zeliher ar gwez.

warlerc'h, ar pezh a zo d'en em gavout. An natur a-veur n'eo ket ken anaturel ha ma vez kredet alies : a-veubod eo bet gwraet, epad kontvedoù, gant an dud, gant al loened, gant ar plant ha gant kement hag a zo o vevañ war e-barz an douar ha dindann. Diwarnañ ul lez eus bet an em gavet ur c'hempenn. Rivklon avelc'h e vefe neuze tachen mod d'an traoù re vuia, heb feuler-avezh. Ar c'hleuzioù hag ar girzhier e kaver enno ha warno loened bihan, laboused, amprevaned, hag all. Talvoudus meurbed lod anezho ewid al labour-douar. Da skwer, gant al laboused pizh e vez lonket al logad-douar. Bez ez eus e-barz an natur « chodennoù » a-boues ewid ar vuhez : pe darr ur mailh e-barz ar chodenn, ez a homañ da fall an he fezh. Da skwer, ma vez distrujet un amprevan hag a zo kustum da glask e vuia-douar ar c'hleuzioù, ez eus kalz da-barz e kresko buñnozh amprevaned all hag a yae kent d'ober e trajoù d'an heni kentañ, ma vez kaset ar c'hleuzioù d'an traoù, ha petra chomo d'ober neuze, nemed implij muioc'h a louseier c'hoazh. Ur skwer all c'hoazh, kehid ha m'emaomp gant diwar studio-dennoù bet savet gant un erklasker war ar vevanezh, eo bet distrujet an digresk war ar parkerier ar c'horn-bro, adal meo bet distrujet al lanneier keth wardra, rag er mañ e kave bod sardennoù hag a lakae bleulv ar melchon da zont frwezhus, dre ma klaskent boued enno.

Ahendal, diwar an erklasker bet savet gant erklaskerien INRA **Rozoz**, e gwezer ez eo kridikoc'h ouz ar c'hleuzioù (evel an « adium » ha reoù all) eostou ar parkerier digor ewid re ar parkerier kaset gant kleuzioù ha gwez. Pa vez yac'h ar hloagwezh, ne vez ket gwall mañ an dra-ha. Med ma teu ur bloagwezh fall war an vezh e vez falloc'h c'hoazh ar ju pa he vez ket a gleuzioù e-barz un dachenn vevan-douar. Rag an em ledal gwall-mañ war ar c'hleuzioù-gwez a zegas gant ar c'hleuzioù.

D'an dud a bli deho mañ da distrujet an oes kompren ne gawe ket ken ar gwez, ha al laboused na boued na bod, gwall-mañ bet distrujet kement klez, kement-mañ lon ha kement koad o zo. Koude-mañ, ket deus ar chaste heben e fra-douar, honw amañ, med dreistoll deus ar pezh dindann hec'h all stummoù ha gant he doareoù riverus, ha distrujet an em gavet er memes mod ha war an heveloù ha gwez : fonsuc'hoc'h e teu al labour-martese, kalz muioc'h ha kalz buñnozh e vez produet kredabl, me l' d'herus tre e c'hell ur sard doare bezañ ve dreistoll ewid al labour-douar. Pa n'eo gow ur gwel zardvoud, gwelloc'h e talz ha ur blantenn pe un anevad an raal ma ne vez ket bet re warzel arag, ma bouez re ewid reñt frwez, loezh pe gig, da lavaret eo ma ne vez ket bet re « spiseat » an traoù war a zra. N'eo ket sur e vefe un dra vad. As re bell war raog mod newez al labour-douar, war zigrez produñ muioc'h-mui. Gant an dra-mañ, ar produñ muioc'h-mui, e vez lakaet kalz a dud da ankouat hoad trouz, diste d'o soñ, evel ar c'hleuzioù, ar girzhier, ar gwez, ar gwazhioù, ar poullioù leun a vuilhenn, ar prajoù boue, ar selenier, ar c'hloz hag al lanneier. Sed oze traoù ma 'z eo traoù ar belsanted a-veur ha d'ober foz warno. N'eo ket didavez a leweson war al labour-douar koude. Martese zoken, ur wech benag, e vo kavet enno un diskoulm da gudennoù hag a zo a-boues ewid ar bed buhezeg, piv 'oar ? Rag, gant al liessart ma 'z int, ez int ur feunteun distrujet ewid ar vuhez, hag ur mirlec'h gwirion ewid ar goemmoù ral ha gwez.

Med neuze, a lavara reoù all, hastit alfo da chom a sav gant an adlodennañ milliget-se arag ma vo distrujet ha distrujet kement vad a zo, arag ma vo gwraet un deserzh deus **Breizh**. Ha bez ez eo hemañ ur soñ fur, pe daoust ha n'eus nemed un tamm bihan deus ar wirionez gant an du-se ? Ha perag ne vije ket kavet an tu da

gass an adlodennañ war raog heb lokaad an distruj krenn da vont d'e heul ? Possibi eo, ya, a gav din, med ne vez ket oes, sur, ober an adlodennañ ma klasker war ar memes tra chom heb distruj re.

Kliewt ha peus honw martese deus talzou-esse bet gwraet amañ hag aont ewid gwelloc'h an adlodennañ war ar poent-mañ. Rañt ar eus bet fra din da weled kement-ha, deus tost awalc'h, en un tu benag e **Breizh**, ha n'eo ket war un doare-mañ distruj heben, med war un tregont ar distruj-ard benag beteg henn, ewid ar gwez vevan-douar. Gant daou pezh a-veur all moarvad, ma vez abec'h ar c'hleuzioù, evel e, e vo gwelloc'h ur dachenn gwezh muioc'h ar c'horn-bro, kresko.

Perag e vo kaset an traoù an-dro neuze ? Arag, kement adlodennañ, hag er bloaz ewid muioc'h, e vez gwraet ur c'hempenn gant ekolojied. Ar remañ, klask distruj **Skoù-Veur Rozoz**, a ra tro ar barrez e heul hag a-dreus. Gwelloc'h rañt an dud hag ar muioc'h. Klask a rañt gwezh martese ha d'ober an doareoù etre parkerier, prajer, lanneier ha koadoù, pelec'h ha penaos enno an heñchoù, ar gwazhioù, ar richteioù, an tachoù daureg hag ar poullioù, pe vez anezo. Da gement kleuz e vez gwraet ar gwel, ha lakaet un doare debal. Da lavaret eo, e vez renket e gig ; med tre, mod, fall pe fall tre, herwez ma vez a-dreus pe a-benn d'an avel, herwez ma vir — pe ne vir ket — douz

DISKAR-AMZER

Er broadenn gwlebrege
Diw renkennad haleg
Mantret.

Lusenn war ar stêr :
Koadoù er pellder :
Bumennet.

Deliou a veleniñ,
Deliou a koueziñ,
Morwet.

A-zic'h oah chiminal
Mocadenn a nijal
Ken skoñv !

Gwennil teo her da bell
Ha ganto, oer diwar wel
An hañv.

Oabl loued, diliv, doanuis
Dini a c'hoagol euzhus
« Karv, karv » !

Y. Duasq

Tachadoù douar gant c'hwec'h pe seizh newez-arad, zo awalc'h ewid labourad.

Harc'hoù gwez pin pa vez oer skarzhet ar gwez-derw.

an douar a vont d'an traoù gant an douar beteg ar richteioù, hag herwez ma vez gwez warnañ ha loened bihan enno pe ne vez ket. Savet e vez neuze kornenn ar barrez, liesset e vez warno ar c'hleuzioù (gant al liw diouz ar zivoudegezh), ar gwazhioù hag ar richteioù, an heñchoù d'ampredet hag ar re zisaset, ar parkerier, hag all. En tu all d'an ekolojied, e teu iwe tud deus « Martesezh ar Savadurioù ». Terran ar raont fofad deus an tiez kazh ha deus ar manerioù. Ewid pezh a sell muioc'h douz an adlodennañ, e klaskont, epad al labourioù a yae da heul, gwelloc'h pezh a zo da virout, evel traoù-dra ar chapelioù kadh hag an tiez kber, an heñchoù dan ha distrujet ewid mañ da barmen enno, ha kement korn-douar plus d'al logad ha rood da vezañ diwallet. Gouennet 'vez iwe o all digant spessalisted diwarben ar pezh a dalvez ar c'hleuzioù a-eneb krigerezh an douar, hag a soñ war an douar a red dindan an douar ha war e c'horre. Dont a ra ouzheenn ekonomisted da studioñ an dachenn ; ped a dud zo a labourad enno, petra a douar re ganto, ped e loened-korn (lezh ha lig) ha ped penoc'h, petra 'vez bodet pe bliantet ar parkerier (eost, aet, mais, potates pe betaroben), pe oad ar labourerien douar, pe perc'henned pe merourien ez int, daoust ha cham a ray ar re yaouank war ar maes, hag-eflv ez eo bodet pe distrujet al lodennoù douar, hag-eflv enno an dud a c'hortes an adlodennañ pe n'emañ ket, hag all.

LIZHEROÙ

Koulz da din profito ewid adkomanant da h' **Pobl Vreizh**... Lennet e vez peb niverenn gann penn-da-benn ha diouzhtu, seul wech ma arria. N'eo ket da lareñt eh on a-du rik gant kement a vez lareñt gant hemañ-hennoñt. Med goude 'veten ket a-dis tamm ebet gant **Pobl Vreizh**, e kav din e lennen anela menestra, peogwir eo ar « gelaouenn bolitikel nemet » en brezhoneg, hag en brezhoneg mad. Ouzhpenn-se eo ur gelaouenn ennet : embannet 'vez lizheroù al lennerien na posañt 'vefe ket roel met d'ar skipañ dale'omad gant ar forcé' n'eo vis ; ha n'eo ket « brein » **Pobl Vreizh** dre re a arc'hant iwe, pell allese. Setu e kassan ur c'hleñn 60 L.

Kevrenn ker,

Setu ur c'hleñn 90 L. ewid ma adkomanant, hag un tamm arc'hant 'zhipein, kement ha roñt skourz'ell d'oe'h ewid al labour dispar a rit ewid difenn hor yezh, hon fobl hag hon bro.

Pijadur vras 'm bez' beb mis o lenn **Pobl Vreizh** penn-da-benn. Ganeoc'h ewid lizheriz, ha ma gwellañ goude'hemmoù d'ho skipañ en e bezh.

N.T. Mareh • Maulde

Dale'omad kaset'ou begañt ar dro mad 'm rannet ket a zrasg ? Travaez vras ul 'ho e'hemmoù difenn, ha d'ar c'hriz-kell, ha kaset'ou'ourc'hemmoù skipañ Pobl Vreizh !

Kevrenn ha keneñt ker,

« Breudeur, m'gles ho kleñnoù eus ar tu all d'ar mor » : setu ase ur pennad hag a zlefe bezañ lennet gant kement den a c'hell henn ober, e Breizh a-bezh, ken potous ma 'z eo an danvez anezañ. Ouzhpenn-se ez eo ar pennad kelenus kenañ, peogwir e tiskouez splann, ur wech maoc'h, e c'heller lavared 'ha skrivañ traoù a-boues, ewid hor pobl hag ar re all, heb ober gant an amerikanez milliget. Ha tunkadur an traoù-se n'en ket tamm ebet chom kuzhet, daoust ma veront skrivet en ur yezh disnegañt ewid c'hoazh. N'eus harz ebet ewid ar wirionez. Va gwellañ goude'hemmoù neuse da **Fañch Morvan** hag en deus kredet sevel a-eneb ur

« suterien vad ». Red e oa lavared kreñn ha krak da dud so : « **Ho sovialism** n'en deus **netra da veled** gant ar sovialism a venioemp ewid Breizh », ha neuse ez to bet gwriet.

Intereset bras on bet iwe gant **Ishern J.L. Hours** ha **J. Abas** (daoust ma eo 'm eus ket bet klevet e **Reter Itrid** traou ar bresel ken kruz etre an liz' hag he d'evad).

Kaloneg iwe eo bet **Fañch Morvan**, ha **J.L. Hours** war e lerc'h ; peogwir eo deus keneret ar risk e wec' kaset « kilstourmerion » anezou, gant e di-boell... Keizh kentañ e kaset anezou **J. Abas** diwarbenn abegon a-eneb « c'hwitadennoù » ar « sovialistiek ». Dimezvezour a'ou ket... Lavared a rit da so ur wezh gwelad pezoñ treud pezoñ treud zo, e-keñd ha an'emañnoù a-eneb ar « jojoù » gant « gudec'h » anezou an Amerikaned ! Red eo dit kaset anezou penn ; bouc'hlon a spered a-eneb an oll-zarvezourc'h eus tad hag a 900 000 000 human, savet a-eneb da vourc'hlon a spered. Ouzhpenn-se, trist eo an oll-zarvezourc'h, ha peogwir ez eo trist e-tou da vezañ, anez he human, ur relijion.

Ne fell ket din bezañ treuzkemprenet : war rang e ranko'ou mont, mes bewech ma ra an « arakolonon a spered » ur fazi grevus, e c'hoarzh lizheriz o c'hoñ ar wir gisourmerion ; daoust m'eo leun o godelloñ a arc'hant breiz, e teulo ar marv d'ober war o zro iwe, hag e vint debret gant ar prevez...

J.-P. B., Rouzon

Ur c'hleñn 50 L. ouzhpenn, da roñt harp d'ho kelaouenn a'heller ket ober hepl.

Travaez da J.P. B., ewid e lizher hag e c'hriz-kell. Lavared a rit da so ur wezh gwelad pezoñ treud pezoñ treud zo, e-keñd ha an'emañnoù a-eneb ar « jojoù » gant « gudec'h » anezou an Amerikaned !

Pobl Vreizh

Setu ur c'hleñn 60 L., komanant-akomant gant **Pobl Vreizh**, ur gelaouenn maoc'h en brezhoneg pobl ha dispar ennañ. Ganeoc'h ewid lizheriz, ha ma gwellañ goude'hemmoù ossialat ha henn.

J.L. Kerdoncuff, Brest

Kevrenn ker,

Setu ur c'hleñn 100 L. ewid daou gomañ, ganeoc'h ewid **Pobl Vreizh**, usan all da l'e **Peuple Breizh** 100 L. zo ur gont vad, peogwir eo abom e-barzh ur vro estren. N'hon devez ket ataw ar memes mennoñsoù, menestra on ganeoc'h ewid Breizh, ar Vreizh hag hor yezh.

H. Cam 49800 St Barthelemy-d'Anjou

PREDER

Lavared a rafed ur fleurennig...
Kerroc'h eo c'hoazh eged ur fleurenn.
Lavared a rafed ur gaobrennig
O kansen e glaser ur munn...
Lijeroc'h eo eged ur gaobrenn.
Lavared a rafed mousc'hoarzh ur buget... Ya.
Rag ken tener eo ha mousc'hoarzh ur babig.

Se a zeu en ho spered...
Vel gwilzh an newez-amzer
War bleuniaou al liozh.
Vel ur glawennig hic'horaset
War un tamm-douar sec hedeg.
Vel... Re diouzieteg z on, siwazh !
Ewid kavout ar genou deread.

Ha pebezh harw ken kaer en deus se !

E yezhoù zo e vez disoget
En un doue dousig, flourig
Evel harw ur boud mousc'hoarzh.
... En hor yezh-mañ, an harw-se
A zosson, a strak, a dorzh.
Gis trous klezeier Nevenoc.
Gis speñdiadennoù Alan de Louarn.
Egis gormou dispac'h Ar Balp
Hag e Venedoù Ruz :
... e FRANKIS !

Y. Brusq

Frankis iwe ewid harw, heb Breizh heb deus c'hoazh mañt ul ar goul'kannañ gant an tiliad.

GOUEL AR BREZHONEG

Diwar vremañ e ouier e peloc'h ho pevars e vo gwraset ar c'hentañ Gouel ar brezhoneg da zont : e Plobenneg an heni vo, eus ar 14 d'an 18 a vis Mae 1980.

Un nebeud tud eus Bro Leon emañ dije war o c'hont ar prientin eus ar gouel :

- ezomm zo arc'hant : henn kass da Lena Peltan, rue de la Paix 29290 Saint-Renan.
- emañ ar bruderezh e karg : Herve Peltan, rue Victor-Hugo 29200 Brest.
- wardo an darspredoù-diaevon e ra : Kristina Jegou 46, rue de Lyon 29200 Brest.
- ha pleustrin war ar c'hwitadennoù teknik o vo gwraset gant : Patrick Gouez, Penn-ar-C'hoad 29212 Plabennec.

PLANEDENN

PLANEDENN, list ar ti, ar hite'zig, newez ebet ar rann ar iwe. J'aman. Da zont ar rann heb m'is. Koll bloaz : 50 L. - I. Goumelen CCP 1989 - 54 P. Rouzon.

Paperenn ewid goulen mont e-barzh UDB

Harw hag harw-baber

Chambriñ

Goulen a rit mont e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an id'ad

Sin :

Da gont an dro
frou'bet pe adkaset'ou da
UDB B.P. 304 - 29273 BREST CEDEX

PENNAD-STUK

DISKENNOMP OLL, BRETONED, EN IVERN DA WELED...

POBL VREIZH

Ar re a zo desket bras e brezhoneg ar levrou o do anavez amañ talbenn (pe titl) unan a ganennoù ar Barzhaz-Breizh, chañchet un tamm : « Bretoned » hon eus merket, e lec'h « kristenion ».

Gwezharall e oa rac'h an dud, pe dost, tud a feiz kristen... An ifern a oa unan ag an traoù ponesusañ a vese kelennet d'ar vugale er c'hatechimid :

« — Petra eo an ifern ?
— Ul lec'h a beb sort tourmantou da beheni eh a ar re a zo marvet e stad a bec'hed marwel.

« — E petra e kôhlist an tourmantou ag an ifern ?

« — E vout e'ld James heb gweled Doue, hag e vout lasket ged an diaouled durant an eterinite... »

N'eo ket rekis boude desket bras e brezhoneg ar pemdez a-beñ kompren ar « brezhoneg beleg »-mañ, tennet ag ur levrig Katechimid moulet e Gweped, e ti Galles, e 1879...

Mes n'omp ket e 1879 : kant vic arlerc'h eh omp. Hag a-c'houde 1879 hon eus gwelet dija, meur a wezh, an ifern ar an douar : daou vresel-bed spontus, heb kontiñ ar breselou « bihan »... Gwelet hon eus an ifern en Anschwiz, Treblinka, hag ive e Hiroshima, Nagasaki... An ifern ar an douar, lakaet e-mesk ar re vev, n'eo ket ged an diaouled pe ged Doue, mes ged an dud o hunan...

E Plogo, tost da Veg ar Ras, eh eus ive un ifern : ifern Plogo. Beg ar Ras, Beg ar Van, Ifern Plogo, Bae an Aunan : er c'hornad-se a veg ar C'hap e kaver tolpet meur a lec'h m'ema bet skoet spered hon tadou kozh gete, pe gwir e seblante ar marw boud gwaet e zemeurañ eno. Ifern Plogo : eno e vese ar gwashañ neuse e'ld ar paourkaezh tud bezuet...

Sorbiennou kozh, traoù achu, marvailhou tud di-zek hag aas da sponñ...

Ya, efreson. Ha neuazh : petra vo laret pa ouñ an dud em an EDF e klass ober un ifern Plogo newez ?

Kuitanomp ar sorbiennou, ar barzhaz-Breizh hag ar c'hatechimid, ha diskennomp ar an douar en-dro, ma vomp oadet a spered e-barzh an ifern kristen, pe mem er baradoes...

Ur c'hatechimid newez zo. E galleg emañ : « L'énergie nucléaire : le projet de la centrale nucléaire. 25 questions - 25 réponses ». Ya, ur c'hatechimid

newez, ged-goulennoù ha respontou, el gwezharall gozh...

Ur c'hatechimid newez, ennañ 56 a bajennoù, koustet en deus 150 000 000 a santimou hag e vo kaset da 320 000 a familhou a zepartamant Penn-ar-Bed : else e ouio rac'h an dud penaos diskenn en ifern a-dra-sur...

Rag emañ an EDF e klass moned d'an daou-lamm ruz bremañ. Diskouezh a ra al « levrig gwer »-mañ emañ ar Frañs, ha Breizh dreistoll, edan mankoù a elektrisite, ma ne vez ket savet, buan ha fonnabl, ar sañtral-se a bilogo...

Graomp ni ivec, eraog moned pelloc'h, ur goulenñ n'eo ket e-barzh ar c'hatechimid-hont, nag ar respont naket : piw a haco ar 1300 000 000 a lorioù-se ? N'eo ket an EDF, Mes c'hwil, ha ni, ha rac'h an dud.

Gwelomp pegen gallowed emañ an EDF : e c'hell, else, pouezh ar an dud, lakaad oll an arguzennoù da voned ar ar mem tu : he bent...

Da skwer e komzer er levrig-mañ ag an energiezh a c'heller tenniñ a beb sort traoù : an heol, an toemnder, an awel, chal ha dicheal ar mor... Mes, ewid laret a-beñ arlerc'h, n'eo ket trawalc'h, emañ red gortos re bell, hag all, hag all : dalbez ar mem tra, Dalbez el er c'hatechimid kozh : else emañ, ne vez ket diskudet, ar wirionez eo...

Emañ an EDF harpet, hag harpet bras, ged gouarnamant Paris... An demokratiezh, n'eus ket anchi ken, ma 'e eus bet anchi dre amañ ur wezh bennag. Mes ar wezh-mañ n'eus ket demokratiezh ken er Frañs : ur seblant a zemokratiezh hebken. Emañ Giscard el ur roue ag an amzer gwezharall. Ar gannaded a vez paet ewid lakaad ur seblant a zemokratiezh ar ar Frañs. Mes ar roue hag e gusterion (tud n'ni na dilennet na kontrolet ged den) an heni eo a vez e kemer un diviseñ bras. Hag emañ, hag emañ karget an EDF da gass an traoù da benn.

Neuazh emañ bras an trabuilh e Breizh, hag e Plogo dreistoll, lec'h en deus roet ar maer — an Autrou Ker-luc'h — e ziles. Emañ kuzulierion Kuzul-Meur Penn-ar-Bed e gourmen e Hamanville hag e Chamon, hag e tis-klerin : « Nous ne sommes pas des pro-nucléaires. Nous prenons des choses telles qu'elles viennent... »

Aotronez diboell, e sevel a-du ged ar gouarnamant, setu toud.

Piw laro a vouezh uhel awalc'h e pessorit danjer bras emañ gouenn an dud ged an nukleel ? Arlerc'h gwall-daol Three Mile Island er Pennsylvani, n'o deus ket komprenet c'hoazh re an EDF ne vez ket c'hoazhet ged an tan. Mes ar C'hallaoued en em gas d'ale'hmard finnoc'h ha speredekou'h eged ar re all...

Forzh penaos, ar gwall zo hag e vo ar ar gouarnamant. Rag laret e vo ar c'hatechimid newez (p. 16) : « La décision de construire une centrale nucléaire est du ressort du gouvernement... Kaset eo bet da vale getoù ar oll er a oa a-du ewid difenn, gouennet saveteñ buhez mab-den. Er stad c'hoazh el omp edan re ar ruz d'harz e c'halloud.

Paourkaezh maer Plogo, paourkaezh Breizh, paourkaezh Breizh-mañ... Maed ha sevel a rahe pobl Vreizh da laret nann. Mes pobl Vreizh, an 320 000 a familhou o do bet ressewet ar c'hatechimid newez, ha n'eo ket hebken un 20 000 heusag a vanifestanted, na boud emañ a-boues o stourm efreson.

Diw pe deir bombezen ar ur sañtral nukleel, hag achu ged ar vuher (doened, tud, plant) war un dachenn ken bras el departamant Penn-ar-Bed...

Gwelet e vo, martese eraog fin ar c'hantved-mañ, ar pezh a zo bet en em gavet er C'hallada newez so : red kouviñ kant milieroù a dud da Voned kuit ag o zier, pell, pell, ewid gouarn o buhez...

Ahalamour d'ur gouarnamant difur ha kollet getoù e skiant vad... Ur gouarnamant e klass hon kass ar raog el ma vez kaset chass.

Bras emañ an danjer.

« — Petra eo an ifern ?
« — Ul lec'h a beb sort tourmantou... » Hag emañ e klass kompren an ifern-se ar an douar.

GENVER 1980
NIV. 119

POBL VREIZH

4

**BOTADEG
LABOURERIEN
VREIZH**

**AN UDB DORN-HA-DORN
GANT AR BEISANTED
DA STOURM**

POULL SEC'H NIV.3 E PORZH BREST

Bugale Diwan tro-dro d'o gwazenn Neñveg.

HARPIT POBL VREIZH
KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

B* Breizhad

J. P. Fouille, Montargis (45)	20,00
P. Fouret, Brest	20,00
C. Le Gouic, Tegastel	60,00
J. Martini, St Servan	20,00
R. Guemvenou, Diappe (76)	20,00
C. Gouvo, Lantillac	20,00
Vivec P., Plouviat	10,00
M. Catherine, Naoad	20,00
P. Rhuu, St Herblay	20,00
Y. C. Veillard, Roazon	60,00
Pierre J., Brieg	20,00
A. Keraven, Kemperle	10,00
A. Keraven, Brest	20,00
R. Leprieux, Brest	10,00
Pierre Le B., Douarnenez	20,00
Patrick C., Le Chesnay (78)	20,00
Bodily, Plouven	20,00
C. Hélias, Rouen (76)	10,00
J. Guigan, Gwidel	60,00
Y. J. Proust, Brest	20,00
G. Le Marrec, Bascosse (40)	20,00
M. T. Pichon, Douarnenez	10,00
R. Delann, Le Blanc-Mesnil (93)	60,00
J. de Y. Daumer, Brest	40,00
J. J. Quémener, Grestole (38)	20,00
B. Le Lous, Plouder	20,00
Y. Jaden, Douarnenez	20,00
D. Dolle, Kamorsh	20,00
V. Donguy, St Brieg	20,00
E. Loeun, Mauvein (32)	20,00
J. Bleuvien, Plabenneg	100,00
Douar al listennadour all	3029,00
War un dro	3859,00

POUR VIVRE ET TRAVAILLER EN BRETAGNE...

Ne gavin ket plius...

...IL FAUT DECIDER EN BRETAGNE !...

1980

GOUEEC	
ind	6 13 20 27
bas	7 14 21 28
marc'h	1 8 15 22 29
traw-henn	2 9 16 23 30
gwan	3 10 17 24 31
gouarn	4 11 18 25
soñval	5 12 19 26
EOST	
brasa	3 10 17 24 31
gwan	4 11 18 25
marc'h	5 12 19 26
traw-henn	6 13 20 27
bas	7 14 21 28
ind	8 15 22 29
soñval	2 9 16 23 30

Pell zo eo deuet er-maez almanac'h an UDB 1980 : 16L en tamm. Strollañ d'an UDB.

CAFÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED
Guinness diwar ar Waskeres
Porzh a goñvers
BREST
Tél. 44.33.21

TELEPHONE
RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

KOMANANTOÙ

boutin	40 L	V
skoaz	60 L	R
pe ouzhpenn		E
KRP ROAZON		L
2746-79		Z
C.C.P. RENNES		H

Komantant d'ar gelaouenn bolinnek nemet e breizh-neg parn-da-benn
Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX
Hann hag hanw-badaz
Chomlec'h
g gane e gomantant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estranvro : 60 L (1)
Amañ an arc'hanter dre c'hekar-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre c'hekar-vank (1)
CCP RENNES 2746-79
* da verkañ dre red war ho kolo-lizher.

POULL SEC'H NIV. 3 E PORZH BREST...

Newez so eo bet pedet Pobl Vreizh d'un « daol-grenn » (pe d'ur gonferañ-wask), pedet gant ar sindikad CGT hag an UGICT (Union Générale des Ingénieurs, Cadres et Techniciens) diasezet en AFO. Brest. D'ar 6 a vis Kerzu e oa...

Anavezet mas eo e Brest an AFO (Ateliers Français de l'Ouest), ur santier rapariñ-batimañchoù bras. Deuet eo ar « c'hrits » d'ober e reus e-barzh an AFO ivez : ma oa 829 a dud o labourad enno e 1975, n'eus ken, e fin ar bloaz 1979, 'med 680 : un tamm braw a zigresk. N'eus bet ambochet den ebet e Brest ; ewid ar « sternioù » (cadres), ez eus bet ambochet unan bennag, mes heni ebet eus Brest : eus Dioupe pe An Haur eo deuet ar re a zo bet ambochet ; n'eus ket bet kemeret « stern » ebet e-touesk ar 10050 a dud dilabour a gaver hiziv an deiz e korn-bro Brest...

Ker eo kousket da Vrestit ar poull sec'h niv. 3, ma c'hellje petrolierien 500 000 a donennoù bezañ kempennet ennañ. Mad eo Brestis da beañ, mes plass labour ebet war wel. Ha koulskoude, nag a baotred yaouank o tont er maes eus ar skolaioù teknik, IUT-ù hag all. Petra e

teskont enno ? Meur a dra, ha dreist-toll ar vicher « tud dilabour »...

Bez o deus an AFO subvansionoù e-leizh koulskoude, tud da zont war sikour, kusulierien war ar vicher, h.a. Ha pa soñjer e vez roet 2.500.000 a lurioù kozh gant ar « Rannvro », pa vez krouet ur plass-labour...

Meur a dra a weler o vont a-dreus e-barzh an AFO. Bez e weler muioc'h-mui a labourerien o tont enno, ewid ar « seson », hag int lew goude-se, da lec'h all... Bet zo bet un ahtrepris eus Rouen (Lozai), deuet d'ober labourioù war an NA-TICINA, ha pa oa micherourien an AFO en hanter-dilabour. An dud-se o tont eus an diavaez, e c'hell degouezoud darvoudoù grevus ganto (ha gant reoù all), dre ma na ousont ket pere eo kondisionoù ar vicher raparer-batimañchoù.

Abalamour d'an dilabour e teu Renerzh an AFO da vezañ dinet-h-kber, hag alies e tiskid d'an dilabour ewid ober ar pezh a gar. Ema bremañ o klask lakaad un digresk a 13,7% war an ambochidi da zont... Ne vern penaos, pa vez hanv gant Renerzh an AFO eus 300

plass-labour « krouet », ez eo mad gouzoud ez int bet pezet teir gwech dija gant Brestis, avel Brestis, avel Bretoned hag avel trujadur ar Stad C'hall. An 300 plass-labour-se n'int ket plassennoù newez, med re tud o kemer plassennoù tud all o vont kuit.

Ar c'hompagnunezhioù a vez gwelc'h o tont d'an AFO zo kliented a-viskoazh, bet kavet gant Renerzh Kenwerzhel Brest : ingal e teunt da Vrest, dre ma prisont al labour gwraet amañ. Bez e c'hellfed kaoud fiziañs e-barzh amzer da-zont ar rapariñ-bagoù e Brest, rag plassennoù mad eo Brest war ar « gartenn », hag ez eo ekipet mad ar c'hanoù. Pa weler stad santieroù all a zo, an dilabour oc'h ober e reus enno, e tleer embann ez eo yac'h stad an traoù e AFO Brest, rag labour dreist penn zo amañ abaez c'hwezh mis. Ne c'heller ket lavaret e vank al labour e Brest, mes war ewezh e ranker chom, rag o klask ren shanomp war boues hor frioù emma pennoù bras an AFO.

R. L'Hostis

AN UDB DORN-HA-DORN GANT

« An dalc'ho eo gouzoud hag-eriv e faot deomp kaoud 8000 julod pe 30 000 peizant a-benn 20 vloaz amañ » (e Penn-ar-Bed), a zisklerie newez so kevredad U.D.B. Gouezet Leon. Ha gwir a larent. Deus un tu e vez ar beizanted o stourm a-eneb politikerezh ar gouarnamant : 10 000 peizant e Pondivi arlene a-eneb an M.C.M. a ziharpe ar re a sav moc'h, 4000 e Brest e-pad an hañv ewid afer Herry, hag un tamm dre-oll, deus Bro Naoned da Vro Leon, deus St-Malo d'ar Vro Vigouden, bec'h, stag a-wechou, ha stourm da zele'her al labour-douar bew e Breizh. Deus un tu all, eveljust, ne vez ket gwall sklêr ataw jui ar sindikajoù labourerien-douar, ne vez ket aes dalc'hmad en em gannañ assambles. Se zo kaos eo red sikour par ma c'hallomp ar beizanted a boagn da zegas sklerijenn e-barzh ar jui, ha harpañ gwellañ ma c'hallomp ar strolajoù peizanted a-du gant an emsav « klotiz ha Breizh ».

Er pennad-skrid-mañ e vo kaus dreist-oll deus un toulad traoù a zo tre e-kreiz stourm peizanted Breizh an dez hiziv hag a stummo an amzer da zont : al labour war ar maes, an douar-labour, goudegezh al labourerien-douar, ar marc'had Komun, politikerezh ar gouarnamant hag al lezenn newez war al labour-douar hag al usinôù-boued er vro-mañ. Da lared eo, ped labourer-douar da chom e Breizh a-benn ar bloavezh 2000 ? Persort tiegezhioù pe stantou ? Persort produioù pe loac'ner ? Persort prizioù ha persort misoù ewid al labour-douar ? Meur a dra zo bet lezet a-gostez, peogwir int bet displeget e lec'h-all pe e vint graet, rag an dra-mañ n'eo ket ur « programm » an

heni eo ! Chom a ra hon P.D.B. (1) un talvoudeg, hag abaoe he deus bet an U.D.B. embannet meur a bennad e-barzh ar c'hasennoù da resisañ he soñjoù. Setu, dro vras, ar pezh a gen-nigomp ewid ASSURIN D'UN TROC'HAD PEIZANTED UR C'HONIDEGEZH INGAL WAR UN SERTEN TACHENNAD DOUAR :

- delc'her forzh tud da labourad war ar maes, dre aesaad d'ar re yaouank a c'houlenn chom da zele'her douar,
- bezañ mestr war an douaroù feur-met ha gwerzhet dre un OFFISS DOLLAROU a rafe da beb heni e lod deus an douaroù newez dilezet gant ar beizanted,

- assuriñ d'al labourerien-douar ur C'HONIDEGEZH ingal hag a-zaore dre PRIZIOU MERKET beb bloaz, herwez ar MISOU, hag ewid ur serten KLEMENTAD produioù,

- dont da vezañ mestr war an oll usinôù-boued e-lec'h e vez transformet ha gwerzhet produioù al labour-douar, dre un OFFISS BOULED HA BEWANS renet gant labourerien-douar, ha dileuridi deus Assambles Vreizh ; dehe da lakad transformiñ TOUD ar produioù, deus ur penn d'egile, a-benn reiñ labour da leizh a dud er lodenn diasez-se deus ekonomiezh hon bro,

- planitiañ (pe steunvekaad) ar produioù diouz ar pezh a zo ezomm, dre ar prizioù da zigentañ, ha war hir-roc'h termen, dre stankaed pe tana-waad ar produioù herwez kont ar marc'had gall, marc'had ar Europ ha marc'had ar bed-oll.

(1) Programme Democratique Breton

Afer Herry : manifestadeg e Brest, mis Gouere 1979

Afer Herry : ar re « damallet » e foñs al leurenn, Allouez Arzel, pennrener Kamp ar Labour-Douar...

AR BEISANTED DA STOURM

N'eo ket ken ha ken bew ar beizanted-evelkent da stourm, peogwir n'eo ket ken ha ken gwazh o stal. Setu, betek e diabarzh ar federasiou, e vez bresel etre an daou du : un tu delhoù, kapitalist pe liberal, kama-ried. Debatise he pennou an F.N.S.E.A. hag un tu all, ruz pe ruz-roc'h, bodet en-dro da « gomite Redon » (F.D.S.E.A. 29, 44, 56, hag a-wechou 22).

An dra-se a ziskouez a-walc'h pegen pell e vezer a-benn bremañ deus ar peizant « na ruz na gwenn », deus al « labourer devoù » pe deus « urzh peurbadet ar parkier ». Ar beizanted, kemeret e-barzh ar Frañs dreist-oll, n'int ket ken med un NIVER BIHAN (war-dro 10% deus ar boblañs-labour) ; e Breizh, e-lec'h hon eus c'hoazh 20% al labourerien-douar, ne chomo ket 10% a-benn ugent vloaz ma pad an traoù mod-mañ. Setu, forzh persort chañchamant, forzh persort kemm ewid ar beizanted, ne teuy nemed en ur stourm DORN-HA-DORN gant al labourerien all. Red eo d'ar beizanted gouzoud n'int ket ken ewid en em zifenn o hunan, etre peizanted, hag e rankont en em unañ gant ar re all a zo gwasket gant ar memes galloud-kreiz ha kapitalour. N'eus ket med mod-se e c'hall ar re wasket hiziv boud trec'h a-benn arc'hoazh ! Ha se zo kaos ma laromp l'ar al labour-douar e Breizh zo afer pobl Vreizh, en e bezh, hag afer an U.D.B. iwe !

LAEZH, KIG, VIOÙ, LEGUMAJ E-LEIZH...

Ewid pezh a sell ar produioù, e vez kavet tsifroù a-walc'h da fougeal poues labour-douar Breizh er Frañs hag en Europ ha lañs al labour-douar en ekonomiezh ken gwan ar vro.

Er renk kentañ em Breizh ewid ar moc'h (war-dro 40%), tost a-walc'h d'ar Beljik ha d'an Holland ; er renk kentañ iwe ewid al laezh (war-dro 20%) hag an hanter muioù-hag ar

amanenn hag ar bleud laezh), gant ar 6^e p'lass en Europ ; er renk kentañ bepred ewid ar yer hag ar vioù (ur c'hard deus ar re savet er Frañs), ha 5 milion penn-yez-esporthet beb sizhun beb dale... Meries renk he deus hon bro ewid ar c'haol-fleur (75%), artichoad (66%), patates prim (25%), plant patates, hariko... An eil renk iwe ewid al leureñ hag ar biou-kig...

Produioù labour-douar Breizh a rae arlene tost da 14% heben deus an douaroù. Setu mod-se, al labour-douar e Breizh zo arzu nerzhus ha modern, troet da sevel leoned (90% deus ar produioù), med goulema ra ur bern arc'hant ewid prenañ boued-chatal, temz-pe-ludu, enerji, oustilhoù, louseier ha beb sort servijoù, had... Ouzhpenn an hanter deus an arc'hant gonezet gant al labourerien-douar a ha da baeañ ar frejoù-se, hag ur bern die o deus ar beizanted abalamour da se (4 miliard e departamant 22, kement ha talvoudegezh an oll produktion arlene).

Setu, e-barzh ar c'hwec'h-korn em ar Vretoned er penn kentañ, ha 'barzh ar C.E.E. em Breizh tost a-walc'h d'an Holland pe d'an Danmark, med gwall disingal eo jui ar Vretoned-se, ha Breizh n'he-deus krog ebed war he labour-douar. Deus se avad ne vez ket komzet kement e-barzh ar papiroù ofisiel ! Piv a gomz deus an DISINGALDED etre labourerien-douar, met-ha an Aotrou Lannehoa, « prefed glas » Breizh, a skrive newez so n'eus ket med UR C'HARD deus an tiegezhioù kement hag o deus kemeret « t'reñ an arakaad » ! Dleañ a rafe an tri c'hard all mont da fall prestig mechañs...

Piv a lar perag 'zalc'h ar Vretoned da broduñ laezh, kig ha yer kement-se ? Abalamour ar sort labour-douar a c'houll kalz labour ha nebeud douar... nebeud vakañsoù, memes d'an ed, ha riskoù bras. Koulskoude, ar sul pe ar betec'bras, di-zanjerus-

soe'h ha dilabourusoc'h kalz, a gresk er Frañs (pa zigresk al loened), hag ar prizioù zo mil rekouret gant ar C.E.E.

Ya, mont war-raog a ra peizanted Breizh, delc'her-dont war-raog, herri ma c'hallont, gant aon mont war-dreñv marteze, med dreist-oll dre ma rankont produiñ muioù-hag bepred, founnusoc'h bepred, e-barzh tiegezhioù bihan, peogwir ne zihan ket ar misoù da vont war-raog hag ar prizioù da ziskenn (yer, moc'h, laezh...). Tapet eo ar beizanted e-gise-se « etre ar yeun hag horzh » : heget dont war-raog bepred, da greskiñ, ma ne faot ket dehe ober foet-boutik ! Braw eo reñt med ha melodi da labour-douar Breizh evel a ra ar pennoù bras ; emsavoc'h e vefe dehe espern ur bannac'h deus ar mel-se ewid ar beizanted a zo kondaonet gante da zrasañ o c'hoef pe da vont da get.

Rag ewid pezh eo kont al labourerien-douar, fall e ha an traoù, ken ha ken, fall tre, hag abaoe pell.

Da zigentañ, ar beizanted a zalc'h da VONT KUIT, o bugale da vont d'ar c'hêrioù bras, da glask labour. Breizh zo bet ewid ar wech hag a zo c'hoazh ur vengleur tud.

PELL NEBETOC'H A LABOURIEN-DOUAR !

Dre ma tale'h ar beizanted da nebeudaad an heni eo eb e war-raog un tamm o goudegezh dre vras. Ur skwer : er bloavezh 1978, produktion Vreizh zo kresket deus 10%, an dalvoudegezh aneñ deus 8%, da lared eo nebetoc'h ewid ar geregezh, setu goudegezh ar beizanted zo digresket deus 2,1%... med peogwir eo disteraet niver al labourerien-douar deus 2,4%, n'eus tamm kemm ebed, da c'hoñd ! Setu, da wihanmañ, persort e vez jedet ha komzet gant ar spzialistid...

Darn a laro ne oa ket 'voian da zalc'her kemend-all a dud war ar maes ; koulskoude, ment an tiegezhioù e Breizh zo peushevel deus heni ar C.E.E. (war-dro 16 ha pe 32 dewezh-arad) hag uhelloc'h ewid heni an Holland pe an Alamagn !

Boud so, a-hend-all, injustisioù spontus etre ar beaisanted, ewid pezh a sell al labour, ar moneiz, an tier, ar yec'hed, deskadurezh o bugale ha toud. Lod a vev e-barzh an dienes, e-kichen lod all a zo o klask daspugn douarou, ha keriou a-bezh memes. An diforc'h etre gonidegezh ar c'hard paourrañ hag ar c'hard pinwidikañ deus ar beaisanted a zalc'h e-gis-se da greskiñ.

Gwall diassur eo dreist-oll gonidegezh al labourerien-douar : er sistem liberal a zo o ren, n'eus ket med lesonnoù ar marc'had (ar gouleñn hag ar c'hennig) a gement a c'hoari. Nemed-ha ed pe betrabes a rafent (prisiou stabil hag uhel ewite), ne c'homez ket peaisanted Vreizh ar pezh a zo dteet, rag re isel kalz eo prisiou ar produioù a raont e-barzh ar C.E.E. Ar frewez hag al legumachoù, hag a zepant evel an amzer a ra, o dez prisiou dister pa vez re deusote (ur « pris distrujañ » iselloc'h ewid ar pezh a goustont). Ar c'hig moc'h zo dilafest abalamour d'an M.C.M. a sikour ar broioù pinwidig, kreñv o moneiz evel Bro Holland pe Alamagn. Ar c'hig bewin, ha surdout ar c'hig derived zo war var da vezañ disantret gant ar c'hig estrajour gwelloc'h marc'had (Bro Arjentin pe Newes Zeland). Pris al laezh zo distigal a-walc'h, ha gwall isel da baeañ ar frejoù (war-dro 1,00 lur bennag) ; ha kentañ tro ma c'hallio, ar C.E.E. a glasko dihanañ da sikour ar re a ra laezh (dre breñañ ar pezh a zo a re) war zigarez 'goust re ger an dra-se da Vro-Saons hag all. Setu, a-benn an fin, ur rummad pe ur « skeulad » prisiou dishevel a zo e-barzh ar Marc'had Boutin, hag ar prisiou disterañ a zo ewid ar sevel loened (biou-laezh, moc'h, yer), ar pezh a ra ar Vretoned just a-walc'h, hag ar pezh a zo koustusoc'h e Breizh abalamour emaoomp di-zro en Europ (frejoù heni-houarn ewid kass ha degass ar varc'hadourezh). En ur ziharpañ ar re wan hag ar re vihan e-mod-se, e sikour ar C.E.E. ar re vras hag ar broioù pinwidikañ. Setu, labourerien-douar Breizh zo gwall vestrionet, ha deus ur penn

d'egie, deus krec'h (boued-chatal, oustilhoù, mekanikoù, lousoù...) koulz ha deus traoñ (pa werzhont o laezh, o loened pe o viou d'ar marc'hadour) : n'int ket mestri na war ar frejoù, na war ar prisiou, na war o labour e-barzh fin ar gont !

Petra zo kaos ma n'eo ket politikezh ar gouarnamant ha heni an Europ ! Abaoe lesonnoù 1960 ha 1962 war al labour-douar ems kont ar mod-mañ : produioù boued e-leizh, marc'had mad ewid an usinou-boued, ha gant se, adframmañ an atantoù pe feurmachoù en ur zimuniñ ar re vihan hag en ur zaspugn an douarou e-barzh tiegezhioù « modern ». Hag er mod-se e vo kont adarre, ma ne vo ket gwashoc'h, gant al lesenn newez

A-ZIVOUF AR PENNAD-STUR

War ar bajenn 12 e vez kavet ar pennad-stur. Gant Burew Politikel an UDB e vez dibabet ha votet danvez hemañ. Ewitañ da vezañ brezhoneg, ne vez ket pennad-stur POBL VREIZH dishevel diouz heni he breur LE PEUPLE BRETON, peogwir ez eo ar memes danvez a vez votet ewid an diw gelaouenn. Sañset e vez hon pennad-stur POBL VREIZH KLT ha gwenedeg a bab oil. Mes dre m'eo bet diw wech diouz renk (niv. 117 MA 118) ar pennad-stur e gwenedeg, ar wech-mañ ez eo e KLT.

war al labour-douar ems ar gouarnamant hag ar Parlamant o prientiañ.

Diw skwer : ewid pezh a sell ar werzh, ar Stad ne ray ket kén war-dro ar prisiou hag ar sikourioù a vo afer asoadurioù « etrennic'her », da lared eo peaisanted, marc'hadourien, trafikerien hag all, ha n'int ket stard gouzoud gant piw eb ar maout gouzod ma vo red d'ar beaisanted nemedken paeañ un taou newez ewid ar marc'hadou-se ; an oil tra eo an danvez lesenn war an douar-labour : e-skeud reiñ mel d'ar beaisanted yaouank o klask douar da feurmiñ pe de breñañ e vo gwashet ar jou, peogwir ne vo ket kén M.S.A. (gwaskedenn sosiañ) dindan un hanter S.M.L. ha dreist-oll abalamour ne vo ket moian da harzañ ken ar beaisanted da zaspugn pe gumulañ douarou beteg meur a S.M.L. (30 dewezh-arad e Penn-ar-Bed).

Tiegezhioù bras, peaisanted dindan die, boped marc'had mad da vezañ transformet gant ar firmoù bras, setu lesenn dir ar c'hapitalism sikouret gant ar gouarnamant. Ar pezh a sinifi ul labour-douar BRESK (ken buan e savo ar broioù arab ar yer a breñont diganeomp breñañ), MESTRONIET gant paotred an arc'hant ha gant ar broioù estrajour a werzh deomp o soja pe o manioù, hag all...

Daw eo da beaisanted Vreizh diwall, rag n'eo ket di-zanjer bezañ staget douz marc'had ar bed-oll e-lec'h e vez « rannet al labour » etre ar broioù ha laeret ha kignet ar broioù paourrañ. Kêr o do ar Vretoned mont war-raog ha produiñ, ataw eo digoustusoc'h ar produioù deus « kalon »

an Europ, ha dreist-oll en Trede Bed, evel n'e goust ket ker al labourerien uhel a ousoù... Nerzh peaisanted Vreizh eo o NIVER, o unanidigoù, ha bolontez da chom er vro.

AR BEAISANTED ETRE AR YENN HAG AN HORZHI

400 000 labourer-douar nebeutoc'h e Breizh en ur ober 20 vloaz ! 150 000 nebeutoc'h etre 1968 ha 1975 nemedken !

War an 200 000 hennag a chom ems soñj ar gouarnamant lemel etre 100 ha 150 000 abann d'agent vloaz atañ : 16 000 labourer-douar kollet beb bloaz...

Kudenn Vreizh zo da zigenañ ur gudenn a labour, ewid ar beaisanted iwe ! Beb bloaz e vez war-dro 300 peisanted yaouank dre departamant o tont da zalc'her douar, da lared eo dre vras DEG GWECH NEBEUTOC'H eged ar re a ha kuit.

Ped labourer-douar e Breizh a-benn arc'hoazh ? Ase em an dalc'h. Re wir eo eo bet kountant e-pad pell ar beaisanted o weled o amesien o vont kuit, dre ma c'hoantaent kreskiñ o mena, adlodenñ douarou strewet ha modernad o tiegezh, a vese d'o soñj, re enk, re « mod kozh », re zister. Med arzu omp dirag ur choas an dez fenos. Pessort choas ? Pe tregont pe hanter-kant mil julod e-barzh plassoù bras (etre 100 ha 200 dewezh-arad) deus un tu, ha deus an tu all, un niver a beaisanted hañval a-walc'h deus an 200 000 a zo breñañ.

Krog eo al labourerien-douar da gompren e-barzh ar jou, ha da fihwal. C.D.J.A. Penn-ar-Bed, klouar a-walc'h peurliesañ, a c'houll 500 labourer-douar newez beb bloaz gant ar soñj delc'her a-benn ar bloazwezh 2000 war-dro 20 000 tiegezh a 50 d.a. Pessort tiegezhioù iwe ? Rag war an 200 000 a hiziv ez eus kemm bras etre ar re a vez o labourad hanter-amzer, ouvrierien-peaisanted pe tud war an oad (30 000 sañset), ar vewelen ha

dewezhourien (20 000), ar re a vez o sikour o zud, pe o gwas (memes stard, ha war-dro 50 000 deusote), ha ne vez ket gwall fentus o jeu bepred, hag erlin ar re a vez da vad o telc'her ur feurm ; setu e-gis-se n'eus ket ouzhpenn 100 000 « tieg », ha 'barzh o zouesk adarre e vez kavet a beb sort tiegezhioù... Ems an traoù o vont da washad mechañs, peogwir e ra ar gouarnamant an diferañs etre ul labour-douar stummet da badoud ha da greskiñ (« petrol » Giscard, peaisanted « iær » Mchaignerie, « difi » Debafisse hag all) hag ul labour-douar stummet da vervel, hag a vo sikouret d'ober tann-ha-tann (« c'hwentrien an natur » evel a ra ar paperou ofissiel deusote...). An diferañs-se, ijmet gant an F.N.S.E.A., zo skrivet e-barzh al lesenn newez.

Pessort labour-douar ? Daoust ha « labourad kalz ha gonid nebeud » eo planedenn ar peisanted ? Daoust ha n'eo ket dteet debañ, evel ar micherour, goull ar 35 eur ha 5 sizhun vakansioù, pe, da vihanañ, dihanañ da foeltriñ e gorf nos-dez evel a ra breñn ? Ur bern tud yaouank zo kontant da zalc'her douar, gant ma vo moian da vevañ evel ar re all, gant ma chomo gante amzer da reflexissañ, da stourm, da vevañ gwelloc'h !

Pessort peaisanted 'ta ? Daou standillon hon eus : ar « fondater » bras

o klask prenañ toud an douarou, ober toud an traoù, a-du gant ar gouarnamant ha gant al liberalism, hag ul labour-douar furroc'h e-lec'h ma c'hallio muoc'h a beaisanted chom ha gonid o buhez evel eo dteet. Hemañ, dre chañs, eo choas un darn vras deus peaisanted hon bro. O sikour a ra an U.D.B. da vad ewid STABILAAD NIVER AR BEAISANTED, kuit da zispenn ar plassoù talvoudus ha da skoñ muoc'h a dud dilabour. O sikour a ra iwe pa vezont o stourm aneb d'ur c'humul pe d'ur skandal evel afer Herry, Legrand hag all.

Al labour-douar n'eo ket kén afer ar beaisanted o hunan. Ezomñ hon eus deus ul labour-douar fonnus ewid reiñ labour d'an usinou-laezh, boued-chatal, d'an tier-boss, d'al lazherien yer, d'ar friturioù a implij etre toud tost da 50 000 den e Breizh, hag a c'hallio goprañ kemend-all martese pa vo moian da transformiñ an oll brodioù war ar plass. A-hend-all, e rank al labour-douar chom bew e-barzh takajoù bras deus ar vro, evel kreiz Breizh, betegoud e varwefent raktal !

Abalamour d'an traoù-se toud, e laromp iær amzer da zont al labour-douar e Breizh zo afer ar beaisanted, eveljust, med kenkoulz all afer labourerien ar bewañ, ha re an transport, ar porzhou, ar servijou publik, afer pobl Vreizh, m'ho peus c'hoari ! Ar beaisanted o hunan n'int ket ewid ur gouarnamant ken gwenn, n'int ket ewid harzañ an debz etre ar re vras hag ar re vihan ! Nann, amzer da zont al labour-douar e Breizh a zo afer pobl Vreizh, hag afer hon stourm.

Se zo kaos e rank an tu kleiz (an U.D.B. e-barzh ar penn kentañ) kennañ un HENT NEWEZ, evel m'hon-eus laret, ha displegañ pegen red, pegen nesseser eo d'al labourerien tapan krog en aferioù ha dont da vezañ mestri war an ekonomiezh war-boues torriñ lesennoù dir ar firmoù a vergn paper diwar-goust ar beaisanted

F. Favereau ha komision labour-douar an U.D.B. (da heñvelañ)

Paperenn ewid gouleñn mont e-barzh UDB

Hanv hag hanv-badez
 Cheñvaloc'h
 Gouleñn a ran mont e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh
 D'an 10/01/.....
 Sin :
 Da gass an die (trou'het pe adalwedi)
 UDB B.P. 304 29273 BREST-CEDEX

AR FALZ

kelennenn diwezhañ an Emvas diaset gant Yann Sohier, bodet ermañ skolekenn ha kelennenn Vreizh a-du gant ur skoll vrezheg ha lark gwirion

Lennt Ar Falz ! Komantit d'Ar Falz !

1974, ewid 4 mez

AR FALZ, 30, Kem Ar Gwec'h - 29265 FLOURIN-MOËTTRIOLES
RNP 430-20 H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o rijiñ, 6 gwech ar bloaz

kurzhonegoù, kontadegoù, pennoù a beb sort ha kalder

50 pajenn e peb niverenn - Renner - Ronan Huon

Komantit : 50 L. Studerenn : 35 L.

Telvezour-mouezh : P. Le Bihan, 16, rue des Fouris à Chateaufort
ST. SERVAN 35400 ST. MALO - CCP 5349-06 PARIS

BRUSUN BARA D'AR CHASS...

Kement-se eo ar pezh a vez roet d'ar Vretoned, gwech ha gwech all, gant pennoù bras Paris, ewid roñt brud ha lusk d'o yezh ha d'o c'hultur.

Ema Engleo Breiz a paeves kass da b/Pobl Vreizh e beperenn sizunieg « Amañ, Engleo Breiz ! » Gant ar meneg : « POBL VREIZH ; KELOU DA IMPLIJ, A GAV DEOMP ! »

Passort keleù 'ta ? Un nac'badenn gant re Paris, ur wech ouzhpenn. Hant eo eo bet da greskiñ an abadennoù brezhoneg ker-kent ha ma he defe bet FR3 an disober diouzh TF1 : bez an dan FR3 da skinañ programoù TF1 war an tele goude kreisteiz.

Bloaz sa he deus bet FR3 an disober diouzh TF1, hag ar promessoù bras huchet a vouezh uhel e 1978, ha da da vezañ sawonet e 1980, emeur ete dre harz gwelod anez dalec'het ? Emeur dre harz gwelod skramm FR3 a strakañ gant an traw brezhoneg ?

N'emeur ket c'hozh ! Kevet a deus re Paris un digarez all, hag e talc'hint da gaved digareziñ kehid ha ma eo ar raldou an e bezh gante. Hag emae, ewid c'hozh. Ahanta, un digarez zo bet kevet, ha n'eo ket memos un digarez : pennrener FR3 « Breizh-Breizh ar Stêr-Leor » en deus laret, kreñn ha krak, da bemos bihan (e Paris emae ar re vras). Kuzul Kulturel Breizh ne vo ket kresket an abadennoù brezhoneg - re ger e kousfent !

ARABAD ANKOUAAD :

BEZ' E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA ;
skivañ d'ar gelouenn

DIWAN

1. Ema Diwan Brest a klask ur sekretouriesi (steno-dactylo) diwezheg - brezhoneg ha galleg - : KASS ur c'h/«Curriculum vitae de : DIWAN, MPT Penn ar C'hraec'h, rue du Professeur Chrétien, 29200 BREST.
2. Ema Diwan klask burewiou (60-80 m²), gant ar bellgomz, e BREST pe tro dro.

Deuet eo er maes niv. 2
PLANEDENN
kelouenn iennegil ollvrezhoneg.
50L ar c'homanant (4 nivereñn).
Kass an arz'gant war CCP
J. Gourmelon
Gaarem-Guellec Bulat-Pestivien
22160 CALLAC
CCP 1688 - 54 P - RENNES

HERVELINA

Sten Kidna a tisplegan e varzhonegoù nevez e PLARNEL, mis Gouel-Mikael 1979

Ar patin zo druz
He daouarn zo ruz
Ha skuizh he diwhar
Un tammig bouzar
Gant trous ar ru

Hag Hovelino Germeur
Doemet gant ar via hud
A laok he spered da nijal
Triema Teno, war vord ar Sal
Flouret d'ar mor pa zeu ar chal.

GERMEUR

KERAMILLY HA KOETRIVAS
LANGOLVAS HA KERGOLVY

- Hostit afo, Hovelina
E petra emaoch'ha o soñjal ?
• Ater an Itron Becdeliévre,
• M'ha klew arre o vourboul
En ho lavar divalaw
Soñjit 'ta
Me a zegemer hiziv
Les Durand-Lachaux et les Pitard-Labonne
Nag un enor ewidoch
Servijoud ouzh taal pitaoded ken bras !

KERDERERI HA ROSNARHO
TALINIS HA KOETKOURZO

Mouist ar gegin
Tamm ar fornigell
Blas ar c'hoviar
A ra dajijer dezi
Assiedoù da dorchañ tuchant
Trous disehan ar chiri-tan
Nos-deiz en tu' rall d'ar voger

AR STANGALA HA MINJO
TREGVIR HAG AR SILO

Neoazh, penn-ruz-moug an Aotrou Becdeliévre
— Ken ruz hag ar rosifin e e assied —
Zo herivel ouzh gargoul al Lubrisite,
Hag e zorn, dindan an daol, a glask gouzoud
Mard eo seiz pe nilon
Loer an Intron Pitard-Labonne.

LANNROS HA BRESILDERIN
KERDREDEVA HA PERIN

Ha barr he c'halon gant ar Sewenadur,
Hovelina Germeur
A daol he zavañcher gwenn,
A grog en he maliserin,
A red wardu Montpamosse,
Ha re c'houstad, an tren,
A gass Hovelina
— Hovelina hag a vennas
Anavoud jaoliu ar gêr vras
Daved Job Gwegan,
Job Gwegan a laris dezi
• Te 'va lestris e-barzh hon ti •

KERIAGUN HA LOKMALO
TALARA HAG AL LIZIO

A gass Hovelina
D'ar Via hud,
Da Dena, war vord ar Sal
Flouret d'ar mor pa zeu ar chal.

Sten Kidna

Deiziator Skol an Emsav
1980 : 20L an tamm

DEIZIADUR
Yod Kerch
1980

100 LHM

medleven

Jan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Febr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Marc'h	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Apr	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Mai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Jun	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Juli	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Ao	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Sept	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Okt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Nov	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
Dise	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Ker	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Gen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31

WIIWII WINWIN
RIKWIKWIN
RIKWIKWIN

Deiziadur Yod Kerch 1980
10L an tamm
Goulen digant FOULDUD BP 1305
Vilvean - 35016 Rennes Cedex

**BOTADEG
LABOURERIEN
VREIZH**

**POBL
VREIZH**

Newez so, d'an 12 a vis Kerzu, ez eus bet e Breizh, evel e-barzh ar peurest eus ar Frañs, ur votadeg hag e oa bet gwrtaet kalz a vrud en-dro dezhi : heni an «datus», «prud'hommes» e galleg... Talvezoud a ra ar « prud'homme » galleg kement hag « homme preux » : « den a dalvoudegezh, fur, ewezhiq »...

Beteg an 12 a vis Kerzu, pe beteg ar mare ma krogas ar bruderezh — ha war an ton bras — ewid botadeg an 12 a vis Kerzu, ne yese ket hanw kement-se eus « prudomed »... Pa vo lâret mad zoken, ne oa ket siank an dud a ouie peira «oant, Bremañ e ouier gwelloc'h ez eus eus ur C'huzul Prudomed, hag ez eo hemañ ul lesvarn « direol », en he c'harg diskoulmañ ar c'hudennoù ha kompensañ an tabutoù, savet diwar ar vicher, etre « implijourien hag implijidi », da lâret eo etre mistri, patroned diouzh un tu, mervelen, labourerien diouzh an tu all...

Ar gouarnamant eo en doa lakaet en e soñj roñh brud d'ar votadeg-se, nebeud anavezet betekenn, pe d'an nebeutañ unan en vese ket gwrtaet kalz trous diwar he fenn... Red eo gouzoud iwe ne oa ket bet a votadeg sort-se 17 vloaz a oa... Mes, arabad kredih e oa ar gouarnamant o klask roñh ur pluss dreist d'ar sindikajoù micherourien e-barzh ar c'huzulioù prudomed newesaet gant ar votadeg newez bet : iskis awal'h eo bet emdroadur an traoù, pa vo lâret mad. Da gentañ, eo mad addegas da soñj pehini eo bet, ewid ar Frañs en he fezh, niver ar voterien : 63,2% ewid an « implijidi », ha 48% ewid an « implijourien »... Da eil, mad eo delc'her soñj ne oa ket kement-se a-da gant an faol-kempenn d'ober d'ul lesvarn heritet deus ar Grennamzer, na strolladoù politikel an tu kleiz, na zoken unan eus ar sindikadoù micherourien anavezet evel bezañ « kempennelour » koulskoude : FO. Arabad ankouzaad kennebeud e oa e soñj ar batronek, hag e soñj an tu dehoù a zo e penn an traoù, hantañ e-barzh ar c'huzulioù, en hanw ar vicherourien sañset, o lakiseo dezio, da lâret eo dileuridi sindikadoù brein evel ar CFT gwechall, hanwet ALS bremañ (« Alliance pour les Libertés Syndica-

les »). Amañ eo bet splann ar c'hwitadenn, e Breizh d'an nebeutañ hag ewid dele'her da gomz eus Breizh hehken, peogwir emañ an disoc'hou ALS evelhenn :

(22) : 1,4% ; (29) : 1,8% ;
(35) : 7,46% ; (44) : 2,36% ;
(56) : 1,17%.

Ma 'z eo uhel awal'h siffr an ALS e Bro Roazon (7,46%), ez eo abalamour da C'itroen Roazon, lec'h m'ema ar CFT kozh oc'h ober he reus abaoe m'eo bet savet an usin-se.

Setu amañ abendall disoc'hou ar sindikajoù demokratel, rann ar vicherourien :

CGT	41,3%	36,91%	26,71%	31,32%	32,68%
CFDT	32,6%	35,83%	34,89%	32,96%	38,04%
FO	14,6%	13,57%	19,90%	17,02%	15,12%
CFTC	7,9%	8,58%	7,86%	9,34%	7,23%
Depans	22	29	35	44	56

Ar pezh a zo bet remerket gant an oll eo ar berzh gwrtaet gant ar CFDT e Breizh. Ewid ar Frañs a-bezh e ro an disoc'hou : CGT 42,44%, CFDT 23,1%. E Breizh emañ bet kemeret ar pluss kentañ gant ar CFDT : 34,9%, ar CGT o tont diouzhtu warlerc'h : 33,8%. O daou ewid Breizh : 68,7%. Mes ewid Frañs a-bezh CGT (42,4%) + CFDT (23,1%) = 65,5%. Sed e tap Breizh 3,2% muioc'h ewid well-walzh ar Frañs. Ar pezh n'eo ket re fall ewid ur vro a vez lâret alies diwar he fenn ez eo chomet warlerc'h, huatet gant an tu dehoù, h.a. Ar pezh 'vez re wir alies, mes ar votadeg-mañ a ziskouez bezañ un dislav ar bet, heni meurzh 1978 m'he deus Breizh roet e-leiz a vouezhoù d'an tu dehoù adarre...

Ne vern penaos pell emañ ar sindikajoù gwirion diouzh bezañ bet flastret, na tost.

Perag berzh mad ar CFDT e Breizh ? Ewiti da vezañ « sirius » hag ewiti da vezañ bet net pelloc'h a-wechoù eged ar CGT he hanan, gwechoù zo, e chom ar CFDT (gwelloc'h 'vefe komz eus CBDT neuse) ur sindikad bet lusketet pa oa bihan gant hor Mamm Santel an Ihs. Daoust da'r CFDT bezañ chañchet

hanw, rag CFTC e oa araoz (hag e chom c'hoazh 8,4% eus ar re-mañ e Breizh), e talc'h an isili anezi, hag a-wechoù ar re e karg, da vezañ katoliked a orin, a stummidigezh, a emzalc'h, paotred ha merc'hed bet alies oberiant tre er JOC/JOCE, da skwer. Da lâret eo ez eus gant ar CFDT ur pezh « kristen arakour » hag a zere mad awal'h douzh douz santel Breizh...

Mad e vije klask gouzoud an darrempred a c'heller kaoud etre ar mouezhioù PC-CGT diouzh an tu, hag ar re PS-CFDT diouzh an tu all... Ma 'z eus bet 33,8% o votih CGT e Breizh, kemendall o votih PC ne vez ket : wardro 15%. Ewid ar mouezhioù CFDT (34,9%), martese awal'h e klotont gant an dregreget PS ewid Breizh a-bezh... Bez' e c'heller kavoud dispartioù : e korn-bro Rosperden ez eo kreñv meurber ar PS, ha koulskoude dre eno n'eo ket war ar CFDT ez eo aet ar mouezhioù, mes war ar CGT : « gwan » ha « künv » e seblant ar CFDT bezañ dre eno moarvad. E Brest ez eo ar c'hontrol : eno ez eo nerzhus ha kreñv ar gostezenn CFDT, ha gwelet evel ur sindikad arakour, e-kichen ar CGT, a seblant bezañ muioc'h « diazezet ».

Ne vern penaos, peira bennag ma chom ur votadeg sindikadel en diavaes eus unan bolitikel, gant tost da 70% a vouezhoù bet lakaet gant ar Vretoned war an daou greñvañ eus ar sindikajoù micherourien (daoust ma c'hell lod lavared ez int « kempennelour »), e c'heller diskleriañ ez a war-raog stourm labourerien Vreizh, hag e kompren ar re-mañ gwelloc'h-gweitan e pelc'h emañ o interest, ha gant pliv e c'hellint bezañ difennet pa savo bec'h etres hag o fatronek. Ne vern penaos iwe, bet eo bet botadeg ar b « prudomed » ur c'hwitadenn ewid gouarnamant pilpous ha kilstourmer Barre, Giscard hag o re, E-barzh un oabl karget dalc'hmad a goumout du ez eus ase ul lagadenn-heol.

UDB

**POBL
VREIZH**

4

• STOURM AR BEISANTED •

• UR VRO DIBASTELLET :
AR C'H/KURDISTAN •

• 10^{ved} deiz-ha-bloaz Pobl Vreizh •

Manifestadeg pennañ e Breizh da golver afor Harry.

HARPIT POBL VREIZH

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

9e Internad

X. Mordret, Togo	60.00
C. Gourou, Lambal	20.00
F. Gogli, Brest	20.00
M. Gouez, Kersanton	60.00
A. Coleau,	
Chambrey-les-Tours (37)	20.00
A. Hag A.M. Kervenn, Brest	120.00
R. Le Gélou, Brest	20.00
L. Cléac'h, Kemper	60.00
Y. Le Galo, Bihard	10.00
Yvan Le G., Fene Alas (91)	60.00
J. L. Berger, Andilly (99)	10.00
Roger J., Paris (75)	20.00
L. Le Dose, Kervenn	20.00
L. Orsaud, Loudéac	10.00
Philippe Le G., Laval (53)	10.00
J. Le Jeune, Nennedeg	30.00
E. Traoude, Kersanton	20.00
G. Perron, Orvault	20.00
J. Benoit, An Arvor	60.00
Y. Proust, Nennedeg	20.00
J.-F. Le R., Kemper	10.00
P. Maugé, Bro Suss	10.00
	690.00
Diwar al linternad-se all	3858.00
	4548.00

Daoust ha galloud a rit kass deomp an 2450 a lurioù-se ? Da lavaret eo : talvoudegezh 820L beb mis epad tri mis. 23 a brofounerioù zo bet er mis-mañ, o deus roet beb a 30L, well-waiz. Gant 28 a brofounerioù a roñ kemedall epad an tri mis-da-zont e vefe mad hor jeñ. Gant 30 a brofounerioù e vije gwelloc'h c'hoazh. 1000 a gomananterioù a gass da gef POBL VREIZH 40 000 a lurioù, hag o deus klousteret an unnegezh a niverennoù POBL VREIZH beb moullet e 1979 : warde : 88 000 a lurioù. Gant an niverennoù gwerzhet er stadoù ha war ar riuioù, e taper adarre un 8000 benneg e lurioù, 40 000 - 8000 - 48 000. Chom a ra 40 000 da bazañ. Me teufe ar 7000L meneged a-ziv ar tonasonoù (dant a rafont, mechas), e chom c'hoazh 33 000 a lurioù da gaud en un tu benneg. N'eo ket gwret hor soñj ganeomp mod ebed ober un hold-up. Arc'hant zo kouls-koude e bankoù Breizh. Mes n'eus ket hanw ganeomp da vont d'o c'herc'hed gant ur bastolenn...

Penaos ober neuze, pegwir e fell deomp heuliañ pizh ha penn-da-benn lesenn an demokratiezh, hag a vir d'ouzhpenn a ober hold-upoù ? Gant gouel POBL VREIZH ez eus bet destinet ur gwenneg benneg. Mes red eo bet tannañ an donnad arc'hant-se etre POBL VREIZH ha LE PEUPLE BRETON. Ha, daoust m'eo bet daou-diaeteret ingal tre an tammoù gwenned-se, daoust ma n'eus ket set maoc'h gant LE PEUPLE BRETON egezh gant

POBL VREIZH, n'eo ket forun ROTHSCHILD eo a zo bet rannet da heul gouel POBL VREIZH. Piv a zeio da sikour POBL VREIZH ? Ne huch ket ar gelaouenn « Forzh mie buhez ! », n'hin. Mes kolf moañ, 'kaz rechtek ober... Fiziañs hon eus, lennerion ha komananterion get, e vo kiewet gailvadenn POBL VREIZH ! TRUGAREZ VRAS DIWAR VREMAÑ ! Piv eo profounerioù ar mis-mañ ? 23 emaint eta : 11 o chom e Breizh-Izel, 5 e Breizh-Uhel, 5 e Bro-C'hall, 2 er broioù estren. Ahanta ! Breizhael, perc'hennet an teiror brezhoneg, bec'h dez, ha c'hw'i dreistoll, na chomit ket bouar ! Harpit ho kalitevelioù vrezhoneg. TRUGAREZ VRAS ETA DA BROFOUNERION AR MIS-MAN.

POBL VREIZH

Ar moullet, ar fotoioù, ar misoù-kass hag ar « fals »-freoù all a laka beb niverenn POBL VREIZH da 7000.00L, well-waiz... A benn tri mis-ahañ e vo klaset ar roll linternadour-mañ. Ar pezh a rafe mil vad da b'POBL VREIZH, eo koad diganoc'h, lennerion ha komananterioù get, diwar ho profoù, talvoudegezh UN niverenn eus POBL VREIZH. Et ur ober 3 mis ho peus kaset deomp 4649 a lurioù gell neuze : da lavaret eo 550L beb mis. N'eo ket fall. Mes, pegwir e chom tri mis c'hoazh, e vank a 2450 a lurioù a-benn talvoud ar 7000 lur benniget hon eus ezenn.

KOMANANTOÙ

boutin	40 L	V	
P	skoaz	60 L	R
O	pe ouzhpenn	E	
B	KRP ROAZON	I	
L	2746-79	Z	
	C.C.P. RENNES	H	

**CAPÉ DES MOUETTES
TAVARN AR SKREWED**
Guinness diwar ar warkers
Porzh a goñvers
BREST
Tél. 44.33.21

Tri-Mouleriezh - Iroise -
29200 Brest
Renar ar gelaouenn
Fañh Morvanou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

Komanant d'ar gelaouenn bolitikel nemet e brezhoneg penn-da-benn
Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX
Hanw hag hanw-badez
Chomlec'h
e gass e gomanant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estrenvro : 60 L (1)
Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1) dre vandeit-lizher (1) dre chekenn-vank (1) CCP RENNES 2746-79
(1) Diwezhet ar gelaouenn ar servijer set

* da verkañ dre red war ho kolo-lizher

En ur stad gwall enkrasus ems peketarezh Breizh, dre wall ar gouarnamant kreiseriet ha dizezet en Paris, ur gouarnamant n'eo ket nec'het gant kudennoù labourerien Breizh. Al levrig-mañ, 20 p. ennañ (7,00L an tamm), bet savet gant « Komision ar Mor » (kevrenn eus an UDB) diwar ur pezh-labour bet gwret gant Marsial Catherine, e kaver displeget ennañ ar c'hudennoù, hag iwe kennigadennou d'o drozeistañ. Da vezañ gouennet digant an UDB.

ARABAD ANKOUAAD :
DEZ' E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :
skirvañ d'ar gelaouenn

KANV

Do zeiz Nedeleg diwezhoù, diwar ur gwall zarvoud c'hoarvezed war an hent bras, ez eo bet lazhet hon kamarades Gwenoù Ar Barzhig, pried hon hamonad Iwan Abiven, eus Sant Teponeg. Meirc'h eo Gwenoù da Ernest Ar Barzhig, ar skilvagner brezhoneg maer douz vloc'z. Da Iwan Abiven ha d'e vugale e kass tud skipailh Pobl Vreizh, en un degouez ken mantrus, o gouc'hemennou a gengarv.

STAJOÙ BREZHONEG
Gwret e vo stajoù brezhoneg e BREST gant AR SKOL VREZHONEG, KELC'H AR GELENNERIEH VREZHONEG, AL LEUR NEWEZ :
- eus ar 25/2 d'an 1/3 ;
- eus ar 14/4 d'an 19/4 ;
- eus an 30/6 d'ar 5/7.
Gouenn titouroù ouzhpenn digant :
A. LEMERCIER, 6 r. Beaumarchais BREST. P. : 44.89.42
A. KERAVEL, 6 r. Neptune BREST. P. : 44.22.04.

Komanant da gelaouenn c'hellig an UDB
Le Peuple Breton (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX
Hanw hag hanw-badez
Chomlec'h
Boutin : 50 L (1)
Skoaz : 70 L (1)
Estrenvro : 60 L (1)
Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1) dre vandeit-lizher (1) dre chekenn-vank (1) CCP RENNES 2369-78
(1) Diwezhet ar gelaouenn ar servijer set

HAG A-NEWEZ EN BRO-DREGER ?

Bloez so dija eo bet krouet ur « c'homite ewid ur porzh-mor don an Bro-Dreger/Ouelou ». Ken ewid al labour, ken ewid diorrodder ekonomikel hon c'horn-bro troid warz ar mar, ez eo intereset breiz tud er c'hornad gant pal ar c'homite-se : deuet zo a-barzh warde 50 parrez, hag ouzhpenn-se e vez kiewet a veezh an Kuzul Jenerel an Departamant, e-drugarez d'ar gusulierien jenerel e zo an vevr.

Hag eo bet selouet : kaset zo bet ul lizher d'bon c'hamarad Rolo Perrot, president ar C'hamite, gant Charles Josselin, president Kuzul Jenerel Aochol-an-Hanternos. El lizher-se e tiplag ar president e vo gweret di' studiedenn ekonomikel, unan ewid al Lege, porzh-mor Sant-Brieg, hag eban ewid al lec'h hanwet Ker-Aret, war ar Yodi, rivier Loudreger. Kaset e vo da benn ar studiedennou-se gant « Komite Diorrodder Ekonomikel Aochol-an-Hanternos » (1).

Eme an oll dud ekard ewid ensav ez eus ur born avantañoù teknikel gant an doue lec'h kenniget gant ar c'homite (re ar Yodi hag an Trez, rivier Lesardrev) ewid sevel ur gwir porzh-mor don. N'eus nemed abegoù ekonomikel a goment e c'hellfe bezall anebet ouzh ar c'homite, mod war ar peent-mañ en deus hemañ ergumennoù sonn da respont. Dindon berr bremañ a krog eo studiedennou, hag e vo embannet an disoc'hoù enez warde mis Gwengolo. Ahant-di e talc'ho ar c'homite da gelaouenn an dud war ar raktres (2) : emvodou publik 'vo gwret, hag eme ive ar c'homite an soñj sevel ur montaj diago gant silveur tud Sant-Brieg.

Y.B. Montreux

(1) Comité d'expansion économique des Côtes-du-Nord
(2) Projet

AN UDB DORN-HA-DORN GANT

An douarou-labour, ha dre vras, an implij a vez graet deus douarou hon bro zo un digarez da stourm ewid ar beaisanted. War an dachenn-se iwe eo beaisanted. War an sindikajou pesanted e Breizh da c'houdrouz ar muiañ ha da enebañ d'ouzh an danvez lesenn newez. Ha n'eo ket drol, peogwir emañ an douar e-kreis an afer : un dra red ewid ar beaisanted, un dra ger, hag un dra rouez !

Tamall a ra ar beaisanted ar re a zo o klask daspugn ouzhpenn ar gont douarou, ha mad a raont, rag eno emañ an dalc'h, hag ar pezh a zo o tispenn hon labour-douar, dre rewiñañ an tiegezhioù bihan ha dre rusañ kuit kalz peisanted. Dre an douar, pe, kentoc'h, an arc'hant da baeañ anezhañ, e vez dibabet al labourer-douar yaouank : gwazh a-se ewid ar re n'o deus ket aed da baeañ !

Press zo war an douar-labour, 'peb lec'h war ar maes. Emañ an oll o c'hortos o amesien da vont kuit da brenañ ur park pe un all (« ar park-mañ vo ewid-in-me », a lâr ar peisanted kammi en ur vale, herwez ar rimodell...).

Med pris an douar-labour a barz kalz re yaouank da zeli'her ur feurm, rag ouzhpenn an douar zo da brenañ, anezhañ, binwijou, loened hag all... Anes bezañ pennber pe bennheres, n'eo ket brav an dez hiziv sammañ ar sort die !

Ar SBAFER, mod-all, a zo he roll renkañ marc'had an douar, n'he deus na galloud a-walc'h na moneiz awalc'h d'ober he labour. Arlene (1978) he deus prenet 6000 dewezh-
arad, war an 20 000 laketa en gwerzh er pepar departamant, med an douar-se zo set da greskiñ 426 atant, ha d'enstall... 36 peisanted newez

nemedkñ. D'ar renerien a glemmiche dirakañ, en deus respontet **Méhaignerie**, newez so, e oa an dra-se... « un afer politikel » !

Poent bras eo mont dehi koulskoude. Ur skwer : e **Penn-ar-Bed**, an tri-c'hard deus ar beaisanted o deus ouzhpenn 45 bloaz, med ahann d'ugent vloaz pa' haint war o leve, ne vo adkemeret nemed ur c'hard deus o ziegezhioù, herwez enklask **Kamp ar Labour-Douar**. Setu, 'gis-se, e vo dispennet 273 000 dewezh-arad (28% deus douarou-labour an departamant) a hay da frankaard tiegezhioù all ha n'o deus ket eozm alies awalc'h da grekiñ.

Ma'h a fall ar jui gant an douarou bremañ, eh ay pell gwashoc'h, marteze, gant lesenn newez **Méhaignerie**, peogwir e vo aessaet ar teulennou da gontroliñ ar c'humul pe daspugn douarou ; ne vo ket red goullenn un aotre ewid ar re yaouank beteg un niver bras tre a zewezhioù-arad.

E **Breizh**, just awalc'h, emañ ar beaisanted dindan gasel-yew gant an dra-se, ha stourm a raont gwellañ ma c'hallont. Perag ? Abalamour n'eus ket labour lec'h all ha kalz re yaouank a vefe kontant da zeli'her douar ewid **CHOM E-BARZH AR VRO, DA LABOURAD**. Se zo kaos ma 'n deus ar sevel loened « neb douar » (moc'h, yér, koleoù) kemeret kement-se a lañs amañ gis-mañ. Lañsussoc'h eo sevel ur c'hardou bras, pa vez re strizh an tachennoù douar.

Setu an U.D.B. a sikour ar beaisanted a stourm a-eneb ar re a zaspugn pe a rosell an douarou, hag a c'houlenn assambles gante lesennou stris-hoc'h, ha n'eo ket laoskoc'h, ewid ma c'hallio an douar mont gant ar re o deus afer, ha gwall afer deusoutañ

(peisanted vihan, re yaouank heb douar...).

War hirroc'h termen, e vo daw lakad e sav ur c'hontroll demokratel war ar marc'had douarou ; he soñj he deus an U.D.B. war an dra-se. Ar pezh eo, kalz tud a vez laketa diaes pa vez kistion deus an douar ha deus e berc'henned. Red eo kelenn an dud ha delc'her kont deus daou c'hoant : c'hoant ar re yaouank da zeli'her douar, kuit da brenañ anezhañ war die, ha c'hoant kalz peisanted (re vihan, re gozh alies) da vezañ perc'henn d'o douarou, ha surroc'h a-se.

Ne dlefe ket bezañ red prenañ douar a-benn delc'her anezhañ. An droed da labourad a deu a-raog droed ar berc'henned. Ewid an dra-se, e c'houlomp :

- rummadiñ an douarou (labour-douar, sevel-tier, tachennoù gwiridig : yun, palud, tewenn...);
- merkañ prisoù an douarou hag ar feurmachou diouzh o zalvoudegezh ;

- lakad un harz da vent an tiegezhioù (S.M.E.) ;

- delc'her heb o dispenn an tiegezhioù zo kement hag ar vent vihanañ (S.M.I.) ;

- sevel un OFFIS AN DOUAR-LABOUR (O.F.B.), a vefe un ofis publik, renet gant tud ar vicher, ha barreg da brenañ kement tamm douar en gwerzh ; feurmiñ a rafe anezhañ, goude-se, d'ur seten pris merket ewid

AR BEISANTED DA STOURM ②

ur vuhez-pad ; gall' a rafe ar peisanted a gar adprenañ e zouar digant an Ofiss, beteg ar vent vrassañ.

Mestr e vefe an O.F.B. war ar marc'had douarou, ha gouest da ingallañ anezhañ etre ar beaisanted o-deus eozm. Kemer a rafe plass ar SBAFER a zo dinezh da c'hoari ar roll-se. Med ne vo ket possubi kaoud an dra-se anes chañch a-grenn ar politikerezh hag ar gouarnamant a zo bremañ.

MICHER AR PEISANT : LABOURAD KALZ HA GONID NEBEUD ?

Honnezh eo bet dalc'hmad, herwez ar gaos, planedenn al labourer-douar ; ha koulskoude, ne zihan ket Yann Gouer da stourm ewid kaoud ur c'honidegezh a-zoare. Disheñvel bras eo ar c'honidegezh etre ar beaisanted : ur c'hard a c'honez nebeutoch ewid 6 500 lur ar bloaz, hag ur c'hard all ouzhpenn 30 000 lur ! Peisanted **Bro Naoned**, da skwer, zo pell warlerc'h re ar pepar departamant. Dre vras, ne dap ar beaisanted nemed an hanter deus gonidegezh al labourerien all.

DA BE BRIS UR C'HONIDEGEZH A-ZOARE ?

Kreskiñ a ra gonidegezh peb peisanted, n'eo ket abalamour e ha war-raog gonidegezh al labourer-douar dre vras, med abalamour e nebeuta beb bloaz niver al labourer-douar, evel hon eus gwel. Ar gouarnamant en deus graet e soñj pell zo : kreskiñ tamm pe damm gop ar beaisanted dre c'hwennañ (pe diouennañ) anezhañ... e-lec'h kaoud ur politikerezh ewid ar prisoù, ar misoù hag ar produioù. Daspugn an douarou en ur zispenn an tiegezhioù bihan ewid produñ muioc'h ha gwelloc'h marc'had, setu ase lesenn an ekonomiezh liberal !

GWIKERE AR POLITIKEREZH-SE ZO AES DA GOMPREN :

- LAKAD AR PRISOÙ DA ZISKENN : etre 1973 ha 1977 int bet diskenet deus 20% ; pa sav o gonidebroù « pinwidig », muioc'h a voued ewid-se, ha gall' a rafe an dra-se isplika diskenn ar prisoù ; med deus tu ar sistem eo daw klask an diskoulm kentoc'h, da lared gwir. Tamallet e vez a-wechoù d'ar beaisanted lakad arc'hant en o godilli, med o lodenn e-barzh pris ar bewañ zo distraet

Tamallid an afer Herry o tont er maes eus pales al Les-Vam.

(deus 55% er bloavezh 1950 da 40% an dez hiziv er Frañs, ha da 32% e Breizh). Mont a ra ar peurrest deus an arc'hant e-barzh godilli ar marc'hadourien a bren o loened, o laezh, o legumachou marc'had mad a-zigante, hag a werzh ker goude-se amanenn, formaj, kig, boued-mir hag all...

E-giz-se, e vez iseliet ar prisoù gant ar firmoù bras, ha gant an M.C.M., ouzhpenn a zilañs ar produñ gwerzhet d'ar broioù estrafioù hag a sikour ar re o tont deus ahane !

Med al labourer-douar iwe zo kaos, ewid darn, ha heb goud dehañ peurluviañ, ma ha fall an traou war ar marc'had. Peogwir eo kountant da broduñ muioc'h-mui, da zaspugn douarou par ma c'hall, da sevel, krewer brassoc'h-brassañ, da implijañ tamm, da lousaouiñ e barkeier kën-ha-kën, ha da vont war-raog bepred, n'eo ket drol e vez re a draou war ar marc'had ur wech dre vare, ha neusen 'kouez net ar prisoù ha 'vez diskaret ar re vihan, ha 'kresk ar plasoù bras adatre !

- FREJUSSOC'H E VEZ PRODUIN, ha n'eo ket mesit al labourer-douar, tamm ebed, war e frejoù ; ar boued-chatal, an temz (pe ludu), an had, ar frejoù all a beb sort (loueier, servijou) a rae arlene ouzhpenn an HANTER deus talvoudegezh ar produktion (P.A.F.). Kresket o deus ar misoù-se deus 7% heb bloaz etre 1959 ha 1974... Ha n'eo ket toud : kapital an tiegezhioù

(oustilhoù ha mekanikoù, somachou hag atelierou, chatal), a zo gwall sammus ha gwall goustus iwe, ne zihan ket da vont war-raog. Se zo kaos en dez al labourer-douar eozm arc'hant muioc'h-mui, hag e rank ober die muioc'h-mui iwe (4 miliard die etre toud peisanted **Aodoù an Hanterno**, e-kichen talvoudegezh ur bloavezh produñ n'a ket en tu-hont da dri miliard hanter...). Hualet e vez ar beaisanted e-giz-se gant rouedad stank ar firmoù, ar bankoù, dreist-oll « Kredit al Labour-Douar ».

Setu, ber-ha-ber, peogwir 'tiskenn ar prisoù, ha pa faot dehañ kreskiñ e c'honidegezh, e rank Yann Gouer produñ muioc'h bepred, ha prenañ pe feurmiñ douarou, hag implijañ mekanikoù brassoc'h, ha sevel krewer newez, ha skuilhañ muioc'h a demz ya hafvouezenn, ha hirraed e zewezhioù labour, hag ober die heb bewiñ gwelloc'h. Homañ e vo neusen e blanedenn : mont da fall, pe dont da vezañ un tamm deus ar chadenn-broduñ.

- PRODUIN MUIOC'H BEPRED, KUIT DA ZISKREGIN, setu pezh a ra kalz labourer-douar, re yaouank alies, heb kontañ ar speredoù meret gant ar sistem ! Daoust die heb bewiñ gwelloc'h, Homañ e vo neusen e blanedenn : mont da fall, pe dont da vezañ un tamm deus ar chadenn-broduñ.

Med pris an douar-labour a barz kalz re yaouank da zeli'her ur feurm, rag ouzhpenn an douar zo da brenañ, anezhañ, binwijou, loened hag all... Anes bezañ pennber pe bennheres, n'eo ket brav an dez hiziv sammañ ar sort die !

Ar SBAFER, mod-all, a zo he roll renkañ marc'had an douar, n'he deus na galloud a-walc'h na moneiz awalc'h d'ober he labour. Arlene (1978) he deus prenet 6000 dewezh-
arad, war an 20 000 laketa en gwerzh er pepar departamant, med an douar-se zo set da greskiñ 426 atant, ha d'enstall... 36 peisanted newez

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

paour e-lec'h eo red d'an dud labourad ewid ur Bennozh Doue !

Setu perak n'eo ket di-zañjer politikerezh ar gouarnamant ewid an amzer da zont. Ken buan e vefe skoit ha dinerzhet labour-douar **Breizh**, ma tegouez d'ar broioù a bren hon zraoù diganecomp produñ anehe o hunan (broioù arab ewid ar yer, da skwer), pe ma tegouez d'ar re a werzh deomp o zraou kerraad anehe (soja, maniok...). Rag, e-barzh ur bed e-lec'h eo ramet al labour etre ar broioù, ha kignet ha gwasket broioù paour an Trede Bed, n'eo ket ken sur hon bro da zalc'her he c'hrog ataw. Pa en-do **Yann Gouer** daspugnet e walc'h a draoù, 'n em spzialiser evel a faot, ha flastret meur a gonsort, petra' zegouez gantañ ma n'eo ket boud mouget e hunan. Ped gwech n'o deus ket laret produktierien vras ar broioù krec'h, n'eo ket red, tamm ebet, e vefe savet moc'h, yer ha bioù-laezh amañ gis-mañ ! ar c'hontrol an heni eo : digoustusoc'h eo lec'h all, tost d'ar c'hêrioù bras, pe er broioù paour. N'eus reon vad ebet, paneve c'hont peisad da chom e-barzh ar vro, paneve o c'halon da stourm ewid an dra-se, ha paneve o NIVER hag a ra o nerzh betek bremañ !

PRISIOU MERKET EWID AR PRODUIOU

Dre isellaad ar trejoù eo possubl lakad gonidegezh al labourerien-douar da vont war-rag, da gentañ. Red eo reiñ d'ar peisat kelennadurezh ha galloud ewid gwaskañ war ar misoù hag ewid boud an heni a ra war-dro e diegezh e-lec'h boud ur c'hoariell etre daouarn ar firmoù. Dre ar prisioù an heni eo e c'hall e c'honidegezh bezañ assuret : prisioù merket beb bloaz, herwez koust ar produñ, herwez ar produktion hag ar broioù, ha betek ur serten kementad (1000 pemoc'h da skwer, pe 50 000

litrad laezh) ; e-gis-se e vefe roet da beh peisat ur c'honidegezh assur ha deread.

Gall' a rafe ar prisioù iwe servijañ da zistankañ pe da greskiñ ar produñ, douzh ar pezh a zo ezomm, ha chom a rafe al labour-douar mestr war e diegezh.

Ur politikerezh sort-se n'hall ket bezañ renet memes mod deus ur penn d'egile d'ar **Marc'had Boutin** ; ment ha stad an tiegezhioù zo re disheñvel deus ur vro d'eben ; ouzhpenn-se, ur politikerezh ingal a rafe muioù lañs d'ar re binwidig, ha dilafis d'ar re vihan ! Daw eo da beh bro bezañ mestr war he labour-douar, e diabarzh ur framm evel an **Europ**, med un **Europ demokratel ha renet gant al labourerien**.

Ur plan (pe steuñv) zo ezomm, rag leuskel al labour-douar da vezañ kaset ha digaset herwez lesennoù ar marc'had kapitalist, n'eo ket emsav ; ar goulenn boud a zo da chom peusheñvel e broioù an **Europ**, ha ma kresko ar goulenn kig-yeer pe gonifed, 'figresko ar goulenn kig-leue pe

amanenn hag all ; ar c'hennig boued, er c'hontrol, a zalc'h da greskiñ, peogwir e vez produet muioù-h bepred ha gwelloc'h, soñset. Setu perak eo red renkañ ar produktion, lodenniñ anehe etre ar beisañted hag ar broioù.

N'eo ket stard, ewid pezh a sell ar C.E.E., gouzoud, dre vras, pegement zo ezomm deus an dra-mañ-dra ; daw eo gouzoud pegement e vo gwerzhet (pe roet) d'ar broioù all, rag aes awalc'h eo kompren pessort diouwer boued, pessort naonegezh, zo e-barzh ar bed-oll !

Gant ar pezh a gennigomp ez eus moian da respont d'ar pezh a c'houlenn al labourerien-douar. Ya, moian zo kass kuit an duadennoù deut da c'holeiñ an oabl, gant ma vo laket e sav ur **Marc'had Boutin demokratel** ha gant ma vo diac'hubet, rag ar firmoù bras, an trustoù a ra war-dro ar boued hag ar bewañs, an heni eo a zo o hualañ ar beisañted na hegañ anehe d'en em goll.

F. Favereau ha **Komision labour-douar an U.D.B.** (da heuliañ)

UR BOBL DIBASTELLET : AR G/KURDED

Kær 'po selled douzh ur gartenn, pe douzh an hanoioù skrivet war an hent ma 'h il di, ne welefed roud ebet deus ar C'hurdistan ! Sed ase ur bobl, bet dishual ha digabestr kent, bew bepred he yezh, he boasioù, he skiant-pobl, ur bobl o stourm douzh ar Stadoù savet gant an impalaerien a zo bet o ren war ar c'horn-se deus ar bed (Bro-Saos, Bro-C'hall... a vese o « tiwall » ar Reter Kreis betek 1914). Dibastellet ha diframmet eo ar Gurdud etre meur a Stad :

— an Turki (war-dro 8 m Kurd, ur c'hard deus ar boblañs), lec'h int bet mac'homet abaoe amzer Atatürk ha lec'h eo difennet ataw ober gant ar gomz « Kurd » (prosses a vo graet d'ur maer aleshont, war zigarez deus ressewet bussoù o ewid ar Gurdud digant kêrioù bras deus du-mañ evel Roazon...)

— an Iran (war-dro 3 m Kurd, ur c'hard deus an dud iwe) lec'h zo bet krogadot, ha bresel memes betek 1975, rag ma oa kontant Bagdad da reiñ d'ar Gurdud an espess emere-vezh, ne c'houllet ket diskregiñ deus bro Kirkouk, abalamour d'ar petrol... Kalz Kurded zo bet diblaset sa traoñ Irak abaoe gant ar gouarnamant.

— an Iran (war-dro 5 m Kurd, 16% deus an oll Iranis) lec'h zo bet ur Republik Kurd en-dro da Mahabad goude ar bresel, renet gant ar P.D.K. (hag ur Republik ameseg en Azerbaidjan iwe, en-dro da d'Tabriz) ; dispennet eo bet gant arme ar chah, med dalc'het o-deus ar Gurdud da fiñval a-eneb d'ar chah, ha goude-se d'an ayatollah !

— ar Siri (0,8 m deusoute, 10% deus ar boblañs), lec'h e vez beskinet ar Gurdud, kaset ha degaset dre ar vro un tamm bihan evel en Irak.

— an URSS lec'h n'eus ken med 100 pe 200 000 Kurd.

Eno, da c'houd, em barados ar Gurdud : ur bastell-vro emren o-deus e-barzh RSS an Armeni (« Kurdsjij rajon »), frankis da gomz, da skrivañ, da gelenn o yezh hag o sewenadur ha tud desket, barreg ha pinwidig int deut da vezañ. Herwez Kendal (1), « Kurded an URSS, diskennet deus divroidi ha paour-kaezh harluid kent, zo en dez hiziv al lodenn ar binwidikañ hag ar muiañ desket deus ar bobl kurd... heb m'o defe kollet o fersonelezh ha ma vefent bet russekaet... » (ewid pezh a sell deus RSS an Armeni ha RSS ar Jorji bepred).

Lec'h all, siwazh, n'ema ket kont e mod-se ! Bro ar Gurdud (en Irak, en

Iran) zo bras ; paour n'eo ket douarou mad, ha dour, ar pezh a vank er broioù-hont, med chomet war-lerc'h ; setu an dud an heni zo paour, ha di-zesk ; chom a ra gis kozh al labour-douar (sevel loened dreist-oll), ha n'eus ket pikol industriezh. Er menezerezh em ar Gurdud o chom ; se zo kaos mechañs int brudet da vezañ tud gouez, ha kaled (« kreñv evel ur C'hurd », ha n'eo ket un Turk, a vez laret du-hont). An Islam eo o relijion, med o sewenadur zo chomet disheñvel deus heni ar broioù arab, ewid pezh a sell ar merc'hed, da skwer (2).

Digarez hon eus bet, an UDB, da weled, newez so, un deus pemoù P.D.K. an Iran. Disammet int abaoe o aet ar chah e lew, med n'en em gountantont ket en Iran Khomeiny. Stourm a raont deus un tu a-eneb d'an impalaerourien US, o deus sikouret gwaskañ anehe e-pad bloawe-zhioù (daoust ma oa deut ar re-mañ da vezañ kamarad **BARZANI**, penn Kurded an Irak, marw ar bloaz-mañ), ha, deus un tu all, dorn-ha-dorn gant demokratet an Iran, ewid sevel ur

Republik emren e-barzh un Iran renezet.

Sklaer tre eo, da c'houd, linenn ar Gurdud-se ; war ar memes tro int etre-vroadelourien hag emerezhien, ha klask a raont kaoud sikour demokratet ar beb oll. Rag n'eo ket braw, ousoe'h a-walc'h, sevel ho muezh e-barzh un takad lec'h zo kemend-all a virvili hag a strafuilh, e-barzh ur Stad renet gant tud evel Khomeiny, e-barzh ur vro stok douzh an URSS, douzh an Turki (diasoù an OTAN), douzh an Irak hag ar Siri (enebet da Israel)... Ni hag a stourm ewid kaoud ar memes tra en ur c'horn deus ar bed sioulloc'h ha kletoc'h un tamm, a die bezañ prest da harpañ ar Gurdud gwelikañ ma c'hallimp.

F. Favereau

(1) « Ar Gurdud hag ar C'hurdistan » e ti Maerzo.
(2) Un den yaouank deus Motre (Poher) zo bet aet di, bewet en-deus gant ar Gurdud, desket o yezh, ha degaset gantañ filmoù kær : un dro Vreizh a ra gant ar filmoù-se ewid « Connaissance du Monde » ; kerzhit da weled anehe diouarn ma dremenont du-se...

LENNIT POBL VREIZH

PENNAD-KAOS GANT PER AR BIHAN,

merour AL LIAMM, diwarbenn e levr
barzhonegoù « Prenest gwenn antronos »

1. Pogouz out kroget da skrivañ ?

Va barzhoneg kentañ, he zifl « **Deso hebbén** » 'm boas savet tregont vloaz so, hag embannet eo bet war niverenn 19 **Al Liamm**. Goude-se an chomet pemtez vloaz heb skrivañ gwerzenn ebet. Kroget an da vad da sevel gwerzennoù pemtez vloaz so.

2. Petra 'n deus lakaet ohanout da zuañ paper ?

Rankoud a ran duañ paper e wid va micher, ewid **Al Liamm** iwe, ha pa ne vefe nemed ewid respant d'an dud a goss lizhiri.

Pa vesen skuilz o skrivañ ewid ar re all, e feue c'hoant din skrivañ « ewidon va hunan », evel ma lavar **Ronan Huon**. Ouzhpenn, ez eus ur sort nerzh hag a bouz tud so da skrivañ, pa soñjont e c'hellont kooud un dra bennag da lavaroud.

3. Daoust ha skrivañ 's pijs gwraet ma ne vije ket bet kudenn ar brezhoneg ?

Disoloet 'm eus Breizh pa oa tost da'm ugent vloaz. Disoloet 'm eus Breizh e Paris, en ur ober anaoudegezh gant tud o stourm ewiti er mare-se. Desket 'm eus brezhoneg neuze — ne anaezen nemed geriennoù — ha dizale 'm eus kroget da labourad ewid ar yezh. Ha e skrivan e brezhoneg gant ar soñj « degass va zamm maen » e-gis-se. Ne 'm eus ket c'hoant d'ober barzhoniezh e galleg, ha ne glaskan ket gouzoud ha gouest a vijen d'henn ober.

4. Petra 's pous embannet beteghenn ? Pelen'h ?

Ouzhpenn 130 barzhoneg 'm eus

savet. 70 anezho zo bet embannet gant **Youenn Olier**, en ur c'hoier eus e gasetenn **Imbourc'h**, dindan an talbenn « **Prenest gwenn antronos** », **Ronan Huon** en deus gwraet e vennois lakaod da zont er-maes ul levrig, ennañ al lodenn all eus va skridoù, er bloaz-mañ. Talbenn al levrig a va : « **Ar veaj-se ur wech e oa** ». Ahendall ez eo bet embannet diw eus va barzhonegoù e-barzh levr **Yann-Ber Piriou « Défense de cracher par terra et de parler breton »**, ha diw all war ar gasetenn « **Poetes and C°** », hag eveljust, meur a heni a gaver e pajennoù ar gelaouenn **Al Liamm**.

5. Perag barzhonegoù dreistoll ?

Perag skrivañ barzhonegoù ? Dre ma plij din ar stumm skrivañ-se na gemer ket, ouzhpenn, re a amzer. N'eus ket a skrivagnerien vrezhoneg a vicher, n'eus ket kalz lennerien kennebeud, ha setu perag ez eus nemeur a romantoù e yezh ar vro : barzhonegoù, kontadennoù, studiadennoù, testennoù berr, ez eus bet savet ur bern anezho avad. Ewel

ar re all, e rankan labourad da c'hounid va zamm kreun, ha pledif ouzhpenn gant meur a dra all. Setu m'eo berr tre am amzer ewid ar skrivagner.

6. Un titl braw 's pous kavet : « Prenest gwenn antronos » ?

Gant ar ger « gwenn » e kaver ar goulou, an eurvod, ar spi. Ha ne vez ket lavaret : « Ha gwenn eo ho ped ? » evel ma vez lavaret : « Ha mont a ra mad ? » Daoust din da sevel gwerzennoù melkonius un tamm meur a wech, e chom ganin « flammenn foll ar goanag diroll ».

7. Daoust hag e c'heller laroud ez eus ohanout ur barzh « engagé », ur stourmer a varzh ?

Ne ran ket ohanout ur barzh « engouestlet ». Alies e tegouez ganin, avad, diskouez ar vro evel m' eus he anaovezet em yaouankis, alies iwe e klaskan diskouez anez evel m'eo bremañ, gant ar c'hudennoù a zo he-re. Komz a ran eus Breizh : « Va bro an heni eo », « Va bro zo bihan tre » zo titloù barzhonegoù om eus savet. Komz a ran eus ar re a stourm ewiti, er varzhoneg « War an diri », er varzhoneg « Kablus an », hag e meur a heni all. Komz a ran eus gwaskador ar Stad C'hall (er varzhoneg « Ar yew »).

Hogen, daoust ha ne vez ket engouestlet an heni en deus gwraet an dibab skrivañ e brezhoneg ?

Temañ all a vez em barzhonegoù, evel « Unvanded ar bed a-vremañ », « Diskar sewenadur ar C'hornag », « Digostet an dud », « Ar re a ya a-eneb d'ar froud », « Galw an hent ».

8. Passort talvoudegezh 'weles d'ar varzhoniezh er Vreizh a-vremañ ?

Testeni, ha netra kán, pe neuze ar broud a laka an dud — tud so — da fialval ? Dihun tud ?

Me 'gred e kav an den ur sort frealzh, ur sort kempoues, gant ar varzhoniezh, a zo evel magador d'an ene. Gant ar gerioù, gant kenlusk ar silobennoù, ez eus ur sort hudouriezh. Ar perzhioù-se, a gaver e kanaouennoù pobl zo, zo testennoù eus talvoudegezh ar sewenadur-pobl e Breizh.

E Breizh ez eus bet abaoe derou ar c'hantved un foullad braw a varzh donesonet, a deus skrivet e brezhoneg. O fous a deus bet e dihun ar vro, hag ar ganerien a deus kavet ar vrud a zo deuet d'o heul.

9. Pelen'h ha gant petra e vezes awenet ?

Lavaret 'm eus an prederiet ket kudennoù ar vro ; prederiet an iwe gant tem an haros, pe an eneb-haros kentoc'h. Kredif a ran ez eo bremañ re zalc'hel an dud gant o baosoù, gant o emgantez ; n'int ket gouest da gavout ar stivalloù a stankfe a sec'hed. Kollet a deus o eounded, o gwirionez.

Kredif a ran evelloc'h ez eus ur stourm da ren, n'eo ket ewid gwirioù Breizh hepken, met ewid kemmañ ar gevredigezh iwe, ha roñ e larc'h d'al labourer. Med, siwazh din, mennosioù sort-se n'on ket barreg tre ewid a disklafañ mad em skridoù.

10. Ur gentel zo en da varzhonegou ? Peheni ?

Ne fell ket din roñ kentelioù d'an dud, nag o lewesoniñ, diskouez mennosioù ne lavaran ket, mennosioù din-

E STUMM BRISEUG

Ma 'z an va hun dre ruiou kër,
disked, truilheneg ha seder,
na spontif ket, tud ar c'hazhenn,
me 'heuilh va hent hep goul' gant den.

'M eus kador 'bed en hac'h ilis,
n'an ket war roll ar barresianis,
ar chass zokén a-benn ar fin
n'o deus ket a resped ouzhin.

Pezh a c'haantañ, me ne ran ket,
n'ez an war roudoù den ebet,
'dan ar c'houmoul 'ma va lojeis,
an avantur a zo va feiz.

Pa loc'han gant kommedoù berr,
kramenneg, posteg ha lijer,
war-du koad Pant ar Milinoù,
me ne 'm eus ket a chadennoù.

Steredennoù a-us da 'm zal
hentou me'neg ha disingal
mousc hoarzh skedus oadl Doue,
a veza frawalc'h da 'm ene.

dan gwiskamant ar varzhoniezh. Al lennerien o degemero, pep heni hervez e zoare.

Martese e vez kasset ar Gelted war-raog gant ur sort klaskadenn, ur sort sec'hed, ur sort kest, hag e c'hellont gant se degass c'hoazh effennoù aboues d'ar bed.

Ahendall, ewidon, en desped d'ar seblantoù, ez eo pouesussoc'h talvoudegezh ar galon eged heni ar spered. « Kanañ » a ran ar re isel, ar boerien, ar re o deus miret ur galon damm, an eounded, o emrousted, o gred, ar re na gomzont ket hag a labour, ar re na vez gwraet meneg ebet anezo, ar re zivrud. Int-! zo hafent an douar.

Da glosañ, e c'hellan kennig dit ewid **Pabl Vreizh** ur varzhoneg diembann c'hoazh, hag e va kavet gant al lennerien un tamm heklew enni martese eus pezh 'm eus lavaret.

Pennad-kaos bet savet ha renket gant Herri Gourmeles.

GOUEL AR BREZHONEG

Div ar vremañ e oler e pelen'h ha pevens e va gweret ar c'hañtall Gouel ar Brezhoneg de zant e Plabenneg an heni va, eus ar 14 d'an 18 a vis Mae 1980

Un nebeud tud eus Bro Leon om dija war e c'hañt ar pisennoù eus ar gouel :

- **examn zo ar'c'hañt : heni koss da Lena Pelton, rue de la Paix 29290 Saint-Renan**
- **ema ar bruderezh e karg : Hervé Pelton, rue Victor-Hugo 29200 Brest**
- **wordo an darempredoù-diazeves a ra : Kristina Jegou 46, rue de Lyon 29200 Brest**
- **ha pleustrer war ar c'hudennoù tek-mik e va gweret gant : Patrick Goulet, Penn-ar-C'hañt 29212 Plabenneg**

Marie Prat ! Ugent vloaz so eo bet savet gant R. Laouenan **Strollad Bailhadegoù Tregar**, hag eme **Marie Prat** ouzh e ren bremañ, **hag hi eo iwe a skriv al lodenn vrasañ eus ar pezhioù c'hoat, pezhioù patronaj farsus, a lak Bro Dregar en he fezh de c'hoarzhin he da gavad plijadur. Pezhioù c'hoat en BREZHONEG eveljust ! Da Marie Prat ha da **Strollad Bailhadegoù Tregar**, goude hemennnoù **POBL VREIZH** !**

AR FALZ

kelaouenn drimezi an Emsav diasezet gant Yann Sohier, bodet ennan skolarion ha kelennerion Vreizh a-du gant ur skoll vrezheg ha lusk gwiton

Lennit Ar Falz I Komantanit d'Ar Falz I

140L breizh & tie I

AR FALZ, Str. Kan Ar-Galez - 29245 PLOURIN-MONTRouLES
KRP 430-26-H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o (oil), 6 gwec'h ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, pemadoù a bedi st'ha kelenner
80 pajen e peb niverenn - Renner : Ronan Huon

Komantanit : 50 L - Studerien : 35 L
Teizorer-merour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349-06 PARIS

PENNAD-STUR

Taolomp ur sell

àr ar bed bras

POBL VREIZH

Ged ar blé newez é komañs ema daet kourz an taolioù divalaw... A gaoz da gement-se eo marse en doa President ar Stad C'hall komzet a vreset a pa oa e souhetñ ar blead mad d'ar Frañsion. Neozh, ne faota ket boud tretatet ged komzoù ar Pennrenour : n'eus ket par dehoñ ewid kass-digass an dud ; ur « goarenn » eo, pa vo lãred mad, hag unan n'eo ket direbech, na boud e seblant boud un den a-fesson... Un den a-fesson hag en deus kemeret diamantou ged Bokassa, ar bourew bugale ha tud yaouank, bourew ha lazher, ha marse un debrer kig kristen...

N'hellomp ni namaed kondaoniñ a-grenn ur gwall daol sort-se. 90% ag ar Stadoù represantiet en ONU o deus gwraet kementral. PC an Itali ha PC Bro-Spagn o deus gwraet kementral. Ni, re an UDB a gondaon, heb marc'hataad, an dro vil-se nend eus digarez ebed dehi. Ar vezh ruz ar gozhidi ar ch/Kremlin ; ar vezh ruz iwe ar ar PCF, a zo aet bremañ, en ur mod splann ha distag, da laker Moskou. Ar gwir o deus ar pobloù d'en em ren o hunan. Ni, sossialisted, tud ag an tu kleiz, a c'hell hag a z'le kondaoniñ gwall daol Kaboul. Re an tu dehoù, gall pe get, a ra iwe. Gwell e vehe dehe skubad dirag o dor. N'eo ket direbech an imparialism gall nag heni an USA. E kondaoniñ gwall daol Kaboul, ne lamont ket ar gwad a zo ar o daouarn. Douar ar Vietnam, douar an Aljeri, douar meur a vro ag an Afrik, ha heni ar Chili ema oadet don enne ar gwad bet skuilhet arnehe dre wall an imperialismou-se. Ema ar Frañs e kenlabourad ged an Arjantin, ha ne vez ket klewet ken uhel mouezh ar re a gondaon Videla pe b'Pinochet el ma vez klewet mouezh ar re a huch a-eneb ar Russed é sailhin ar g/Kaboul.

bléadoù, é harpiñ ar chah heb marc'hataad. A-dra-sur ema un dra direizh, difur ha dibardonabl a-grenn skrapañ diplomatel douzh o lakaad da ostajed, e'lid kaoud, en eskemm, ar chah bew en o lec'h... C'hwes ar petrol a santer dre eno iwe, ha c'hwes ponner. Neozh, red ema gweled é chom Iranis difurou dirag an taol-sikour ema ar Russed é kennig dehe. Daousto hag e c'hellto an Iran chom distag a-zoc'h an daou imperialism a zo é klask pouesñ arnehoñ ? Gwall dost ema an Afganistan douzh an Iran.

Bras e chom ataw poues ar « mass media ». Setu ase ur galloud gwirion, unan nend eo ket braw klask c'hoari doc'hoñ. Pa faot d'ar wask, d'ar radio, d'an tele degas ar splannijenn ar un den, ar un dra, ar un degouez, e ta an den-se, an dra-se, an degouez-se da vout gwirion, mad, ag ar choas. Pennrenour ar Stad C'hall a vez fessonet ged ar « mass media »-se. Na pegen dister e chom neuse buhez pemdezeg al labourision ha stourm kuzh ha didrous ar pobloù bihan !

Ne faota ket ankouaad ur sorti, a-zivoud an Iran, ema ar Stad-se unan ken jakobin el ar Stad C'hall... Beb tro ma klask ar Gurded, pe unan a bobloù arall an Iran, tizboud un tamm frankis bennag, an disterrañ emrenerezh, ne varc'hata ket C'homeiny : bec'h dehe a-benn ; e-barzh ar gwad e vez mouget kentizh an emsavioù-se.

En ur bed gwasket ged tri pe bevar imperialism, ema diaes d'ar pobloù bihan chom en o sav. An ekonomiezh, ar c'hoant da zastum argant eo al lusk a gaoz en-dro ar mekanik. Mard ema bihan ar bobl, ha paour ouzhpenn, e vez dalbezh tost da veg ar bleiz, hennañ prest d'he lonkiñ a-benn. Ni amañ e Breizh hon eus afer ged ur bleiz hag a seblant boud doh-vaet. Ne faota ket boud touellet ; ur bleiz a zalc'h da vout ur bleiz. Diaes tre eo delc'her krog e-barzh an daou benn ag ar chaden : ag un tu, ar sossialism dehoñ ur bisag denel (an heni a gerzh ged armeoù n'eo ket sossialism anehoñ), ag an tu 'rall, an emrenerezh, herwez ul lesenn na vez ket sevenaet mard ema bet skrivet : ar gwir o deus ar pobloù d'ober anehe o hunan ar pezh a garont.

Mes mall eo dimp moned er-maes ag hon gouarnes, ha mem ag ar Stad C'hwec'hkogeg. Kag, beteg ur serten poent, ema bihan ar boan a c'hou-sañv mem ar re baourañ a dud an Europ « pinwig », e-tal ar pezh a weter e kornioù arall ag ar bed.

Sklaer eo ema gwannaet, ur bochad, brud ar sossialism e-barzh ar bed a-bezh ged afer Kaboul...

En Iran eh eus bec'h iwe, ha bec'h bras... Ar chah, harpet ged an USA, ne faota ket ankouaad—zo bet kaset kuit ged ur hobl en he fezh, é stourm, disarm, a-eneb da bembéd arme ar bed, heni an Iran, bet diasezet ged ar chah. N'eus ket ur bern istim da gaoz e'lid C'homeiny moarvad. Neozh, na boud en deus kaset d'ar marw 700 a dud e-korf ur blé, ema red lãred e chom bihan hag isel an n'omb-re e-tal an 50 000 den bet lazhet ged ar Savak edan ren ar Chah. Un dispac'h poblet ema bet heni an Iran, a-dra-sur. Mes fanatikaet eo ar bobl eno ged un den el C'homeiny, na c'hwez n'amaed kassoni en-dro dehoñ, na boud o deus an Amerikaned maget ar gassoni-se epad

Kredet o deus ar Russed skrapañ o zamm frankis ged un Afganistan, 11 milion en oll. Dija, e-raog, e oa pennrenour an Afganistan a-du krenn ged an URSS. Lazhet eo bet — lazhet en doa e-raog iwe —, hag ema daet armeoù an URSS da gemer ar galloud en Afganistan : degasset o doa gete ur « pennrenour » newez, un den-plous a-grenn, sentussoc'h c'hoazh doc'hte ewid an heni lazhet. Ema oadet an Afganistan da « eilbiandenn » an URSS, el oll er Stadoù komunist ag an Europ, namaed ar Yougoslavi, hag ar Roumani beteg ur serten poent. Ema an urzh russ é ren e Kaboul...

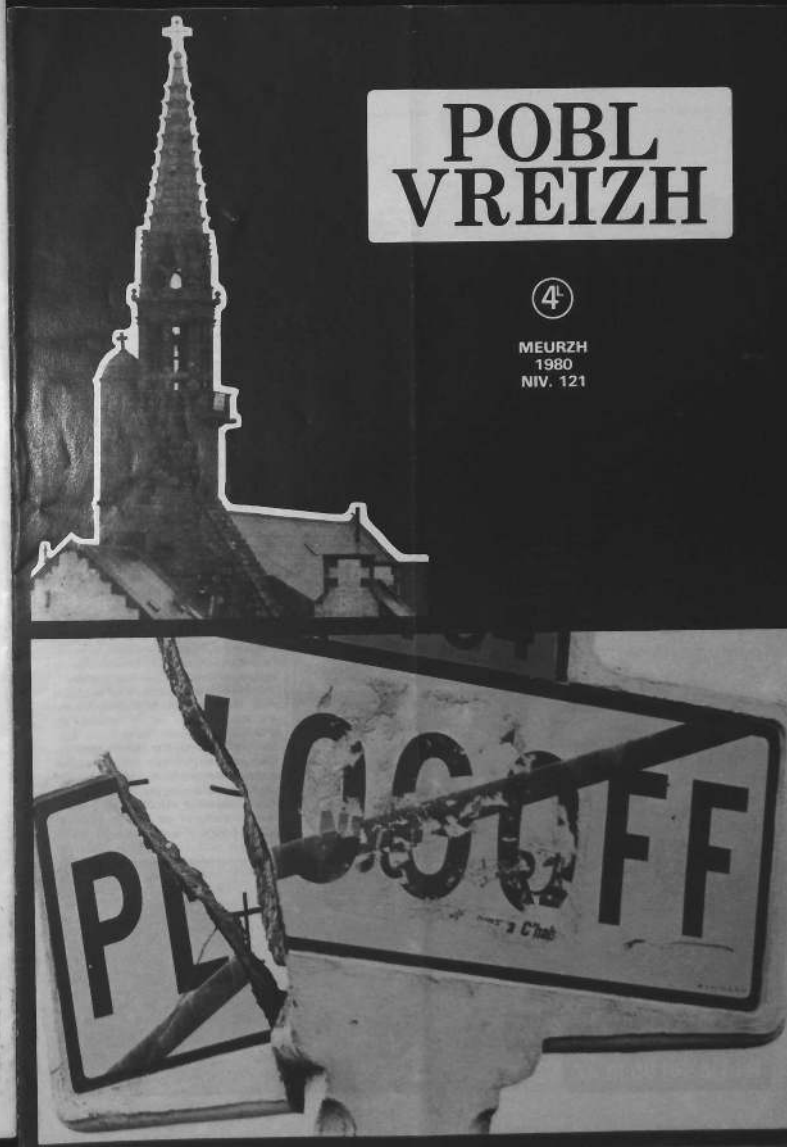
En ur bed gwasket ged tri pe bevar imperialism, ema diaes d'ar pobloù bihan chom en o sav. An ekonomiezh, ar c'hoant da zastum argant eo al lusk a gaoz en-dro ar mekanik. Mard ema bihan ar bobl, ha paour ouzhpenn, e vez dalbezh tost da veg ar bleiz, hennañ prest d'he lonkiñ a-benn. Ni amañ e Breizh hon eus afer ged ur bleiz hag a seblant boud doh-vaet. Ne faota ket boud touellet ; ur bleiz a zalc'h da vout ur bleiz. Diaes tre eo delc'her krog e-barzh an daou benn ag ar chaden : ag un tu, ar sossialism dehoñ ur bisag denel (an heni a gerzh ged armeoù n'eo ket sossialism anehoñ), ag an tu 'rall, an emrenerezh, herwez ul lesenn na vez ket sevenaet mard ema bet skrivet : ar gwir o deus ar pobloù d'ober anehe o hunan ar pezh a garont.

POBL VREIZH

4

MEURZH
1980
NIV. 121

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746 79 ROAZON
CCP RENNES

10^e listennad

J. Penier, Gwened	35,00
J. Pellin, Brest	60,00
F. Bernard, An Oriant	10,00
H. Chauvin, Bagneux 192	20,00
J.R. Le Goff, Ar Yeuc'h	20,00
Herve H., Kemper	20,00
D. Le Corre, Alaise	20,00
M.J. Roussel, An Oriant	20,00
G. Mercier, Perros	60,00
G. Kersurven, Paris 175	60,00
N. Pave, Nimes 501	60,00
P. Morvan, Pempoul	10,00
Hélène B., Bear	20,00
B. Brous, Limours 192	20,00
J.P. Le Brech, Fougeras	10,00
Y. Marut, Ar Heleg-Kehor	160,00
I. Dorval, Lokruid	60,00
R. Guevenec, Dieppe 176	10,00
Kour, Plouven	10,00
G. Gilra	20,00
A. Rogers, Kersha	60,00
J.C. Cassard, Noidon	10,00
F. Le Gero, Le Mans 172	20,00
P.H. Puzet, Nevez	20,00
Kiki Vazac, Grenoble 191	20,00
M. Le Maling, Gwergamp	20,00
Albani P., Ar Glevareg	20,00
M.R. Mado, An Uhelgou	20,00
F. Kéran, Gwergamp	10,00
P. Olliv, Athis-Mons 194	25,00
920,00	
Diver al listennadou all	4849,00
5769,00	
War-un-die	5489,00

Ti Moultriezh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gelaouenn
Fañch Morvannou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

AN AMZER

Ur gelaouenn brezhoneg newez ganet — AN AMZER — a vez kaset dimp ingal abaoe m'eo deuet war an douar. Beb gwener e teu er maes, war peder fajenn bihan a vent. Keleier a beb sort : n'eus liw strollad politikel ebet warni. Nemed hag ober politikel e vele skrivañ hag embann e brezhoneg, 2 lur an tamm : 500 skwerenn a vez moullet eus kement niverenn a zeu er maes. Brezhoneg bras an tammig. Ne vem : brezhoneg eo. An mesterzh hag ar skridaozerezh emae o demourañ : Sr. La Richardière, 35100 ROAZON.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

EUS UR BRAS

E oamp o klask gouzout ar wech diwezhañ hag evel e teulmp a denn da d'ispoud 2450 e lorioù gall, a been t'houad 7000L e kof ur bloazwezh... Feta, ar mis-mañ, n'eo ket aet re fall oll an traoù, peogwir, gant an 920 a lorioù ho deus kaset da POBL VREIZH. Ihan eus tapet 100L en tu all d'ar 820L a ya d'ober well-wach ur mis, hervez ar gont hon oa gwir.

TRUGAREZ VRAS 'n hon oil brofoun, da Y. Marut ispisial, mes ive da gement hent en deus roet 10.000, pe ouzhpenn.

Chom a re daou vis c'hoach a denn ma vo achu bloazwezh ar roll-mañ. Mankout e fa 1531 a lorioù. Ma vez kaset epad an daou vis sa kement hag a zo bet gwir ar mis-mañ, e vo tapet ar 7000.00 e lorioù-se, hag e simp aet en tu all d'ar gont-se memes. Etre ho taouarn emae an diskoù, lennion ha komanantioù gant.

N'eo ket ur gerg diskoù, lakaat POBL VREIZH da zont er maes beb mis. Lidet eo bet, gant an niv. 120, 10ed deiz ha-bloaz POBL VREIZH. Ema 'n hon c'hloazouenn gant hec'h unneg vias. N'eo ket ur babig kan, ur grennardes eo bremañ. Mes, mont a re muioc'h e voutet gant ive. Kerroc'h e koust!

Ha n'eus « allocation familiale » ebet ewit. Nemed an heni a vez kaset dezi ganeoc'h c'hwi, lennion gant.

Trugarez vras a lar: POBL VREIZH d'ar moullet, en deus lakaet an niv. 120 e daou liv, ewid ur bennozh-Doue.

Trugarez ive da gement hent a gement pean — hag a wechou trubuilh — ewid ma teuo POBL VREIZH er maes e koulz, ha kempenn ar vicherouenn hag ar micherouenned, paotred ar fotoioù, ar re a sav ar bannou, roll an adresoù... TRUGAREZ VRAS D'AN OLL HA BEWET POBL VREIZH eta!

KOMANANTOÙ

boutin	40 L	V	
P	skoaz	60 L	R
O	pe ouzhpenn	E	
B	KRP ROAZON	I	
L	2746 79	Z	
C C P RENNES	H		

Komanant d'ar gelaouenn bolitikel nemet e brezhoneg penri-da-benni
Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX
Hanw hag hanw-badez
Chomlec'h

a gass e gomanant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estrenvro : 60 L (1)
(1) Gweler ar gant-mañ ne savont ket.

Sonj 'm eus eus un emvod gant maered KAST, DINEOL ha PLOU-DIERN, dalc'het e ti-ker KAST ur sulwazh da nos, fin ar bloazwezh 74 ma ne lasan ket. Eno 'm broa diskoachet e pessor mod e vese bouzet spered pennoù bras ar c'hornad.

Rodet e oa bet an dud da c'houzout hirroc'h war ar sonjoù a voe an tri maer-se e-keñver raktress kabarn **Ti-Voujeret**. E-barzh e voutet e oa Edozard, e-gis ma vez gwataz anezañ gant tud parrez DINEOL. Diviset an doa displegañ d'ar re a damalle dezañ ar c'heleier fall o tont eus bouch DINEOL, e us bet gwe ive, da vare an **Enes-Hir** a-eneb krenn diasezour ar soudarded du-hont. Daoust dezañ bezañ bet c'hwiitet gant e daol — rag gouzout mad a ra peb benn penaos eo deuet abenn al lapoussed preizh-se da ober o neizh war gerr KRAON.

Lorc'h a oa emañ, muemestra da vezañ bet « kabaler » an tamm da vare e vosañsle. Ken tonn e oa en em iskruzet ewid difenn e gornad ma 'z eo chomet stag e reur abaoe douz kador-vrech ti-ker DINEOL. N'eus ket manket lostoù-leue da dremen dre e veg, hag e fougass muemestra da vezañ bet lakaet, e Kamp ar Senedouren, e korg da brientiñ arc'hant-roll an Arme.

M'ed lavat deoc'h re, oa ket braw d'an dud hir o blew ha tougog o haw ma oamp, ober al lu anezañ en noswezh-se. Med hiziv an deiz, aloubet e-gis m'omp gwataz gant an dudigoù gwer, e chom pell pell diouzh e gaseg peisant kentañ DINEOL, pe vez kaos, da skwer, eus lastez pemdezieg an Arme er c'hornad. Ur gudenn hag a vo diluziet sur mad pa vo savet bouzet an traoù tous e PLOGO.

PENN D'EGILE

Sonj 'm eus ive, opala l' a laro lod, tuet eo herañ da zispakañ ilaer. Sonj 'm eus c'hoach, pa laran mad, eus un emvod dispar all en un ostali eus parrez KEMENEVEN, e mis C'hwever 78. Abaoe an emvod-se e ouso: az eus gwad dindan linoù pennoù bras ar c'hornad. Gweler 'm boar ar sadorn-wezh-se ur gwiskad tud war an oad o tont re en ostali-se, en o zoues plerion bagad **Ti-Voujeret**, maer KASTELLIN pa laran mad.

Me sonje din e oa deuet da c'hoari c'haroù assambles gant e vignoned. Na pegen hepred e oan d'ar maer-se! Aet e oa-erñ war ar renk ewid mont da gornad ar c'heleier-votid. Hag e oa deuet da zegas e sachad ed da « veln ar bobl » pe, kentoc'h, deuet e oa gantañ « traoù » da seif da evañ d'ar voterien vad a oa sañset bezañ ar paouriaeth tud, doganet n'ouson ket peñ gwec'h warnuzent, hag a vese kuzatom d'em eus gaseud eno d'an euse. Ma oa chomet huan maer KASTELLIN ber n'ounad e sonjoù, e oa bet brokusoc'h pegwir e oa deuet gantañ meur a voutañhad CHAMPAGNE da drugarekaad an oñsles da vezañ bet ar vadelezh da zegemer **KLUB TREDE OAD POLITIKEREZH KASTELLIN** en hec'h ostali. Sed eus modoù hag a zo aet maes e-chis pell zo 'm eus aon : ken kozh int ha sonjoù an hendraouerien-se eus ar politik, 'm eus aon.

Med en em lakaet eo hor mawel da vont pelloc'h gant e droioù kamm. Goud'ousoc'h, me 'han, pessor melin emae an EDF o klask savet kostez PLOGO. N'eus ket kehid-se zo en deus c'hoantet hor panneog ober e farouell adarn, en ur glask lammat dreist lammdour ar sklij. Ya, kenniget en deus al lampon-se kass dour eus Stêr-Aon d'ober simant chanties PLOGO, digarezi, aet eo ma llunns a drous, d'ober ur poull-dour ewid an hontid gouez a vo tro-dro. Hag eo kroget parzioù zo kostez KASTELLIN da lakaad « bosu » brassoc'h war o douaroù.

Iskisañ tra ewid un noter : gwerzhañ douar ha gwerzhañ dour war ar memes tro. Douar **Ti-Voujeret** ha dour **Stêr-Aon**. Ne vo ket pell et en em lako da werzhañ ewid tronienn KASTELLIN... An arc'hant n'eus ket c'huas gantañ, ewel ma lavare ar re gozh.

Alc'houeder Kastellin

Meur a vanifestadeg zo bet e Plogo dia. D'ar sul 3 a vis C'hwever, ar glaw bras oc'h ober, e oa eno ur mor a dud : 30 000, sur, o lared nann ! da di an distruj nukleer emae an EDF, harpet kaer gant ar gouarnamant, o klask sevel eno, en desped da c'hoant an dud hag en desped d'ar skiant vad, pa ouezer pegen daherius eo ur mekanik sort-se.
Mes gouarnamant Paris ne ra nemed bressañ ar Vretoned dindan e troid...

AFER HERRY

D'ar 4 a vis Genver diwezañ ez eo bet en em gavet dirag Les-Varn Vrest pemp a labourerien-douar e karg e-barzh FDSEA, Penn-ar-Bed : tamallet e oant bet dre m' o doa hadet ur park feurmet d'an Ao. Herry. Ar pemped gwech eo e barnet sindikalisted eus al labour-douar ewid an afer-se.

Poagnomp da heuliañ penn-da-benn neudenn an afer :

E 1976 ez eo Y. Kl. Herry ul labourer-douar yaouank o klask tiegezh : dont a ra a-benn da gavour 4 dewezh-arad ha 30 a zouar da feurmiñ, e Gouenou, tost da Vrest.

Med bez' ema e dad hag e vreur, marc'hadourien chatal ahendall, perc'henn war 102 dewezh-arad ha 80 a zouar labour, hag ewid gwir e vezont ataw er-maes eus an tiegezh, hag ar breur bihan « Jean-Claude » eo e vez o labourad ar 102 dewezh-arad ha 80-se, en tu all d'ar 34 ema o paoues feurmiñ : 216 d.a. en oll.

Kerkent eh en em gav sindikad ar c'hanton e-barzh ar jeu : « Bez ez eus kumal. War un dachenn ken tost douzh Brest, ma' z eus maread

a beisanted o labourad war tiegezhioù bihan, e tleer kennig an douar da gentañ d'al labourerien-douar lakaet an diberc'hennañ war o douaroù, ha d'ar re yaouank n'hellont ket chom war atant o zud ». Kennig a ra ar sindikad hanv 6 peisant a zo ganto etre 14 ha 26 d.a. ewid feurmiñ ar 34 a zo gant Herry.

An Herried n'emaint ket tamm ebed a-du. Da c'hortos an diskoulm, e ra ar sindikalisted o soñj lakaad ar 34 d.a. dindan ed. Beb tro ma vez hadet hag eostet, e vez stlejet un nebeud sindikalisted dirag al Les-Varn, en hanv al lesenn « eneb-freuserien ».

Setu perag eo bet barnet ar re-mañ d'ar 4 a vis Genver ewid bezañ eostet, gant sikour 300 a beisanted eus Bro-Leon, 12 dewezh-arad a vais war zouaroù Herry, d'ar 7 a vis Here 1979.

Al lun 4 a vis Genver 1980 e oa en em gavet, dirag Pales al Les-Varn e Brest, 3000 peisant deredet eus peb korn a Vreizh ewid harpañ o femp kamarad.

E-diabarzh al Les-Varn e tispleg alvokaded ar sindikalisted — Leclerc ha Bergot — n'eus ket bet distruj,

peogwir ez eo bet eostet gant ar beisanted ar mais o doa hadet int-o hunan en nevez-amzer kent ; displegañ 'raont iwe n'eus ket bet feulster, diouzh ar pezh a zo merket e rantañ-kont an archeien. « N'eo ket bet votet al lesenn « eneb-freuserien » ewid mougañ oberoù ar sindikalisted gwaer war wel d'an oll », herwez komzoù Pleven, ministr ar Justiss, displeget dirag ar Gampr e 1969.

En divaees, e c'houlenn groñs ar brezegennerien hag ar beisanted ma vo leset ar gargidi-sindikad da vont, hag e tisplegont dre ar munud neudenn an istor :

Per Abegile (presidant kevrenn « vroadel » ar vercurien) — ul gouarn fin n'eo ket bet skarzhet gant Debatisse e hunan diouzh ar burew-kreis — a c'houlenn ur c'hontrol gwirion eus ar c'humulou : e-gis-se e c'hellio al lod bras eus ar beisanted chom da labourad an douar ; mes gweled a ra a-fed al Lesenn-Reteradur war en 20 vloaz da zont, o lakaad ar gwir gant tud 'vel Herry... Pa ouezer ez eus, war an 32.000 a diegezhioù a gontar e Penn-ar-Bed, 20.000 na vo den ebed eus ar familh da gemer anezo, e komprenar talvoudegezh ar goulen : « Piv a vo mestr war amzer-da-zont an tiegezhioù-se ? ».

Huchal a ra Abegile : « Harpet eo ar re a zo perc'henn gant ar galloud », — « Justiss ar re binwidig eo an heni a ren e-barzh al Les-Varn-mañ ».

Alfons Arzel (presidant Kampr Labour-Douar Penn-ar-Bed), petra bennag m'eo Jiskardian, a boagn da ziskuliañ politikerezh labour-douar ur gouarnamant harpet gantañ !

J.P. Bizien, anezañ ar sindikalist labour-douar a zo e orin an afer-mañ a gomz d'e dro : « Bez' ez eo an douar ur banweg labour, ha n'eo ket evel a weler bremañ, ur danvez da drafikañ warnañ. Ar gwir da gaoud douar n'eo nemed ar gwir da labourad ».

G. Le Fur, president an FDSEA, a zispleg fraezh dirag ar Varnerien pehini eo santimant ar re e karg e-barzh sindikad Penn-ar-Bed : « Difenn amzer-da-zont an douar e-barzh an departamant-mañ, eo a raomp. Ne fell ket deomp gweled ar beisanted yaouank o vont da greskiñ bagad an dud dilabour, na gweled Penn-ar-Bed o tont da vezañ ar pezh eo Redon en dez hiziv ».

Achu ar prosess, e krog an dud da vanifestiñ e-barzh riuioù Brest, war-un-dro gant an damallid... D'an 8 a vis C'hwevrer e kouez ar setañs : ur mis prison stard ewid 3 eus ar sindikalisted, ur mis all, 15 dez stard, ewid an 2 all ; 30.000 L a dell-gastiz. Galw a ra an FDSEA, mes ponner, gwall bonner eo ar vanadenn. Justiss ar re binwidig... Kendalc'her a raio ar stourm.

Sed ase un afer hag a daol sklêrijenn e-leizh war stad ar beisanted e Breizh en dez hiziv.

Ur stad gwall luziet. Kent (wardro ar bloaz 1960) e stourme ar beisanted en ur soñjal e oa an eürusted hag ar binwidigezh war wel. Stourm a raent heb lakaad ar galloud e kont nag ar sistem kapitalist chadennet Breizh gantañ.

En dez hiziv ez eo nec'het bras ar beisanted gant o amzer-da-zont :

Den ebed da gemer an tiegezh, die, ker an douar ha n'hell ket ar re yaouank e breñañ. Bez ema ar re o deus gwraet o mad eus al lañs roet d'al labour-douar etre 1960 ha 1975, hag ez eus roet all a zo chomet warlec'h. Daou sort labourerien-douar zo, evel lâr ar gouarnamant : heni an amzer-da-zont, ar re a zo en em dennet braw, egile, troell didalvoud ar re a vez lousaouet ; marwel a raio ar re-mañ eus o manv-int, lazhet gant ar sistem kapitalist.

War-eeun e tepant niver al labourerien-douar eus statud, ingaladur ha pris an douar. War ar 230 000 a beisanted a zo e Breizh, e chomo etre 53 000 ha 107 000 a-benn 20 vloaz ahann.

Ar galloud ne fell ket dezañ kaoud en tu all da 53 000 penntiegezh leun a starijenn, anezo framm ul labour-douar o'n em astenn war hanter, nebeud a blassoù-labour o tont diwarnañ e krec'h hag e traoñ, ha stag douzh ar firmoù boued ha bewañs. Ra FDSEA Komite Redon — deuet niverus da Vrest — o deus int-i iwe gwraet o dibab : « Labour ewid an niver brasañ a beisanted ! » Mes termal a ra ar beisanted dirag tud hag a c'houlenn diganto en en soñjal, ha n'eo ket drailhañ traoù, tud hag a gomz outo evel ma vez gwraet ouzh micherourien.

Gouzoud e ra ar beisanted iwe e savo bec'h etreso diwar an dibab-se : « Ouzhpenn 100 Herry zo e-barzh an departamant ». Un ameseg eo, un dan kar, mes un dez bennag e vo red gouzoud ez eo krenn an disparti etre hemañ hag henhoñt. « Breizh da-zont, ni eo a lakalo anezhi en he sav », a hucho unan eus pennoù bras ar sindikad.

War niv. 120 Pobl Vreizh e skrive F. Favereau ha komission labour-douar an UDB : « Gant ar pezh a gennigomp ez eus moian respont d'ar pezh a c'houlenn al labourerien-douar ».

Ya, gwir eo, ha setu perag ez eo red deomp bezañ e-kreis ar stourm gant ar beisanted.

Padrig Gouez

KEMENNADENN

E Lannou eo e vo dalc'het **Kendalc'h Keltieg 1981**. Klasket 'vo lakaad ar bolloñs da gemer perzh ha da anovoud gwelloc'h ar broioù keltieg.

D'ar sadorn 22-3 e vo un emvod er « Centre Culturel » (str. Savidan e Lannou), da 14^h. Pedet eo kement heni a fell dezañ kemer ur respontegzh, pe roñ sikour vad. Digor e vo un emvod d'an oll.

Danvez ar c'hendalc'h a vo **Buhez ar yezhoù keltieg ar broioù keltieg**.

VAKAÑSOÙ 1980 E BRO ALJERI

Ema kevrenn UDB **Sant-Naser** e soñj ober wardro ur veaj emveret ewid mont d'an Aljeri, e mis Gouere da zont (teir sizhun).

An diw zemeurañs pennañ a vo **Bro-Oran** ha **Bro-g Kabill**. 3300 a luroù e kousto an abadenñ : diblass eus Sant-Naser, kar-nij, lojet ha maget. Distal ewid ar vuagle.

Ewid goulenñ titouroù ouzhpenn ha mrouad ar plasoù, gweled gant UDB Sant-Naser, 13, rue de l'Abri Familial 44600 Sant-Naser. Goulenñ a raer 500 L da arres.

Daou-ugent a dud a vo e-barzh ar gompagnonezh Lakaad e hanv zo d'ober buan (arag an 29/2).

CAFÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED

Guinness diwar ar washers

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

Kemennadenn da gelaouenn c'hallig an UDB

Le Peuple Breton

(service abonnements 1)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanv hag hanv-badez

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)

Skoz : 70 L (1)

Estrenno : 60 L (1)

(1) Skevret ni gellio se servijon ket

Amañ an arc'hant

dre chekenn-bost (1)

dre vandet-lizher (1)

dre chekenn-vank (1)

CCP RENNES 2365-76

AN UDB DORN-HA-DORN GANT

UN HUAL EWID AR BEISANTED: AR FIRMOÙ BOUED HA BEWANS

Pennasket eo labourerien-douar Breizh, hon eus gweliet dija, ha mil mac'homet eo ar feurmou gant ar firmoù. Ar firmoù-se zo meur a rum deusote : firmoù deus ar vro, lonket alies gwech gant brassoc'h ewite, ar c'hant diavaes, gall pe estren, hag erfin kooperativou (pe « kenlabouradegoù » a lar d'ar). Med oll int sujet da jeu ar firmoù bras tre, ha lesennou ar marc'had bed.

E-KENVER AR BED-OLL, ar « multinationales » an heni zo 'ren war marc'had ar boued hag ar bewans, assambles gant ar **Stadou-Unanet**, da gentañ, dre m'o deus tapet krog er firmoù brassañ, o prenañ lod deusote, ha goude, dre ma vezont o c'hoari gant an « arm glas » (arm ar boued, an ed, evel a ra an USA en dez hiziv) hag o klask implij « diplomatiezh ar bara ».

• Ur c'hant firm bras (hanterkant) deusote o vevañ amerikan) zo etre o daouarn 50% deus ar produktion boued ewid ar bed a-bezh (ed, boued-mir ha traou laezh). E-keñver ar CEE, emañ an USA o klask ditkar girzhier, pe gleziou, an « taosso » etre broioù, oc'h aesaad e-gis-se d'he « multinationales » en Europa. En dez hiziv dija, eo deus an USA da vevañ mestir warnomp ewid ar boued loened (soya) hag an oustilioù. A-hend-all, emañ an USA o lansañ an **AGRI-BUSINESS** : e-kichen an tiegerioù bras du-hont (60% eus ar produktion US), emañ ar firmoù o klask produñ o hunan war-ecun. Ar « Standard Oil » a vag yer-Indes mod-se... Daw eo goad, pe delc'her soñ, e teu deus ar Stadoù Unanet an **HANTER DEUS** an ed ha deus ar plant-coulz eporzhiet dre ar bed, hag un **DREDERENN** deus ar ris ! N'o deus ken c'hoant 'med d'ober gwelloc'h ha da gabastrañ ahanoimp gwastoc'h !

• Etre ar broioù, da lared ar wirioz, eo arvu gwall disingal an eskemm

produioù, ha muioc'h-mui e vez ranget ar produñ etre ar broioù. En Trede-Bed, e-gis-se, e vez graet muioc'h-mui plant da werzhañ marc'had-mad d'ar broioù pinwidig (arachid, te, kafe, korr-sukr), e-lec'h traou da zebriñ bar vro ; setu, n'eo ket drol e vez dienns ha naonegezh alies. Tamm-ha-tamm iwe, eh a kuit tremañ ar broioù paour al labourerezh-douar a c'houlz kalz tud, evel ar magañ loened. An Trede-Bed a zepant muioc'h-mui deus broioù evel an USA ewid ar bewans, hag aessoc'h a-se e vo d'ar re-mañ c'hoari gant an « arm » newez-se !

STOURM AR BREZHONEG

Bodet eo bet newez so **Talbenn Sewenadurel Araokour Breizh** (TSAB-FCPB).

Anañ eo ewitan ne vez ket sewenet **Chart Sewenadurel Breizh**. Distret muioc'h e chom pluss ar brezhoneg er radio tele.

Er skolioù emañ o klask ewid pezh a sell ar c'hoiant brezhoneg.

Setu peneg eo bet diviset gant an **Talbenn** sevel ar sishunwezh-stourm, cus an 10 d'ar 15 a vis Meurzh.

D'AR 15 A VIS MEURZH, MANIFESTADeg VRAS E MONTROULES.

Meur a strollad a gaver en TSAB : - strolladoù politikel : **UDB, PS Breizh, PSU Breizh** ;

- sindikadoù : **SGEN-CFTB, SNRT CST** ha **SFRT** Breizh ha broioù ar **Sist-Loar** ; newez aet e-barzh an **Talbenn** : **SNI-PEGC** Morbihan, **SNETPCGT** Akademiezh Rouenz ;

- strolladoù kulturel : **Ar Falz, GERB, Skol an Emsav, Radio Tele-Breizh**.

En hanv an **UDB**, eo oc'h kouviet gant **Fobi Breizh** da gomer perzh er sishunwezh-stourm-se, ha dreist-oll da vont da **MANIFESTADeg VRAS MONTROULES, D'AR SADORH 15 A VIS MEURZH GOUDE KREISTEIZ**.

• Krog eo ar kapitalistad da vad da frammañ (pe « integrif ») al labour-douar er bed a-bezh. Penas ? Gwerzhañ 'ra ar firmoù d'ar peizant had, (emz, oustilioù, teknikoù, ha prenañ 'raont a-zigantañ goude-se e broioù d'ar prisoù merket gante ! Ur vandenn ekonomistad hag agronomed, bet en em vodet e **Rom**, o deus diskriet an dra-mañ newez so (**Vent d'Ouest**, Here 79) : « firmoù bras ar boued ha bewans zo krog da gompren lar eo amzer da zont ne gonto ket kement bezañ perc'henn 'pe merour tachennoù bras evel kontrollañ ar produktion dre gontrojoù gant ar beisanted. Bezañ perc'henn d'ann douar a c'houlz arc'hant mat... red e vez taol ewezh war mewelien pe dewezhourien niverus, ha feuls a-wechoù... ha riskañ 'raet bezañ nasionaliset ! E-kichen ar c'hontrol deus produktion kichen ar beisanted vitan zo pell didrousoch ewid ar firmoù bras. Difreuzsoch eo iwe tuta, abalamour da vare an cost, an dennadeg hag all, e teuy ar familh a-bezh da sikour, heb goull gopr, assurañs, leve na mann ebed ! »

Daoust ha n'eo ket ar mod-se eo komañset ar firmoù bras da ober o mad deus laezh Breizh ? Evel a skrive **J.B. Henry** (herwez levr **C. Canevet**), « Breizh a vez implijet evel tacheun essacal a-fed ar magañ loened rag-industriyel, pe evel tacheun ewid ar produktion labourus tre ».

E-KENVER AR CEE, da lared eo ar Marc'had Komun e-lec'h emañ hon labour-douar o klask nem zifenn, poues ar firmoù-bras-se n'eo ket skañ iwe. Mestr int war ar marc'had, evel **UNILEVER**, « roue ar margarin », ha kentañ firm boued an Europ (ar « Roche aux Fees » atemañ zo e-barzh), pe **BSN-Gervais-Danone** (60 000 labourer, boued habigoù, bier, noulhes, forma), dour hag all... ; kemend-all a vefe moian da lared ewid **NESTLE** (Bro-Suis) pe **BUTONI** (Itali), pe an 23 firm saos a zo e-mesk ar c'hant kentañ war ar bed !

AR BEISANTED DA STOURM

Un toullad skerioù : ar firmoù a bren ar soya digant an Amerikaned o deus harzet ar CEE da lakad bleud laezh (ar pezh a zo a re) e-barzh magadurezh al loened. A-fed « bresel an denved », an **FMB** saos a c'hoantae gwerzhañ he c'big deved prenet marc'had-mad en **Newez-Zeland** (2 vilion hanter-penn-deived e 1977). Ewid pezh a sell al laezh, president an **ULN**, un den fur ma 'z eus, a lar : « kreskidigezh al laezh zo harzet gant konkourañ an eoul-planti, ha war ar pout-se, nerzh ar soya amerikan hag ar « multinationales » **UNILEVER** zo skolioù ponner... pa brener ewid an **Europ** 40 miliard a lurioù eoul ne c'haller ken gwerzhañ druzoni al laezh o tont maes ar CEE nemed da bris an eoul... » Sklar eo an taol-mañ poues ar firmoù galloudeg-se a wisk war ar memes tro ar beisanted amañ gis-mañ ha re an Trede-Bed !

E-barzh ar Frañs — goude n'eo ket braw dispariant anedi dourz ar CEE — kresk an usinou boued ha bewans zo deus da heul c'hanichament meur al labour-douar er bloazewioù 60, da heul ar Marc'had Komun newez krouet iwe, da vareoù pennañ, ket ar 5^e Republik. D'ar mare-se o doa en em zaspugnet ar firmoù bras, ha 'n em silet an arc'hant « etrevoad » e-barzh, da skwer, er magadur loened (**Duquesne-Purina**, **Cargill**...). Sikour a raer ar gouarnamant adfram-mañ an industrierezh-se, en ur reñt etre 1960 ha 1972 2 miliard a lurioù, da lared eo ur c'hard deus kapital ar firmoù-se ! Lod a soñj o deus resewet an usinou boued muioc'h arc'hant digant ar gouarnamant ewid al labourerien-douar (er Frañs hag er CEE) ! Dre vras eo bet adframmet industri ar boued hag ar bewans tost d'ar c'harioù bras, hag en-dro d'ar produioù peudransformet, o leuskel e-gis-se gant ar c'hooperativou hag ar firmoù lec'hel, freizoù brassoc'h ar produioù peustransformet (lazherezh yer, usinou-laezh ha fruturioù).

AR FIRMOÙ BOUED HA BEWANS E BREIZH

Daoust d'ar pezh a greder, n'a ket war-raog niver al labourerien, evel a ziskouez an daolemm-mañ :

(B4) 1954	48 227
1962	47 631
1968	51 580
1976	44 100

(herwez **R. Dulong**)

Ar sifroù-se a zo e-barzh enne labourerien ar friturioù peked (war-dro 5 000 deusote).

Kalz tud n'ousont ket iwe pegen dister eo pluss hon bro (pevare renk er Frañs) ewid 7% deus ar produktion (e-kichen 14% el labour-douar). Meur a dra zo moian lared diwar-benn an usinou boued e Breizh :

• usinou stabezet pe strewet int : paneved un nebeud firmoù a c'hoar ouzhpenn 300 labourer, e vez dreist-oll usinou bihan (500 gant nebeutoc'h ewid 10 labourer), hag usinou krenn (ur c'hant bennag gant ouzhpenn 100 labourer) ; ar c'hooperativou reoont gwech ebed ouzhpenn un drederenn deus ar produktion (laezh pe boued loened) ; er brank-mañ-brank e vez kavet kapital diavaes (boued loened), firmoù gall (laezh) pe deus ar vro (kig bewin, moc'h, yer, viou).

• peder produktion vras a zo : kig, laezh, boued-mir, magadur ; setu niver al labourerien ba peb brank (herwez **Jegou**, 1976, B4) : kig (14 300), laezh (7 300), boued-mir (7 300), 5 000 ewid ar peked, 2 000 ewid legumachoù... ; baratezezh (9 000, med maes ar jou), greun (6 600, 3 700 deusote ewid ar magadur loened).

• an oll produioù-se n'o deus nemed un dalvoudegezh dister (bleud laezh, loened marv) e-kichen produioù peudransformet ; herwez studi **Y. Jegou** (**CRIFE** Rouenz) « an IAA e Breizh a wel kalz produioù o tremen, med pegwit n'int nemed peustransformet n'o deus ket un dalvoudegezh vras e-kichen heni ar produioù implijet... An hanv « maou achu » a vez roet dehe ne seblant ket bezañ gwir pa vez kistion deus Breizh... » Ur skwer a teu war spered an den : al laezh diastumet e Breizh zo 20% deus heni ar Frañs, med lod ar forma ne sav nemet da 6% ! Ha herwez **Y. Rouger** sifir aferioù an usinou laezh n'aont ket en tu-hont d'ar 6%-se !

• delc'her a ra an arc'hant diavaes (gall pe hirroc'h) da zont : goude ar boued loened er bloazewioù 60, al laezh e-c'houdevezh (diwar 10 firm a oa e 1960 ; 6 a vo bet lonket gant **PREVAL-PERRIER** deg vloaz war-lerc'h), ar moc'h (**OLIDA**). Setu penas e vez klaser ar firmoù ewid al laezh : **UNILEVER** (« Roche ar Bouidiged »), **BSN-Gervais-Danone**, an **ULN**, ha goude-se kooperativou brassañ Breizh ! En em zaspugna a ra iwe al lazherien yer, ha newez so o deus en em unanet **Tilly**, **Doux** hag **Unico** (**Brieg**), e-sell da zont a-benn deus ar marc'hajoù arab ha broioù ar Reter (pemp milion penn-yer lazhet beb sishun, 90% eporzhiet). Ar bosserezh moc'h n'a ket gwall vad e jeu iwe (**Gilles** pe **Omani-Vlandes**). Ha nemes **Guyomarc'h**, penn bras ar magadur loened e Breizh (500 000 T), ha bourc'his-bras, zo o tihanañ bezañ prenet gant ar firm **Dreyfus** !

AR FALZ

« kelaoenn dirmaeg an Emsav diasetet gant Yann Sohier, bodet ennan sishunioù ha selenennoù Vreizh a du gant ur skid-vestregh ha laik gwinon »
Lennit Ar Falz ! Komantanit d'Ar Falz !
 160. levr 4 iwe.
 AR FALZ, Str. Kev-er-Gwez - 29245 PLOURIN-MONTROULES
 KRP 430 20 H. ROAZON

AL LIAMM

« kelaoenn bemet o ruz, 5 gwerzh ar bloaz harzhonegoù, kontadennoù, penadoù a delc'her ha kelier 80 pajenn e peti nuereun - Reter - Hanoù Hanoù - komantan 150 L - Studierien - 35 L »
 Telzeur-mour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours à Chaux
 ST. SERVAN 35400 ST. MALO - CCP 5349 08 PARIS

• Setu mod-se, ar c'haptial bras en em zaspugn dreist-oll en-dro d... ar produioù peurveret, ha dileseñ a ra an dastum laezh, hag ar produioù peusmeret. FDSEA Bro Naoned a damalle newez zo politikerezh ar firmoù-se a leik ar c'hooperativoù d'en em zifreñtañ er sektiurioù dibrofit-se ! Ha koulskoude ur firm evel PREVAL he deus bet milionoù digant ar gouarnamant, med kasset int bet d'ar Bresil war hanv PERKIER...

• Enket e vez an usinoù boued ha bewañs e Breizh e frañhoù pe skalfou moan, frejus ha dibrofit, ar pezh a sinifi ewid labourerien an dastum laezh, al lazhañ yer pe moc'h, ar friturioù hag all, peoc'h dister ha doareoù labourer divalaw, evel a ousoch (ba tier Doux Pederneg, Meilh-ar-Wern, Ploure, ba ti Tili Gweriskin pe ba ti Gilles Koadinez...).

• A hend-all e vez mestroniezh ar beizanted, deus ur penn d'egile, dre ar prizioù koulz hag ar misoù produñ; mioch-mui e vo gret ar beizanted gant an industrierezh boued ha bewañs, dre ma vint enframmet e-barzh ar mare'had bed, ha dre ma teuy al labourer-douar da vezañ un tamm, ur meli deus ar chadenn ! Hag e-barzh ar yeu bras-se, n'eo ket gwall zishevñ politikerezh ar c'hooperativoù douz heni ar firmoù bras, galle pe etreveroal.

PLASS AR C'HOOPERATIVOU

Breizh, daoust d'ar pezh a larer, n'eo ket brassoc'h plass ar c'hooperativou em ebid lec'h all, nemed ar c'hooperativou an heni zo brassoc'h ha nerzhoc'h ! Lodenn ar c'hooperativou er produktion zo war-dro 20% (28% ewid ar boued loened, 25% ewid al legumachoù, 30% ewid al laezh, 25% ewid ar moc'h), ar pezh a zo heñvel deus sifroù ar Frañs pe iselloch (ewid al laezh). Goprañ a raont 6 500 den a-ziwar ar 45 000 implejiet en IAA Breizh. Mod-all, war-dro 50 000 labourer-douar a gemer perzh er c'hooperativou-se, tamm pe damm ha mod pe vod, anes kontañ ar magajennoù (temz, had, oustilhioù...). Kavet e vezont lec'h zo lañs gant al labour-douar, med daw e vez dehe c'hoari yeu an ekonomiezh liberal da glask sav d'eo mare'hadourezh. Deg vloaz so dija, er P.B. (n° 67), C. Cañevet a skive hon soñj diwarbenn ar c'hooperativou, talvoudus sur mad, evel « text », parvus d'ar firmoù bras, tostoc'h da interesoù al labourerien-douar. Vad o deus graet, hag a raont bepred, d'ar beizanted. Med gwall fore'heleg pe jilgamet eo statud ar c'hooperativou er sistem liberal a zo o ren : komz a raont deus « efe-

dusted », sinañ a raont emglevioù gant firmoù all, kass a raont war-raog un espess kapitalism a-stroll... Da soñj hon kamarad, un diskoulm da c'horros ne oa ken ar c'hooperativou-se. Ha re wir e chom e desenn en dez hiziv, rag abaoe, poues-traoù ar firmoù zo gwashaet, med krog eo ar beizanted da stourm muioc'hig ive, betek eneb d'eo c'hooperativ a-wechoù ! Div linenn ah a en cil eneb d'eben : ewid darn (Peizanted-Labourerien, da skwer), ar c'hooperativou zo dijañ ha koulz ha kapitalistid o kignañ ar beizanted ; herwez darn all, moian zo renewezñ ar c'hooperativou (FDSEA Breizh) ; homañ eo, betek-henn, linenn an tu kleiz gall, ha heni an UDB, war-boues nebeud.

Setu amañ an dalc'h : daoust ha gallet 'vo disammañ ar c'hooperativou deus poues ar c'haptialism ? Daoust ha gallet 'vo reiñ o flass d'ar c'hooperativou e-barzh un industrierezh boued ha bewañs renewezet gant ar sosialism ?

AMZER DA ZONT AN USINOÙ BOUED HA BEWAÑS E BREIZH

• red eo da gentañ dishualañ ar beizanted, distennañ ha diseren hual ar c'haptial a harz anezhe ; se zo kaos e ranker stourm e Breizh, er Frañs hag en Europ eneb ar c'haptialism ha goulz bezañ mestri d'ar firmoù bras a wask war an usinoù boued ha bewañs ;

• tri rumm usinoù hon eus e Breizh : tammou deus ar firmoù brashont, usinoù bihan ha krenn, ha kooperativou en un daou rumm diwezhañ a vez alies o klask kaout ar c'hant digant ar gouarnamant a-benn ober o zoñj er plassennoù dileset gant ar re gentañ ; setu e vefe moian sevel « Kevedigezhioù Boued ha Bewañs Breizh » reolenet ha damrenet gant Assamble Vreizh, a rofe an arc'hant espernet ha dastumet er vro ; ar sort kevedigezhioù breizheg, ijinet er P.D.B., a rofe galloud d'al labourer-

rien en o usinoù, hag a brenfe tamn-ha-tamm industri ar boued hag ar bewañs ;

• aessoc'h a-se a vefe planifiañ ha sosialisañ an industrierezh-se ; an benn eren ar c'hooperativou renewezet, ar c'hevredigezhioù breizheg ha keveoù ar firmoù bras kontrollet gant ar gouarnamant (pe nasionaliset) e vefe savet un OFISS BOUED HA BEWAÑS BREIZH, renet gant isili deus Assamble Vreizh, labourer-douar, labourerien an usinoù hag ar gonsomateurien, e roll, kass da benn ar c'hontrol publik war an industrierezh-se, kentkañ an oll sektiurioù, ha jeni pe urzhiañ anezhe gwellañ ma c'hallefe.

Labour an Ofiss-se, demokratel ha digreiseret, a vefe iwe lakad en e sav ur PLAN ewid al labour-douar hag ar boued ha bewañs. E bal kenrañ a vefe reiñ muioc'h a dalvoudgezh d'hon produioù en ur beurdtransformiñ anezhe e-barzh ar vro, ar pezh a rofe labour da forzh tud hag a aessafe d'ar re zo labourad eno dija ! Gant ar sort urzhiañ e vefe moian diframmañ al labour-douar hag an industri da heul, deus daouarn ar firmoù a zalc'h da voustrañ ha da waskañ war-ne !

F. Favereau ha komision labour-douar an U.D.B. (da heuliañ)

ARABAD ANKOUAAD :
BEZ' E C'HELLOMP
KASS • POBL VREIZH •
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :
skivañ d'ar gelaouenn

AR SAC'HARA, SIBERI AN ALJERIANED

Hervez darn, ez eo ar Sac'hara ur mor ec'hon, diharz, a drezh. Na brasad ur fasienn ! Divent ha divusol eo, ya sur, ken hir ha ken ledan hag an Europ en he fezh ! Gwir eo iwez penaos e kaver en tochennoù bras a drezh, evel morioù dirollet ha kement a vije bet skornet en un toad, gwogennoù ha toad ! Koulskoude n'eo ket brezh hepenk a ya d'ober ar Sac'hara : beud a vez gwelet o hend-all, plocennet gis e Paris, uhelennet gis e-barzh ar « Massif Central », torgennet gis e-barzh Menz Arc, ha pikoloù menezioù lemm gis e-barzh an Alpoù...

Lod a grad dezo n'eus tamm buhez ebet en « deserzh »-se : na dour, na ghasadur, na tud, na loened. Pebezh gwec'h adarre ! An oll o deus kiewet hwarz eus Sach'aradeg ar c'hornig o'n em gannañ ewid o frankis eneb roue fallag ar Marok : hag ar re-se n'eus anezhe med un darn vihan eus pobloù ar Sac'hara...

Bro-Algeria zo en he dalc'h un tamm med eus ar Sac'hara : koulz ha teir gwec'h ar Frañs ! Eno zo o chom ouzhpenn ur milion a dud. Teir gouenn a zo anezhe : ar Verbered, an Arabed, ar Varianed.

Ar Verbered eo ar re goshañ : gante e vez kiewet c'hoazh berbered, ar yezh e vese komzet e Morzafrika penn-da-benn, o-raog ma teuas an Arabed.

An Arabed zo bet arvu eno ouzhpenn mil bloaz zo bremañ : int-i eo o deus degaset an Islam, hag eo zo bremañ relijion an oll.

Ar Varianed a eo bet ambroget di gwechall da vevellen pe da sklaved. Hiziv an deiz evad, int tud libr gis er oll, ha ken doujet ha forzh piw ! E kornioù zo n'eus med Berbered, da skwer e-barzh ar Mazb (ar Vosabited) pe 'barzh ar Hoggar (en Touareg), Tu El-Oued, er c'hontrol, na vez kavet med Arabed. E pastelloù all evad, emae o chom an teir gouennad kichen-ha-kichen, heb ma savje trous pe chikan etrese, lakomp en Ouargh pe kostez Timimoun.

Gwechell-gozh e choneze an oll dud-se o zamm buhez e meur a c'his : of lod brason o an labourer-douar ; gwraet o doa o annez en traoennnoù, war bord al lannoù pe tal-kichen ar stêrioù (ha pe vese goulo ar stêrioù-se, ne eo ket pell an dour dindan an douar : puñsoù a vese toulet neuse). Plantet o deus bet kontmillaoù a wez-palmes, hag o daal dutes beb bloaz ; hag e skoud ar gwec, legumajoù, orañjennoù bihan, gwinih ha heiz...

Ul lod all e oa saverien-loened ha messeerien : mont ha dont a raent u-

deus ar menezioù gouez, lec'h ma oa stankig ar peuriñ ewid a dañved hag o givri. Pa vese ro sac'h ha re grin an hañv e skoent neuse war-zu hanternoz ar vro, ha betek ar mor a-wechoù.

Al lod diwezhañ a oa marc'hadourien pe breselourien aneze. Sevel a raent kuzivaled (dremedaled ewid boud ressis-sac'h), hag int o redeg eus ur penn ar Sac'hara d'egile, da werzhñ holen an norz da dud ar c'hristeiz, hag oour ar c'hristeiz da dud an norz. A-wechoù, 'ma eus laret, a oant breselourien iwe : ya, red oa en em zifenn traoù zo. An Touareg a bije dezo dored eus lein o menezioù da glask abeg ouz ar varc'hadourien a yae dreist d'o zackenn-vro. Neuse e ranke ar re-mañ reiñ un disterrañ eus o marc'hadourezh d'ur varc'haden war a c'hialvad : evel a welli, er mare-se c'hoazh e vese talloù da becañ, gis bremañ, a-raog kaout an dreed da dresañ ur vroad estren... Eürsamant ne oa ket alies e chome korfoù-marw war an douar !

Gouarnamant Aljeria an eus strivet o-zevi da vodernañ ar Sac'hara. Kentañ 'reos eo toullañ hentou da lammañ ar c'harioù kenetrese : an hirañ, « Hent-Bros an Unvaniezh », a vee digoret daou vloaz zo gant ar President Boumedienn — peuc'h d'e aneon ! — ; kass a ra betek Tamarrasset, en tu all d'an drovan (pe d'an tropik, mar bez

gwall ganeoc'h), ouzhpenn daou vil kilometr eus Aljer. A-drugerez d'an hentou-se e c'heller bremañ degess micherioù newez e-kreiz-dan an deserzh : usinoù zo bet savet e Ghardaia, melloù ostaleri digoret e Ghardaia, El-Golea, Timimoun, Tamarrasset... Deredeg a ra an douristed dre weterioù pe dre nij. Mont ha dont a ra diboues an tumporeloù-dre-dan da vosta ar staliou-essañs ha gessoù. Laket zo bet gouloù koulz laret e-barzh peb ti. Ar pellgont a ya an-dro er pavar c'harm d'an tached, war-boues skrammoù hertzien paraboleg. Ema en tele o tont war-lerc'h...

Al labour-douar n'eo ket bet disoñjet : etre 1972 ha 1976 eo bet graet dre Aljeria a-bezh « dispac'h al labour-douar ». Ar berc'henned pinvidig a vese pedet da gemm an hanter eus o madoù d'ar re reuseudikañ. Ma sac'h-wisient, ar stad e gemere dre beg ; med peurliesañ e yae an traoù dre gær.

Sikoret e oa bet neuse ar c'honi-deien vunut da savet kooperativou da breañ luda, mekanikoù, ha da werzhñ an ostoù. E meur a lec'h iwe zo bet savet kêridennoù newez-flamm da lejañ al labourerien-douar : kêridennoù sosialist zo bet graet oute.

Gwir eo e vez rid kaout un divskouarn digor bras a-benn kiewed tud o hanñ e brezhoneg e Naoned. N'eus ket bet chalc'het kalz a dra abaoe ma zo an ti-ker ur c'huzul a-gliz lur paot heñkñ eus an UDB ennañ. Koulskoude, ar batelli-mañ laket war an heñchoù, daoust ha n'eo ket ur skwer da vout diskouezet da vour e garsailher eus Breizh-Izel ?

An dispac'h-se eo bet renet dre hantermas ar vro da gomañs : med bremañ eo tizhet ar Sac'hara d'e dro : ur gêriadenn socialist to nepell diouzh Laghouat ; en Adrar a tesker d'ar re yaouank ganid tomates e-kerz ar gouañv. Ar vasserien to bet roet dezo « kreisennoù buhez », da chom enne m'o devez c'hoant. Gwerjeioù-palmes newez a vez plantet...

Pinwidigezhioù dreist-niver to c'hoazh kuzhet a don an deserzh bras. Evel ma oar peb unan, e tonner petral eus Hossi Messoud hag Edjele. Gas e-leizh a gaver iwez, e Hossi Rmel : er mar-mañ emeur o tibunañ un duellenn c'hwec'h kant kilometr da heñchañ ar gas betek ur perzh war an oad, Arzew e hanv. En tu all da se, eme ar **SONAREN** (kevredigezh vroadel da glask metalioù) oc'h imbours'hiñ dre ar vro, ha meur a vengleuz a vo digoret e-barzh pell amzer...

E-kehid-se e ra ar pennoù bras o seizh gwellañ ewid da astenn an deskadurezh hag an demokratelezh penn-da-benn ar Sac'hara. Skolioù bihan, skolioù, skolioù-mistri to bet savet, ha n'eo ket e-barzh ar c'hêrioù hepken : e-kreis ar gouañv'h, deus c'hoat kilometr bennag diouzh ar gêr destañ, e c'hoarvez ganeoc'h disolioù ur sal-glass hec'h-unanig, hag e-tal deiz loais ar skoloer : ewid ar vasserien an heni eo, ar re a to chom dindan tefrennoù hag a feet bra e-hed o buhez...

Tri mis to, an all Aljeriened o deus votet da renevezioù o c'husolioù parres, er pepar c'horn d'ar vro. Komunioù evel Ain Saloh pe Tamansasset to ken bras hag an hanter eus Bro-C'hall, ha koulzskoude an bet staliet burevioù-vot e peb lec'h, e-kreis an digevvez, ma c'hallje peb unan lakaad e vouezh da dalvoud !

A-raog schuñ, e karfen ober hirrec'h meneg eus rannad kaerañ ar Sac'hara : an Hoggar ! Hemañ to ur wastellad ma-vezioù (en tu all da 3000 metr ar bag aneze) e kreisteiz Aljeria, e-tal Tamansasset. Diboa m'eo bet tizhet ar gêr-mañ gant an hent-bras, eme ar gouarnamant o c'hwec'hioù buhez e-barzh ar c'hornad : usinoù to bet lakaet en o sav, parkadoù lagumaj hag ed to bet lakaet dindan gonidegezh e-lec'h ma vese dour, ha dezket ar vicher d'ar re yaouank tomm ouz al labour-dour...

Ur four etrevroadel o vez dalc'het eno beb bloaz, da vare Nedeleg, gant marc'hedourien o fant eus ar Mali, eus an Nijer hag eus braioù all c'hoazh. War an trevedoù, ur mell skritell vras : « Ar Poblou C'hoar o Labourad Assamblez ! » Ha n'eo ket ase komzoù goulo ez int : e 1974, ha pe oa ar sac'hor spontus oc'h ober he reus er « Sac'hel », na ped a vugutien eus ar broioù amezeg a gavas repu en Hoggar, lec'h ma vese ingulet boued etrese gant an Aljeriened !

Uhelenn an Assekrem a ra gis un doenn d'an Hoggar : eno, 2800 metr a-us da live ar mor, ez eus o chom deus vanech kristen, bet savet gante ur c'hantier meteorologezh. Degemer a roont laouen an douaristad dibih a-walc'h da gradad betek eme : e Amah, ameze, e kouez well-wash 120 milimetrad e c'hlaev beb bloaz (pezh a to 6 gwech nebeutoc'h ewid a vez e Gwened... ha 6 gwech muic'h ewid a gouez e pourrest ar Sac'hara !) Douest m'emoomp dindan an drovan e chom fresk pe klouar an hin haiv-gouañv...

Setu perag do druz ar peuriñ, hag an ewañ kenkoulz-all : a don ar stankennoù, e tever gwazhioù-dour boull ha sklintin eus ur penn d'ar bloaz d'egile, e-mesk ar gwez hag ar bleuiv : an Hoggar n'eo ket un douar marw !

Hag ouzhpenn m'eo bew-buhezeg, ez eo bras an Hoggar, un astlamm : eus lein an Assekrem e par ar salloù pell-peñ war burzhedusañ gwelet ar bed-mañ...

Pool NORVES

LIZHEROÙ

Keneiled ker.

Setu ur chekenn 50L ewid va adcomanant. Dindan tre eo ho kelennad, m'ed gwelloc'h vefe ewidon ma kuzjes annt muic'h a geleter eus ar stourm hag an ar vuhez e Breizh. Un dra all : pe vez ur pennad-skrid diwar bladennoù pe levezad newez to war b'Pobl Vreizh, e vefe pouesta tre ewid tud n'emant ket o chom e Breizh, gouzoud ar pris hag ar chomlec'h ma c'heller o frenañ dre ar post, hag pa veger pell diouzh ar vro, n'eo ket possibl kaoud anezo.

B. Leguy 59830 Cyssoing

Poanañ, ramp da rein d'hor lenne- tion keleter a beb sari o-tennañ da vuhez ar Vretoned ha d'o stourm. Marize n'eus ket trewalc'h anezo : ober a ramp eus hor gwellañ, ha peogwir emeur o klask gwelloc'h, e poanimp d'ober gwelloc'h.

Ewid pris ar pladennoù hag heni al lezivad e vo klasket o lakaad war b'Pobl Vreizh, diouzh ma ouezimp ni iwe hag ar pris hag ar chomlec'h.

Pobl Vreizh

Ur gelaouenn ewid ar gelennerien eo ERO NEVEZ, ar gelennerien vrezhoneg. N'eus bet kaset da b'POBL VREIZH nemed an niv. 7. Skrivañ da r Seures ARZUR, I.V. Lourd, 29260 LESNEVEN.

DIWAN

Eme **DIWAN** o prientiñ ur gelaouenn : **AN HAD** E mis C'hwevrer eme da zont er-maes. Skrivañ da : J. Bleunven, **DIWAN**, MPT Penn ar C'hreac'h 29200 BREST.

LENNIT POBL VREIZH

E Plogo, d'an 3 a vis C'hwevrer.

TAOLENNOÙ AN AMZER VREMAÑ

Gwelet int bet e ti J. Salou, paotr ar fotoioù diouzh e vicher igantañ eo bet roet da b'POBL VREIZH foto pannel dorret PLOGO a weler war ar golo.

« Ar bisied » hag « ar vaoues he bisied kamm » to diwar dorn spred, santidigezh ha bouchen Gilles Simoulin, o chom e Larmor-Baden.

An diw daolenn all to bet savet gant Didier Le Droguenne, ur gwehedour iwe. Souezhus. Red eo mont d'o gwelet a ti J. Salou, r Vauban, e Rekourant Brest. Livour vs J. Salou e hunan. Mont da di J. Salou ne vo ket ur c'holl amzer.

PRIS PER TREPOS

Aet eo ar pris kentañ gant **Anjela Duval** ewid he zestenn « Leve ar paour ha peorien newez ». Ewid e skrid « Ar wastell » en deus bet **Goulven Jacq** an eil pris.

Deuet eo er maes ar « Guide-Annuire culturel de Bretagne », embannet gant Kreizenn sevenadurel keltieg Bro Noaned. A boues bras : adressoù a beb sari a gaver ennañ, ha pannedoù talvoudus. 25 L an tamm. Kass ar chekenn war hanv ar CNCC 52, str. ar Marchix, 44000 NAONED KRP 1500.29 J. Noaned.

Paperenn ewid goulenñ mont e-barzh UDB

Hanv hag hanv-badez

Chomlec'h

Goulenñ a ran moned e-burtzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19

Sin : Da gasa an-dro (troc'het pe adskrivet) da

UDB B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

PENNAD-STUR

Gwashoc'h zo c'hoazh ewid ifern Plogo...

POBL VREIZH

Deuet eo afer Plogo da vezañ un afer a Stad... Pa weler pegen daliet, pegen rust ha pegen dirollet e oar ar gouarnamant en em ziskouez, e santer ervad an dañjer bras a zo eno. Ur Stad arkaik eo ar Stad C'hall, oc'h ober gant doareoù diamerzet, o lakaad ar polis da reiñ taolioù-bazh, e lec'h ober gant ar gomz hag an doareoù demokratel. Red eo komz fraezh : avañsetoc'h e vo an EDF ha Jiskar pa vo bet lazhet un den eno ? Eus pesort tu ems ar reus, gant pizh ems ar penn-bazh da faoutañ ar pennoù, pizh eo ar re a ra gwall implij eus ar gwall-nerzh ? Diouzh an tu, youl mennet ha divral poblans ar C'hap, o lared « nann d'an distraj nukleel », o sevel ur c'hraou-deñved ennañ mennigoù, loened mud ha bew ha dizañjer... diouzh an tu all, ur gouarnamant, ur prefed, archeien, polis-sek, ha kannaed an tu dehoù n'anservont nemed un dra : an nerzh rust ha dall, an taolioù, an difenn, war zigarez seveniñ un urzh anez ar brasañ disurzh a zo... Setu ase ar frwezenn c'hwerz diwanet diwar ur wezenn bud, heni an « Demokratiezh C'hall » e stumm Jiskar... Ne oar den ebet, na Jiskar e hunan, petra vo eus Plogo. Daoust ha savet e vo eno memestra an ti daonet-se, ma teuo diwarnañ luc'hed, tan, reus ha freuz ? Diviset eo bet gant an EDF hag an uhellañ pennoù bras a zo o ren ar Frañs, evel Louis XIV gwechall, diviset eo bet gante, e 1974, heuliañ steubienn an « oil nukleel ». Ur fast, un torfed, ur gaou. Hag ems ar Vretoned, re ar C'hap hag ar re all, o talañ, o vouzhañ, pennez, dirag youl daonet tud brassoc'h ha kreñvoc'h egeto. Chom a Plog gant da beuriñ gant mennigoù Plogo ?

N'heller ket chom mud, dischiant, difoutre dirag dañjer Plogo... 30 000 a dud o vanifestiñ diutan ar glaw e penn kentañ mis C'hwevrer, ar prezegenañ, ar c'han broadel (« Ni Breizhis a galon karomp hon gwir vto »), ar c'hantikoù brezhoneg (« Da feiz hon tadoù kozh ») — n'ema ket ar mare da vezañ figus : ar feiz e-barzh Breizh a dalv unan all —, sed ase

doareoù na vezont ket gwelet bemdez. Nag e Breizh nag e lec'h all. Ha chom a ray pennoù kleiz ar gouarnamant ken abeurtet ha De Chaulnes e 1675 ? Etre daouarn tud hor pobl Vreizh ems an diskoulm : ganti e vo, dez pe zeiz, lakaet re abeurtet Paris da blegañ. An abretañ ar gwellañ.

Ewit da vezañ grevus meurbed, ne zle ket kudenn tredanva Plogo kuzhad ar c'hudennoù all, kudennoù grevus iwe, o lakaad stad ar Vretoned en he diaessañ ur wech ouzhpenn...

Ewit da vezañ grevus, ne zle ket ar c'hudennoù etrevroadel—Iran, Afganistan —, dalañ hon daoulagad ha miret ouzhimp a weled ems an dañjer e Breizh iwe, 'wid pezh a sell hec'h amzer-da-zont. Hag hec'h amzer-avremañ.

Kresket eo an dilabour adarre. En Europ a-bezh (heni ar varc'hadourion), ez eo bet kresket a 0,1%. N'eo ket kalz, emit-hu. Nann, ewid an Danmark n'eo ket kalz, peogwir eno eo digresket a 20%. Mes er Frañs peurbadel, ez eo kresket a 16% : Un taol-dreist. Ha ma seller douzh stad an traoù en hor bro-mi, e vimp kentellet gant ar sifroù diarvar bet pourvezet gant Bodadeg an Europ : e fin 1979, e oa 77 000 a dud dilabour, es ofissiel, e Breizh he fepar departamant, da lavared ur c'hresk etre 20% ha 25% herwez an departamantoù : 21% e heni Roazon. Ha petra lared diwarbenn heni Naoned ma vez eno er traoù eno en o gwashañ : 30%.

Emaer o skarzhañ Ducassou diwar varnedigezh : 1300 post-labour o vont d'an traoù. N'eo ket difenn an Ao. Ducassou emsomp amañ, mes an 1300 a labourerien eus Breizh kollet gante o flass-labour. Chomet eo pennoù bras Paris bouzar ha mud dirag ar freuz lakaet war stad Ducassou. Dileset gant Paris, dileset gant ar bankoù. Ducassou ne vo ket war ar plous ewid-se. Nag al labourerien a oa dindannañ ?

Emaer o prientiñ ur c'hresk a 15% war brodoù al labour-douar ewid o c'hass er-maes a Vreizh. Bez e c'heller diwar vremañ gwelet ar hec'h bras a gouezo war industrieù ar boued-

bewañs... Ar friturioù e vo gwraet o stal dezo a-benn pemp bloaz ahann : 4000 plass-labour o vont da goll...

Ema ar gouarnamant o frikad sioulig ar stalioù-hanvet « koadi kamm » : braw d'ar re a oar mont war raog, hec'h d'ar c'hompitibitiz, ha tamm truez ebet ewid an hollid kamm. War-raog, war raog dile-mad !

Kisidig meurbed eo galloud Paris pa wel e vez kont eus luganoù (sloganoù) evel « Bewañ e Breizh ». Ma 'e eus tud hag a fell dero bewañ — ha n'eo ket merwel — e Breizh, tud Plogo hag an tolead an heni eo. Hag ems ar polis o klask mogañ o mouezh ha flastrañ o nerzh-ladon. Skoet, gwallskoet eo tud Plogo gant kemendall a fiked, o klask diasezañ eno urzh yén ar marw.

E peh lec'h e vez gwelet ar galloud war cwezh, pa sant ez eus dre amañ ur bobl hag a fell dez bezañ digabestr hag en he sav. Ur stal, NBF, ez eus bet harzet merc'hed anez, dre ma oant oc'h ingalañ traktoù. Barnet ha kondaonet. Er Joint Français : barnedigezh ha prison stard. Afer Herry : prison stard, Alfons Artel, dre m'eo Jiskardien moarvad, n'eo ket bet lakaet er memes karr hag ar sindikalisted barnet... Ur justis all zo ewid ar juloded... Kraou-deñved Plogo : urzh zo d'e bilad.

Afer an irenioù harzet : kondaonet ar re a zo tapet o herzel anezo. Al lezenn war ar pegan-afichoù : gwall-nerzh, rustoni, harz ha difenn adarre. Dirollet eo ar Stad, gwashoc'h 'wid ur c'hi arajet.

Setu ase kentel ar mis-mañ. Ur gentel leun a c'hwerwoni. Ur gentel oc'h aliañ ahanoimp d'en em lakaad en hon sav, tadoù ! N'heller ket gouzav e vo diasetet an ifern war an douar-mañ, nag e Plogo nag e lec'h all. Bretoned, diskouezomp ur wech ouzhpenn n'omp ket tud pladet na loened mud o kerzhoud diskiant trema abatuour ar bouzer.

Bretoned, ganeoc'h-c'hwiz ems ar gomz

POBL VREIZH

Dewezh ar brezhoneg e Montroules

Plogo, al lanw du : oadet omp skuizh

EBREL 1980 NIV. 122

AN UDB DORN-HA-DORN GANT

EWID DISOC'H : AR BEISANTED E-KEÑVER STOURM POBL VREIZH

N'eo ket daw lãred e c'houlomp bewiñ, labouriñ e Breizh, ar pezh a sinifi ewid al labourerien-douar kaoud ur c'honidegezh a-fesson hag ingal, ur vuhez normal (eurioù, gwaskedenn sossial ha levedo), hag ewid ar re yaouank, acasamt d'en em lakad da zelc'her douar ; krogiñ er varrenstur zo red iwe, da lãred eo ewid ar beisanted, labourerien an usinou-boud hag ar Vretoned e karg, bezañ mestri war chadenn ar boued ha bewañ, ha goust da gaoud sav da broduiñ hon labour-douar.

Red eo reiñ da labour-douar Breizh — evel d'ar pesketaerzh — ur plass A-FETEPANS en ekonomiezh ar vro, rag anes kaoud ul labour-douar nerzhus, ne vo ket labour e Breizh, peogwir e vez, dré vras, ur plass-labour all dre labourer-douar. Ezomiz zo deus ur volonterz politikel d'henn ober ha n'hall dont nemed deus labourerien Vreizh o hunan, pe deus o dileuridi, ha setu ar pezh a hanwomp an emrenerzh demokratel.

AR BEISANTED HAG AN EMRENERZH DEMOKRATEL

Ur farsite eo kiewed an tu dehoù breizheg o kass kelou mad an emrenerzh d'ar beisanted. Gwir eo int bet tremenet meur a wech da emrenerzh, da « fellaghtien » memes, da vare krogadour ar bloavezhioù 1960. Gwir eo iwe e teu war wel, e-mesk pennoù bras labour-douar Breizh en dwezh hiziv, bourc'hisien newez o leviañ war an tu-se. Ur sikwer : newez so, e-pad « Forum ar Magañ Loened 2800 », dalc'het gant ar SICA-MOB ha Sant-Vaeg (Kernew-Uhel), dirag 1500 den, en em giewe mad tre war ar poent-se **Gourvenneg** (troc'her-buzhug aet da armatour, bankour ha sekretour meur, evel a ousoc'h), **Urien** (penn ar SICA-MOB), sud a-zehou a-dra-sur, ha tud ruz-sklaer evel **Brown** pe ar **Bihan**, kelennerien anavezet ewid bezañ gouzier ; ne zihanent ket da zifañ ar pried, an DDA, ar gouarnamant ha da reiñ ton d'ur vroadelouriezh mod kozh. Ken souezhet eo rener an abadenn, ar c'hasetenn **G. Thomas**, ma estlarme : « trema un eil Holland heb kevreoù gant an Egzagon », a lusk ewid an emrenerzh kalz poussusoc'h ewid strak ar bombehoù »...

Daoust ha gall' a raer kaoud kred d'ar sorti senario, **Breizh** o vont war-raog hardi, kenañ bepred ewid ar magañ loened, o kreskiñ ataw he produksion kehidi ma'h ay war-dreñv broioù all evel **Poitou-Charentes** hag all. Setu ase ar pezh a lãre ar savantenned-se o fougasiñ moc'h, yer, ha laezh **Breizh**. Salfset ne vefe ket moian harzañ lañs ul labour-douar sort-se pa gresk an dilabour mod-all, pa teu muioc'h a vugale en oad da labouriñ e Breizh ha pa our ar Vretoned ouzhpenn-se labouriñ ewid goprou distrooc'h... da c'hortioù dilorin ar re all ! Hemañ eo da vihanañ kelou mad teknokratel labour-douar **Breizh**.

Koulskoude, pa weler ar Frañs o skoazellañ par ma c'hall ar re a ra ed (« trevajou bras » da esporzhioù, ousoc'h awalc'h), o tiharpañ re ar c'hreiteiz, o leuskel re ar menzioù da wervel tamm-ha-tamm, peisanted Breizh a rank ober ewezh. Ewid bourc'hisien al labour-douar, n'ema ket fall ar gont sur ; o c'hevrenou gant ar gouarnamant, **Mehaignerie** hag all, n'int ket aet da fall c'hoazh ; med piw oar, a-benn ugent vloaz, ne gloto ket martese hunvretour bourc'hisien **Vreizh** ha raktres labour-douar ar Frañs, sed ar « Vretoned » zo evel ar gountel daou du, o pourmen o c'halie en aleioù ar gouarnamant, kaset-ha-kaset gant tudigoù evel **Leroy** (« Monsieur

AR BEISANTED DA STOURM 4

AR BEISANTED HA SOSIALEKADUR AL LABOUR-DOUAR

Porc » (!) hag o tiskenn bar ruioù beb ar mare o kaosel rust evel pennoù-Breton kaled, otonomist pe nassionalist mar bez red, e-gis **Gourvenneg** da vare ar bresel etre e listri hag ar gompagnunehz alaman, pe **Leclere** (« me zo' » klask ober deus **Breizh** liorzh an Europ... »).

An otonomi-se, siwazh, zo un emrenerzh eneb d'an « droc'herien-buzhug », relijion **Breizh** hag ar produñ eneb d'ar « gwaled kamm », ha n'eo ket emsav ! Mechañs ne c'houl ket ar beisanted bezañ tud o klask an alusen na tud diwar-lerc'h, med an **EFEDUSTED** (kamz **Alexis**) a die mont assambles gant an **INGALDEDE**, a-fed gonidegezh hag all.

Ar choas n'eo ket etre labour-douar ur rumm juloded hag ul labour-douar diwerad, keta, evel a glask lod lakad ananomp da grediñ ; ar choas zo d'ober etre ul labour-douar o kenig disterraad, rag, dre natur, et a ar produksion trema ar broioù-krec'h, hag ul labour-douar a vefe ur vammenn ewid ekonomiezh **Breizh**, ul labour-douar modern, stank an dud ennañ ha 'vale dorn-ha-dorn. Henna lãret hon eus d'ja : e-barzh jeu ekonomikel ar bed, an Europ, ar Frañs, chañs **Breizh** n'eo ket produñ hardimant ha mell-divell, med kaoud peisanted niverus ha disopont da stourma douz ar skollioù laket war henn.

Mod-all, ewid pezh a sell kreskidigezh ar boued ha bewañ, n'hall ket an ekonomiezh liberal reiñ he gwalc'h da **Vreizh**, med leuskel gant ar rannoù lec'h e vez treud ar profit ha degass ar beisanted, zo kaerroc'h, da reiñ arc'hant d'an industrioù-se (koopreativoù, drest-gonid usinon zo). An dalc'h eo goid piw a zegavio arc'hant d'an usinou boued ha bewañ. Kavet vo an dilij gant kontrolliñ an arc'hant espernet e **Breizh** dindan ewezh un Ofis savet a-fetepans.

Setu, a-benn delc'her e Breizh 150 000 labour-douar pe ouzhpenn, an diasez nemetañ d'ul labour-douar etedes o vont trema ar sossialism, ewid dont tostoc'h d'ar 100 000 pias-labour en industrierezh boued ha bewañ, red eo krogiñ e-barzh ar stur, da eo tapañ kaoud an emrenerzh, ya laouen, med an emrenerzh demokratel.

N'ankouamp ket ewid se pegen diaes ha pegen dilij e vo mont war an tu-se. Perag ? Peogwir en darn vrasañ deus ar broioù, n'aer ket da gaoid ul labour-douar emrenour, ingalour hag etedes, er c'hontrel : fessoniñ a raer da rewinañ ar beisanted vihan, da lakad en o flass an « agribusiness » pe kenlabouradegoù. N'eus ket pikol skwerioù, paneve produñ gis an Amerikaned, ar pezh a nac'homp, pe ar c'houlabour sossialist a zo dijaoz kãer douz **Breizh** a hiziv. N'eo ket disanavezet iwe an nerzhioù a c'hoari ul labour-douar : en diavaes deus rakajoù ruz (**Argoad Treger, Poler, Mene...**), war ar maes zo gwall dachadennou gwenn ! **Gourvenneg** zo newez hanwet e penn C.A. Penn ar Bed... Bew, birwidig memes eo an tu dehoù e-touesk al labourerien-douar !

Ma 'h eo bet aesaet d'ar beisanted gant an tu kleiz seul taol eo bet er gouarnamant (Ofis an Ed e 1936, Lesenn ar Feurmachou da vare **Tang-Prigent**, prisiou merket war-dro 1956...), plañtioù an tu kleiz n'int ket gwall fraezh. Henni ar sossialistid zo klouar : « trema ul labour-douar renet gant al labourerien-douar » (**Breton Socialiste**, 1978). Ha ma tuffenn ar gomunistid ar re vihan, berr int gant ar c'hennigoù. Betez ar **Programme Commun** a zioverre ur gwir politikerezh ewid al labour-douar (diw bajenn ennañ diwar e benn).

Dispartiet e vez ar beisanted muioc'h-mui etre meur a rumm : bourc'hisien al labour-douar, pennoù-tiegezh pinwidig o c'hoaprañ mellowen,

Yann Gouer aet war-raog e diegezh, peisanted aet war-raog iwe war die, peisanted paour ha « mod kozh », labourerien-douar hanter amzer, mellowen ha dwezhourien... (herwez ar C'hannet). Unanierzh ar beisanted n'eo nemed ur rimostenn ewid **Debatise** ! Setu gis-se, forzh pesori chaf-chamant a c'houllo unanierzh etre ar beisanted gwasket memes mod (ha n'int ket med 10% deus ar Frañsien hiziv, ha deus ar Vretoned a-benn arc'hoazh martese) hag al labourerien all.

Dre chañs hon eus e Breizh sindikajoù peisanted dishevel, bodet en-dro da gomite **Redon**, lakomp, hag a c'houl ul c'honidegezh assur, ingalañ an douar-labour... Sindikajoù bras ha nerzhus int. Daw eo sikour anehe d'en em giewed gant ar strolladoù bihanoc'h a stourm war ar memes rachen (MODEF, Peisanted-Labourerien...). Red eo d'an tu kleiz, ha d'an UDB da zigenañ ha da gompañ, lakad sklaer dirag daoulagad ar beisanted kudennoù al labour-douar, a zo kudennoù politikel ; penaos delc'her trawalc'h a beisanted war al labour-douar e Breizh ? Penaos reiñ dehe ur c'honidegezh assur hag ingal ? Penaos krefivaad pias al labour-douar en ekonomiezh hon bro, o kass kuit teveladennou ar c'hapitalism a-zwarnomp ?

F. Favereau ha komision
labour-douar an U.D.B.
(ACHU)

Paperens ewid goulenñ mont e-barzh UDB

Henn ing henn bewder

Chomlec'h

Goulenñ a ran marvat e-barzh Unvannezh Demokratel Breizh

D'an 28 ar 19.....

Sig

Da gass an die
Enez'het pe soklaret da
UDB B.P. 304 - 29273 BRIST CEDEX

BODADEG VRAS AN TALBENN

DIFENN AR BREZHONEG, DIFENN HOR C'HULTUR, DIFENN AR BOBL ! Setu ar pezh a vese gwelet war ur skritell e Sal Auregan, e Montroules, d'ar sadorn 15 a vis Meurzh, e-kerz ar voadeg vras aaset gant TALBENN SEWENADUREL ARAOKOUR BREIZH.

Aaset mad e oa ar meeting, gwraet e oa bet bruderezh ha vout e oa gant an aosenien, med, siwazh, ne oa ket deuet ur bern tud letre 600 ha 1000). Med, arabad bezañ gwashaour : red eo lared o doa miret ur bern tud o nerzh ewid mont da vanifestadeg veur PLOGO en deiz warlerc'h !

Digoret e vae an abaden gant kanaouennoù daou stourmer atav ken kaloneg : **Youenn Gwernig ha Glenmor**.

Goude-se e krogas ar prezegennoù. Liammet eo peb tra e Breizh. Daoust d'ar vanifestadeg da vezañ sewenadurel, en doa pedet an Talbenn ur paotr eus **Komite Difenn Plogo**. Komz a reas hermañ eus labour ar c'homite, eus e « dro-Vreizh », hag eus an darvoudoù diwezhañ, eno, war an dachenn.

Savboent an Talbenn a vae bet displeget d'ar **gwener 14 a vis Meurzh** gant **Paolig Kombot**, sekretour meur **Ar Falz** (e-kerz ur c'hendiviz diwarbenn **Plass ar Brezhoneg en hor c'hevredigezh**), ha d'ar **15 gant Tangi Louarn**, eus **Skol an Em-sav**.

Perag omp bodet amañ hiziv ?... Daoust d'ar goulennoù, d'an asouglennoù, d'ar promessoù goullo, daoust d'ar « Chart » bet roet deomp gant VGE, ne chañch ket politikerezh ar gouarnamant.

E gwirionez emañ bepred ar Stad hag he muelien o lakaad bec'h warnomp-ni Bretoned, ewid tennañ ar ger brezhoneg diwezañ a-zabazh genoù bugale ha tud ar vro-mañ, hag ewid hon lakaad da vout servijerien feal galloud an arc'hant.

Sonjal a ra gouarnamant Bro-Frañs emañ evit gwelloc'h en amzer-mañ, ha, war ar memes tro, dister tre nerzh ha yec'hed ar brezhoneg, ewid roñh, heb dañjer ebet, un nebeud brusunoù deomp a-barzh ar skolioù, ar radio hag an tele :

« Forzh penaos e vo diskaret da vad, ha didrous, sewenadur ar Vretoned », e kred ar pennoù bras a zo o kass abanomp hag o terc'hel ar bed dindan o yew.

Med, ni, labourerien a Vreizh,

n'omp ket bet touellet gant ar politikerezh-se. Gouzoud a raomp mad tre ez eo taol ar marv emañ ar galloud o klask skoñ warnomp, ha n'eo ket hebekñ war dachenn ar yezh hag ar c'hultur.

Gweled a raomp emañ iwe, emañ dreistoll, ar galloud oc'h ober peb tra ewid lakaad ekonomiezh hon bro da vont falloc'h-fallañ.

Perag plegañ neuse, pa weler, e kement kêr, e kement porzh-mor, e kement parres niver an dud dilabour o kreskiñ buannoù eged e Bro-Frañs... Skeud an Ankoù zo war ar brezhoneg, med iwe war al labourdouar, war ar paskerezh, war an usinnoù hag ar stakioc'h-labour.

Ar re a zo mestri war an arc'hant zo o tiberoc'hennañ hon pobl diouzh ar pinwidigezhioù a c'helle degass dezi labour, aasamant, buhez. Abaoe misioù e c'heller kredañ ez eo achu amzer ar gewier braw a gonts deomp ar pennoù bras ewid ober fae warnomp. Deuet eo bremañ amzer an arc'herien, heni an nerzh kruz, garw, dall, da waskañ warnomp — ewid e **Plogo**, pa n'emaomp ket a-du gant politikerezh ar gouarnamant... Ha da heul an nerzh ez a... ar Justiss. Sklaer eo : afer **Herry**, heni **Plogo**, hag heni **Les-Varn Kemper** pemzetget so, a ziskouez deomp e pessor stad emaoomp.

Mes ouzhpenn-se zo da damañ. Dreistoll an dibañ gwraet gant ar vourc'hisien a zo o ren ar bed. Felloud a ra dezo ober eus hon bro ul lec'h gouestlet d'an dounelezh, daoust ma 'z red ewid se bountañ er maes labourerien-douar ha pesketaerien, serrin usinnoù ha sevel ur bern traoù simplij naw mis beb bloaz.

Ha pa ne vez ket touristed pinwidig, ez eo an arme eo a zeu da aloubañ ar vro ha da gennig labour d'ar Vretoned yaouank. Un arme da zalc'her urzh vad ar c'hapital e kement lec'h m'ema ar re-baour a re an tu kleiz tost tre da vout trec'h.

Perag plegañ neuse, pa weler, e kement kêr, e kement porzh-mor, e kement parres niver an dud dilabour o kreskiñ buannoù eged e Bro-Frañs... Skeud an Ankoù zo war ar brezhoneg, med iwe war al labourdouar, war ar paskerezh, war an usinnoù hag ar stakioc'h-labour.

Ar re a zo mestri war an arc'hant zo o tiberoc'hennañ hon pobl diouzh ar pinwidigezhioù a c'helle degass dezi labour, aasamant, buhez. Abaoe misioù e c'heller kredañ ez eo achu amzer ar gewier braw a gonts deomp ar pennoù bras ewid ober fae warnomp. Deuet eo bremañ amzer an arc'herien, heni an nerzh kruz, garw, dall, da waskañ warnomp — ewid e **Plogo**, pa n'emaomp ket a-du gant politikerezh ar gouarnamant... Ha da heul an nerzh ez a... ar Justiss. Sklaer eo : afer **Herry**, heni **Plogo**, hag heni **Les-Varn Kemper** pemzetget so, a ziskouez deomp e pessor stad emaoomp.

Mes ouzhpenn-se zo da damañ. Dreistoll an dibañ gwraet gant ar vourc'hisien a zo o ren ar bed. Felloud a ra dezo ober eus hon bro ul lec'h gouestlet d'an dounelezh, daoust ma 'z red ewid se bountañ er maes labourerien-douar ha pesketaerien, serrin usinnoù ha sevel ur bern traoù simplij naw mis beb bloaz.

Ha pa ne vez ket touristed pinwidig, ez eo an arme eo a zeu da aloubañ ar vro ha da gennig labour d'ar Vretoned yaouank. Un arme da zalc'her urzh vad ar c'hapital e kement lec'h m'ema ar re-baour a re an tu kleiz tost tre da vout trec'h.

war ar re binwidig, evel en **Afrika**.

Mes an arme a vez ezomm anezi e **Breizh** iwe, rag un arme nerzhus a ranker da gaoud ewid lakaad an dud da sentiñ ha da zegemer, mod pe vod, kousto pe gousto, kreskennoù nukleel.

Gwraet en deus ar gouarnamant e soñj — hag an deknokratet a zo o harpañ anezañ — sevel, amañ e **Breizh**, ar muiañ ar gwellañ a usinnoù nukleel ewid produñ tredan.

Arabad fasiañ, n'eo ket ewid roñ labour d'ar Vretoned, med peogwir n'o deus ket tud ar galloud tamm c'hoant ebet da vezañ tost douz lec'hioù nukleel. Setu perag, d'hor meno, e kavont ez eo Breizh ur vro dispar ewid statioù hermañ an EDF.

Plogo, Beg ar **Frl. Ar Pellerin**, **An Ardeven**, **Ploñger**, hag ur greisenn brassoc'h ha dañjerusañ c'hoazh e **Brennilis**, kement hag ober, peogwir, herwez reolenn ar c'hapital, e kresk ar gound-pa gresk an ezommioù... Hag ar gwellañ fesson da lakaad an ezommioù da greskiñ ez eo sevel kreskennoù a goust ker kemañ...

Lakaet e vez warnomp nebeud ha nebeud ur chadenn, heni merzh ar galloud kreskenet e **Paris**, en ur ober goap eus an demokratelezh, ewid ma kresko pinwidigezhioù ar c'hompagnunezhioù bras etrevroadel, a-dreñv pe dindan kement tra diviset gant pennoù bras ar gouarnamant hag ar Stad.

Med bez ez eus un nerzh newez o sevel e **Breizh**, pa weler bodet e **Talbenn Sewenadurel ARAOKOUR BREIZH** ul lod brassoc'h brassañ eus strollad ul an tu kleiz.

Ar wech kentañ eo e c'heller lared ez eus un emglew ken ledan, reasid ha gwirion, etre strolladoù penn-raog ewid difenn hon sewenadur, hon yezhoù, ar brezhoneg hag ar yezh-pobl komzet e reter ar vro, ewid difenn iwe gwir ar Vretoned da vezañ mestri e **Breizh**, da zivisoù o hunan eus an doare

SEWENADUREL E MONTRouLES

da gass war-raog o c'hultur ha da aosañ o buhez war gement tachenn a zo.

Setu pal ur stourm hag a zo heni an oll bobloù hag an oll labourerien, ewid ma c'hellio mab-den kendel-c'her da vezañ ha da zibab e amzer da-zont ! »

Ha goude, e komzas **Per Honore** e galleg :

« Testenn ar Chart sewenadurel, emezañ, n'eo nemed ur roll berr a vennadoù strizh, hag, alies gwech, ar pezh a zo bet diviset n'eo ket bet gwraet. Goude tri bloavezh, ez eo mantras an disoc'h ! »

Lâret en deus iwe e c'houlenn an Talbenn digant ar gouarnamant e vefe studiet, kerkent an dañc'hadenn parlamentel o tont, ul lesenn-diaez ewid oll yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs, pe diwar framm un danvez-lesenn a-berzh ar gouarnamant, pe diwar kennigoù all digant an deuteud.

Felloud a ra d'an Talbenn war an dachenn-se rediañ ar gouarnamant : — da genaosañ, es-demokratel, ur reolenn-diaez klok ewid oll yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs, ha da seweniñ ar reolennad-se ewid gwir.

— da grouñ diplomoù ewid ar c'hellenn yezhoù ha sewenadur Breizh, pezh ne c'hell ket mont heb an digorñ postoù kelennadurezh brezhoneg ha gallo ;

— da grouñ Breizh lan heni klok, gant he femp departamant) ur c'h'Kusul ar Skinwel ha Skingomz, ma vo dilennet annañ dileuridi eus ar skinwelien ha selouerien, eus an aosaudioù micherel, hag eus renerien FR3, da lared eo, ur c'husul melestrat gant ar bobl ha gouest neuse da lakaad ar skingass da glotañ gant ezommioù ar skinwel-westourien ;

— da zegemer ar skolioù DIWAN e deskadurezh ar Stad ;

— ha da c'hoprañ mistri-loc'hata ewid kelenn ar brezhoneg hag ar gallo er skolioù kentañ ;

Meneget en deus iwe ne vo diskoulmet kudenn sewenadurel Vreizh nemed gant stourm an oll nerzhioù poblet, peogwir ez eo stag douz kudennnoù ekonomikel ha politikel hor bro.

Ewid ar wech kentañ e sort bodadegoù, en deus komzet ur paotr deus ar stourm ewid difenn ar gallo. (Laurent MOTROT eus ar G.E.R.I.B.)

Warlerc'h ar prezegennoù eo aet an oll da vanifestiñ e stredoù MONTRouLES.

Lennet zo bet iwe war ar blasenn ul lizher a vo savet gant an Talbenn da GISCARD.

Hag ewid echuñ an abaden ewid m'eo dileet e **Breizh**, o deus kemeret an oll perzh ar fest-nos.

C. Vincent

LIZHER DA AOTROU PRÉSIDANT REPUBLIK BRO-FRANS

Tri bloaz so ho peus kenniget ur « Chart sewenadurel » d'ar Vretoned. C'hwil eo ho peus sammel ar gopse warnoc'h. Ar skrid embannet forzh pegeñ troet mad e vije bet ar soñj d'henn sevel er penn kentañ, a ziskouez bremañ splann dirag daoulagad an oll dud, n'eo gouest e neb doare da reiñ un diskomiz e gwirionez ha da vad da enkadenn sewenadurel ar Vretoned.

Ha diouzh gwelld penaos eo bet lakaet ar Chart er vuhez pemdez eo e lavaramp kement-se.

Diwar an disoc'hoc'h-se eo e c'houlenn an oll Vretoned bodet e **MONTRouLES** ar 15 a vis meurzh 1980, galwet gant **Talbenn Sewenadurel ARAOKOUR BREIZH**, e vefe studiet ar gudenn gant ar **Parliment**. Un ezomm grollis ez eo ewid ar vuhez demokratel a ra bepred hanñ anezh ho kouarnamant, un ezomm grollis a g'ot gant disezoù an emglevioù etrevroadel sinet gant **Republik Bro-Frañs**, med na vezont ket lakaet da dalvezoù e gwirionez en he lesennnoù diabarzh, un ezomm grollis erfin, a g'ot penn-da-benn gant bolontez diskienet les gwech dileurdi poblañs Vreizh : deputeed, senatourien, Kusul-rannvro, Kusulioù-meur.

O komz en hanñ ar volontez-se, e c'houlenn an Talbenn Sewenadurel, goude ma vo bet klewet ali an dud o hunan en un doare ledan ha demokratel, ma vo savet ur statud ewid yezhoù ha sewenadurioù Bro-Frañs a c'helle bezañ anezañ pe un danvez-lesenn a-berzh ar gouarnamant, pe ur c'hennig-lesenn a-berzh

an deputeed da geriver emvod da zont ar Parliment.

Da c'hortos ma vo embannet al lesenn-se, hag a ranko disezañ da vad en un doare reizh ha ledan, plass kement yezh ha sewenadur a zo war dachenn ar Republik, e c'houlenn start an Talbenn Sewenadurel ma vo lakaet da dalvezoù diouzh tu ar poentioù da heul :

— krouñ diplomoù ewid kelenn yezhoù ha sewenadur Breizh ha krouñ ket diouveniñ anezh ewid kaout postoù, kelennerien vrezhoneg pe c'hallio.

— krouñ ur « c'husul ar skin-gomz hag ar skinwel » e-lec'h ma vo dilennet kannaded ar selouerien hag arvesterien, kannaded an aosaudioù micherel, ha reus renerien FR3, da lavaroud eo, ur c'husul mestri gant ar bobl ha gouest neuse da lakaad ar skingass da glotañ gant ezommioù ha c'hoantioù ar skinarwesterien.

— degemer ar skolioù DIWAN e diabarzh an deskadurezh-stad,

— goprañ mistri « loc'hata » (pe distag) ewid kelenn ar brezhoneg hag ar gallo e-barzh ar skolioù kentañ derez.

Gouzoud a oar ervad emsaverien ha mignoned an Talbenn Sewenadurel emañ o yezhoù hag o c'hultur war vont da ged, ha sonjal a ra dezo e rankont chom ouz ar stern betek ma vo lizhet gante ar palioù merket.

Da c'hortos ho respont, ho pediñ a raomp da zegemer, **Aotrou President**, hor gwellañ gouc'hennnoù :

Ewid **TSAV**, ar sekretour :

Per Honore.

AR FALZ
kelouenn dirmeziñ an Em-sav, diaset gant Yann Sohier, bodet annañ skolioù ha kelennerien Vreizh a-du gant ur skoll vrezheg ha talk gwirion.
Lennit Ar Falz ! Kommanit d'Ar Falz !
(401 ewid 4 niv.)
AR FALZ, St. Kar-er-Gwaz - 29245 PLOURIN-MONTRouLES
K.R.P. 433-26 H. ROAZON

AL LIAMM
ar gilaouenn nemet e zroll, 6 gwech ar bloaz tarzhonegoù, kontadennoù, pennoù a beb sort ha kelenn 30 laouen e peb nivadenn - Rener - Rann-hun
Kouarnant : 50 L. - Studierien : 35 L.
Taliouenn-meur : P. Le Dihan - 15, rue des Voies à Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349-06-PARIS

NOMENOE-OE ! NOMENOE

-OE ! NOMENOE-OE !

Ena strollad c'hoariva Brezhoneg AR VRO BAGAN o c'hoari e bezh c'hoari nevez abaoe penn kentañ mis Meurzh.

NOMENOE-OE eo ar pezh c'hoari-se. Savet eo bet gant **Jakes Riou** war-dro 1935, hag embannet e-pad ar wech kentañ e 1941. Beteghenn ne oa bet c'hoariet nemed e galleg, gant strollad **Jean Moigne**.

Re zivizad e oa en em gavet gant **POBL VREIZH** kemennadenn **Strollad Ar Vro Bagan** — d'an 18-2-80 — e-pad ma cheñje bezañ embannet war niverenn mis Meurzh.

Seizh gwech eo bet c'hoariet **Nomenoe-oe** e mis Meurzh dis e **Ploeger-ne**, e **Brest**, e **Porsal**, e **Folgoad**, e **Montroies**, **Gwisseni** hag e **Brignogan**.

Div wech all d'an nebeutañ e vo c'hoariet c'hoazh

— d'an gwen 16 a vis Mae, en **Irvil-hag**.

— d'ar sadorn 17 a vis Mae, e **Plabenneg**, e-pad **Goul ar Brezhoneg**.

Ar skrivagner : Jakes Riou

Ganet eo bet **Jakes Riou** e Kerhoas, parrez-Lotel, d'ar 22 a viz Meurzh 1899. Bugale e leizh e-barzh ar familh, ha paour-rañh.

D'e zavaezeg vloaz, setu eus kaset d'ober e studi pell d'ouzh Breizh, e **Fontarble/Fuenterabia (Ondarrabia)**, e Breizh vevik, en Euskadi ar C'hreistez ; eno eo ur skoliñ, hag a oa e **Sarzhaw** araog. E-pad stourm belem ha masonielen. Diwar lezenn **Combes** a eneb ar rell-jud e oa e bet serret skola **Sarzhaw**, ar gant ar gouarnamant, hag e voe digoret ur skolañ all er Stad spagnol.

Chom a reas **Jakes Riou** seizh vloaz e **Fontarble** heb d'ont d'ar ger. Eno e kavo kennoez d'ouzh eus Breizh, hag en o zoues daou skingagnet vrezhoneg da zont : **Youenn Drezen**, oberour **Itron Varia Garmes**, **Skol-Iouarn Veig Trebara**, ha **Jakes Kerrien**, oberour **Ar Roc'h Toull**.

Komlet en deus **Youenn Drezen** istor an ti Brezhad-se yaouank war ar studi; ma oa eful unan anez. Mes kempennet en deus **Drezen** an amzer gozh, e des da vezhañ cheuchoch-morvad. Pell ha greus a gaver eta er pennad-skind-se. N'eo ket gult ez eus e preñv ar brezhoneg e en o c'hreis d'ar lezenn vloaz, en ur lenn ar **Barzhaz-Breizh**. N'eo ket gwr e oa un difenn gwrus war ar brezhoneg e **Fontarble**... An lezenn nebeutañ chomet heve en deus bet dislavaret e genel war ar poent-se, ha **Jakes Kerrien** eo an lez-se.

N'eo ket e **Fontarble** eo e voe broadet hon ti **fontarble** da studiñ ar brezhoneg, mes e **Miranda-de-Ebro**, e lezh ma o ar broad an danvez-lezenn. Toat d'ouzh kafe e oa ur gouer gozh, per-chennet gant **Tedou Miranda**, hag ez se di ur wech an amzer ar gant yaouank, da skoulmañ, pe da c'hoariñ ar, e ser ober labourer-hont. En eus e c'hoariñ warañ, e oa hanv ar gouer-se.

Jakes Kerrien ha **Youenn Drezen** a oa eus ar memes klassad, **Jakes Riou** a oa eus an heni warlerc'h. Setu, dre ma n'eo bade an amzer-arnod nemed ur bloaz, ne oa ket **Jakes Riou** asambles gant an doue all e **Miranda-de-Ebro**. **Youenn Drezen** e hunan ne chomas nemet un hanter eus ar bloavezh-arnod e **Miranda**; a benn neuse e oule ne oa ket e galvet, da vont da veleg, na da vissioner, na da telojer. En mis Meurzh 1917 eo en em detras **Drezen**, **Kerrien** a chomas. Hag e mis Eost 1917 eh en em gavas **Jakes Riou** e **Miranda d'e dro**, **Jakes Kerrien**, en desped d'e ead — 80 vloaz en brezhad — n'eo deus disojnet netra eus ar manez, hag ez eo un lez gwikon.

Drezen n'eo ket e tibet en deus ar venonez, da lavaret eo en deus bravaet ar pe.

E **Miranda-de-Ebro** ne c'helle ket an danvez-lezenn ober studiñ nann-sar e pedir o doa da ober; lenn ha studiñ lezenn o lenn; da lazhezh lenn, ha en em kentañ war o e galvidigezh. Ur bloaz klok e deo an amzer-arnod padud. Soñjal a reas mestri an ti, **Wilfrid Müller**, e c'helle, heb torriñ lezenn an ti santel-veallan e studi yaouank da stubañ a troñh peb heni yezh e galvidigezh na ne oa ket hontañ heni ur Stad. Evrite eo e voe broadet ar vrezhonegeren a oa eno da studiñ o yezh. Ar pal a oa bezañ gouest, divize-toc'h, d'ober harmonioù e brezhoneg ma eñ gont d'ober moadañ e Breizh, ha bezañ gouest da gont tud e brezhoneg. Sed e voe pedet ar Vretoned da c'houlenñ digant o zud, digant personae a fantezid, d'arvez brezhoneg da studiñ. Evrite e voe kaset da **Viranda** grammatig, ha La langue bretonne en 40 leçons vi, niverennoù kuzh **Feiz ha Breiz** ha paour sort-se. Ha bez e oa e-barzh ar benn lezenn ha kelaouennoù kaset di ur skingagnet bennig eus ar **Barzhaz-Breizh** ? Daes gont, **Feiz ha Breiz** a vese lennet war an maes, e Bro-Leon dreistoll. Ha lennet e vese ar **Barzhaz-Breizh** ?

Wilfrid Müller, un Alamant eus Urzh Picpus, en en deus, heb gont dezan moarvad, lakaet **Drezen**, **Kerrien** ha **Riou** da vont war al lezenneg vrezhoneg, mes an dra man a oa en tu all d'ar pezh a oa **Müller** o klask, lakañ na oa ket net bet gant al lezenneg, nag an heni vrezhoneg nag heni all ebet. E oa o klask barrekad tud yaouank war yezh o c'havell e-pad ur pal pastorel, ha ken. Ar pezh a zo bet tibet ouzhpenn, da lavaret eo tri skrivagner brezhoneg, ne oa tamm ebet e-barzh penn **Wilfrid Müller**...

Ar pezh a zo sur eo e chomas **Jakes Riou** heb mont da veleg. Kemendal a c'hoarvezas gant **Youenn Drezen**. N'eo ket ma **Jakes Kerrien** a gontañ a zo aet betek penn gant an heni ma oa bet lakaet da vale warnañ d'e unnez vloaz. E 1918 eus **Jakes Riou** e Breizh e-pad ober e gont, e **Pondy**, er 4er repañh kantolerezh. Kaset digaset eus ur gouarnamant digle, e teu ar c'hlerc'h warnañ, e-pad mestri a vese e chomo en ospital **Val-**

de-Grâce e Paris, hag a-benn ar fin, e vo vese da vont d'ar ger.

Ene 1921 ha 1926 e vo Jakes ar Muvicher, micheour e **Roazon**, beajer kof- vers, skolar-kriz e **Moelan**, evel-ber-skollet e **Paris**, mestri-studi e **Brest**, Embann a ra e vrezhoneg kentañ war an « **Union Agricole** » ha **Buhez Breiz**, Araozadeg a ra gant an amzer **Breiz atao**.

Adaleg 1925 eus **Jakes Riou** kasetennet ar c'h **Courrier du Finistère**, hag en 1928 e kentañ gant **Roparz Hemon**, bet savet gant ar gelaouenn **Gwalarn** e 1925, ur gelaouenn bet roet lorañ gant d'al lezenneg vrezhoneg a-vevan. Dimezad a ra **Jakes Riou** e 1930 gant **Marc'harid Griffon**, eus **Douarnenez**. Klav bras gant an doug-isevent e 1936, e rank d'hanañ e labourad. Kaset eo da sanatorum **Kastellbrien**, e Breizh-Uhel, hag eno e varvo d'ar 14 a vis Genver 1937 en e ezhivad vloaz ha tregont.

Oberennoù Jakes Riou

Krogat en deus **Jakes Riou** da skivañ e brezhoneg; yezh e gawell, pell d'ouzh ar ger, wardro e seteg vloaz.

Pa vo distroet da Vreizh, e taleho da studiñ e yezh, da bleustin warni, da skivañ barzhonegoù hag a vo embannet war ar c'helaouennoù divyezheg **Buhez Breiz** hag an « **Union Agricole** ».

E 1925 eh embann **Emgleo Sant Ildut** e romant kentañ, **Lizer an hini maro**, anezañ kentañ h' un n'ouevrenn he- Goude-se, e sturim Tollemnigod s'hanter hag ar c'h **Courrier**, eh embann **Trolok kamm Alanig Al Louarn**, diwar **Goethe**, hag An ti stanzet diwar e zavaez eus e hunan.

Adaleg 1928 e koso d'ar gelaouenn **Gwalarn** an n'ouevrennoù ma teuto diwarne unan eus brasañ skrivagnerien

vrezhoneg e istor ar brezhoneg. **Divize-toc'h** e vo disturmet an n'ouevrennoù-se an ul lezenn dezan da dil **Geotenn ar Werchez**, hag a zo an heni kentañ anez. **Ibez ez eus ive Eur barr-avel**, **Yun, Mona, Gouel ar Sakramant, Anna Tregidi, Ar goulenn, Lan, embanner al Iuda**. War ar gelaouenn **Gwalarn** e vo embannet ive e vrezhoneg hag un akt eus e bezh c'hoari **Nomenoe-Oe**, na vo moulet en e bezh nemed goude e varv. **Bez** e kaver c'hoazh e brezhoneg e obere- nnoù, **An dogg, Gorsed Digor**, hag un n'ouevrenn frottezhioù.

Ne sav ket uhel benn e obere- nnoù. **Kredoloude**, d'ouzh ar pezh en deus bet savet **Youenn Drezen**, e skive **Jakes Riou** klav, mes ne gase d'an embann, n'ebet ur skidoù a gawe d'ezhañ e oant parvelet e peb lezenn. « Ne glasse ket n'ouevrennoù, e vo l'evren. Prederañ dom, retañ ha vempenn e vrezhoneg skizez ne lavaran ket, ha war ar memes tro roñh d'e n'ouevrennoù ha d'e vrezhoneg ur sturim frottezhioù. Skivañ e brezhoneg obere- nnoù o dalvoudegezh ameo o hunan hag a c'helle roñh brud ar brezhoneg, dre un d'ouevrenn hag all ».

Daou zoare a wel **Roparz Hemon** en e obere- nnoù. An doare kentañ a gaver e- barzh n'ouevrennoù **Geotenn ar Werchez** : ur c'hornad-bro n'eo an heni eo bet gant ar skrivagner ena ; tronennoù dourei, prejer glas, gouzidoù doue, kormigellig, an emenn o sevel warno, dibinnoù serzh, an doue o vevañ war ar roc'h hag o s'han dindan ar gent hag ar rader ; kom-br Kastell, rust ha k'ber war un dro. Hag o brenez e-barzh ar c'hornad-bro-se war an hec'hioù distad, da vare ar c'huzh-heol, padret nerzh dispart.

Ul lezenneg da zekñ brezhoneg

erme e-leizh, met hec'h kuant meubet, warno oll ur wall blanedenn evad. Eil doare **Jakes Riou** a gaver en e bezhioù c'hoari. Amañ e weler ur Jakes leouen, douget da farsal, d'ober goap, da flemmat. Amañ eus ar skotid vad hag an imor vad, o vont e-erzh d'ar pezh a gaver a spered strizh a fougasserezh, a soñgi hag a z'hoarzh e kennoez **Jakes Riou**. E-barzh **Nomenoe-oe** e vez kavet an daou zoare, erret kreñn.

An digare da sevel **Nomenoe-oe** : **gouarnour Breizh war arme Charles ar Moal**, **roue ar Franked**, **er bloaz 845 e Ballon**.

LENNIT POBL VREIZH

KEMENNADENN

Muic'h-mui a gemennadennoù a vez kaset da b/POBL VREIZH, hag e vezomp pedet d'o embann.

1. D'ouzh ar p'lass a vez e vezont embannet. Alles e vez red kemmañ anez, gant an hir ma vezont.

2. Bez e c'hell POBL VREIZH chom heb embann an heni-mañ-heni eus ar c'hemennadennoù-se : ar strolladoù a gass o zennad paper da b/POBL VREIZH n'o deus g'ar ebet war ar gwaeren, hag hontañ n'ema ket en he c'harg kentañ kont da Bar ha da Paul e diwarbenn ar perag hag ar pennoe deus an embann pe deus an n'ann-embann.

3. Ar Vretoned n'int ket tud da « sentañ ». Ur benn kemennadennoù a chom heb bezañ moulet, peogwir e vezont kaset **WARLERCH AN 20 DEUS AR MIS**. Ma'z eus ur lezenn- nos pe ur gouel d'et em gacoud a-benn deuzañ kentañ ar ma, ma leu POBL VREIZH er maes, ez eo red kess ar gemennadenn anez a-benn an 10 eus ar mis araog. Tud **Pobl Vreizh** n'int ket mekanikoù da « rantañ servij » e mod-se, melli-divell, forzh peost mod...

4. Ne vez ket sellet d'ouzh « liu » politikel na d'ouzh basaj an heni pe ar re a c'houlenñ e sete moulet o c'hemennadennoù. Mes ardañ klask e gwaerkañ e soñh b/**Pobl Vreizh** : gentil, pa, mes pas sod-nag n'ouevrenn !

POBL VREIZH

Ene ar 4 hag ar 7° goude H.S. e leuas Breizh eus Breizh-Veur, a vagoùd stank, d'ober o annez er Arvor, eus tu ar c'hornog e waske ar Skoted war o eneseñ, hag eus tu ar reter e oa aloubet gant an Angled hag ar Saoson. Tamm-ha-tamm e voe savet ur Vreizh nevez gant ar Vreizhoù deuz eus Breizh-Veur.

Ne selañ ket an Arvorik ma oant o-oh ober o demourañ enni bezañ bet ur vro gwall stank an dud enni. Gant ar reus hag ar brezheloù c'hoarvezet e lodenn diwezhañ an Impalaeriezh roman. Charles hanv a ra an Arvorik nevez hag e leu da wezhañ Breizh. Beteg ar bloaz 750 e chomas Breizh rannet e tri rouantelezh vevan. Pa wel ar Vretoned etna **Pepin Ar Berr** dre harz mont dezo, ha **Charles Ar Moal**, roue Franked, war e lec'h, eh em em unanant dindan ur mestri beñken **MORVAN** da gentañ, ha goude-se **WIOMARCHE**. Suet eo **Charles** neuse **Loeis Ar Chuñv**, mah **Charles Veur** eo lakaet gantañ **NOMENOE-OE** ur Breizhad, da c'hoarivañ Breizh ha d'e merañ en e hanv.

Ere 840 — ma varv **Loeis Ar Chuñv** — ha 843 e chom **Nomenoe** da demourañ. A-benn ar fin e sav, en un doare eplañ, a-erzh **Charles Ar Moal**, roue Franked, goude un nebeud tregadidig ha pe-da, ez eo trech ar Vretoned war ar meo **Charles Ar Moal** e **Ballon**, d'andost da **Redon**, e **Merheven** 845.

Gant rezh **Ballon** e hag Breizh he frankes. Korn-dro **Roazon** hag heni **Naoned** a vo aloubet gant **Nomenoe**, ha gentañ e vo toet da Vreizh he herañ, istorel.

Krogad Ballon

Hervez o g'p, e red ar Vretoned a heb tu, dindann kreg brezhed doue emgann- nos-se. A-wechod, e stourmont a-benn-hez ha a nezh o c'horf a eneb da yoc'h stank barzhadenn ar Franked, o plantañ gouloù-bann enno e lezh. A-wechod e rañv van da deo heol hag e vez tibet gant o zennad bi an enebourion o tost war o lec'h. Baset da stourm a doue, goul-ha-goul, e chom ar Franked difuz, skivet gant ar stour, sporet gant an d'arher nevez-se diwar outo : n'int ket parmentet e-pad argas ar hegadoù lier-se, ha tra ma chomont d'ouzh o gortoz tenket e lezenn stank, n'eus gouder ebet evite a-erzh d'an tennoù. Gant an nos o lez, e pennoe an emgann : Kall a dud varv e- mek ar Franked, muic'h a re c'hloaset e lezh a gese lakaet er maes e emgann. An deiz warlerc'h, e krog ar stourm en-dro, ha pe achu ez eo ur gualtreus e-pad ar Franked. Padet gant se sporet e lec'h ar roue **Charles** e kreñ an nos, heb gont d'e arme, o leusket war e lec'h e delenn, e gontar, hag oll skramnnoù-roue. D'ouzh ar beuz er eo skoret e arme gant an stank, ha n'eus emenn nemet ur c'hoarivañ- nevez evitan. Mont tre e-barzh ar c'hamp a ra neuse ar Vretoned hag e rañv ur vas a bezhadenn...

LIZHEROU

Setu amañ da heul ur chekenn a 250 L ewid va c'homonant, hag heni daou zec eus a Gastell, e-gis ar bloaz tremenet; ar pezh a zo en tu all da 120 L a vo e-gis skoc'h.

Red eo din lavared deoc'h meuleudi a-leiz ewid ar gelaouenn **Pobl Vreizh**.

Nerzh-kalon deoc'h, ha yec'hed da gendeleher; hiziv muioc'h ewid biskoazh, enna aei al labour.

A greis kalon. Gant va gwellañ gourc'hemennoù.

Y.Y. An Deuñv, Kastell-Paol

koulskoude, da'm soñj. Evel pennadoù all a denn d'hon istor newez dremenet: « **Amañ Emglev Breizh** », envorennoù **Y.Y. An Deuñv**. Emaomp o klask ad-tapañ hon personelzh war an tamm beg douar-mañ, kea, meur a heni a vag esperañs d'ur bed justoc'h, d'un da-zoni ewidomp. Allas, herañ zo bet morañlet gant daou vresel, ha me' gav din ne vo ket possibl heb gouzoud mad piw omp. Rakgar ar « **progrès** », neketa, an heni n'eus-omp bet deutañt nemed brunoù, a vefe kap da lakaat ahanomp da ankouada ha da droc'hañ hon nerzhioù deomp.

Kenavo deoc'h.

M. Gorje, 44300 Naoned

Ar Stad, hiziv an deiz, petra eo ? Ur sistem mud da waskañ un ddañ d'ho brezh, d'ho frikañ. Ar « **reson** a Stad » n'eo ket un dra vat d'un traon. Tamm ebet. Gwashañ eo, hiziv an deiz, douaromp ober ar Stad, ha war kement tamm « **co** », eget douaromp ober ar rouezen « **dhare** ». N'eus ket un flac emm ar Stad, ha ar Kemeret eo bet o flac emm ar Stad, ha ar he reus he hunan penk, gant ar vrezh, he gallowd, he ragon. « **A l'herz Douar** » e seblant ar Stad pecañ, evel ar rouezen Koch. Dihirskreñ eo gwelloc'h ar Stad n'eus ket un flac emm ar Stad.

Lakaad ar Vretoned en ar Stad, tud hag evel pobl n'eo ket un dra vat. Tud omp e vo roet koad douar a waskañ, se, rag ne c'housant ket ar Stad, n'eo ket he gallowd distraget, pa ar « **soñj** » armet war un dachenn o m'ho. Piv eo deus « **comp** » eus David ha Goliath, gwelloc'h ar Stad. Gant tud Plogo deus berz Kevener da veñ harp d'ar C'hloeden eus ar Rouez da veñ ar « **barret** » a gant ar « **barret** » (barret) e vo armet mont tre ar « **barret** » daouerez-veñ gant a-berzh d'ouch o buched, Goliath emañ all nerzh ar Stad gant. Tre'h eo bet David koulskoude. Lenn ar « **barret** » ar Stad eo eo gant ar « **barret** » ar Stad, ar « **barret** » ar Stad eo eo gant ar « **barret** » ar Stad, ar « **barret** » ar Stad eo eo gant ar « **barret** » ar Stad.

POBL VREIZH

Trugarez vras a lavar Pobl Vreizh da Yann-Vadezour An Deuñv ewid e skoc'h, ewid ur gourc'hemennoù freizhuz. Annet gantañ d'ar gelaouenn: vad a ra, ar wech ar mare, kaout ur pred pour-veur. Fuzuil hun eus e padimp da veñ d'hon lennerion ur bann sklerjen war hon amzer, deus da goud kred en un amzer da-zoni eus Breizh, e pob franka, e pob emreuzerzh, d'ar-ha-d'ar gant oñ bablloù ar bed, ur re vitan hag ar re waskañ dreistoli.

POBL VREIZH

Mil vad a ra d' « **baotred POBL VREIZH** » ul lizher: i sort gant herañ. Kavoud a ra deomp ne kollomp nag hon amzer nag hor poue, pa welomp spred hon c'hemennoù, o troñ tamm-tamm war an tu mad, war o tu mad. Kehid ha m'int bet o vitanonk ar yezh, o fersonnezh, o ferzhioù breizheg, n'int ket bet e-barzh o bleud kement-se. Eveljust, ez en bet gwellañ o stad war veur a benn, evel heni oñ dad ar C'hornog Koch: ar m'ad-se deus beteg emmomp, ar teknikoù hag o deus anaset da porfol breuet ur re o deus bewet en hon raog, un oll draou-se far « **progrès** » n'emañ ket da veñ lakaat muioc'h eget n'eo deus war gant ar Frañs leñ a viderhezh hag he dije kemeret truz d'ouch ar paourkuezh Bretoned. Ma 'z eas bet gwellañ, hag ez eas bet, emañ da veñ lakaat war gant oñ he spred mad-din.

Bes eo bet ar « **hoñ** » ar « **diviziañ** », an « **divrezeurkaad** », an « **divrezeurkaad** », n'eo ket bet ar Frañs drebezh e-barzh ar reus-se. Ar Frañs ewid Stad, ha n'eo ket ewid tud. Ur Stad, reus-his vat da vatezh gant ar « **barret** ». Ar da vatezh gant, ha chomat gant.

Pa fell deomp betañ m'ho en-dro e-barzh hun ti, ne raomp guou ebet doazh lakaerion ar Frañs. Anmerid ar Stad a raomp, sur, med kaoz gwech muioc'h ez omp abredet gant.

POBL VREIZH

Kass a raomp deoc'h hor chekenn da adkomanat da b/POBL VREIZH; kalz plijadur hon devez o lenn pennadoù brezhoneg POBL VREIZH.

Trugarez deoc'h, da c'hortos lenn nive-renoù da heul ho kelaouenn.

Kenavo.

Gerald d'Aronde, 22100 Dinan

Ma 'z eas bet gwellañ, hag ez eas bet, emañ da veñ lakaat war gant oñ he spred mad-din.

Bes eo bet ar « **hoñ** » ar « **diviziañ** », an « **divrezeurkaad** », an « **divrezeurkaad** », n'eo ket bet ar Frañs drebezh e-barzh ar reus-se. Ar Frañs ewid Stad, ha n'eo ket ewid tud. Ur Stad, reus-his vat da vatezh gant ar « **barret** ». Ar da vatezh gant, ha chomat gant.

Pa fell deomp betañ m'ho en-dro e-barzh hun ti, ne raomp guou ebet doazh lakaerion ar Frañs. Anmerid ar Stad a raomp, sur, med kaoz gwech muioc'h ez omp abredet gant.

POBL VREIZH

N'eo ket ewid kass deoc'h ma chekenn 1980 heb ur gerig da heul. Plijadur 'm eus bet o reus **Pobl Vreizh** ingal beb mis e 1979. Dont a ra ganeoc'h an notenn just alies tre. Ur skwerion pe ziv ? Al labourerien divroet zo ewid « **la gauche hexagonale** », en deiz a hiziv, ar pezh a oa « **les bons pauvres** » ewid ar sosialistez korn, re wir, ur chañs ewito, kea... Hag abadennoù sark prosezioù ar « **Cour de sûreté de l'Etat** », da dec'houd, mad da lakaat da grediñ n'eo an emreinerion ken 'med un nebeud itroglad, re gouant ar gouarnamant da droñ d'un nebeud tud un emsav don a zo o sevel.

Ur gelaouenn « **politico-culturelle** », he deus skrivet an Ouest-France, ewid 10' deiz-ha-bloaz P.V. Ya, ha mad ewid-se. Petra ena ur pennad ewid « **Babez ar paour** » oñ ober e-barzh ur gelaouenn bolitikel, a lirie lod martec. Mad tre

Ma 'z eas bet gwellañ, hag ez eas bet, emañ da veñ lakaat war gant oñ he spred mad-din.

Bes eo bet ar « **hoñ** » ar « **diviziañ** », an « **divrezeurkaad** », an « **divrezeurkaad** », n'eo ket bet ar Frañs drebezh e-barzh ar reus-se. Ar Frañs ewid Stad, ha n'eo ket ewid tud. Ur Stad, reus-his vat da vatezh gant ar « **barret** ». Ar da vatezh gant, ha chomat gant.

Pa fell deomp betañ m'ho en-dro e-barzh hun ti, ne raomp guou ebet doazh lakaerion ar Frañs. Anmerid ar Stad a raomp, sur, med kaoz gwech muioc'h ez omp abredet gant.

POBL VREIZH

LENNIT POBL VREIZH

Emaomp e penn kentañ ar bloaz newez, ha petra a c'hellomp herañ en ur bed dimantret gant stourmoù a beb sort ?

Dañt a vresel zo, abalantour d'an impalaerezh amerikan-sovieted. Hiziv an deiz, ar pobloù ne vez ket leset dez ar droed da ribab o flanedenn: lesonn ar Stadoù bras eo.

Daout hag-ehv ez ar an traou war wellad ewid Breizh ? Arabad krediñ e vo kemmet politikerezh Stad Frañs er bloazewzioù 80: kentañ warnomp-ni da gentañ e ranking ober. Forzh penaos, e vo red stourmañ atav, hag ewid se, e karfen gwelloc'h an UDF muioc'h a nerzh emañ.

Ugent vloaz e vo ho strollad e 1984; un oad leun a brovezioù gantañ.

Gant va gwellañ gourc'hemennoù.

P. Cadore, Rezé-les-Nantes

Emaomp e penn kentañ ar bloaz newez, ha petra a c'hellomp herañ en ur bed dimantret gant stourmoù a beb sort ?

Dañt a vresel zo, abalantour d'an impalaerezh amerikan-sovieted. Hiziv an deiz, ar pobloù ne vez ket leset dez ar droed da ribab o flanedenn: lesonn ar Stadoù bras eo.

Daout hag-ehv ez ar an traou war wellad ewid Breizh ? Arabad krediñ e vo kemmet politikerezh Stad Frañs er bloazewzioù 80: kentañ warnomp-ni da gentañ e ranking ober. Forzh penaos, e vo red stourmañ atav, hag ewid se, e karfen gwelloc'h an UDF muioc'h a nerzh emañ.

Ugent vloaz e vo ho strollad e 1984; un oad leun a brovezioù gantañ.

Gant va gwellañ gourc'hemennoù.

P. Cadore, Rezé-les-Nantes

G.S. Amañ kevred ur chekenn 100 L ewid adkomanant.

Trugarez vras ewid pobl tre. Deñs hor a raomp da vant war raog, beuz 1984, hag en tu all !

POBL VREIZH

KELEIER PLOGO

Dioush ar mintin pa sav ar gwiliz, E sav an ed hag ar gwiliz, E sav an ed dioush an douar, Na pa vez e boazh an heol hlonar.

Outpenn an heol a sav aheud, Outpenn ar gwiliz hag an ed, Keleier fall dre ar s'boazh A sav aheudoc'h 'wid an deiz.

Ha tud PLOGO a lavare, E traod an tour, an eil d'egle; Lavaret dia, e gwirionez, Petra zo newez er barrez ?

e'tra zo newez e Plogo, Nag er parrezioù tes warde, Na pa wellas 'ar Blasonn Jao-Nari KERLOCH, (edvat e beuz ?

Ar pezh a glevas zo spontes, Outpenn m'eo trist ha glac'haras; Gwezhet eo Plogo da Paris E' sadralt vras 'plass ar gwiliz.

'Plas an ed, ur mekanik foll A vije gouest da lazhañ 'n oll, Petromant 'n'hoazh, a scheredob, D'hor c'hass er muez eus bun donarod.

'Wid hor c'hass muez ne rale ket, Warlerc'h an hañv e tey an ed, Hag an ed 'ranker da zornañ Araog an chomo da vrelañ.

Hag amañ, e parrez Plogo, An aotres bras hag e got lew, Pa deulo gant e rouedec'hañ A zekho hale er voullenn.

Bez e tesko gant e ardoh Plw eo ar mest' war an donarod Na pa ranko mont war e gis Dou er voullenn beteg Paris.

Ha bremañ p'eo achs va son, Ma' pens ket soñj deus an ton, Kasit auzi war na ton all, Ya, kanit, kanit 'vel gwezhañ.

- TI KENDALC'H**
- Stajoù a beb sort
- **Dañs gis er vro** : 31/4-4/4 ; 1/9-5/9 450 L (kentoell, maget ha lojet).
 - **Telenn geltag** : 5/4-9/4 (tud o krogñ) 500 L 26/7-1/7 (ewid en em varrekaod) 700 L
 - **Sonerion daou ha daou** : 5/4-9/4 ; 21/4-25/4 ; 1/7-5/7 6/9-10/9 ; 1/11-5/11. 500 L.
 - **Video** : 14/4-18/4 350 L.
 - **Bogad** : 31/3-4/4 ; 14/4-18/4 ; 1/9-5/9 ; 26/12-30/12. 450 L.
 - **Keñna** : 5/4-9/4 ; 21/4-25/4 ; 5/5-9/5 ; 23/6-27/6 ; 1/7-5/7 ; 1/9-5/9 6/10-10/10 ; 26/12-30/12. 350 L.
 - **Studi ha destum sonerezh er vro** : 8/4-13/4 ; 6/9-10/9. 350 L.
 - **Stummañ monitourion dañs, dañs Pañtur** : 8/4-12/4 450 L.
 - **Sonerzh Iwerzhon** : 4/4-9/4. 500 L.
- SKRIVAÑ DA : TI KENDALC'H 56350 ST-VINCENT S'OUST

WDB

Breizhezh, arabed dit leud da vro da servel!

100 golo-lizher moulet : 25,50L (kuit a visoù kass) Skrivañ da : **P. MORVAN** Ap. A21 Le Champ de Foire 22500 PEMPOULL

bremañ

Kassat eo bet da b/POBL VREIZH nive-renoù O (meurzh-ebrel 1980) ur gasetenn newez: bremañ, 2,00 leon an tamm. 6 pajennad zo eus an niv. O-se, moulet an ofisat.

Enna bremañ o klask bezañ « **kasetenn ar stourmoù e Breizh** ». Gant Skol an Emzav, ennañ an emsav sennaduril adontañ gant ar politik ha bezañ ur strollad politikel koulskoude, en bet lakaet bremañ da sant er-maez, ha ganti e vo kaset treou bremañ en-dro.

War an niv. O e vez kevret pennadoù e temañ d'an nukleel (Plogo, kalveol, memes brezel, Dab'erus ? Tamm ebet !), d'ar stourm ewid ur brezhoneg (Manifestadeg an FCPE (= ISAB) e Montroulez, Gouel ar Brezhoneg e Plabenneg, Skol an Emzav), Al lizher, ar c'homonant, ar brezel-rezh, ar pennadoù zo da veñ lakaet da bremañ, 8 stroad Nebe, 35000 Ronson.

Bek deus va enna bremañ da zont er maez : 20,00L ewid a nive-reno.

PENNAD-STUR

Plogo, al lanw du : oat omp skuizh

POBL VREIZH

Gwezharall e vese laret a-zivoud ar Vretoned e oant tud lous, na raent implij ebet ag an dour namaed ewid henn ewed. Laret e vese e vese ar Vretoned ar an teil, ar-un-dro ged ar moc'h, kement-se, ma oa gwir, a oa, etreson, da damall d'ar baourentez. Mes, hiziv an deiz, ema ar Vretoned tud ken prop el ar re 'rall. Nag o bro ? Petra emae ec'h ober anchi ? Poublenn ar broioù arall, toull-kaoc'h ar bed oat ar-raog : ur lestr arall en deus kac'het arre ar aodoù Breizh, hag emae iwe é klask sevel e Plogo un fiern arall... Hag, e-kehid-se, petra 'weler ? Ar pezh a chom ag hon industrielezh é voned d'an dias, e tammou : ar friturioù é serrin, ar stalioù ober-dilhad é kouezin...

Ema Bro-Kernev, hiziv an deiz, ur skwer, berraet, a stad hon bro Breizh en he fezh, ged oll ar gwall daolioù a gouez arnehi. D'ar c'hours m'ema gouarnamant kolonial Paris é klask diaseziñ dre an nerzh ur tredanva nukleel e Plogo, ema fritur Chancelle Douarnenes é voned da serrin, ema stal-labour Minor Pont'n-Abad é voned d'ober kement 'rall. Hag e huhe tud ar galloud e oa prest ar steuvenn da industrialisiñ ar vro, ur steuvenn da vout sevenet ar-un-dro ged an tredanva. Na kaerad un digorou !

Ar pezh a ya mad en-dro ema an faolioù-bazh an heni eo. Justus Kemper hag an archerion é strewin ar spont : setu ase respont Paris d'ar Vretoned na vennont ket e vese savet an tredanva-se e Plogo.

Ha peogwir e oui gouarnamant Paris eh eus ahanomp-ni pennoù kaled (ar vrud-se hon eus a-c'houde gwers), ema gwel getoù bonantñ en hor pennoù, a daolioù penn-bazh, ar pezh a soñj eñv. Ar vugale, gwezharall, a vese skoet gete pa ne sentent ket douzh o zud, pe pa ne soñjant ket

el o zud ; else ema gouarnamant Paris ged ar Vretoned : peogwir ne soñjont ket eltoñ, e sko gete. Paris a oui gwel e'idomp-ni ar pezh a zo mad e'idomp. Netra chañchet a-c'houde ar rouaned kozh : « else ema plijadar ar roue », honnezh a oa ar gomz, pa 'n dese lakaet ur roue un dra bennag en e benn.

Oat omp skuizh ged doareoù-ober ken vil-se.

Oat omp skuizh é weled pennoù bras Breizh é roñ dorn d'ar gouarnamant, é pladiñ dirag aodoù Paris, pa ne oui hennañ namaed skoñ genimp pa ne vennomp ket plegiñ.

Oat omp skuizh ged al lanw du, a za arnomp el koursou an amzer. Ne vez ket bet digac'het mad hon aodoù, ma vez gwelet ur gac'hadenn arall é toned. Aodoù koussiet, evned mouget, bezhin lazhet, boued mor mad da dealer ar ar bern teil, setu ase, a-c'houde 13 vle bremañ, ar pezh a zo profet da Vreizh, ingal, a-berzh an Torrey-Cañon, an Olympic Bravery, ar Boehlen, an Amoco Cadiz, ar Gino, an Tanio. Hag e vez kavet beb tro ur beg bras bennag a Vreton e'id distag komzou flour, e'id didamall ar gouarnamant, na boud ne ra hennañ netra e'id herzel ar c'housiadur a zoned en-dro, e'id laret d'ar Vretoned ema red dehe kaoud passianted ha plegiñ dirag o flanedenn.

Beb blié ne vez namaed ur mall ar ar pennoù bras-se : kempenn an aodoù-se, fonnabl fonnabl, e'id ma vo prest peb tra ersag an hañv. Rag ne faota ket pellad a-zioc'h Breizh an douristed : e'ite e vez gwraet muioc'h sged e'id ar Vretoned. Red eo da skeudenn Breizh boud mistr ha laouen. Gwarz-a-se e'idi mard ems red dehi moned da c'has : red eo d'he bial boud prop ha liwet druz, e'id tenniñ ar glianted ar he zu.

Oat omp skuizh é voned da farouelled. Mall eo digouskiñ ha sevel ar penn, ma ne vennomp ket boud flastret ha bresset edan an treid... Mall eo sevel ar penn. Dijs, epad ur gouiañv a zo ec'h achiñ, hon eus ni manifestet lies, edan ar glaw, e-kreiz an awel : mall eo sevel ar penn ha taliñ douzh ar flastrerion. N'eus planedenn diremed ebet ; n'eo ket planedenn Breizh an heni a zo é kaas ar vro ag ul lanw du d'un arall, ag an divroñ d'an dilabour, ag an Ardevenn da Blogo, mes bolontez kriz hu didruer ur galloud rust ha digalon.

Ema ar Vretoned é kompren n'eus ket a zemokratelezh er sistem a vremañ. Pa venn ar galloud ober un dra bennag, e vez gwraet, en desped da beb tra ha da beb den. Ma venn ar SNCF serrin ar garioù, e vint serret, mem mard ema ar Vretoned a-eneb ; hañval e'id Ti-Voujeret... Beteg menn e kredio ar galloud moned ?

Ema ar Vretoned é tigouskiñ : ne vennont ket boud lazhet en o eneñvoù nag en o c'horfoù ; emaint é kennig o soñjoù a-zivoud al labour e Breizh, an enerjiez, ar c'hultur, ar gevredigezh. Hag e kehid-se ne weler namaed farouellezh e-mesk ar bolitikourion vras a Paris.

Mall é en em sevel, unanet, pennek ha nerzhus, rag ul louarn fin eo Giscard, ha bras ema e c'halloud. Mall eo en em sevel a-eneb d'un den ha d'ur sistem a venn hon lakaad da gerzbed ar bewar troad el al loened.

POBL VREIZH

4

MAE
1980
NIV. 123

**HARPIT
POBL VREIZH**

KRP 2746 79 ROAZON
CCP RENNES

12e listenn

Marcel M. Brest	10,00
An T. Kemeur, Sant-Neger	50,00
J. P. Goadou, Brest	20,00
Y. Côté, Cantolena (1)	10,00
Jakez David, Aha-Mora (91)	10,00
L. Dever, Ploer-er-Vreuz	20,00
C. Le Guern, Hartlay (91)	40,00
J. Thomas, An-Bee (101)	20,00
M. Le Franc, Kerle	10,00
Y.-V. An Deuliv, Kestell-Paol	100,00
Dahanw, Rosperden	1,00
P. Karsale, Dineol	20,00
Nicole Le G., Paris (78)	20,00
Y. Blanchard	
Fontenay-aux-Roses (92)	110,00
E. Evrard, Ar Favad	80,00
L. Andouard, Ploer	80,00
J. Pouliquen, Brest	80,00
J. Falup, Gwengamp	10,00
A. Le Fugan, Ploer	40,00
A. Quessaveur, Montroulez	25,00
J.-P. Le Mat, Berran	10,00
A. Boudet, Sant-Neg	80,00
J.-C. Chaperon, Sant-Malo	20,00
R. Nieu, Lannou	60,00
I. Simon-Berthou, Roazon	60,00

swalc'h ewid dont da c'houlenz ha da
asgoulenz ha kwerneal diganeoc'h ! Vad a
safont, TRUGAREZ VRAS da oil lennerion ha
komanterion b/POBL VREIZH : a-drugarez
d'ho tonadenn, d'ho talc'hosted, d'ho
fealded eo bet paset gant profus an 12 mis
trennet, talvoudegezh UN niveaen sus
POBL VREIZH. Ur wech c'hoazh ! bennaz
ha trugarez deoc'h, a wir galon.

A-benn ar mis a zis eo digoret ur roll
newez. Fiziads hon eus e talc'ho hon lenne-
hon da gas, beb un tamgig, o gwennerezh
da b/POBL VREIZH. N'ousomp ket penaos e
teuamp a-benn da zalc'her pevin, ha da
lakaad POBL VREIZH da zont er-maez beb
mis. Dre c'hoazh e vez gwirer toud al labour
gant emsaverion eus an UDB na douchont
gwenneg ebet — eveljust — ewid ar pezh a
rakont. Gwir eo emig kont evelse gant kement
kaleouenn a stourm a zo. Mes gant ar c'hela-
kouennou brezhoneg e vez kalc'haec'h ar
jeu, ha dreistoll gant ur gelaouenn evel POBL
VREIZH, politikel ha brezhoneg war ar
memes tro. Politikel, da lardet eo, o lizpakañ
hag oc'h embann sav-boent ur strollad polit-
ikel breizheg — an heni nemetañ — : n'eo ket
lennerion eus POBL VREIZH n'emant ket a-
barzh an UDB (n'kentoc'h merwel !) a lavar.
Je unan ! Ha koulskoude, petra bennag na
lak ket POBL VREIZH ha bannet en he godel,
e vez lennet gant forzhig tud, martese ez eo
abalamour d'ar brezhoneg. Ya, gwir eo, en ur
gelaouenn vrezhoneg war ar memes tro. Ha
mad eo evelse, a-benn ar fin, Mes, tad eo
ansav n'hellomp ket kuzhad mennoñsiou poli-
tikel an UDB ha cham heb o embann,
peogwir ez eo perc'hennet POBL VREIZH
gant an UDB end-eeun, ha peogwir ez eo
emsaverion eus ar strollad-se a gas ar
gelaouenn war-raog, gwellecti ma c'hellont !
Ahanta, penaos 'vo kont gant ar c'hef a-
benn 12 mis abenn ? 15% a c'hwez-
arc'hant a vez beb bloaz, an despet da
v BARRE ha d'e rimadellou. Neuse, lennerion
ha komanterion ger, e vije mad deoc'h
kalc'haec'h 15% an tu all d'ar 7235 a lurioù ho
peus kaset en ur ober 12 mis : 7235 =
15% = 8193 a lurioù. Lakaomp 8200, ha
mad peñ zo. An dra-se a ra war-dro 700 lur
beb mis. Bec'h deiz neuse, ha trugarez diwar
vremañ. Ya, trugarez vras deoc'h ewid ho
skozell. Ewel ma kane patred ha merc'heù
PLOGG : « Ni zalc'ho mad atav ! »
POBL VREIZH

**Troioù kamm
Jacques Coup de Fréjac**

Etre pobloù an Afrik ha re an Asij,
hag a zo o stourm ewid en em
zisober diouzh ar bec'h a zo war o
c'houg, ha pobloù an Europ evel
honi Vreizh pe heni Euskadi, ez eus
a-dra-sur liammoù, peogwir e stour-
mont a-eneb ar memes impalbere-
lezh etrevroadel.

Da skwer, piw a gradfe en deus
stourm tud Plogo un dra bennag da
weled gant heni ar bobl Saharaoui ?
Pa 'n deus klasket Hassan II roue
ar Marok, laerezh he douar digant ar
bobl Saharaoui, an ur sevel e « Ger-
zhadeg C'hlas » e oa gantañ evel
« kusulier teknikel » un den hanwet
Jacques Coup de Fréjac... Un den
deuet da vevañ barreg e-barzh ar
« bresel psikolojikel ». Netra da
weled gant Breizh, emit-hu ? Gortsi-
sit. Rag, araog Pask, da vare an
Ensklask, eo bet en em gavet e-
barzh bouestoù-lizhiri tud Penn-
Bed, ul levrig a 40 pajennad ben-
nag, kaset gant EDF, ewid o
nakaad da sevel a-du gant an ener-
giezh nukleel... Ingaliet e oa bet ar
skwerennoù anezhañ gant un Ti-
Bruderezh, « Information et Entre-
prise » e hanw. Ha piw eo rener ar
stal-se, a gav deoc'h ? An Aotrou
Jacques Coup de Fréjac e hunan !
« Dorn ha dorn gant ar pobloù
gwasket », a c'heller lenn war unan
eus banderollennou an UDB. Gwir
eo, rag ar stourm a renomp n'eus
harz ebet ewitañ, hag e weier ama
ar memes impalerelezh oc'h ober
he reus e peb lec'h war an douar.

M.T. Laot

Ti-Moullerazh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gelaouenn
Fach Morvanou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

Komantiz d'ar gelaouenn politikel nemet e
trezhoneg peñ da-benn
Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Henn hag hanw-badez

Chomlec'h

e gas e gomanant

Boutio : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estrevez : 60 L (1)

Armañ an arc'hant
dre c'hekenn-boet (1)
dre vandat-letur (1)
dre c'hekenn-vank (1)
CCP RENNES 2746 79

d'ar sadorn

C'hoariva bro-chin

QUILAPAYUN

Pierre PERRET

Fernand L'Eclair-Kergrist

Gilles SERVAT

Bleizi Ruz - Sonerion Bro-Gwened

Kanerien v/Brasparz

Fest-nos vras

VIGNETENN
2 ZEWEZH
15'

14 & 15
a
Vezheven
Penfell
BREST

**GOUEL
POBL
VREIZH**

d'ar sul

François BERANGER

Strollad bombard Kevrenn Roazon

Gerard DELAHAYE

Bagad Bleimor - teatr penn-ar-bed

AMALIA RODRIGUEZ

EPAD AN DAOU ZEWEZH : STANDOÙ E-LEIZH

staliouù artisanted - restorant - c'hoarioù ewid ar vugale

KOMANANTOÙ

Boutin 40 L	V
P skoaz 60 L	R
O pe ouzhpenn	E
B KRP ROAZON	I
L 2746 79	Z
C.C.P. RENNES	H

**Café des Mouettes
TAVARN AR SKREWED**

Guinness diwar ar waskeres

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

IFIG HA KLEIER PASK

Da Sul Fask ez eus bet bec'h etre ar PC, ar PS hag an UDB e ti-kêr Vrest : Le Bie, maer Brest : PS ; Leroux, Aminot, adjoanted PC ; Gambaretti, adjoent PS ; Conan, Paul : kusulierien PC. Bec'h zo bet : Ifig, unan eus an 3 UDB aet e-barzh a oa eno.

Un deni o heuliañ pizh lesenn an ilis eo Ifig.

Kement hag ober e Bask, ez eo aet, da sul Fask, d'an oferen-bred kanet, en Ti-Kêr, war an ton bras, gant an Aotrou 'n Eskob LE BLE, an tok-eskob gantañ war e benn, ar vazh-eskob gantañ en e zorn dehoù.

Gôud a ouie e vefe kenniget ar bara beniget gant ar Chaloniad LEROUX hag AMONOT. Ahendall, n'eo ket fall gouzoud o deus an Aotrounez-mañ dileset a-grann ar brezhoneg hag ar galleg, hag e raont gant argoeg ar bobl. E mod-se e vez komprenet an oferen gant an oll.

Ur mor a dud a oa en ilis-parres, pa oa an Aotrou 'n Eskob o sevel ouz an aoter vras.

Un oferenñ gäer, trousus un tamm martese, alies war gan hag a zegasse da soñj eus an oferimier a vese lâret da vare amzer gantañ an ilis roman.

E-se adjoent Sant-Mark, GAMBARETTI e hanw, ez eus bet gwraet macaroni anezañ, ur gomz vil na oa ket bet distaget memes gant re an tu dehoù epad stourmad ar votadegoù-kanton e 1979 e Sant-Mark.

Unan eus re an UDB aet e-barzh e ti-kêr Vrest ez eus bet gwraet Breiz atao anezañ, ha kollabo ; ewid gwir, klotañ 'ra an daou c'her-mañ gant STO. Ewid re an UDB ne weler ket piw enni a vefe savet a-du gant an Nazied e 1940.

Amañ neuse ur roll-gerioù bet distaget gant fideled al lesenn gozh : red eo o feuskel en argoeg, 'modall ez afeñ divias ; a à poil - bourgeois - carottes - paillasse - vendus - salauds - fripouilles - vieil égout - arrivistes - mannequins - mysogines - jaunes - Id'œufs ? Sul Fask oa anezhi... - pileurs d'épaves (Paganis, mar karit) - cloches (« personne incapable, niaise et maladroite », netra da weled gant kleier Fask !) - colonel grec - clown - rigolo - imbéciles - pournis.

Lod eus ar gerioù a yafe braw e brezhoneg : « loen brein, staoteres kozh, kaoch'h douzh e reor, feskennoù kegin, brammer a-dreus, boued ar groug, inossanted, genaouieñ, lonker li, marmous, kaoch'h, bern teil » h.a., h.a.

Tamallet eo bet unan eus re an UDB aet e-barzh, en doa kemeret « trengont diner Judab » digant ar Priñsed ar Veleien, Dagass a ra Ifig da soñj en doa skrivet Loies LEROUX e-barzh « Levr Gwenn al Labour » ur frasnenn tennet hi iwe eus an testennoù santal : « N'eo ket diwar vara hebkennoù e vew madden ».

Goulenñ a ra Ifig outañ e hunan hag eñv eo bet komprenet mad al liderezh newez... Gwelet en deus ne seblante ket an awieler PAUL hag an abostoler CONAN bezañ a-du gant an oferenñ a c'his newez. N'eo ket dre zegouez kennebeud e oa chomet an teologour ROSMOR-DUC heb dont, eñv hag en deus newez so, kasset ul lizher da Rom, war-un-dro gant un nebeud intelletualad all.

Berr-ha-berr, n'en deus kavet Ifig e oa gwall gatolik an oferenñ-se. Ha koulskoude, na pegen gwir e chom komzou ar c'hantik :

Kaer ha plijus meurbed eo bewañ assambles
Evel breudeur !!!

Ifig

STAJ DAULAMM GWENEDEG

Vel ar bloaz tremenet, e vo ar re ar bloaz-mañ ur staj e Gwened ewid ar re a fell dezhe deskiñ gwenedeg.

E Stal Normal ar Merc'had a vo dalc'het ar staj. Eizh ewid kentelioù a vo bemdez, hag un eurad koroll ha kan, adalleg ar lun vitin 30 a Vazheven betek ar sadorn 5 a vis Gouere da greiztez.

Labo yezhoù, bod ha boued ar Skol Normal.

Ewid kaoud titouroù, skrivañ da :

Le Ruyet J.-Cl.

Karguy

56330 Pluvigner

AN « TANIO » HA FLUGACH AR PREFEDTI

Epad daou davezh e-barzh goude ma vee daouharteret an eoullestr Tanio, n'en deus gwraet ar Prefedti nemed ober goap eus an Dregreñs ha kontañ gwier heb goapes.

Soñset, ne oa dafñer ebed o tont eus al lodenn a oa sonket er mor, da lâred eo ar penn-oroag eus al lestr. Soñset ne oa bet foter er mor nemed 2000 tonenn... Eizhtez goude e vo klever komz ar radio eus 7000 tonenn. Soñset e oa kollet roud eus un 2000 tonenn-se, a-vec'h ma vese merzet, amoli abant, « tachennoù du » a yoe huan diwar wel. N'eus forzh pebort dastumer kokes o ouie gwalc'h ne oa ket gwir.

Soñset ne oa en em ledet ul larw du nemed war deg kilometrad... pa oa sklaer d'an oll e oa bet treuset **Irw an Talberzh**, hag e oa dija ar masout a vatarañ t'raezhennoù **Erge ar Mar**.

Anad eo e klaske difennourien an Urzh goude amzer. Felloud o raee dezhañ kuzhad ar wintaned ouz ar boblañs, betekedig n'en em soñve a-eneb da loaskentez ha da zivaregiz ar Stad.

Re abred eo c'hoazh ewid lâred hag-eñv ez int deuet o-benn eus o zool. Ar pezh a santier bete vremañ e-toues hor c'henvrois, ez eo an heug hag an digolonegiz. Nac'h a raont mont da nefrad an aotchoù.

W'heller ken kontañ nemed war bomp ar soudarded ; o-benn ar fin int deuet gant binwioù ken distar ha ken diefieg hag o re a vese implijer e mis Meurzh 1978. Ha c'hoazh ez eo bet stard loajed ar Prefed da zegasse soudarded. Ar **Plan Palmer** n'eo bet lajaret da dolvoud nemed d'ar meurzh 11, pa oa ar masout a soñrañ hon aotchoù abaoe an 9. Soñj hon eus bezañ klewet Prefed ar Finister o tisklerañ e vefe kasset da **Blegañ** kement a fiked a vefe ezomm ewid delc'her an urzh vad. Swazh, ne vez ket kemendall e c'hred o-bezh ar Stad ewid skoazelloù ar Vretoned pa c'hoarvez gonto gwidoalioù sort-se, ha nebeutoc'h c'hoazh ewid herzel outo a c'hoarvezoud. Evel ma n'he dije tennet kentel ebed eus an amzer dremenet, dreistoll eus loajedienn an **Amezo Cadiz**, pe ma ossante e vefe gwastet hon tro.

F. Kerrain

amañ, EMGLEO BREIZ!

Kasset 'z beus da b/POBL. VREIZH gant EMGLEO BREIZ — da lâred eo gant KERAVEL, ar stourmer kozh ataw peneñ, kaloneg hag oberiant —, ur benn paperachoù diwarbenn stourm ar gevredigezh-se. Ar ger « paperachoù », arabad kemer anezañ e-dreus, rag n'eus enno nemad titouroù ressis, minudoù direbech, hag ur vrasataleñ eus stad an traoù e kelennadurezh ar brezhoneg er skolioù en dez a hizw. Pa soñjer o deus bet tud so ar gouraj da sevel ar roll eus ar pezh a zo aotreet, eus ar pezh n'eo ket gwraet, eus ar pezh a gaver er **Chart** hag ar pezh a vez sevellet a gwirionez, pa soñjer ar gouraj o deus bet an dud-se — an den-se, kentoc'h, KERAVEL e get c'hoazh, e Breizh, gouenn ar stourmerien o labourad didrous ha diehan en dished...

Red eo kaoud kouraj a-benn em em lakaad, gwech ha gwech all, da sevel rolloù sort-se, na weler ket pebort efed o devez war an paourkezh Bretoned. Rag, jakañ kichen-ha-kichen bolontez fall ar gouarnamant ha laoschoù, arabad kemer anezañ e-dreus, vad pehini eo ar vrasañ. Masrad e c'hoari ar gouarnamant war an diouder a spered broadel e Breizh. Ha KERAVEL, diouz e du, a c'hoari war ar saret emglew meur o lakaad pobl Vreizh da sevel a-du kienn gant he yezh. Ur mailh eo war ar sport broadel-se, ha red eo lâred n'eus ket bet tu epad pelli d'ober 'mod all...

Red eo kaoud rolloù sort-se, rolloù teknikel int ; mad-kaer. Daoust ma ne vezont ket klok, ingal e chom KERAVEL gozh heb menegiñ al kevrioù deskiñ-brezhoneg n'ema ket warno chipenn, litre, e chapel dezañ.

Ne vern, en desped d'ar spered stizhe-se, e kaver e-barzh paperioù EMGLEO BREIZH titouroù a vil vern, ha war an dachenn-se n'eus ket gwelloc'h neblech, pas memes moarvad e-diabarzh-dielloù ar Stad.

Arabad avad klask ur spered a emrenezh e-barzh skridoù EMGLEO BREIZ. Daoust ma 'z eo KERAVEL un emreneur, ez eo unan kuzh ha mezhus. Hag ezomm zo c'hoazh eus emreneñ gant ? Martese. Evel Nikodem an Awiel, e teu KERAVEL, diouz an nos, da gess e voen, ingal abaoe hanterkant vloaz, da sevel ti Breizh. Ne vez ket gwraet kemendall gant reoù all hag a buch ez int broadelourien. Kemer had so d'ober diwar golorvegezh ar paotr kozh. Mes had a emreneñ en daol ket war-veur.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

KENDALC'H KELTIEG 1980

En Iwerzhon, eus ar 28 a vis Gouere d'an 2 a vis Eost, e **Dulenn**.

Er bloaz a zeu e vo ar C'hendalc'h Keltieg e **Breizh**, en kêr **Lannaron**. Un emvod-prientañ a vo dalc'het e sal Savidiñ Lannaron, d'ar 24 a vis Mae, da 2 eur. Digor eo d'an oll.

C'HOARIVA BREZHONEG

NOMINOE DEI pezh-c'hoari Jakes Riou, leurennet gant tud Strollad ar Vro-Bagan, a vo c'hoarier e-barzh Sal ar Gouelioù e

KAPELLIN

d'ar sadorn 31 a vis Mae.

Kennaset eo an abadenn gant Kevrenn AR FALZ Kastellin, Botou skañv Dineol, hag an Oaled Sewenadurel Du-mañ.

Kommandit da geladenn
c'halleg an UDB

Le Peuple Breton

(service abonnements *)

BP 304 - 29273 BRÉST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chanlec'h

.....

.....

Boutin : 50 L (1)

Skoad : 70 L (1)

Estrivro : 60 L (1)

(*) Deskiñ ar gerioù ne vezont ket

Amañ an arc'hant
dre chekenn-bost (1)
dre vandat-lit'er (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2365-78

Kemper : diskrog-labour an dastumerien loustoni

Ne wel den anezo morse. A-hoan, a-wechoù minn-mad, un tamm trous deus tu ar straed. Ha, peogwir ne weler ket anezo, n'en deus den morse soñt outo. Ar plömer, ar munuser, ar mekaniker a vez galvet ganeomp ur wech an amser, ha komz a raomp ganto. Ar re-se ne vezont galvet gant den, ha dont a raont memestra, heb minn, da zastum al loustoni laaket ganeomp — forzh penaos a-wechoù — war riblenn an hent.

Piw int ? N'ouson ket memes ma zo ur ger e brezhoneg ewito... « Eboueurs » pe « ripeurs » e vez gwraet anezo e galleg. Amañ, e Kemper, Kombrid ha Enes-Tudi, int alies paotred yaouank — c'hwec'h pe eizh vloaz warnont — war sav e kreis an nos ewid krogñ gant o labour da peder eur, ha pa vez glaw ha pa vez skorn. Buan ha buan e rankont dastum 1500 poubelellenn bennag, redig epad 25 km war 50 a ra o zro-ker. Pa zeu ar sadorn, en deus samet peb heni anezo 25 tonenn a draou ! War dro kreistez, achu o labour, n'int mad mui da netra, en deus larret din un anezo, nemed da gouezañ war o gwele.

O fae ? Ul labourer newez ambochet a douch 2580 l. Ul bliener (chauffeur), 3300 l. goude eizh vloaz micher. Evel-se e vez alies an trou e-barzh hor brotoù-mi : seul dennozh al labour, seul isellozh ar pae...

Paotred Kemper, Kombrid hag Enes-Tudi a labour, evel 'barzh kalz a genoù all, en ur gevredigezh prevez, GRANDJOUAN-SACO he hanv. Ha, d'an 10 a vis Ebrel, o deus int diviset gant o sindikad, ar C'FDT, diskrogñ diouzh o labour.

Goulnn a raont e vefe sellat d'outo ewid douz al labourerien all. Aspoulen a raont iwe : 500 l. muioc'h beb mis, ur gopr (prime) gwallmerez, ha 5 sizhunvezh ehan-labour ar bloaz.

Mis zo bremañ abaoe emaint e grev ha n'eus respont vad ebet c'hoazh d'o goulnnoù eus perzh GRANDJOUAN-SACO. Med chom a ra sonn bolontez « paotred ar beure » da vont betek pinn. Skoazellet int : ur fest-nos savet gant strolladou an Tu kleiz, en o zoues an UDB, zo bet tu vo da gomz deus

an dra-mañ (divezatoc'h). An dud a zeu, bemdez, da stlepeñ o loustoni e lec'h ma int boaset da vezañ kendastumet, a gemig dezo, alies, ur prof ewid derc'hel pinn.

Y. Gwilhoù

Ma teufec'h da bourmen da Kemper er mareoù-mañ, n'eo ket c'hwes dour Kologn a zeuto betek ho frioù. Pa welfet ar bernioù loustoni war gostezioù ar ruzioù, e komprenfet buan awalc'h em dastumerien traou-lor Kemper e grev. Abaoe an 10 a vis Ebrel int chomet a-sav. Harpet int gant ar C'FDT : aet gant skuzh oc'h ober kilometradoù ha stlepeñ tonennoù traou-lor er c'hampionioù ewid ur pae dister. 500 lur kreskañs a c'houlennont, ha kamionoù all ewid aesaad o zroioù. Beteghenn, o implijet, ar stal Grandjouan zo chomet mud (rag, eveljust, paotred al loustoni n'int ket implijidi parrez Kemper) : ar viche-rouerien, d'o zu, harpet gant strolladoù politikel — en o zoues an UDB —, ha gant kalz a dud, ne fell ket dezo lezel o stourm da vont d'an traoù heb kaoud netra. Forzh penaos, ranko Grandjouan plegañ eto gant pell : flañañ ray ker Kemper hag e teuy an traoù da vezañ danjerus tre ewid yec'had an dud ; marteze neuse ne c'hello ket an Ao. Bekamm chom etre daou.

L. Klec'h

KREISENN VAKAÑSOÙ BUGALE BREZHONEG

Savet e vo kreiseñn vakañsoù KVBB ar bloaz-mañ c'hoazh ba Speied, Assan-tot eo gant « La Jeunesse et les Sports » ; a-drugarez da-se, e c'hell ar gerent — o deus dret d'o c'hoazh, bezañ digollet dre ar « bons de vacances » — Dege-meret e vo enni bugale n'ouson tamm brezhoneg ebet pe o c'houzoud nebeud a vrezhoneg. Etre ar 1er hag ar 24 a vis Eost eo e vo dalc'het ar maread.

Melestradur, merourzh hag aosadur an oberezhioù zo herivel douch re ar c'hreiseñnoù galleg. Ur greiseñn vrezhoneg eo honnezh evelato : n'ous ken nemed brezhoneg gant tud ar framm ; gant ar vugale avad, e vez klasket ober ar muiañ possubi e brezhoneg, med en un doare gwevñ, hep an disterañ gwaskadur.

Er c'hontrol, plijadur eo a vo roet dehe, en ur lakaad anezhañ d'implijour ar vevh, dre ar c'hoari implijet e vezo c'hoarioù hag oberezhioù kavet en oll gresonoù, med iwe 're all, bet ijinet ganimp, pe laaket ur gwiskamant brezhoneg warna. Gwraet e vo c'hoari breton : bazi-dou, c'hoari-kraod, c'hoari-stouv, h.a...

Pris ar maread : 1040 F.
Oc'h ober war-dro : AR FALZ
Titouroù hag enskrivadurioù :

AR FALZ,
1, plassen ar Marc'hallac'h
29210 MONTROULES-MORLAIX
pe : K.V.B.B.,
12, plassen ar C'hoasms
29000 QUIMPER-KEMPER
Pgz : 90.05.81

15^e KENDALC'H AN U.D.B.

E Sant-Nazer, da vare Pask, eo bet dalc'het 15^e Kendalc'h an UDB. Ur c'hendalc'h mad, o stagañ an UDB muioc'h c'hoazh douch an tu kleiz, en desped d'ar jeu a zo etre paotred an tu kleiz gall, o stagañ anezhañ muioc'h c'hoazh douch an emtrevezh iwe. Ewid gouzoud hirroc'h, lennit *Le Peuple Breton*, niv. 197, pp. 13-22.

GOUEL AR BREZHONEG

E Plabenneg, eus an 10 d'an 18 a vis Mae.

D'ar sadorn 10 : Marion ar Foued, pezh-c'hoari gant Strollad Karas.

D'ar marc'her 14 : Bellhadeg gant paotred An Triskell, Naig Rosmor, Kemener...

D'ar yaou 15 : Gouel ar Skolioù DIWAN, fest-nos.

D'ar gwener 16 : filmoù a beb sort, diouzh an abardoez.

Laen kleiz pe marc'h limon, pezh-c'hoari gant Strollad Ploeg.

D'ar sadorn 17 : Gwendal ha meur a goner all, goude lein.

Nominoe-oe, pezh-c'hoari gant Strollad ar Vro Bagan, fest-nos gant Diouval ar Moner.

D'ar sul 18 : Kermess, gouren, diskouezadegoù, kamerien.

O Chesus I, pezh-c'hoari gant Strollad Brest.

Kanenn veur : Ar marc'h dell

ROAZON HIZIV

Ena ar gevredigezh newez savet, DA-ZONT he hanv, o vont da sevel ul levrig : Roazon hiziv ; kavet 'vo ennañ roll an oll straedoù eus Roazon ha bannew ; diwyzhig e vo ar roll-se. Kavet 'vo ennañ iwe titouroù a beb sort, talvoudus ewid neb piw bennag a zo o chom e Roazon, pe a dremen dre ar ger-se ewid un dewezh pe ewid eizhez ; chomlec'hioù e-leizh ; niverennoù pellegomz ; mere-rezhioù, burevioù-post, c'hoarivaou, fiñskendennioù ; roll ar skolioù hag

ar Skolioù-Meur ; pelec'h kavoud ur sportiva pe ur sal d'ober mellzorn ; chomlec'h an ospitalioù hag ar c'hilavidoù, ar mirdioù, ar c'hirri-boutin. Hag e brezhoneg, Martese e vo kavet ur gartenn vrezhoneg eus kreiz ker.

Ewid gouzoud hirroc'h, skrivañ d'AN AMZER, 2, str. ar Richardière 35100 ROAZON.

DEWEZH DIWAN

D'ar 15 a vis Mae, ar Yaou-Bask anezhañ, e vo dewezh Diwan.

E meur a ger e vo laket goude Diwan d'ar 15 a vis Mae : e Ronzon, Naoned, en Oriant, Pont'n Abad, Sant-Brieg, Lannson, Brest, Plouvin, Ar Releg, An Uhelgoad, Kastell-Paol, Paris.

Ar skolioù Diwan : chañs diwezhañ ar brezhoneg komzet marteze... Ar brezhoneg, merk splanh personelezh ar Vretoned...

AR FALZ

kelloc'henn d'ar 15^e a vis Mae, gant Yann Sibir, bodet ennañ skuderon ha kelennon Vreizh a-du gant ur skol vrezheg ha laik gwirion.
Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !
(140. ewid 4 mis.)
AR FALZ, Str. Kev. Ar Gwez - 29245 PLOURIN-MONTROULES
KWP 430 20 HROAZON

AL LIAMM

ar plegadenneri o 1991, 6 gwech ar bloaz brezhoneg, kortadenn, pennañnoù a beb sort ha kelenn 80 pagenn e peb niverenn - Bener - Ronan Huan
Komanant 60 L - Skuderon - 36 L
Teflaker-meur P. Le Bihan - 16, rue des Fours à Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 3349-06 PARIS

MONTAJOU

Troet zo bet ganimp an heuliad montajou « klevad-ha-gweld », ijinet gant ar gevredigezh Media-Jeunesse, diwarbenn un istor skrivet gant R. Kipling e saoneg; An olifant bihan eo haer ar gontadenn; 57 diapo, hag ur gasetenn a bad warde 20 mn. Piket = topet (ha penaos e larfech e topet) (1) ? eo ar gasetenn, da lakaat an diapoloù da vont o hunan. Labourer hon eus gant un diaporama Bell ha Howell da dopañ ar gasetenn. Ma vefe tad interest gant traou sort-se, e vije moan deomp ober gant ur vandenn 9,5 cm/eleon (gant topon pe get), pe anaer ar montaj ewid erollerioù Uher (er 210,240...).

Antret omp da bresta ar montaj kentañ a zo schu, hag a blijjo da gentañ d'ar vugale ewid bugale skolioù Diwan eo hon eus labourer ar wech-mañ. Med prestet e vo, d'ar re a devo c'houant, an destenn skrivet, e brezhoneg kenkouz hag e galleg ewid keuteioù. Goulenn a raomp pris ar misoù-kass, ha deg lur ouzpenñ.

Fiziñs hon eus abendall e c'hellimp sevel montajou all, troet diwar ar galleg pe ijinet ganemp. Unan hon eus ijinet, hag a ya en-dro, zo bremañ e Gwelleda Kastell an Duicet e Naoned (Musée du Château des Ducs). Displegañ ra, ha diskouez

(1) N'ousomp ket re vad « Top », 1877, sonnetoù (heñ c'hoari-gerioù ebet) ; signal sonore qu'on donne pour déterminer ou entretenir avec précision le début ou la fin d'une opération ; topet, ya lech'ha ma vez merket gant un « top » ar penn hag an dibenn eus an traoù. Perag pas ? Piv zo a-eneb ? Den ebet ? Degeter !

kenkouz, pehini eo bet buhez al labourerien bet deuet eus Breizh-Izel ewid labourad e Naoned. Brezhonegerien Chantenay eo haner ar montaj.

Setu perag e vije red deomp gouzoud :
 — gant piv zo ardivinkoù, ar re zo red (ha pesorti ardivinkoù) ?
 — piv a vefe interest gant montajou bet savet ewid mont en-dro o hunan, heb unan bennag d'ober komantarioù da heul ?
 — pesorti montajou a blijfe d'an dud ? (Emsomp o soñj labourad ewid tud war o leze, e-barzh « maisons de retraite » pe « clubs du troisième âge », med traou all marteze a c'hellje bezañ goulenet gant muioc'h a dud) ?
 — piv zo gantañ ur « magnéscope » ha pehini ? kasetennoù 1/4 pe 1/2 meudad VHS, VCR pe Betamax, bandennoù 1/4 pe 1/2 meudad...
 Gouzoud se eo ar votan nemet d'ober traou interestant hag a servijo. N'eus ket a blijadur a sevel montajou na vezont gwelset morse pe ral a wech. Ma n'eus ardivink ebet ganeoc'h, daont hag e c'hellit kaout unan ur wech an amzer ? Diwar c'houzoud an traoù-se, e c'hellimp kass traoù war-raog. Ho pezet ar vaderezh da gass keloù deomp mar plij : arabad deoc'h ankouard roñ da c'houñ deomp hag-ehñ ez eus ganeoc'h ur montaj e brezhoneg, pe e galleg hag e talveze ar boan henn troiñ e brezhoneg hag henn kennig da dud all...
 Strollad Klevad-ha-gweld, e CNCC (kass al lizher da André Colleu), 7, rue des Trois Croissants 44000 Naoned). Bez e c'heller pelgomañ da André Colleu : (40)47.10.47, poste 30,95, pe d'e gêr : (40)48.64.45.

Kemennadenn gant mignoned ar parlant gallo

En em vodet eo bet e Concoret (Breizh-Uhel) kuzul-merañ « Mignoned ar parlant gallo » d'ar 27 e vis Ebrel, hag en deus bet tu d'an em soñjal war un nebeud kenna-genned o fannañ da groudigezh un « TI » hag ur « RADIO AR VRO C'HALLO ».

Warlerc'h ar pezh a zo bet diskiriet gant an Ao. MADELIN, kenedd RIDON, e kred ar c'huzul-merañ emeur adarre a klask reaperit an emsav gallo.

Ma 'z eo red hiziv an deiz ober meur a dra ewid lakaat un emskiant c'halla de vout war-raog, na vo ket gaset an ur sevel ur « Radio », gant ar pezh a chom komoseg ha difraezh e-barzh an afer-se, e-kever an arc'hant, e-kever an danvez hag e-kever ar c'houtraññ anez, med an ur sovenañ rakler CHART SEWINA-DUREL VREIZH, m' en deus lakaet ar gouvenadenn da heul kentañ roñ an tu d'ar brezhoneg, d'ar gallo ha d'ar c'hallurioù a vout d'ar heul d'ez an ti-pobl, dre an dekad-douez, ar radio-ha-hag all !

Ewid pezh a sell eus dizenn an « Ti ar Vro C'halla » e PLOERMIEL, e fell do « mignoned ar parlant gallo » degas da soñj ez eus kornioù-br gallo e gwirionez, gant heb a dro-spered hag a zoar-bevañ a fereoud deuz pob hani anez, med n'eus « Bro C'halla » ebet, ur Vreizh C'halla ne lrañt ket.

Diwar gement-se e soñjet e vefe deñjeus kraisennel, ha plantañ en al lec'h heñken un emskiant n'eus ket anez nemet strewet e pob lec'h. Nagan, heñka a ra « mignoned ar parlant gallo » e vefe krouet un « ti » o tere'hel kont eus tro-spered ha doare-bevañ an oll kornioù-br.

(1) Ema « sawennigezh » ar Chart hanter-hañ ; koulzadenn, n'eus ket heñ soñj c'hoazh, gant Pobl Vreizh ha Broad Vreizh, an distarrez aboude, ken war ar skingant ken war ar skinnell, o tennoñ d'ar gallo ha da gullurioù sav-bezh Breizh. Ewid an dekad-douez, n'eus ket nemet ar staj tri devezh, ha n'eus bet nemet un doaz-ugent bennag a gelaerierien hag a deus gallet e heulioù, hag hant ebet eus departamant an Naoned.

« KAMP ETRKELTIEK AR VREZHONEGERIEN »

E Skoer (Skol Sant Alan) e vo dalc'het KEAV er bloaz-mañ, eus ar 14/7 d'ar 26/7.

Peo tra e brezhoneg. Digor d'an oll re a c'hell « en em zibob heb tremen dre ar galleg ».

500 lur gall a koust an abadenñ en he fezh. Ewid en em enskrivoñ eo red kass an hanter eus an arc'hant : KEAV, KRP 2869-82 J, ROAZON.

Ewid gouzoud hirroc'h, e c'heller skrivañ do : « Kamp Etrekeltiek ar Vrezhonegerien », 44 str. J. Romoñ, 29000 KEMPER.

HEB GALLEG, BRO-C'HALL EBED!

Ur bloaz eo bet Beullac o tont war e du mad : bloaz zo bremañ e tremenas ar C'hilivere yaouank e vachelouriezh D' e brezhoneg, en diavaes eus an arnodenn c'halleg. Opaia ! eme bremañ Beullac : ar vachelouriezh « vroadel » a vez tremenet e galleg hag arabad touellañ ar gandiadad a gredfe heuliañ skwer Jili Killivere. Hag ur mell pezh biablaba da heul.

Ur biablaba o tiskouez fraezh n'eo ar Chart nemet avel ha mignoned. Ur biablaba o tiskouez n'eus tamm morc'had nag an distarrez keuz e penn (nag e kallon ! daoust hag o deus unan ?) diskennid an abad Grégoire : n'eus war zouar Frañs nemet un yezh a gement a vefe heni ar frankis : ar galleg. Chom a ra ar brezhoneg e toull an nor, e lec'h ar c'hi : arabad dezañ mont tre. Evel d'ur c'hi e vez roet dezañ gwech ha gwech all un tamm askorn da grignad. Ar Chart eo mad da vare ar votadeg : d'ober van. Hag e kred ar Stad C'hall embann en he c'hannadtiou e vade kelennet ar brezhoneg « adalez ar skol vabigoù beteg ar Skol-Veur ».

Biablaba. Evel ma vez kelennet ar sanskriteg hag an tresañ...

Chañs en deus bet Killivere o tremen dre vailhoù ar roued. Achu bremañ gant ar furlukinezh, eme ar mestr bras. Galleg bras, ha peuc'h dre eno. « Vos geules, les mouettes ».

Ma ne ouiemp ket petra oa bezañ sujet, hualet, pennasket, bremañ e ousomp. Ha goud a oar Beullac petra 'ra iwe : n'eus netra dañjerusoc'h ewid ur yezh da lakaad ar re a gomz pe a oar anez da gaoud soñj eus o fersonelezh VROADEL ; ahanta, ya, BROADEL. Kenstok an diw vroad ; unan anezo set da Stad, eben, dimerzhet ha pladet.

LENNIT
POBL VREIZH

OALED DIWAN TREGLOU

Prenet eo bet, newez so, ti-skol kozh Treglon gant Diwan : bez e vo anezañ ur greisenn-sewadurel.

Mankoud a ra ur greisenn sort-se e Bro-Leon. Bro-Leon, anez ar vro m'eo ganet enni Diwan, m'eo diasezet enni meur a strollad c'hoariva (Strollad ar Vro-Bagan, Strollad Plougin, CDUB), ma kaver enni ar brudetañ laskanou (Laskan Penn-ar-Bed, Mouez ar mor...)... Meur a gevredigezh a ra diouder dezo ul lec'h d'en em vodañ ha da sevel oberiantioù : Dastum, Skol an Emsav, Ar Falz, Bleun-Brug... Mankoud a ra dezo ul lec'h ha frammoù ewid roñ muioc'h a vuhez c'hoazh da gement a raont ewid kass ar brezhoneg war raog.

E 1946 eo bet savet ti-skol Treglon : pemp bloaz warnugent so eo bet serret. Un tamm douar (nebeutoc'h ewid un dewezh-ard) zo outañ ; un ti kozh zo iwe, ha dreist-toll ur savadur 9 metrad ha 30 a hirdet dezañ. B a ledander, gant un estaj hag un dindandouar. Emaer e soñj ober eus an ti kozh ur burew ewid an degemer hag ar merezeh. Ar savadur bras e vo en

estaj anezañ peadra da roñ bod d'ar stajidi. « res an douar » a vo rannet gant speurennoù lem-laka : al lojeia a garg a vo ase ; an dindandouar e vo lakaet anezañ ar gegin, ar restorant hag ur sal-c'hoari. Un dachenn c'hoari ha kampañ a vo eus an tamm douar.

Boued ha lojeia a c'hell bezañ pourvezet da hanter-kant a dud ma vez ezomm.

Bez e c'hellou meur a gevredigezh kaoud bod a Oaled Diwan ewid dewezhioù-studi a beb sort.

Ur merour gopraet a vo, ha tud da servijañ, paet evel m'eo diet.

Kolonioù vakañsoù ewid ar vugale a vo epad ur mis a-bezh, stajoù, dibennoù-sizhun, bodadegoù hag abadennoù diouzh an nos.

Ema Treglon eo kroashtenn pewar c'hanton, daou gilometr warnugent diouzh Brest, tost d'an Aberioù ha da draonienn ar Meljoni ; nepell e kaver kreisennou marc'hegerezh, bagoù dre lien, tennis.

Un Oaled digor a vo eta Oaled Diwan.

AN HAD

15 A VIZ MAE
GOUL DIWAN

Divrudet eo ar Menez Fuji ; arouez ar Japan eo. Gant ur mignon mad eus Pobl Vreizh eo bet kaset d'ar gelaouenn ar gartenn gber-mañ.

Yann Edreidbarplad

UR PAOTR MAD

Pell a oa ne 'm doa ket gwellet anezhañ : pemp pe c'hwec'h vloaz so, sur. Hag en dez all, deuet da Vrest gant ur c'hamarad dezhañ, en deus pellgomzet di-mañ : drouzhu 'm eus anavezet e vouezh : brezhoneg 'ou gantiañ, ar pezh a c'hoarvez altes avalc'h er bellgomz memestra, mes gwenedeg Melran e oa heñhañ. Ase neuze, douetañs ebet : Joseb e oa.

Deuet omp a-henn d'en em weled, ha memes da verennañ assemblies. Hag e welan, hag e klevan Joseb o c'hoari gant an div rannec'h, gwenedeg ha kerneweg gantira tro ha tro... Heb bezañ bet lennet na digoret yezhadur ebet. Santoad a ra. Er penn kentañ, en doa poun un lammig o klask goid e-pelec'h e oa an dispartii etre brezhoneg Melran hag an heni a glwe e dro dezhañ e Kernew. Tamm-ha-tamm en deus komprenet : « Ni 'lara koh/kouh ; c'hwil 'lara koh/kouh ; hag e skrifer : KOZH ; n'eo ket gwil ? ». Disoloet en deus peb tra e humañ, en d'aruzh, ha koulskoude e oar bremañ : ur spered lenn, ha dreistoll ur galon dener a servij dezhañ da yezhadur, hag ez eo ur blijadur ewiañ ober ar mont ha donti etre parlant Melran hag heni Kernew pe Leon... Ha kembrog e-wechoù gantiañ ouc'hpenn. Rag, en desped d'e ziouslegezh ha d'e drouzhu, eo deuet Joseb a-benn da vonti da Vreizh-Veur : ur c'hoar en deus o chom hag o labourad e Londrez ; e-ser mont d'ha gwelout, en deus gwraet Joseb un tamm tra e Bro-Gembre.

N'eo ket bet tener ar vuhez ewid Joseb. An tad hag ar vamm, eurajez e Melran, red dezo mont kuit tremas Paris hag ar « Beauce » : dewehourten war-ar-maes da gentañ, goude-se e Paris, ewid ar vamm d'an nebeutañ. Rag an trubuilhoù, ar baourentez, ar skuzhder, setu use lodenn bemediezh un paour ; hag an digoll : ar boesson. N'eus ket sarmonioù da ober : pa 'n em lak un den da ewañ, e vez ewid ankouoad. Gwechall — ha n'eo ket sehu c'hoach — e vese gwraet mezh d'ar boesson. E lec'h klask goid ar perag eus an traoù. Meur a vestir, micherourien gantiañ, memes ma oar etiv torrri e sec'hed gant dour-jeunteun, meur a vestir zo pennekas eus « droñl » ar re a vez gantiañ. Er « Beauce », en « Aisne », nag Vretoneg bet aet di da labourad, a laz-horf, o lakaad an nos da astenn an dez, ewid gouañ, gouañ, peogwir e vese paet drouzhu ul labour gwraet. Ar « patron » o frotiañ e zaouarn neuze, rag kement-se distalbez eo, eus kement-se eo divreset ul labour...

Goude-se, gant ar moned o lant — kementdall a ur c'hant kreiz toud ewid tud bet ranket dezo drouzhu kehidiñ ! — gant ar gwennel gounezet en ur vrewiñ e gorf, ez aet da glask an ankouac'h e-barzh ar boesson : diduamant ar paour, lodenn blijadur an heni di-zek, jua-beñhañ an heni di e halloued. Chuzhpenn kement-se, en diavaes eus an ostulioù, da belec'h mont : n'eus lec'h all ebet da d'itcheored ar « Beauce » pe ar « Picardie » d'en em vodañ...

Setu, tamm-ha-tamm, falliaet ar feu ewid tud ha mamm Joseb. Red e vo dezo en em c'zpartiañ. Mont a ray Joseb da heñ e vamm.

Hi matezh ha dewezhours e Paris. He mah mewel en un ti-skol ; skubañ, kempenn, renkañ. Med e nervernonn zo dister : o-wechoù e tarzhont. N'hell ket Joseb cham war e labour. Lakaet da gentañ e « kleved hir » ez eo a-benn ar fin distiñ riet « handikapet » gant ur gomission a vedission... Setu e c'helio kaoud ur bahsion : 4000,00 L. heb tri mis...

N'hell ket kaoud labour eweljust, na memes kaoud drouz da labourad. Hir e kav an amzer un tamm. Gant ur c'hamarad e ra ur baradenn a loto « heb sizhun » : n'eus bet burzhud ebet ewid c'hoach.

Souezhus eo gwelad pegen sod eo Joseb gant Breizh hag ar brezhoneg. Moarvad, pa oa gant e dud da gentañ, gant e vamm hebekñ da c'houde, o chom e kompenet divouras Paris, pe en ur c'hozh-kamp divourasoc'h c'hoach e Paris, en deus bet soñjet e Melran, lec'h ma oa bet deuet ur wech bennag da dremen ur sizhun wech vakañsoù. Melran, ar vuhez war-ar-maes, koadou, steroù, feunteunioù, chapelioù, prajerij glas... Eweljust ez eo bet rust ar vuhez ewid ur paour e Melran iwe... Med ne vern : e-skoaz Paris ez eo Melran ur barados.

En em dennet eo Joseb diouz Paris. Pas ewid mont da chom da Velran, siwazh. Aet eo Melran didud iwer. Bremañ e vez berniet an dud, Melran hag all, e-barzh HLMou ar c'hérou. En un HLM etia en deus kaver Joseb bod. N'eo ket ar barados. Mes e Breizh emañ eweljust. En ur ger eus Kernew. Pell mat diouz Melran. Ha penaos mont di ? N'eus ireñ ebet... Un hanter eus kalon Joseb zo e Melran. Ha red eo goid pegement e kont ar galon e-barzh buhez Joseb !

Ur paour mad. N'eus ket droug ennañ a-eneb da zen, en desped d'ur blianedenn n'eo ket eus ar re wellañ... Ur paour mad, a oar e-leizh a droun n'emaint ket e-barzh al levroù. Vad en deus gwraet din « k'oll » diw eurwezh gantiañ...

Fañch Morvanou

Ur gartenn bet kaset da h/Pabl Vreizh eus an Ael Pellañ.

« Ecole de conduite bretonne »

Kement-se a c'heller lenn war weturioù ur skol eus Brest o teskiñ o micher d'ar vlenecien da-zont, ouzh o lakaad da vezañ « mad da gass karr », ewel ma kelenn sirius tre Vissantig en e gentelioù brezhoneg...

Ur gavadenn dispar eo « Ecole de conduite bretonne », pa vo laret mad. Petra bennag ma felle d'ar paotr skrivañ « Ecole bretonne de conduite », moarvad. Mes ar pezh a zo skrivet zo skrivet ! Piv etia a zesko d'ar Vretoneg en em ren ewel Bredoneg ? E-pelec'h emañ Skol-Veur an Emrenerzh e Breizh ? N'eus nikun. E-diabarzh pen heni eus he faotred hag eus he merched koulskoude e sañk ar « vro gozh » he fisticun. Ar vro gozh ! Ur vro bepred yaouank e peb heni-ahonomp, ur vro a oa bet lamet kement roud anezi, pe dost, ur vro o'h adesevel e peb heni-ahonomp.

Ahanta ! Gouezomp neuze kaat ar c'harr breizheg war raeg. Lervañ 'ra lod peogwir e seblant dezo ne welont ahevad ebet gouest da rolñ c'hoant d'ar re yaouank d'ober eus o buhez un dra bennag hag a dalv ar boan. Adesevel ur vro, pouezañ gant reoù all da lakaad aranted, justas ha sederded da ren enni, sed ase ur pal n'eo ket ken divalva-se.

Gant ma vimp niveras da gass ar c'harr war raeg : rusi, tenn ha meing eo an hent. Med bez ez omp diwar ur ouenn tud hag a oar « dic'hastañ ».

Ar Foeter-hent

« DERGEIEU » KENTAÑ AR BREZHONEG...

Emañ ar brezhoneg e un ti uhel, hag e pigner en estaj anezhoñ ged un « dergei » e ma laroamp-ni, un « diri » e ma lâr tud ar C'h/KLT : lakoamp « dereziou », ha mad pell zo.

Bremañ p'ema bet mouget ar brezhoneg ar Stad, emañ red endoud levroneg d'e zeskiñ en-dro...

Ur bochad levroù a vez kavet da zeskiñ ar yezh. Ha gwel-a-se... Ha setu, neuze so, emañ bet embannet ged « Assimil » trived levr F. Morvanou : « Initiation au breton sans peine », pe « despegel/dereziou kentañ ar brezhoneg heb pouan » ; enrollet emañ bet ar vintakasetoù testenn ar c'hentelioù.

Pemp blé so d'ija e oa daet er maes « Le breton sans peine » : a-c'houde gwerto ne vese ket kavet ken al levr tew-se da breññ. Marse e oa re dew : kalc' ne vern, adembannet emañ bet, e stumm diw levroneg, e daou damm mar karit : levroneg 1, levroneg 2.

An « Initiation » newez daet er-maes zo, en ur fesson bennag, ul levroneg 0 hag ar « Breton sans peine ».

Ewid piv emañ bet gwraet ? Kentoc'h ewid ar re a zo e krogiañ da zeskiñ ar yezh, rag savet emañ bet al levr ewid ar re na ouint ger brezhoneg ebet erag komañs (n'amaed ur ger « kenavo » marse !). Mes ar re rall, ar re n'int ket komañserion, ar re-se a gavo e levroneg (182 paj.) boued ag ar choes iwe.

Un tamm diforc'h zo etre al levroneg hag an daou arall, etre an « Initiation » (levroneg 0) hag ar « Breton sans peine » (levroneg 1 ha 2).

Emañ emañ dispariet a-grenn an daou zistagadur (heni ar C'h/KLT ha heni ar gwenedeg). Gwell eo else, hag e vo aessoc'h, sur mad, ewid ar re a zo e komañs studial ar brezhoneg.

A du rall emañ an heni bihan hañval douzh e zaou vreur. Yac'h ar yezh anezhoñ, goust vad geti, ur missi ! Na pezh ur biwidigezh e-barzh al levr bihan-se ! Ur yezh yac'h, ya, heni pendeziq ar bobl, aes ha reizh ar-undro ; adal ar gentel gentañ e kaver e lavarenoù spered ur yezh yac'h ha bew. N'eo ket hebken 500 ger brezhoneg a gaver amañ, mes ur yezh vev e sevel, bourens ha kentelus ar-undro.

Ul labour a-fesson en deus gwraet ar paotr Fañch ase.

Yann Marot

O CHESUS ?

Ur pezh-c'hoari newez bet savet gant Teatr brezhoneg Penn-ar-Bed. C'hoariet e PAC Brest, ewid ar wech kentañ, d'ar yaou 8 a vis Mae.

Diouzh ma skiv deomp Remi Derrien, pennrener ar strollad, ez e

O Chesus I ur mister-furukinerzh. Bez ez eo O Chesus I ur steudad taolennoù eus buhez ar C'hris ewel m'he deus em em soñjet ar bobl warni.

Hanw zo eus an heni fall hag eus an heni kamm, eus an heni fall o'h ober goap eus ar marw, eus eured Kana, eus dessorc'hidigezh Lazor.

Ur gentel Awiel gwraet n'eo ket diouz lein ar gador-brezeg, mes a-ziwar leurenn ar c'hoari.

Piñs, kentelus, larsus a-dra-sur. Hag en ur brezhoneg yac'h, aes, ha bew.

le lian

Kaset eo bet Le lian (niv. 6, Meurzh 1980, 5 L an tamm) da h/Pabl Vreizh.

Ni amañ, « poadred Breizh-Izel », merched ha paotred ar vro vrezhoneg, n'ousomp ket re vad petra eo ar gallo. Yezh-pobl un hanter — d'an nebeutañ — eus pobl Vreizh eo, pe eo bet. Arabad da bootred ar brezhoneg ober fae warni. Aboue meur a gantved n'eus ket a vrezhoneg mat e Breizh. Uhel, hag e pastelloù-bro Rostan ha Hened n'eus ket bet anezhañ biskoazh.

Red eo doujañ kement yezh-pobl, kement sewenadur-pobl a zo. Bredoneg eo iwe « Gallooued » Breizh-Uhel gant o gallo. Arabad kredañ e teunt da zeskiñ ar brezhoneg, ma santent e vez lokaet a-farlant didan an treid gant ar re a gont pe a oar ar « yezh vroadel ». N'hell ket ar gallo ober gaoù ouzh ar brezhoneg, nag ar brezhoneg d'ar gallo. Ra zesko gallo kement Breizhiselad a gar, ra zesko brezhoneg kement Breizhiselad a gar.

Doujañs d'ar gallo, doujañs hag eor — peogwir ez eus Breizhiselad a gar o farlont, arabad dimp-ni Breizhiselad mouzhañ oute ! piv 'oar ma n'eo ket dre ar gallo e teuy ar Vretoneg-se da adkavout Breizh ?

Le lian, BP 48, 22190 PLERIN

E TROUERGAD...

Bro-Leon, e vo ur Gouel, asoet gant Strollad C'hoariva Plougin. D'an 12 a vis Gouere.

Bez' e vo : — ur pezh-c'hoari : Nominos-Oe 1, gant Strollad ar Vro Bagan, — ur fest-nos.

Arabad ankouac'h haad : e Troer-gad, e Bro-Leon.

Paperenn ewid goulen mont e-barzh UDB

Hanw hag hanw-badez

Chemlezh

Goulenz a ran moned e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (1er)

Sin

De gass an ibro (trao'han pe adskrivet) da UDB B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

huchal a-boues penn

POBL VREIZH

Pessort newez-amzer e vo homañ ewid Breizh ? Pas unan gwall gær, 'm eus aon, pa weler e pessort stad emad adarre hec'h ekonomiezh. Eveljust, n'eo ket ar wech kentañ e weler ar stal o vont da fall dre amañ. Dre amañ, ha lec'h all ive, rag hejet eo ar « bed kapitalist kornogel » en e bezh gant awelaj an « enkadenn ». Mes war Vreizh e santer muioc'h eged e meur a vro all efed divalaw en enkadenn-se.

Rag, a-benn chom en e sav, e vez red d'un den kaoud labour, ha diwar e labour, gounidegezh. Franckis ebed heb ar c'hounidegezh-se. Kaoud labour e Breizh, setu ase ur pal n'heller ket c'hoari gantañ. Ne lærer ket n'eo ket red labourad nebeutoc'h, mes ewid labourad nebeutoc'h eo red labourad dija, ha gounid. Gant an dilabour hag ar stalioù o vont d'an traoñ e kresk heb diban niver ar Vretoned ankeniet gant o amzer-da-zont...

Ar frituriou zo kozh traoù na vint ket moderniset na renket, peogwir ne vezont ket kavet mad awal'h gant ar re a zo o ren marc'had ar pesked. Wardro 7000 a Vretoned a zo o vevañ diwar ar frituriou koulskoude, hag e vo un hanter anezo hag a gollo o labour epad ar bloawezhioù a zo o tont...

Ar sevel Kiri-tan e hunan, bet lâret diwar e benn e oa un dra dispar ewid Breizh, setu eñ ive kriget gant ar c'hleved; en ur ober c'hwec'h mis ez eus bet aet kuit mil micherour diouzh Citroën Roazon, kollet ganto o labour. UGECO Gwenn-rann zo aet d'an traoñ ive, ma vese gwraet er stal-se dilhadou-soudard. Ewid lâret ar wifonez, ne blij ket da vestr bras UGECO kaoud afer gant ar sindikajoù, setu perag, moarvad, ez eo aet da... Hanoi da sevel ur stal newez...

Bec'h ive e-barzh ar moullerezh. Ti-moullerezh Kernew e Kemper, lec'h ma oa deuet ur mestr newez deus Paris da gemer krog e-barzh ar varrenn-stur, goude ma oa aet ar stal gozh d'an traoñ, setu achu an abadenno ive, gant un toull e-barzh ar c'hef ha n'eo ket bihan (wardro daou vilard a luriñ kozh) ; ha dreistoll gant seiteg ha pewart-agent a dud kollet o labour ganto. Ar vistri bras a faot dehe c'hoari o fennod-person

heb bezañ direnket 'mod ebed gant ar sindikajoù na gant goulennoù kresk war ar pae, pe digresk war an amzer-labour. Ha kargañ o godelloù didra-bas neuse, o godelloù pe o c'houtrou-bouarnet ban tier-bank. E mod-se emad kont e Thomson Brest : seizh mis so emad ar vistri o vouzhañ pa c'houl-lenner diganto digreskiñ an dewezh-labour pe renkañ mod all amzer-labour peb heni. E mod-se emad kont e Joint Français Sant-Brieg, m' emad ar stourm en e uhellañ, evel e 1972, ha ma vez stejet dirag al les-varn ar re a gred ober grev.

Sed ase stad Vreizh e mis Mae 1980. Ha c'hoazh n'eo ket achu. Pell ahano, Rag chom a ra ouzhpenn, ha dalc'hmad, ar mare da war sotchoù an Hanternoz hag er Pellder ha Plo-gofñ skeud an Ankoù war wel dalc'hmad, gant ar « sañtralou » emad o klask degas eno...

Dalc'hmad, pa vez ul lanw du Ben-nag o saotrañ sotchoù ar vro, e vez kavet ur ministr bennag — hag a-wechoù ouzhpenn unan — ewid lâret « e vo kempenn an aod araog an hañv ». Mes petra an diaoul ? An dud ne vevont nemed epad an hañv ? N'eo ket ase emad an dalc'h : Breizh zo gwraket ewid an douristed, setu toud. N'eus ket da glask pelloc'h. Sed e vez red da aod Breizh bezañ net « araog an hañv », pe « a-benn an hañv ». An diskar-amzer, ar gouañv, an newez-amzer zo mareoù deus ar bloaz n'eo ket intereset ar vistrer — nag an douristed — ganto, peogwir e vezont lec'h all er marcoù-se ! Med an hañv ! A-boues bras eo kaoud ur Vreizh tress ar c'hempenn waral epad an hañv. Red eo da Vreizh chom en he flass, ur plass merket dezit gant kolonisationour ar Frañs : ul plass ewid an nukleel ur plass all — pe memes heni — ewid an douristed, ur plass ewid an arme...

An dud o chom e-barzh ar vro a vez gwraet Breizh anezi, n'eus den ebed, kostez an Elysée pe Matignon a gemet a vije nec'het bras ganto. N'eus ket Bretoned, n'eus nemed Frañsion ; ma n'eus ket labour e Breizh, ra gemero Frañsion Vreizh o sac'h war o c'hein, ha lew ! Bras awalc'h eo ar Frañs ewid ma vo kavet

labour n'eus forzh pelec'h gant neb a garo !

Sed ase un dra n'hellomp ket gousañv e mod ebed. Ha perag ar Frañs hebken ewid ober an dro anezi ? Perag pas an Europ, e-kehid ha m' emadoc'h ganti ? Peogwir e fell da bennod bras Paris sevel un Europ a varc'hadourien, kenkoulz eo dezo mont betek penn ganti, hag ober eus tud an Europ balerien ha foeteren-vro. Pe, neuse, hag ase ne vint ket a-du ganeomp, ez eus un Europ all, heni ar pobloù, hag e fell da heb heni eus ar re-mañ bezañ mestr waral he hunan. Pobl Vreizh mestr war he bro, he douar, he zachenn, war ar c'hempenn anezo, war an amzer da-zont anezo. Pobl Vreizh : tud, ha n'eo ket chass.

Labourerien-douar, peskaerieren, artisaned, micherourien, skolarterien ha skoldi, bihan ha bras, kozh ha yaouank. Ar bobl-se, an dud-se emad boutin o interestoù, hag e tle bezañ etre o daouarn an dibab a gevredigezh a fell dezo ober. E-touesk tud ar bobl-se e weler o sevel ur « yoc'h tud o kass war-raog », nerzh enno hag o kerzhoud dorn-hadorn, ma vo roet da dud Vreizh o frankis ha ma vint dibennasket diouzh an hualou mezhus a zo douzh o chadeniñ : paeoù dister, gwaske-rezh, pladadur... Ar pal a zo hag a chom an emrenerzh : tremen eus ar stad a loened kaset war raog war boues ur gordenn pe gant bazhadou, d'ar stad a dud en o sav, laouen, responteg hag o kemer krog e-barzh o buhez personel ha boutin.

War an diasezoù-se eo bet dalc'het e Sant-Nazer war zour Breizh, 15^e Kendalc'h an UDB. Eno ez eo bet ad-diskrriet ur wech ouzhpenn an ezomm bras o deus ar pobloù gwasket da vevañ frankiset. Dija, peogwir n'eus hanw kebidall zo nemed eus botadeg President da zont ar Republik C'hall, eo bet diviset gant an UDB poaniñ da lakaad war ar renk, en desped d'an diaesterioù-lesenn hag arc'hant, un den hag a gomzo en hanw oll bobloù hualer ar C'hwec'h-kog...

POBL VREIZH

4
MEZHEVEN
1980
NIV. 124

en niverenn-mañ, hag en heni da-zont, ur pennad diwarbenn breset en Aljeri

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746 79 ROAZON
CCP RENNES

Lisennad 194

A. Deshayes, Kemper	20,00
D. Jegou, Gwened	20,00
F. Lavanant, Plabenneg	10,00
H. Cornic, Kemper	20,00
Mikael D., Roazon	60,00
Hubert G., Orvault	20,00
P. Gario, Dinan	60,00
J. Pechou, An Droadel-Plouzané	10,00
T. Perrot, Loktudi	60,00
J. Korbel, Hélyes (B3)	20,00
L. Guillaume, Tressal	10,00
C. Vincent, Gwangang	20,00
Y. Hourmant, Plovezac-ar-Floer	10,00
D. Arzel, Islay-les-Moulineaux (92)	20,00
S. Kéna, An Añae	3,00
Julien Le M., Kemper	10,00

War-un-dê 376,00

Digonet hon eus eta ur roll newez, hag a bado 12 mis, evel an hent kent. Er mis-mañ avad, n'eo ket gwall bonner plad ar pest, dreist-holl pa seller d'ezh hent ar mis diwezhañ: 1026,00... Trugarez vras m'estrer, eveljust, d'han all vadibevroun, rag n'eo ket ar re a deus ret a zo da d'han all. Fobleris hon eus evlennet a kresko uhelloc'h ar bern a benn ar wech a zeu. Rag delc'had e vezomp war nebeud, war re nebeud kalc.

**Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
keinet,
fichet,
kempenn :
80L. an tamm.**

Skrivañ da : UDB, BP 304
29273 BREST Cedex

**CAFÉ DES MOUETTES
TAVARN AR SKREWED**

Guinness diwar ar washers

Porzh a goñvers

BREST

Tél. 44.33.21

Kompen a rit, lennerion ha komanantierion ger, pegin diava eo lakad da zont er maes betek mis ur gasetenn evel POBL VREIZH. Gweled a rit ho hunan ar boan a gemeromp euid ober labour kempenn ha peurlpet. Ur gasetenn vrasieg : hag a zisterenoù bennet ase ! Diasterenoù arc'hant, diasterenoù tud, diasterenoù amzer. Rag n'eo ket gant tud paerit euid ober al labour-se e vez lakad POBL VREIZH da zont ar maes... Tamm ebet. N'eo ket kennebeud gant skolerion war o leve e vez gwraet al labour. Gwel-se ma vez kavet skolerion war o leve d'ober wardo an traou brezhoneg. N'eus ket re a dud oc'h ober wardo ar paourkezh yezh kozh. Ha c'hoazh, ar re a ra re : raont nemed en em zrahit. Laouen e ho bezaf mignon ar gallek ollvedet a weled emgan jaodeziag chass ar brezhoneg. Anfin ! An dramañ zo an afer all.

Euid dont en-dro da bi-POBL VREIZH neuse, ez asgoulenno diganeoc'h, lennerion ger, kass ho kvennio, kass ho plan-kou d'ho kasetenn vrezhoneg muiad kaset. N'ho deus ket de gead mach, memes ma re c'hellit kass aetra nemed ur 5,00 lur, an 10,00 lur bannag. Gant bennou bitan e vo saouet ur bern bras. Trugarez neuse, ur wech c'hoazh, da brofoun ar mis-mañ, ha, divat vremen, trugarez da re ar mis a zeu : esper hon eus e vint niverus !

POBL VREIZH

KOMANANTOÙ

boutin	40 L	V	
P	skoaz	60 L	A
O	pe ouzhpenn	E	
B	KRP ROAZON	I	
I	2746-79	Z	
C C P	RENNES	H	

T-Moulleriezh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gasetenn
Fanch Morvanou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerann

Komanant d'ar gasetenn bialikal nemet e brezhoneg penni-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-badez

Chemic'h

a gass e gomantant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Esterenvro : 60 L (1)

(1) Evident ar gasetenn ne asgoulenno ket

Amañ an arc'hant
dre chekenn-bast (1)
dre vander-lizher (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2746-79

AN AFGA NISTAN

Dremm ar vro

Komz eus an **Afganistan** zo dreist-holl lakad war wel ar viser hag an is-diorren, Gant 15 milion a dud eme e-toues ar bloaz ar paourañ eus ar bed. Goude a ra heb den war-dro 80 ha 100 dollar ar bloaz. 85% eus ar boblañs zo a pleñt gant ar sevel loened, ar c'henwerzh hag an artizanezh. 1% hepen to impiget er linerezh. Evel ma komprenet pes, ez eo ar gaset sort kevredigezh war al labour-douar hag en ur vro a sort-se ez eo gwaliñ ar rouffles etre ar re binwid hag ar re paer. Araog Dispac'h 1978 e oa perc'hennet 85% eus an douar-labour gant 100 000 (10000) den. Ar re all ne vane gant nemed un doare : bezañ dileur d'ar hant-hannerien binwid.

Euid pezh a sell d'ouzh ar politikererezh, e oamp betek 1978 en un unvellec'h (se-marchiezh), ma oa ar gollou eme etre grabonoù ar virourien en-dro ma reusewe ur boblañs reuseid na ouie al lodenn vrasañ anezhi (90-95%) na lenn na skrivañ. E 1973 e voe diskaret an Unvellec'h gant ur skoudron renet gant ar c'haptien **Abdul-Kader** : un ofiser broadelour eus an tu dehoù, med an darvoud-se ne chafichas ket kalz a dra er vro. Ur c'hentañ Ministr a wechall, ar Jeneral **Daoud**, anezhañ ur breur-kaer d'ar Roue, a voe lakad e penn ar Stad, en obeg d'e vrud. E gwirionez, daoust ma oa bet diskaret ar Roue, e chomas ar renad evel ma oa, heb na voe doujet an nebeud da wirioù an dud na d'o frankisoù.

Ar c'hoñ

Arabad bezañ souezhet ma teuas an troua da viriñ. Rag bez e oa ul lodennig a

gelennerien, a studierien, a ofiserien bet an zistrevro (ur vegean mar korit) hag a zistrev mennaioù newez, ho dreist-holl ar vorkouriezh. Merzout a raent iwe pegeh gopret fall e oant (e 1974, ne douche ur c'helenner Skol-Veur nemet 270 lur ar mis) ha penaos ne oa nemed ar berc'hennien binwid a gemet a sach'e o pilhenn ganto.

Neuse e finwas strolladoù politikel eus an tu kleiz, merket don o spered gant ar vorkouriezh. An heñ brudetañ anezho eo ar P.D.P. (ar Strollad Demokratel Poble), rannet e doue : ar **Parcham** (da loret eo ar **Basmi**) hag ar **Khalq** (ar **Babi**), a-dr gant an URSS an all hag egle.

Rag abaoe pell-foe eo paret doolagad an Unvellec'h-Soviedel war an **Afganistan**. Ha gouzod a raio-fermañ gouid eus an disemglew a zo etre ar vro-mañ hag ar **Pakistan**. En efed, e 1953 ar **Stodou-Unnnet** abalamour d'an darempredoù a deus skoulmet gant ar **Pakistan**, a deus nac'het pourchas armoù d'an arme afgan. A-raog neuse, **Daoud** hag o d'ar choulze-se kentañ Ministr, a c'houlennas harp an URSS euid gwellead e arme ha diorren an ekonomiezh. Hag e teuas an URSS da goud muioc'h-mui a leveson e-barzh ar vro. Eus 1966 da 1971 e fremenos eus 54 da 72% al lod a gemers ar **Sovied** e diorroadur an **Afganistan**. In'i hepken eo a stumma an ofiserien, a werzha an armoù hag a gasso teknikourien euid krefvaod an arme.

An dispac'h

Epad an nos 27-28 a vis Ebrel 1978 e c'houlenn ar gouarnamant digant an arme delc'her penn d'ur vanifestadeg prokomunour. Med ar c'hirri-brestel, e-lec'h klas damessad ha mestriñañ ar re-mañ, a en em lak da d'arrouc'her war bolet ar **President**. Lazhet eo **Daoud**, e vreur ha meur a ministr. Ar re a deus oast an taol eo ar c'honoral **Abdul-Kader** (hon eus kavet d'ja war hon hent) hag ar c'komandant **Watan-ja**. An hent kentañ a oa esal eus ar **Parcham** hag hemañ eus ar **Khalq**. Moarvad a dao ijinet ar vanifestadeg euid dont a-benn eus o raktrass. Aes eo divinaod e oa bet kroanellet (royauté) an arme gant ar « gomunourien rifgad » peñ a oa, ha n'o doa ket bet kalz a boan euid-seweniñ o mestri-foal.

Ar Republik «Demokratel» avo embannet d'an 30 a vis Ebrel 1978, er penn anezhañ an **A. Taraki** a vo war an dro Sekretour ar PDP hag **A. Amin** evel eiler. Goude-se e teu buan-tre mare o gwaskerezh : 2 pe 3000 den a lazher ragtal hag ur bern tud a voun-

D'ar sul 11 a vis Mae e oa pardon Loktudi, med ma chom an dud tost d'ouzh ar gisioù kozh, deuet zo banieloù newez er maes, ha surawel'h ne blijent ket re d'an Aotrou 'n eskob Barbu... En ur arroud bar porzh, e weled ar banieloù newez-se staget etre gwernioù ar bagou-pesketa, ha skrivet warne : « Nukleer, ma rer » - « Pasked, pas neutronioù » - « Ar vartoloded gant Flago »...

Ar sort-jez ne raio ket muioc'h a blijadur d'an Aotrou Maer 'n eus nemed kuzul Loktudi er Vro Vigouden a gement en deus laeret ya da greisenn b/Flago.

Pa weled traou mod-se, n'eo ket mul an nukleer afer tud yaouank a blew hir nemedek, med heni al labourerien evel martoloded ar Vro Vigouden.

An dra-se eo a ra ar muiad a aon d'an dud e karg : setu perag d'ar sul vintin, e-toues ar re gentañ war ar c'hallou e oa un archer o selled pizh d'ouzh ar bagou hag ar skriteilou.

T. Perrot

ter er-maes eus ar velestraderezh. Evel ma tisklir **Tareki** : « Ma 'z eus Strolladoù en diavaes d'ar PDP, a zo ar Strollad nemetañ o komz en honn al labourerien, n'hellont bezañ nemed enebourien d'ar Babi ha tud enebet d'ouzh an Dispac'h ».

Ul lajad c'hoazh, hag a vo lakad iwe pouestusañ renetien ar **Parcham** e-toues an « amprevaned noorus ». Tud evel **Abdul-Kader** da skwer a vo kondonet hag e vo divodet ar **Parcham**. Ne van ken nemed poadre **Tareki**, gant bennhoñ an Unvellec'h Soviedel.

An diasterioù

A-benn nebeud a antzer e krogo an drubuilh euid skipañ **Tareki**. Ken e ranka goulen muioc'h mui skouezh an URSS, a Klaskomp gouzoud ar perag eus an dra-se :

Da gentañ e rankomp meneañ krefvder ar relijion hag ar feiz muzulim. Niverus an Afgand n'hellont ket gousafv un ideologiezh di-groge.

Da eil, er bern repuñs eus an URSS zo bet tec'het kuit d'an **Afganistan** er bloowe-zhioù 1920 ha 1930, O zasterioù zo

chomet kisallet don en envor ar babil.

Da drede o gouarnamant newez zo kreisennelour kentañ ha ne zoaj ket da wirioù ar minorelezhioù etreke a zo kouls-koude niverus - en tu-hont d'ar **Batkhound** (an niverusañ wardo 10 milion a dud) ez eus an **Hazarad**, an **Ouzberke**, ar **Balouch** ha me oar...

Setu perag ez a war washad an enebiezh hag an emsavadegegi a-ennep ar gouarnamant, dreist-holl a-eneb heni **Amin** a vo harwet kentañ Ministr d'ar 27 a vis Meurzh 1979. Ar peurrest a zo anaevzet. Penaos ez eo deuet an URSS da sikour ar galloud newez, hini an **A. Babrak**, esal eus ar **Parcham**, goude ma 'z eo bet lazhet **Amin**. Sklaer eo kompren n'helle ket an URSS assantañ a vefe diskaret ur renad « saskalour », dreist-holl peho an Islam a Huhani e **Ire-Iran**, gant ar riskloù hag an danjerioù a zeve eus sart ditun. Ne larin netra ouzhpenn. Gouzod a rit kenkouls ha me emma santek muioc'h mui an URSS en ur brestel diderenn ha k'riz... Evel an Amerikaned er Vietnam.

Fanch Kerroll

« SERR DA VEG HA LABOUR ! »

Soñj ho peus sur awalc'h eus ar grev hir ha stad a oa bet e 1974 er stal lazhañ-yez ba **Pederneg** ; 6 vloaz warlerc'h n'eo ket chañchet kalz stad al labourerien en usinnoù-se : afer UNACO ba **Brieg** henn diskouez deomp sklaer.

Pedet e oa bet tud **Brieg** da zont, d'ar gweñer 6 a Vezheven, e sal an ti-kêr, da selout un toullad micherourien ha micheroures deus UNACO, skoazellet gant ar CFDT.

En UNACO n'eus mare ebet da ac'huiñ al labour ; sañset eo da 6 eur deus an abardaez, med alies tre e vez 11^h, hanternoz, ha memes un eur !

Ar mekanikoù e zrañh gant ar tizh-labour : 200 penn-yez beb munut, 170 000 bemdez, ur milion beb sizhun ! Ma vez ar mekanikoù o trailhañ hed dihan, e pessort stad e vez al labourerien ! Ban dour ha war ul leur-di riklus. « Serr da veg ha labour ! », « kerzh kuit d'ar gêr ! », setu ase ar c'homzoù a vez distaget gant ar vistr vihan d'ar vicherourien. Ar paeoù, wardro ar SMIC, ne vezont uhel nemed gant an eurloù-ouzhpenn.

Abaoe mis Genveur n'eus ket fellet zo bet dehe kaoud ur sindikad UNACO, aet skuzh gant ar vuzhe-se, kuitaad o labour da un eur nos, med da 6 eur deus an abardaez ; fellet o deus dehe kaoud ur sindikad hag a deus dibabet ar CFDT ewid en em zifenn. Fuloret ar mestr bras, an Ao. Bernard, hag ez eus bet stlapet daou vicherour er maes ;

hiziv e fell dezañ kass powar all er maes, ha lakaad 19 micherour war baw ewid ar mara.

Eus ur familh a vourc'hisen newez e Breizh eo an Ao Bernard, tud o klask gouind arc'hant forzh penaos, war gegin al labourerien, memes parrès **Brieg** eo saotret ha stercioù gant UNACO.

Beb sort traou a weler du-se ; skornañ en-dro yez bet diskornet — kondornet eo bet Bernard ewid an dra-se dija — lesal ar yez re bell ban dour da gemer poues, preñved war ar chadennoù. Gant daou ganfar eveltañ, **Doux** ha **Tilly**, en deus Bernard savet ur GIE ewid gwerzhañ ar yez d'an oll vroioù ; gweret med int gant tud ar gouarnamant, an tu all d'al lesennoù emañ kouz lared ; spontus eo ar profit a raont : 638 milion kozh e 1978 ewid Bernard e hunan.

Bar jeu-se n'eo ket aes ewid al labourerien lakaad o gwirioù. Tamma-ha-tamma memestra e teu ar sindikad a-benn d'ober e blass ; ar CFDT eo he deus bet ar muññ a vouezhoù er votadeg diwezañ ; Bernard ewidjust ne blij ket ar sindikajoù dezañ ; felvoud a ra dezañ stlepel kuit an delegeed. Ur gudenn eo iwe d'armpredin an Turked na gomzont ket galling hag a zo lojet gant Bernard. « Nerzh-kalon » a ziskoueze tud UNACO kaoud epad ar votadeg-se. Ne vo ket possibl delc'her da blegañ da vBernard !

L. Kleac'h

EMVOD AR «JOC» E KEMPER

D'ar sadorn 7 a Vezheven, ez eus bet ur mil a dud yaouank o vale dre rutoù Kemper en ur buchal a-eneb da bolitkerez ar gouarnamant hag en ur c'houlenn muioc'h a justiss ewid al labourerien.

Diskouez a rae paoetred ha mesc'hed ar JOC-JOCE e mod-se emañ a-du krenn gant an emsav micherour. Goude ar valeadeg, e voe aaset ur meeting ganto : diskouez a resont gant kerchoù ha montajoù buhez ha lodennoù ar skolioù, an deskardioù (apprentis), re ar vicherourien yaouank, re a re yaouank eus ar vro hag a zo heb labour.

Plijus tre e oa gweret ur mell emvod a yaouankizoù oc'h embann o bolontezioù ha harpañ emgann al labourerien ; ur gentel eo iwe, dreistoll er mareoù diaecmañ, ewidomp-ni tud koshoù, da gass an traou war-raog.

L. Kleac'h

E LANNUON : BEC'H E TI « POLYDESS »

Daou-zeg den a oa implijet o ti « Polydess » e Lannou, e-lec'h ma vese treset hag aaset pennoù ewid an hentou.

Ur mis eo en daou krog ar patron da vountañ labourerien 'zo er-maes gant digrezioù toull e-gis : « incompatibilité d'homme avec notre employeur ».

O weloud kement-se, a deus diskroget er-mad diouzh o labour. Ar pezh an deus displejet kalc' d'ar patron.

Kement a zraog a oa anañ ken an deus skerzet kuit an oll vicherourien, gant harp barnar les-vañ Gwengamp, E gwirionez, e oa deuet an Aotrou Henry (ar patron) da Lannou dre ma roe ar gouarnamant arc'hant ewid krouñ ombregerezhioù ar ranvroioù ; profoù ewid an digreisañ : 37000 ltr an deus gallet lakaad evel-se an e c'hadell arrog krogil.

Piv eo an Aotrou Henry ? Sañset ez eo ur Breizhad gant e menesioù mad, un den bet e Bagad Bleimor gwechall... Svezh ewid, n'eo dea al labourerien gwir ebet ! Krog mad eo er-mad gant ar sturm bremañ, ha sikoret int gant ar sindikajoù ha strolladoù politikel an tu kleiz. Prast int da vont betek ar penn pellañ ewid miroed o labour. Bec'h e vo c'hoazh e ti « Polydess » !

Koled Vissant

POUR HA TRICHIN EWID KOMUNISTED KREIS BREIZH

Poanial a ra U.D.B. Kreis Breizh abaoe un eurtad dija da ziskouez pegen kouezet ha dilazaet eo kreiz ar vro. Gwashaad a ra ar jeu gant ar vro o kostadeg hag o vont dilabour ha diud kasimant e-barzh meur a daked. N'a ket an U.D.B. da gaout faot, nann laouen, gant ar strolladoù all a zo krog da zispenn he roudoù, ha soñj dispalañ aneñhi martese evel ar gomunist newez se !

En ur vont dom-ha-dom an heni eo e vo kaset ar sturm war-raog, med red eo d'ostpagn ar muññ ar gwellañ a dud : strolladoù, sindikajoù labourerien, pessañt, skoleierien hag all. Goude awalc'h a raomp n'eus strollad ebet hag a zo gouest da zifenn kreiz Breizh e hunan !

Kennañ ra komunisted Kreis Breizh un danvez program pe roll goulennoù ; difenn ar servij publik, an hent-houarn, al linennoù hag ar garioù bihan, ar skolioù war ar maes, an ospitalioù ; kempenn ar c'harnal (kanal an Naoned da Vreizh) ewid an douget ; paeoù-keññ Plañ Heñchoù Breizh a zo bet diwezataet meur a wech... An U.D.B. a sav a-du gant an traou-se, tre, seul vui m'he deus stourmet ewid an dra-se ewid ar wech toud, ha bewech he deus kroget e-barzh hardimant !

Ewid pezh a sell dozñ an industrierezh, berr e chom ar gomunist an tamm, toud newez ewid kouezh (Bodeneg) ; med netra rassis, ha n'eo ket d'oi : pessañt krog e deus ar Vretoned war traou sort-se ? Kaoud a ra d'an U.D.B. hon eus ezomm muioc'h hardiegezh hag afer deus ur Plañ da industrialisañ ar vro, dindan ewezh ur Assamble Vreizh renezet.

Ewid pezh eo al labour-douar, ar sklaerañ tra d'ober taktal a-benn delc'her ar muññ laouez amañ, g'rañ eo sturm ar beisañt, a dra sur, med n'eo ket trawalc'h : daw eo lakaad en e sav ur planifiañ deus ar produñ war dachenn Breizh, ar Frañs hag an Europ ; ha daw eo da gentañ d'ar beisañt kaoud prisoù merket hervez ar miaoù, betek ur c'hermantad.

Da soñj an U.D.B. ha lin ar gont, ma n'eo ket fall kaoud er c'his-se kennigoù boutin n'eo ket dizañjer ive leuskel pe lakaad tud Kreis Breizh da grediñ lâr Kusul Breizh zo gouest ha kountañ da rekourñ ananomp p'ema ranet gant Marcellin hag e benn-bazh, meret gant ur prefed dom dir ha pa n'eo dez kusulien an tu kleiz eno (PS, PCF hag UDB) ken urzh med da reiñ peuc'h ! Ar pezh zo degouezet newez eo en deus diskouezet awalc'h penaos an Giscard hag e dud implijñ larkoned Kusul Breizh da harzañ stourmoù ar bobl e Breizh, net ha pizh, hag alies gwech da draisañ aneñ !

Daoust hag al lipañ tra n'eo ket sturm e Kreis Breizh evel lec'h all da gaoud an tu da ren em ren hunan, pa vo roet da labourerien ha da bobl Vreizh galloud hag aes da den o bro pe evel ma laromp e U.D.B. an EMRENEZH DEMOKRATEL ?

Kevreded U.D.B. Kreis Breizh

UR C'HAMP BREZHONEG BA RIEG

Enn ar 25 d'an 30 a vis Eost e vo dalc'het ur staj ba Rieg, savet gant skolid brezhoneg deus ar c'hornad.

Savet eo bet e-ress-kêr ewid ar re a faot dehe distripañ o zamm brezhoneg bet desket gante epad ur bloavezh d'an nebeutañ. Bez' e vo sonioù, koñchennoù, an droiad-vale, c'hoarioù ha bet sort, nebeud tre a gentelioù, ken ne vo ket afer d'an dud skrivañ pos ebet !

Savet eo bet ive ewid brezhonegerien a faot dehe gwellaad ar brezhoneg a brezegont, pe deskiñ lenn ha skrivañ.

Faoañ' ra deomp gouer gant ar stumm bew da gelañ ar yezh. Kountañ 'vefemp da ziskouen ar mod-se d'ober da gelañerien all, ha da zeskiñ traou all digante da heul.

Ar brezhoneg prezeget 'vo ar mestr. Ma peus c'hoant da c'hoazoud hiroc'h pe da lakaad ho hanv, n'ho peus ken 'med skrivañ da Gi PEN-SEC, Penn-Kelen, 29111 SKAER (niv. belg. (98)59.45.75).

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

LENNIT POBL VREIZH

Komunanit da gelañerien c'haleg an UDB

Le Peuple Breton (servijec'h abonnevrezhañ ?)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanv hag hanv-badez

Chomlec'h

Boutin : 50 L 111
Skoaz : 70 L 111
Estremvro : 80 L 111

(1) Diskont ar gentel na servijec'h ket

KEMENNADENN GANT DIWAN

Goude skol **Lombard-Witlness** bet savet d'an 23 a vis Mae 1977, ez eus bet digoret 12 skol oll : e **Plouezour-Mañac, Rostoz, Kemper, Meand, Lannou, Brest, Kastell-Paol, An Oriant, Plouvin, Pen'n Abad, Uhelgood, An Alras.**

Eno **Diwan** bremañ o soñj digoroù klasoù oll e **Deoulas, Sant-Brieg, Gwengamp, Treglono, Kemper, Lesneven, Kastellin, Brest.**

N'eo nemed diwar brofoù pe cuelloù a gement o tefe arc'hant a'ar gweridregezh Diwan. Gant an arc'hant-se eo e teu Diwan o-benn da bezañ zo den beb mis (2 berrmanant, 14 skolez, 4 stajad).

Bodadeg veur **Diwan** o vo d'an 21 ha d'an 22 a Vezheven, e **Mur**. Un doal-grenn a wesk a vo d'an 22 da greizet. Adal 9 eur e vo klevet karnedoù o hant eus **Bre-Euskadi, Korsh, Katalonia, Iwerzhon ha Kembre.**

KEMPERLE

Gouel Diwan e « Porzh an Breton » d'ar 27 a vis Gouhere.

- da 3^h : Jens Romermadsen ha **Lans Lilholt**, eus **Bro-Danmark** ;
- **Eric Marchand** ;
- **Le Théâtre de la Chimère** ;
- **Claude Besson**.
- da 9^h : G. Servat
- hag ewid ac'huiñ, ur fest-nos gant **Miniou ha Vallegant, Le Roux ha Dilasser, Marchand, h.a.**
- Ar pris ewid mont e-barzh : 25L an devezh leun.

FEST-NOS

Aaset vo ur fest-nos gant **Komite skozell DIWAN Brest** e sal an **Ti-Kêr e Brest** d'ar sadorn 28 a Vezheven, gant ar « **Sklerien** », an « **Haderin Levenez** », hag « **Ewan hag Erwan** ».

Newez deuet er-maes : ewid ar reorioù strizh a deus ezomm, ewid a yec'hed, da c'hoarzh lezh o c'hoñ...

1954

1 a vis Du : Gwalldaolioù e deg plass bennag deus un ti d'egile d'ar vro, seizh den marv, deroù emsavadeg an FLN, med gouarnamant P. Mendes-F. a zivod MTLD Messali Hadj d'ar 5.

1955

Mis Genveur : Soustelle hanwet gouarnour en Aljer.

Mis Meurzh : E. Faure, kemeret gantañ plass PMF, a lak votij le-senn ar « stad urjañs » en Aljeri hag a gass soudarded di.

Mis Gwengolo : Lakaad a ra an ONU kudenn an Aljeri war he roll labour.

Mis Kerzu : Votadeg diwezataet en Aljeri.

1956

Mis Genveur : Aet eo ar maout gant an tu kleiz ; G. Mollet, sekretour SFIO e penn ar gouarnamant.

Mis C'hwevrer : Tomates taolet dehañ en Aljer ha krogadoù taer ; Catroux hanwet gouarnour gantañ a ro e ziles raktal ; Lacoste en e-blass.

Mis Meurzh : Votet zo « galloud dreist » d'ar gouarnamant.

Mis Ebrel : Ferhat Abbas, ha tud brudet all, o vont e-barzh an FLN.

Mis Mae : 19 soudard gall lazhet etal Palestro.

Mis Even : 300 « fellagha » lazhet e Kabili.

Mis Eost : Kendalc'h ar Soummam gant an FLN.

Mis Here : Karr-nij Ben-Bella diroudet gant an arme etre Rabat ha Tunis.

1957

Mis Genveur : Massu gant 8000 soudard e penn an traou en Aljer ; grev da heul an FLN ; krog eo « em-gann Aljer ».

Mis C'hwevrer : Gwalldaolioù en Aljer (15 marv, 60 gloaset) ; Ben M'hidi, dastumet, a « varv » er prison.

Mis Meurzh : Ar jeneral de La Boliardière a ro e ziles (60 dewezh er bidouf).

Mis Mae : 35 soudard lazhet «kotez Konstantin ; lazhadeg Me-louza.

Mis Gwengolo : Penn FLN Aljer, Y. Saadi, dastumet gant Massu.

Mis Du : Lesenn-stur ewid an Aljeri.

1958

Mis C'hwevrer : Kêriadenn Sa-

EIZH BLOAWEZH BRESEL

diwar levr Y. Courrière

Mis Here : Mont a ra Ferhat Abbas d'ober un dro da vMoskou ha Peking.

Mis Kerzu : Bec'h bras da golver beaj de Gaulle en Aljeri (96 marv en Aljer) ; anavoud a ra an ONU droed ar bobl aljerian da vezañ dieub.

1962

Mis C'hwevrer : Komz a ra de Gaulle deus ur « Stad soveren ha dieub » ; krogadoù epad ur vanfestadeg eneb OAS (8 marv etal metro Charonnel).

Mis Meurzh : Kendivis ofisiel hag emglew en Evian.

Mis Ebrel : 90% a-du gant an emglew er referendum.

Mis Even : Emglew etre an FLN hag an OAS ewid achuiñ gant ar gwalldaolioù.

Mis Gouhere : Stourm mat a ra an arme gall, e Kabili (« Jumelles »).

Mis Mae : Kennig a ra de Gaulle an « autodétermination » dre referendum.

1960

Mis Ebrel : Challe, Jouhaud, Zeller, Salan a gemer ar galloud en Aljeri. Tamall a ra de Gaulle « ar c'hartouron jeneraled war o levez ».

Mis Mae : Krogijñ ra kendivis Evian.

Mis Gouhere : Kondaonet eo d'ar marv ar pewar jeneral, ha pemp koronal.

Mis Eost : War washad eh a gwalldaolioù an OAS.

Mis Here : 20 pe 30 000 « Arab » a ruloù Paris (12 000 serret).

Mis Du : Dez-ha-bloaz emsavadeg 1954 ; 74 marv, 130 tizhet.

Mis Kerzu : Dewezh-stourm ar sindikajoù eneb d'an OAS.

1961

Mis Genver : Politikerezh de Gaulle en Aljeri degemeret gant 75% eus an dud. En em vodañ 'ra ar CNRA e Tripoli ; en Aljer, « sizhunvezh ar bardelloù », war zigarez e rank Massu mont kuit.

Mis Even : Da fall eh a ar rakdivis e Melun etre ar Frañs hag ar GPRA.

Mis Gwengolo : « Manifest an 121 » a-du gant an disertourien.

Mis Here : Mont a ra Ferhat Abbas d'ober un dro da vMoskou ha Peking.

Mis Kerzu : Bec'h bras da golver beaj de Gaulle en Aljeri (96 marv en Aljer) ; anavoud a ra an ONU droed ar bobl aljerian da vezañ dieub.

1962

Mis C'hwevrer : Komz a ra de Gaulle deus ur « Stad soveren ha dieub » ; krogadoù epad ur vanfestadeg eneb OAS (8 marv etal metro Charonnel).

Mis Meurzh : Kendivis ofisiel hag emglew en Evian.

Mis Ebrel : 90% a-du gant an emglew er referendum.

Mis Even : Emglew etre an FLN hag an OAS ewid achuiñ gant ar gwalldaolioù.

Mis Gouhere : Stourm mat a ra an arme gall, e Kabili (« Jumelles »).

Mis Mae : Kennig a ra de Gaulle an « autodétermination » dre referendum.

1960

Mis Ebrel : Challe, Jouhaud, Zeller, Salan a gemer ar galloud en Aljeri. Tamall a ra de Gaulle « ar c'hartouron jeneraled war o levez ».

Mis Mae : Krogijñ ra kendivis Evian.

Mis Gouhere : Kondaonet eo d'ar marv ar pewar jeneral, ha pemp koronal.

Mis Eost : War washad eh a gwalldaolioù an OAS.

Mis Here : 20 pe 30 000 « Arab » a ruloù Paris (12 000 serret).

Mis Du : Dez-ha-bloaz emsavadeg 1954 ; 74 marv, 130 tizhet.

Mis Kerzu : Dewezh-stourm ar sindikajoù eneb d'an OAS.

1961

Mis Genver : Politikerezh de Gaulle en Aljeri degemeret gant 75% eus an dud. En em vodañ 'ra ar CNRA e Tripoli ; en Aljer, « sizhunvezh ar bardelloù », war zigarez e rank Massu mont kuit.

Mis Even : Da fall eh a ar rakdivis e Melun etre ar Frañs hag ar GPRA.

Mis Gwengolo : « Manifest an 121 » a-du gant an disertourien.

dreñv ha da blantañ o c'houtilli lemm ba o c'heñ. An ell tra eo pegen spouronet e veseñt gant kros ar barachistid pennañ fouset (fachistid a lare an dud politikel) o c'houdrous da gemer ar galloud e Paris hag er Frañs — med kendalc'h a aon a vese e-mesk ar re Wenn, araog an dispac'h ar wech-mañ, araog paotred ar falz hag ar morzhol... An dra diwezhañ eo gwelad an abardeavezh, e-barzh bered ur bantes vihan diwar ar maes (deus Aod-an-Hanternoz) pegen mantrhet hag abañet e oamp dirag arched ur gwas pennañ lazhet gant ar fellaghañ diroug, ha degaset alezhont n'ouñt ket ped mis warlerc'h, hag ewidit, moues en bragoù berr, ar c'hentañ interamant, un sivil, a zo kaeroc'h, rag tud ruzian e oant... Marv ewid petra, ewid piw ? O klask godd e oamp !

Med n'eo ket tamm ebet an dra-se da vezañ levr neu Hamon ha Rotman hag a studi, piñ ha hir, buhez ha soñjoù an dud o deus sikouret an FLN er Frañs.

1962

Mis C'hwevrer : Komz a ra de Gaulle deus ur « Stad soveren ha dieub » ; krogadoù epad ur vanfestadeg eneb OAS (8 marv etal metro Charonnel).

Mis Meurzh : Kendivis ofisiel hag emglew en Evian.

Mis Ebrel : 90% a-du gant an emglew er referendum.

Mis Even : Emglew etre an FLN hag an OAS ewid achuiñ gant ar gwalldaolioù.

Mis Gouhere : Stourm mat a ra an arme gall, e Kabili (« Jumelles »).

Mis Mae : Kennig a ra de Gaulle an « autodétermination » dre referendum.

1960

Mis Ebrel : Challe, Jouhaud, Zeller, Salan a gemer ar galloud en Aljeri. Tamall a ra de Gaulle « ar c'hartouron jeneraled war o levez ».

Mis Mae : Krogijñ ra kendivis Evian.

Mis Gouhere : Kondaonet eo d'ar marv ar pewar jeneral, ha pemp koronal.

Mis Eost : War washad eh a gwalldaolioù an OAS.

Mis Here : 20 pe 30 000 « Arab » a ruloù Paris (12 000 serret).

Mis Du : Dez-ha-bloaz emsavadeg 1954 ; 74 marv, 130 tizhet.

Mis Kerzu : Dewezh-stourm ar sindikajoù eneb d'an OAS.

1961

Mis Genver : Politikerezh de Gaulle en Aljeri degemeret gant 75% eus an dud. En em vodañ 'ra ar CNRA e Tripoli ; en Aljer, « sizhunvezh ar bardelloù », war zigarez e rank Massu mont kuit.

Mis Even : Da fall eh a ar rakdivis e Melun etre ar Frañs hag ar GPRA.

Mis Gwengolo : « Manifest an 121 » a-du gant an disertourien.

Ur bresel memestra, med « heb penn na dibenn », a zisklêrie G. Mollet... o kabalen.

Ne delv ket ar boan komz gwall bell deus ar re a oa e penn ar gouarnamant epad ar bresel. P.M.F. da rigentañ, « president ar C'honsailh » en doa sinet ar peuc'h en Indochin (« an Aljeri a zo ar Frañs », a iar etiv pa strak an traoù e 1954) ha Mitterrand, Ministr an Diabatiz a lar er Gambr e mis Du 1954 : « deus ar Flandrez d'ar C'hongo, dre-oll vo trec'h al lesenn, hag al lesenn, zo lesenn ar Frañs ».

Buan e teu c'hwes ha brud deus ar gwaskerezh hag ar bourewierezh a ren en Aljer betek frondolioù (pe diwskouarnioù) ar Frañsien, med d'an ampoent n'eus ket med un toullad « intellektuel » ewid Bourdet pe Mauriac hag a gred disklêriañ an traoù-se a vo danvez ul levr embannet e fin 1953 gant daou « intellektual » just ewalc'h, ha n'int ket disanavezet : Henri Jeanson hag e vreg (An Aljeri maes al lesenn) ; abaoe ar bresel diwezhañ, ema soñj ar Jeansoned gant an Aljeri, mont a raont di beb ar mare hag arrunt kamaraded gant Ferhat Abbas, sa skwer ; ar misioù araog eo bet ar vreg Colette o fitouñv war pe p'lass hag o gwelad renevez emsavadeg dez kentañ a vis Du 1954.

Diskouez a ra levr Hamon ha Rotman e oa krog ar soudarded oc'h ober o c'hoñje da fistoulad obred ; e mis Gwengolo 1955 e oa bet stag er garioù

UR BRESEL DIBOELL HA DIBENN

Ar bresel oa kroget disoñ, nos an Ollvent 1954, pa oa bet (a skrive Le Monde) « meur a zen lazhet e-kerz argennoù eneb da bostoù ar poliss ». Ur bresel ha ne oa ket ur bresel peogwir oa un torfed skirvani ar qomz !

Ar re adgalwet o vont hag o tont.

hag er c'hasarnioù gant ar re-galwet pe adgalwet dre deked Edgar Faure (deut Kentañ Ministr elc'h P. Mendes-France). « Tud vezv, tomm d'ou, dre ma oant bet lezet d'en em strewiñ en ostalerioù araog kemer an tren », a skrive kasernioù an tu dehoù an dez warlerc'h... E mis Here avad vo gwashoc'h ha taeroc'h krogadoù endro da Rouen ha meur a lec'h all.

Ma vese tall (ha betek maentou) deus ar PCF deus tu ar soudarded imoret d'ar mareoù, ne oa ket ken sklaer meno ar Burew Politikel ; mar tamalle « politikerezh an nersh implijet ewid torn emsav broadel an Aljeri, ha na zibizo ket mioc'h ar c'hudennioù eged n'en deus gwraet en Indochin, en Tunisi pe er Marok » e kave faot gant stourm armet « Imiennel » an FLN.

Delcher a ray ar PCF ha M. Thorez d'ul linenn jilgamme-se ; disklêriañ ar gwaskerezh, med nac'hañ ar stourm armet. Ewite, evel en doa laret Thorez en Aljer e 1939, an Aljeri oa « ur vroad o c'hanañ » (pe c'hanel), ekeis « ur meskailh a zaoz-zeg gouenn ».

Teuk oa bet ar PCF ive da vare lazhadeg vras Settif e 1945 ; begivint en doa ase, hervez skirvoerien al levr, ha broc'hed e chomo an FLN deusoutañ epad pell. Klask a ray koulskoude Jeanson kaoud sikour ar PCF, ha memes kaoud kevredoù gantañ da eren stourm an FLN ha heni ar PCF (pa 'n em gavo gant Casanova ha goude-se gant Waldeck-Rochet, e mis Mae 1955, da vare distro De Gaulle), med ne zeuz ket a-benn.

Votadeg 1956 en doa raet ar maout d'an Talbenn Republikan (sosialist), ha tud Mendes, Mitterrand ha Chaban-Delmas) hag ar gouarnamant da G. Mollet a gabale en ur lare achuiñ « ur bresel heb penn na dibenn », med a chañcho tu d'e chapenn raktal !

Distrujñ, dibennañ, dispenn an « emsavadeg », setu ase kredenn ar gouarnamant neuvez, daoust d'ar pistikoù a blemmo kalon darn, sañset (Mitterrand, PMF, ha dreistoll Savary a roy e ziles).

Ar PCF ive en doa votet « galloud dreist » d'ar gouarnamant da lakad ar peuc'h da ren en Aljeri (da lare eo da lazhañ an « demoristed »), daoust d'un deg deputé a vefe bet enebet, med trec'het gant Duclos.

Bec'h a sav adarre er bloavezh 1956 araog kass ar soudarded e bourzh ar vaitant ah a trema Aljer. Kehid-se e vez dastumet disours kaset-tennerien evel Cl. Estier pe Cl. Bourdet, war-zigarez « digalonekad an arme hag ar vro ».

Kaset zo tud evel Lacoste (da heul Soustelle) da c'houarn an Aljeri ha da stourm douzh an FLN, par ma c'hallont, gwashañ ma c'hallont, heb plegañ morse. Sanket don eo ar Frañs, he gouarnamant hag he arme, e-barzh gwagern pe tankigoù an Aljeri. Ne zistanko ket.

(Da vezañ kendalc'h) !

Ne 'm eus ket bet tro da selled d'ouzh an abadenn skinwel war FR3 « Un certain regard de Bretagne » gouestlet d'an « es-barzh hag es-emrener Francis Gourvil. bet kaset en-ner, dalc'hmad skrivagner ha sod gant an enklaskoù war an honioù-lec'hioù ha tud...

War a lavarer, tizhet gantañ an oad kær a zoug-zoug vloaz ha pewarugent, ez eo **F. Gourvil** ur c'huzhiad dispar, gant e view gwenn, e zaoulagad glas (e zaoulagad c'has ?), e spered lemm dalc'hmad, e vemor didoual bepred, e skiant hag e vez ataw war ewezh gantañ.

Ne 'm eus gwaet 'med lenn ar pennad gouestlet d'ouzh war **Ouest-France**, d'an 10/6/1980, ha sinet **Daniel Yonnet**.

Goud a ra peb heni petra 'd'ou ar pennadoù moulet war ar c'hasetennoù pemdezeg greun ha pell a vez kavet eme, pri hag aour, trouz gwir ha trouz diwar, pe damwir, war ar memes tro.

Nouson ket hag etv e vo kaset respontoù da **Ouest-France** gant lenner pe lenner, ewid rissisaad tra pe dra, ewid sevel a-eneb pe a-du gant **F. Gourvil**. Ma 'z eus bet skrivet da **Ouest-France**, betekenn (15/6/1980) ataw da vihanañ, n'eus bet moulet netra c'hoazh, med ha manket 'vefen bet war al lizheroù-se...

Un deg vloaz so bennag 'm eus gwaet anaodegezh gant **F. Gourvil**. Dre e skindoù nemediñ, lenner 'm eus bet, a-hed hag a-deus, ha meur a wech, e desenn diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**, hag e levrig en dastumadenn « Que sais-je ? » diwarbenn **Lennegezh vrezhoneg Breizh**...

N'eo ket ar ouizegezh a vanik da **F. Gourvil**. Kement a skriv a vez disezet gantañ war e-leizh a lenna-dennoù ; e-barzh kement leuraoueg en deus furchet... n'eus netra kuzhet a gement na vele ket bet lakaet gantañ da zont war wel. Ur math. Pebezh marc'h-labour, pebezh enklasker, pebezh furcher!

Ahanta ! Mad kær neuze ?
Un den oc'h ober wardro ar fisk nukleel pe ar jedonielh vez nemed un dra d'ober gantañ, ober arnodennoù, heuliañ pizh ar fedoù, ha tennañ klosadur. Ar pezh a soñj ar fiskour pe ar jedonielh-se ne gont ket. Daou ha daou zo pewar, pe e vefe'ch anarkour, faskour, chit, marksour, pe lesbianes...

Gant al lennegezh ha skiantoù an den e vez un afer all.
Ne cheller ket studiñ un danvez o tennañ da vab-den pe d'ur bobl, ewel mar pirdispennner ul logodenn.
Kær en devez an enklaskour bernañ arrodennoù, testenioù-dre-skrid, testenioù-dre-gomz, e chom gantañ goude-se da lakaat an traou-se en ur

Nag ar vazh

serfen urzh, en ur serfen renk. Hag ase e c'hoant an enklaskour diwar e zibaboù domañ e-kever filosofiezh, karantez-vro, ortn sossial, hag e-wechoù, e-barzh an dibaboù-se, e vez harzoù, ragoñjoù...

Achapin 'ra lamm-pe-damm an istor, al lennegezh, ar filosofiezh d'an objektivelezh rik. Ha, betek ur serfen poent : gwel-a-se.

Gwel-a-se, peogwir buhez mab-den, buhez ar pobloù n'int ket mekanikoù. Ar « urionez » ne gouez ket war choung an den ewid e vadaoññ, ewid e vresañ, ewid e frikañ...

Mad en deus gwaet **Gourvil** degass sidernenn e-barzh ober lizez ar **Barzaz-Breiz**. Mes, ewidi da vezañ ur mell pezh-labour hag en deus lakaet meur a heni da vezañ laouen, meur a heni all da vezañ drougkoulant, n'eo ket lles an Diskouladur gant tesenn **F. Gourvil**. Meur a dra zo da lareñ diwar he fenn, hag ez int bet lareñ dia. Ha warlerc'h pennad-kaos **F. Gourvil** ez eus adarre traou da lareñ.

Ha bez e oa **Kervarkêr** ur goañdu touet, ur larveñ, un touellier meur ? Ya, zo bet lareñ gant lod, ha gant **F. Gourvil** betek ur serfen poent. Ne oa ket, pe ne oa ket penit-da-benn, zo bet lareñ gant tud all, ha diwar brouennoù. Mad eo degass da soñj en deus **Donnassian Laurent** savet etv iwe, ha difennet, ur mell pezh tesenn diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**, pe, d'an nebeutañ, diwarbenn ar c'harnedoù-enklasker bet skrivet gant **Kervarkêr** diwar selaou, ha bet savet gantañ goude-se ar **Barzaz-Breiz** diwar ar c'harnedoù-se. Diskouezet en deus **D. Laurent** : 1) e oule **Kervarkêr** brezhoneg (ar pezh a vese nachet gant forziñ tud aragi), 2) en deus etv e hunan dastumet danvez e **v/Barzaz-Breiz** ; 3) en deus moulet danvez e gamedoù, a-wechoù pizh, gwechoù all en ur ober un taol-kempenn d'ar brezhonegoù, gwechoù all c'hoazh en ur « gbertañ » ar yezh pe an danvez...

Ha n'eo ket achu gant an enklaskoù diwarbenn ar **Barzaz-Breiz**. Sed ez a **F. Gourvil** pell mat ganti en ur adlavared ez eo ar **Barzaz-Breiz** un « dastumadenn pezhioù faos » (un ensemble de faux)...

Ha bez ez eo **Kervarkêr** « tad an emreneriezh vrezhieg » ? Ul lañs bras en deus roet dez, sur. Mes en e raog iwe e oa « emrenerien ». Dallet eo **F. Gourvil** gant e « garantez diptiet » ouzh Breizh. Ar gwir en deus da zeññ bremañ ar pezh en deus bet adoret kent.

Mes ar gwir en deus peb heni, mar kar, da chom ben mont da heul **F. Gourvil**.

An emreneriezh e Breizh zo un dra newez ha kozh war ar memes tro. Ar garantez-vro e Breizh n'eo ket diwariet gant ar **Barzaz-Breiz**. Meur a emrener brezhad a-vremañ n'eo ket bet digoret ar **Barzaz-Breiz** gantañ biskoazh... An emreneriezh a-vremañ n'eo ket estrengassoniezh.

Un doue-ladenn, pe ur peñ, eo gant ar « ger » emreneriezh. Komzomp fraezh : eme skoud **Breiz Atao** hag ar **Bezen Perrot** warnomp dalc'h-mad.

Re laouen eo bet ar Stad. C'h'all, goude ur bresañ, o kavout un digarez kær da vougan de viriviken — a soñje dez — kement c'hoant e kalon hag e penn ar Vretoned da sevel a-du gant neb emreneriezh. Flasket eo bet an emrenerien, ar vrogerouien, ar vroadelouen diouzhi goude ar bresañ. Lod anehe a oa kablus, dre m'eo doa bet divergentis awalc'h da sevel a-du gant an Nazied. Un nebeud Bretoned,

Ul lavr newez douet ar-maes, ha moulet gant « Les Presses Populaires de Bretagne » ; savet eo bet gant Fañch Morvanou ; ul lavr a studi, mas iwe disezanñ da brederiañ war istor ar brezhoneg nag ar Vretoned, ha muloc'h c'hoazh war o amzer-da-zont.

nag ar vezh

kollet gante o skiant vad, o deus pellaet, lakaet e skour, epad meur a zeg vloaz, ar mare da gomz en-dro eus emreneriezh en ur mod yach ha reizh. Rag e-mesk an emrenerien bet romallet goude ar bresañ e oa meur a heni direbech. Ma ne oant ket sod gant an trilh marlese — ase eme dalc'h an emreneriezh, petra faot deoc'h ? —, ma oant sod gant Breizh — ase eme an dalc'h adarre —, se ne dalu ket lareñ e oant a-du gant **Hitler**. Re ses eo ober ar meskaj-se. Ha bet eo bet gwaet.

pobl a zo **Barzaz-Breiz** pe get, **Koran, Awiel, Lev Ruz** pe get, ez eo ur farsadenn komz eus emreneriezh Vreizh disezet war ar gaou. N'eus netra retoc'h, netra modemoc'h, netra turroc'h eged an emreneriezh ewid Breizh. Petra eo an emreneriezh a-benn ar fin ? Degass muioc'h a zemo-kratelezh war an dachant, setu touc'h. Hag un dra benneg eo, Roñs ar galloud d'ar re a vez nachet doute henni kaoud. An dra-se n'eo ket un dra diste. Lakaad Breizh en he fion, degass labour d'ar Vretoned, roñs

Bez ez eus skolioù Diwan, pe e plij da **F. Gourvil** pe ne ra ket.

Ar vroadelouiezh vrezhieg zo oet a-benn ouzh an heni c'h'all. Ken fall an eil hag eben. Mes diwar ar vroadelouiezh c'h'all **dirollet** eo bet savet an heni vrezhieg. Ma 'z eo estrengassonour kement vroadelour a zo, n'euse nag ar Frañs an estrengassoniezh n'eo ket gwaet. Ra sello Bretoned Vreizh facht ouzh Breizh ha mignon d'ar Frañs perzhioù fall o broad muiañ karet kement ha ken pizh ha ma klaskont re Vreizh, ar vammvro a nachont.

Bremañ avad, pa 'z eo digresket ar vroadelouiezh c'h'all (diwar un nebeud « kolloù » gwaet gant an impaleurezh c'h'all), bremañ pa weler kudennoù ar bed-oll lakaet kerken war wel d'an dud, pa weler iwe pegen don eo ar garantez-vro e kalon an dud e kement

frankis dezo d'ober int-o o hunan wardro o stal — hag a zo o vont da fall, **Barzaz-Breiz** pe get —, roñs ar galloud d'al labourerien ha d'ar bobl, da bobl ar Vretoned, paogwir ez eo hommez hon heni. N'eus ket a estren-gassoniezh ase. Netra nemed ur garantez-vro yach ha naturel. Un dra benneg eo se, ya, un dra hag a c'hell entañ meur a Vreizhad. Ur pal ewid ar vuhez. Ouzh piw e ra gaou ur pal sort-se ? Ouzh ar re na gavont goudor nemed dindan diwasiell ar yar gozh hanwet Frañs. Bez e c'heller kaoud istim, douarfañ ha karantez memes ewid ar Frañs, ewid ewid n'eus forzh peñsot bro. Mes pas diwargoust ar re hon doug da gentañ truma hon bro.

Politikel ar jeu ? Eveljust. Ha pa weler paotred ur c'hulur, diskiplad leal da **F. Gourvil**, o lareñ ne raont ket

politikel, ez eo ur farsadenn all. Emant a-du gant ar Frañs (n'eo ket ur pechid marvul), mes e-eneb da Vreizh ewid Breizh lobsolvenn da gement pechid a zo ! Politikel ar skolioù **Diwan** ? N'int ket staget d'ouzh ur strollad politikel, mes klask saveteñ ar brezhoneg zo, betek ur serfen poent, ober politikel, peogwir ez eus, a-dal deomp, ur Stad c'h'alloudus hag he deus, d'ou-c'hant vloaz so, ur politikerezh spinn diwarbenn pezhioù ar Frañs estreget ar galleg ; o lazañ. Republikaned matrikulat an 3^e Republik ? Ya, betek peñs stummet oant bet da astenn rouantelezh ar galleg diwargoust ar brezhoneg ; stummet oant bet da vezañ broudeleourien c'h'all, hag e oant. Desket o deus d'ar vuzeñs karoud ar Frañs, betek mont d'an daoulamin ruz da skulhañ o gwad ewit, heb marc'hata, hag ez int aet. Mes ar garantez-se ouzh ur Stad, ouzh ur sistem a-benn ar fin, n'eo ket aet da heul ur garantez all, ur garantez naturel koulskoude, an heni a vag peb heni ouzh e vammvro naturel, an heni a vag ar Vretoned ouzh Breizh. Kentañ bro hon eus da gerout — ha n'eo ket hard peñsant ewid se —, ez eo ar vro n'omp ganet emni. N'eus abeg uheloc'h ebet a c'hell mogañ ar garantez kentañ-se.

Betek goud hirroc'h, e c'hellomp, ewid emrenerien, karoud Breizh ha labourad ewid heb mesañ kassoni ouzh ar Frañs. Peogwir ar Frañs ewid m'ammvro a-benn ar fin, ma ne vez ket Breizh ? Me zo sifonien eus ar bed iwe. N'eo ket harzoù ar Frañs e laka harz da 'm charantez ewid an dud all. Na harzoù Breizh. Mes antañ da gentañ eme ma dever kentañ a garantez, Aessad an dever !

Dihetichet eo bet stv ar ger « emreneriezh » gant fessioù un nebeud tud. Mes ewid ma lenner e gwir kozh ar Romaned, « abusus non tollit usum » ; « ar gwaallimpli ne lam ket an impli ». Ar fessioù bet gwaet ne lamont ket ha zolvoudegezh, he ferzhioù yach ha reizh, hag he mallusted bremañ, digant an emreneriezh.

An demokratelezh a gelenn iwe e tleer lareñ peb hani da soñj pezh a gar, ha da zisklêañ e soñjoù. Gwañt eo gant **F. Gourvil**, pell zo. Gantimp, ni eo gwañt iwe. Mad e gis-se. Ra vo an trech gant ar re wellañ. Ni avad, n'omp ket paotred ar garantez diptiet, n'omp ket paotred o kaoud mesh hag o kaoud aon o lareñ ez omp a du krenn gant an emreneriezh demokratelezh ha sokolour ewid Breizh. Distar lennegezh Vreizh ? Ya. Ne verm. Ar bobl a zo o vevañ amañ n'eo ket pladet da viriviken. Goud a ouzo sevel en he sav. Poaniañ raomp ewid hastañ an dowezh ma krede Breizh bremañ Breizh heb kentañ. Ha n, o labourad ewid se, ne vertomp nag ar vañs nag ar vezh.

Fañch Morvanou

AL LABOUSS TAN

Tudigoù dister,
Korriged ar Preder,
Politikerion berwel,
Gouarnerien truesg,
Ne spirit ket
Mar fell deoc'h delc'her er c'hios
Etre barrennigoù
Pentet e gwenn, pentet e ruz, pentet e glas-gwenn-ruz,
— Ha marse e gwenn ha du —
Al labouss tan
Dishual e ziwaskell,
Distrob e bawioù.

Rag Frankis, Liberte
Ar ger ' zasson en oll yezhoù
A vez
Diere òl ar goelan è nijal el lijor,
Digabestr èl msrc'h kalloc'h Epona
È taoulammad e kompesennoù ar bedoù a-wechall,
Di-zalc'h èl spered ar barzh a gantren en tu 'rall d'ar stered.
Mont a ra diharz da Walarn, da C'hevred,
Da Verwent, da Vis,
A zonder an douar da lein an neñv gias
Redeg a ra a-dreus d'an amzer.

Edo he soñj, edo he spi
Gant sklaved Spartakus,
Gant Chouaned hor bro,
Gant kilhourzed Tito,
Gant nousped all, gant nousped bro !

Ema he soñj, ema he spi
E Chandernagor gant ar paria,
Gant ar C'hroc'hon Ruz er e glosdachenn,
Gant ar Slaved' barzh goulig Potma,
Gant peb bobl gwasket gant unan vras
Gant peb den, peb merc'h gant e labour dalc'het.

Lakaad a ra ar Vistri da grenañ,
Lakaad a ra ar gaoued da freusañ,
Diskar a ra mogerioù an toull-bac'h,
Lakaad a ra diwaskell war ziskoaz ar paourkaezh, moñs e ziwesker.
Intaniñ a ra an sneoù flow,
Dihuniñ a ra ar pobloù morgousket.

Peb tra a varw' barzh ar bed-mañ
Nemed ar gomz, nemed ar ger
Nemed ar mennos, nemed ar preder
Rag-se, Frankis, da hanw zo divarwel.

Sten Kidna

LIZHEROÙ

Sant Brieg, d'ar c'hentañ a vis Even,

Kasetenn ger,

Setu amañ, gant ma lizher, ur chekenn a
60L ewid ma adkomantenn. Ur skourzell
dister eo, ewid ur gasetenn hag a vez
kudennoù arc'hant gant, evel ar re ne
c'hellont ket bewañ gant arc'hant ar gal-
lout pe heni an embregerezhioù bras.

Kendalc'hii da ziskouez buhez gwirion
ar Vretoned ha kaon 'vad' deoc'h ewid
Goued Pobl Vreizh.

A wir galon.

Jorj Detaunay

Triguarez vras d'hor lenner ha koman-
tanter a Sant-Brieg ewid e gantenn truh-
zuz. Fuzañ heñ eus e tremenoù Goued
Pobl Vreizh !
A wir galon ganeoc'h, ha gant oll lenner-
ion ha komanterion Pobl Vreizh.

POBL VREIZH

ROAZON
Théâtre de la Parcheminière
d'ar yaou 3-7-1980 :
BITEKLE,
d'ar gwener 4-7-1980 :
O CHESUS !

AR FALZ

kelaouenn drimplig an Emaev diaset gant Yann Sohier,
boded ennañ skolaerion ha kelennerion Vreizh a-du gant ur
skol vrezheg ha lalc' gwirion

Lennit Ar Falz ! Komantit d'Ar Falz !

AR FALZ, Sin: Ken-Ar-Gwez - 29245 PLOUJIN-MONTHOULES
KRP 430 20 H ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o roñh, 8 gwec'h ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, penadoù a beb sort ha kelet
80 pajeroù e peb nivereon - Rener: Bonan Huan

komantenn: 60 L - Studerion: 35 L
Telozere-meur: P. Le Iltan, 16, rue des Fouy's à Chaix
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349-06 PARIS

Un trakt bet savet gant kalennerien vrezhoneg Landreger.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

ARABAD ANKOUAAD :

BEZ' E C'HELLOMP
KASS = POBL VREIZH =
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :
skrivañ d'ar gelaouenn

Ur bladenn nevez gant Stivell, diw-
koc'h e-barzh ar memes golo, hag oc'h
ober ar Sinfonienn getleg... Un dudl, Pl-
joud a ray da galz, sur.

VA ZAD

Wa zad en devoa gwraet ar bresel pewarzek,
eus ar pewar bloaz-se ne ranne ger ebet,
koulskoude kraas-vresel ha medallenn 'n doa bet,
zoken ur prisioniad en devoa kemeret.

Wa zad war an taibenn a oa bet gwall c'hloaset,
dant a raie d'ar gêr kein ha brec'h mac'hagnet,
a-raog mont d'al linenn 'oa bet labourer-douar,
goude ne c'helle mui derc'hel war an alar.

Ur pañsion en doa bet, ha kentellet kadarn,
setu lakaet an den e labour an hent-houarn,
en ti-feurm ewid gwir e vreuder 'chome 'taw,
bez' e oa re a dud er mererioù endew.

Wa zad a oa ur c'houer eus maesoù Breizh-Izel,
da Baris e rankas mont da gaout trevell,
kornis a eil renk, ne oa ket a drede,
ewid labour burew nebeud donesonet.

Wa zad maget gand laezh mamm vrezhonegeres
ne zeskas ket ervod parlant ar Challaoued,
e soñjo a stumme e yezh kozh ar Gelted
ha lent ha goustadig gallec e tistripe.

Wa zad ne gompreas biskoazh ster e vuhez,
med sammet e galon gant baradoù enkras
e klaskas tec'hadenn e gwin ruz ar sklaved,
boutailhoù e peb lec'h an den paour a guzhe.

'Chomas ket pell wa zad er gêr vras villiget,
tost ouzh harzoù ar Beauce emañ douaret,
wa zad a oa ur c'houer eus maesoù Breizh-Izel,
war e vez eus Kornag ra c'hwezho an awel.

Per Dioler

Diwar e levr barzhonegoù embannet
gant Al Liamm, 3^e trimisiad 1980

Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
keinnet,
fichet,
kempenn :
80L an tamm.

Skrihañ da: UDB, BP 304 - 29273 BREST CEDEX

Paperenn ewid goulenñ mont e-barzh

Hanw hag hanw-badez
Chamlec'h
Goulenñ a ran moneù e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh
D'an (d'ar) 19
Sin :
Da gess an-dre
(treuz-hat pe adskrivet) da
UDB B.P. 304 - 29273 BREST CEDEX

ANAD-STUR

Diskrog zo...

POBL VREIZH

Boud e oa e-leizh a dud e Ploërv. da zez goul ar Pantekost : biskoazh e oa bet gwelet kement 'rall a dud e-kostez Bae an Anaon ha Beg ar Ras. E-leizh a dud, e-leizh a Vretoned e lered nann ! da sañtral ar Stad koloniasour. Ploërv : pardon bras ar Vretoned e tiskouezñ da re Baris ha d'o mweilion dre amañ ne vennont ket bout kaset ar-raog ged taoliou bazh el ur bagad deñved...

Lâret hon cus amañ lies perag eh omp a-eneb krenn da sañtral Ploërv : a-c'houde gwerso e tiskleriom a vourzh uhel emañ un dra fall ha dinatur, klask ober a Vreizh un dachenn glos ma puñs ar Stad an energiezh produet emni ewid henn kass 'lec'h arall, da lâred eo er c'hornadoù diorret ag an Europ ; arlerc'h boud gwraet a Vreizh un dachenn glos arall ma taec — ha ma ta dalc'hmad — paotred an Europ pinwidig da glask labourision emni ewid o c'hass ermaes ag ar vro, kentoc'h ewid degass labour dre amañ, degass al labour e lec'h m'ema an dud, ha n'eo ket ar c'hontrol...

Ma oa ardro 100 000 a dud e Ploërv d'ar 25 a vis Mae e buchal nann ! da sañtral ar galoud-kreis, ne oa ket kement 'rall a dud, na tost, a pa oa daet Y. Bourges da Vreizh, e mis Mae iwe, da roñ al lañs a enor d'ar pemped lestr-splujer nukleel gall. Ha boud e vehe un nukleel mad hag unan fall ? Ha boud e vehe ur chan-chamant a pa vez lakaet an energiezh atomeg e servij ar bresel ? Ken bras emañ, ma n'eo ket brasooc'h, ar risk e-toned ag an implij gwraet ag an stom ar dachenn ar bresel. A pa ouler emenn emañ an Enesenn Hir, 400 000 a dud tolpet tost mat doc'hil, e kompren gwel ar risk bras a zo endoud ase, tost da Vrest, ur gwenn (cible) sort-se. Ur risk ker bras el an heni a zo ag ur sañtral a 5200 megawatt, ur risk bras ewid yec'hed ar vartolodet e tremen meur a vis beb bli tost doc'h kendispenn (réacteur) nukleel al lestri-splujer, ur risk bras ewid labourision ar poull-aoziñ 10 — sivilid ar re-mañ — hag a vez e kempenn hag ec'h ober ardro ar benwejer-se. Ahendarall, n'heller ket chomel mud,

a pa weler pegen kreisennet emañ ar Stad C'hall (a oll viskoazh, mes gwashoc'h c'houzh bremañ), e santer gwel an danjer bras a zo douh hon kortos, ged ar c'hontrol-pollis ar beh tra, ha dreistoll ar gement a sell douh an nukleel. Ged petra e vo gwraet kempous ar bed da zoned ? Ged ar spont, an aon...

Neuse mar lâret nann ! da sañtral Ploërv, hag eo ur mod krenn ha nerzhus, emañ red lered nann ! iwe d'an nukleel a vresel. Marse emañ aessoc'h moned da vale da b/Ploërv, ewid boud ar ewezh ha manifestiñ a-eneb d'al lestri-splujer nukleel. Ewid lered ar wirionez, emañ aessoc'h d'ar Stad lesel an dud da voned da Ploërv d'ober a-eneb d'al lestri-splujer. Ha neoazh, ken kolonial emañ al lestri-splujer-hont en Enesenn Hir, el m'ema ar ragtress mezhus a-zivoud Ploërv. Ewid afer Ploërv e c'hell ar Stad tenniñ ardreñv ; ewid an Enesenn Hir ne hermethe ket.

Ur c'henn bras zo ase e spered an dud...

Boud zo kemmoù arall. Sellomp douh afer ar « Joint Français » e Sant-Brieg. Ken gwazh, ken rust, ken bras a boues e oa ar stourmad eno el e 1972. Rag ar batroned n'o deus ket doujet a skarzhiñ er maes ag ar stal-hont, n'eo ket hebkén an dileuridi a-berzh sindikad, mes iwe o maouesi. Gouied a ra ar batroned un dra heb arvar : daet int da Vreizh ged ar soñj da c'houid argant ged nebeud a boan ha diar goust labourision Breizh... Ha neoazh : gwelet zo bet, n'eus ket gwerso, patroned ha micherourion e vanifestiñ, kaset-ha-kaset, e ruiou Sant-Brieg ewid o doud, herwez ar pezh a lâront, « ar gwir da labourad ». Emañ bremañ an tu gounid ged ar re a venn achuiñ ged ar grev. Un taol-kæer ewid ar batroned. Un trec'h ewid a vour e tenniñ ardreñv. Ur c'holl, ur faezherzh ewid Breizh...

Er c'hours-mañ e weler nebutoc'h an dud e vanifestiñ ewid al labour e Breizh. Ne lâromp ket emañ dister pe null ar c'haosioù arall. Mes ar ar poentoù pouesusañ ne flich ar gouarnamant. Ha pere eo ar poentoù-se ? An dilabour, ar diouwer a labour ewid

ar re yaouank, ar c'hriagnerzh ag an dachenn buplik, ar rewia ag ekonomiezh ar broioù ha kornadoù periferikel, an dismantr ag industrielezh Breizh, hag eñv ken bresk dija, ar berniañ cus an tachennoù labour-douar, ar bresel gwraet gant ar Stad da gement a zo bet gounezet ar an dachenn sossial...

Boud zo tud hag a venn lakaad un disparti, un troc'h, etre ar stourm a-eneb da sañtral Ploërv, hag ar stourm politikel pemdezeg. Ur fari bras eo. N'eus nefa a gement a vehe dibolitel. Kountant bras e vez ar Stad a pa wel e verer e klask dibolikaad an traou. Rag dibolikaad a dalv kement a lakaad ur politikerezh reiss ar-sav : heni an tu dehou.

E komz el ma raomp, n'eo ket sar e raomp plijadar d'an oll. Gouied a raomp eh cus, e-mesk stourmerion Ploërv, tud na vennont ket klewed hanv a bolitikel. Tud na vennont ket teuler ur sell a vras ar gudenn an nukleel. Boud zo tud hag a venn pikiñ ar gouarnamant ged ur spilhenn, mes pas maoc'h. Lod ag an ekolijsted zo ag ar ouenn tud-se. Ni n'omp ket. Ar stourm ewid an ekolijezh zo ul lodenn ag ar stourm, nend eo ket ar stourm politikel en e bezh. N'hellomp ket lesel tud so da lâred emañ an ekolijezh, hag an ekolijezh hebkén, ar mod da zoned a gement stourm politikel a zo. N'hellomp ket lesel an dud-se da lâred nend cus talvoudegezh ebet ged kement na denn ket d'an ekolijezh. Ar stourm ewid rouñ o frankis d'ar pobloù sujet ne vo ket kaset ar-raog ged faltasi an ekolijsted. Boud zo ag ar stourm-pouesus-sañ-se ; Ploërv eo lodeg e-barzh ar stourm-se, ar perzh ekolijekel anehoñ, ar perzhioù arall iwe, ar perzh breizheg dreist peb tra.

Marse e tay an tu gounid genimp e Ploërv. Gwel-a-se. Possuñ eo awael. Mes chomel a ra meur a dachenn e Breizh da stourm arneche. Arabad tenniñ ardreñv a-ziar an tachennoù-se. Penaos ahendarall e c'hellemp kass ar-raog kaos emrenerzh sokialour hor pobl ?

POBL VREIZH

4

GOUHERE-EOST 1980 NIV. 125

en niverenn-mañ, ar fin eus ar pennad diwarbenn bresel an Aljer

124 12

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746 79 ROAZON
CCP RENNES

2^e latennad

J. Fichou, Brest	20,00
J. Soudille, Douez (28)	20,00
F. Pena, Brest	10,00
A. ha P. Couan, Flocamp (76)	20,00
A. Le Caron, Pempoull	10,00
Loela Dorval, Baniieg	20,00
G. Riviere, Klegor	20,00
Rotant R., La Roquette (06)	20,00
Y. Abiven, S. Tegoneg	20,00
G. Foucher, Dinan	60,00
Y. Galleu, S. Breg	60,00
L. Bihannic, S. Malou	20,00
M. François, Nannet	20,00
C. Rilly, Blois (41)	20,00
F. Darveteo, Nannet	10,00
G. Nicolas, Dinan	10,00
Total	380,00
Diwar al latennad 1 ^{ad}	375,00
War un-dra	765,00

Ne c'heller ket laved e vo druz ar soubenn
ganeomp ewid an deiziou : 375L e Mezhe-
ven, 380L er mis-mañ. Petra ober, nemet
ober gant ur pezh a zo ! Trugarez vras d'ar

**Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok euz
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
kainet,
fichet,
kempenn :
80L. a tamm.**

Skrivañ da : UDB, BP 304
29273 BREST Cedex

**CAPÉ DES MOUETTES
TAVARN AR SKREWED**

Guinness diwar ar wiskeres

Porzh a goñvers
BREST
Tel. 44.33.21

16 partikulier a deus bet ar sañvi da gass ur
gwaneg benag da b'POBL VREIZH evel-
kent !
« Braw, dispar, keur apontus eo bet gouel
POBL VREIZH e Brest d'ar 14 ha d'ar 15 a
Vezheven : 25 000 a dud zo bet douet e
barzh tachenn Penfell, damoù da Vrest, e
lec'h ma oa ar gouel... N'eo ket hanganoù
Penfell ar re vrasañ a c'heller da gasout, mes
ne vras : leun-chouk e oant. Standou, kane-
vian, dalisenon, ha tud, tud. Kent e oa diaes
da neb en doa c'hoant da dastaad douz
stand ar waok... ma oa warnañ POBL
VREIZH da werzhañ... kaoud anezhañ. N'eus
bet den flastret ebard, den gloaset ebard, med
« toujust » !
« Ahante ! Fiziants hon eus e vo roet ur
gwaneg benag da b'POBL VREIZH, rag
war a levarer ez eus bet rastellet meur a hen
memestra. Ha peogwir a oa gouel POBL
VREIZH, ne chomo ket POBL VREIZH heb
mont da c'houlenn he lod. Fiziants hon eus ne
vo ket lodennig ar paour.
Rag, gouzout a rit moarvat, lemmen ha
komanterion per, n'eo ket gant ar c'homa-
nantou e c'heller paeañ kement hag a gouel
POBL VREIZH. Rag, gant ar c'homanterion e
teu dimp warde 48 000L heb bloaz. Hag e
kaout POBL VREIZH warde 77 000L, sets
bloaz ive. Pebezh toull er c'hel, soñfit. Tost
da 30 000L vez red kaoud. Ganeoc'h e hwi,
gant ho kwerenier e tont didrouz heb mis, e
vez dastumet warde 77 000L. Sed a chom
23 000L da gasout. Ur fortun, ewid ur
geloenn labour evel POBL VREIZH.
« Setu parag, deizist ma rit kabl dija ewid
POBL VREIZH en ur gass dezi gwerzh ur
pikad butun pe 2000, gwerzh ur pless
sinneta, gwerzh ul lev... red eo anev n'eo
ket trawalc'h pell ahan.
Dalc'hit eta da gass dimp, tamm-ha-tamm,
sigal ha didrouz, ho kwerenier a ra mil vad
da b'POBL VREIZH. Ha trugarez vras ur
wech ouzhpenn.
POBL VREIZH

Ti Mouletrezh « Iroise »
29200 Brest
Rener ar gelaouenn
Fach Morvannou C.P.P.A. 50 091
1500 Mwerenn

Komanterion d'ar gelaouenn bolitikel nemet e
brezhoneg parit-da-benn
Pobl Vreizh (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Manev hag hanv-badez

Chomlec'h

» gess e gomanant
Boutin : 40 L (1)
Skoaz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estronero : 60 L (1)
(1) Fichet e gess e ar gelaouenn

Amañ an arzhant
dre c'hakenn-bout (1)
dre vandet-licher (1)
dre c'hakenn-vank (1)
CCP RENNES 2746-79

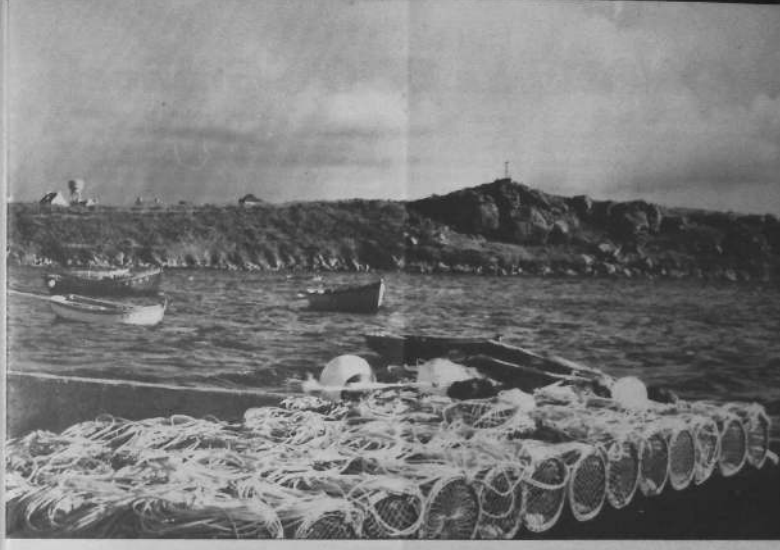
Kemennadenn

Mezh awal'h hon eus o kemenn
d'hol lennerion ha komanterion
ez eo an niverenn 125-mañ eus
POBL VREIZH un niverenn o tal-
vezoud ewid daou vis: GOUHERE
hag EOST... Arlene dija e oamp
bet ken dinc'h oc'h ober kemen-
dall. Arabad kredid koulskoude ez
ay oll ganfarted skipailh POBL
VREIZH d'ober kof-rous war an
traezh epad an daou vis-se ; forzh
penaos, betgehenn e talc'h an heol
da vouzhañ... Mes red eo dimp
disternañ un disternañ, ha roñt da
c'houd, an eil re hing ar re all
ahanomp, hon eus ive gwreg ha
bugale, ha poañañ da vezañ
muio'hig gante mar bez tu. Heb
kontañ al labourioù diere'hiet,
red die'hrosañ anezho, kass lod
anezo beteg penn...

Eveljust e talv ho komanterion
ewid 12 niverenn POBL VREIZH:
ne vefet ket laeret.
Vakañsoù laouen d'an oll, mes
chomomp war cwezh : peurlvial e
oar ar gornamant ober e vad eus
an hañv ewid ober e droioù kamm
ha pakañ al labourerion e e
bejoù, en un doare vil ha ganas.
POBL VREIZH

KOMANANTOU

boutin	40 L	V
P skoaz	60 L	R
O pe ouzhpenn		E
B	KRP ROAZON	I
I	2746 79	Z
	C.C.P. RENNES	H

GOURENES RUIS...

Evel Sarzhov emeur e voned da serrit
« Institut Medico-Pédagogique » ar Velin
Glas, e yae an-dro gwerc'h dija, e Ar-
zhan/Tumiac (en « Tumiac »-se a vez
gwret « Butte de César » anebod hed tud
er c'horned).
Ha parag e serrer IMP ar Velin Glas ?
Hervez ar re a zo mestr ar-omp-ni, em
abalamour nend eus ket trawalc'h a dud
ennañ : koud zo ul lezenn hag a ro an avis
da oarn e-mesk o tud ar vugale neboud en
o eus, ha krouet zo bet ive ar skolioù
klassoù spozialist ma c'heller kass onne
ar vugale a vese degemeret ar-omp en
IMP-se.

Mes nend eo ket ase ar wirionez pen-
da-benn. Il ewid ul lod bras ag an dachenn
sosial, emañ bet laeret an dachenn « médi-
co-éducatif » e karg ag ar c'hompen-
nezhoù gwerzh, ha nend eus ket bet savet
politikerezh klok ebard a-berzh Sted ewid an
afer-se. An dud gwerzh e-diebarzh an
dachenn a publik-kuzh n'eo (gwerzh ar
melestradur aneb, a-bañ Sted (DOAS) an
argant ur sert) nend eo ket gwerzh e
flassoù-labour, ha pa vez oikomponet ha
adframet an dachenn-se, e-sigur e vezont
kenderet an vramad da skour, e vezont
skarbet didrouz. Seul asoc'h a vez ad-
framet ar jou n'ema ar re a karg ag ar
Velin Glas tud heb diass ebard ar vre :
setu n'eo deus ket venet na klesket gouern
ar Velin Glas...

Hag e tay an IMP-se da vout ar « Gou-
senn a Sikour dre al Labour » (CAT), hag e
lamer 20 pless-labour ar 26 a oa ar-omp.
E lec'h ar vugale, e vo ana tud an oad
red deha bewiñ ha labourad e « metoù
miret », hag a vint laeret d'ober ardra an
dochenñ hag al letennedol !

**MAR GOUIT
UN TAMM GALLEG,
LENNIT
« LE PEUPLE BRETON »
IWE...**

ARABAD ANKOUAAD :
**BEZ' E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :**
skrivañ d'ar gelaouenn

Piv benag a anev Gourenes Ruis hag a
out emañ bet diviset ar « C'haldivezh Tou-
ristikel » aneb, a gompeno pegen gwerzh
ema sted an traou ar Velin Glas : n'heller
ket asantañ e vob roet toull ar marv d'ar
c'horned-se, n'heller ket laset an traou da
voad d'an Glas, pe vromomp al difenn ewid
peh unan ar gair da VEWIÑ HA DA LABOU-
RAD E-BARZH AR VRE !
A du 'rall, setu kollet ive e klass-labour
gad animatour ar Gourenes Goad ha Kultur
Kornad Ruis, ewid e abegoù ekonomikel.
Ur poar bet laeret ar ar renk ewid ar
mouezherzh kentan diwezhañ gead Marcelin
e hunn !
Palañ an politikerezh kulturel pennañ
brav ar c'horned ? Ober animasion epad ar
Mouad hañv heñv ? Goad e Senezek ha
Gouloù e barzh pliedur ar C'hrestiti
(bedezet « Part La Londe », rag e skriveg
deat ar pennañ brav gead an hañv bre-
zhoneg ?)...

Passerit annez-da-zoned e-barzh ar vre,
ma ne vez roet labour d'un den nemad
daou vis ar 2000-se ?
Mall eo dilhañ ! Kreged eo tud Ruis da
tigouekañ ar sort. Gwerzh e vez Le Peuple
Breton diwar licher ar gelaouenn Sarzhov
heb mis : 26 niverenn gwerzh ar mis
tremenet. Dalc'omp etou !

Kevrenn UDB Gourenes

6% ewid an UDB e Groñvel

Ur barres vras eus Kernew-Uhel eo Groñvel, bras hag e-hon, peogwir ez eus 14 986 dwezh-arad oc'h ober anezhi (6434 d.a. oc'h ober Rostren, 1420 oc'h ober Treogan, Paoul : 6512 d.a., Plevin : 5472 d.a., ar parresioù-se o vezañ e-kichen Groñvel). Eus eskopti kozh Kemper e oa an oll barresioù-se araog an Dispac'h, petra bennag m'emaint e-barzh ar « C'hodunor » bremañ. Ur c'horn-bro m'eo bet chomet bew ennañ epad pell spered taol-dispac'h ar Bonedoù Ruz, ha, tostoc'h douzimp, heni ar Resistañs.

Ur barres vras, rannet e teir farres kozh : Groñvel, Treogan ha Sant-Mikael : 1756 a dud en oll ; n'eo ket kalz ewid un dachenn ken bras ; an teir « farres »-se a vod kement a dud ha ma raje Paoul (811), Plevin (883) ha Treogan (160) laketao assambles (1854), mes amañ e vije iwe 13 404 dwezh-arad... Emaomp eta e-barzh ur vro strewet ar boblañs enni, mes iwe ur vro o koll he nerzh, he buhez, he bugale : war ar maes n'eus ket labour ewid ar re yaouank...

Un disparti, un troc'h a gaver etre an teir farres aet da ober kumun Groñvel : kalz ruzoc'h eo Treogan ha Sant-Mikael ewid ne 'z eo Groñvel he hunan : e Groñvel emañ ar « vourc'hisien » o telc'her kofwerzh, e Groñvel emañ poues an tu dehoù.

Da ghever boiaded mis Meurzh 1977 e oa aet tu kleiz e-barzh,

peogwir e oa 15 kofsañher bet dijenet war listennad Unvaniezh an Tu Kleiz, ha 2 hebbek eus an tu dehoù.

An Aotrou maer, Troscoc'h, eus ar PS, a oa aet un tamm mat re bell ganti : skarzhet en dos unan eus sekretoured an ti-keñ arag termen he c'hontrad, ha dre ma o Troscoc'h dre harz boud stejet dirag les-vern ar Brudomed, en doa roet e ziles, assambles gant daou goñsañher all eus ar PS. Setu e oa tri c'hoñsañher newez da gaoud. Hag ez eo bet gwaer ar votadeg-se d'ar 27 a vis Ebrel.

Buan e saver diw listennad : unan eus an tu dehoù, unan eus an tu kleiz (daou PCF hag un trede a-du gant ar PCF). Goulenn a ra J.Y. TANGUY, un UDBist eus ar barres (eus Sant-Mikael endeuñ) mont war al listennad-se, heni an tu kleiz. Respont a raer dezhañ n'eus ket plass ewid an UDB...

Neuse e ra J.Y. TANGUY ha Monik FEUVRIER o soñj sevel ul listennad UDB diglok, gant a daou hanv : a-du emañ kevread UDB Kreiz-Breizh ha BP an UDB.

N'eus aet e-barzh den ebet eus an tu kleiz, peogwir en deus gounezet an tu dehoù a-dal an dro gentañ.

Mes 6% eus voterien Groñvel tu savet a-du gant an UDB. N'eo ket divalav ewid un taol kentañ. Penaos eo deuet hon daou gamarad a-benn eus o zaol ? Da gentañ, Monik FEUVRIER zo deus Treogan, ha

J.Y. TANGUY deus Sant-Mikael, Rannet o deus parres Groñvel etre daou, hag aet da gomz gant an dud, a di da di. Degemeret mad kaer e peb lec'h. Laouen eo bet an dud o weled tud yaouank o tont da zikufañ gante eus problemoù ar barres : ar re yaouank o vont kuit dre ma n'eus ket labour, ur c'hlass eus ar skol publik o vont da serriñ moarvad, an adlodenñañ bet gwaer an du pepar mis so...

Ne ouie den ebet betekenn petra oa an UDB. Nemed e vese mesket gant an FLB, evel bouas. Klasket o deus Groñvelis goude pessor troc'h a zo etre an UDB hag ar PS, etre an UDB hag ar PCF. Mes dalc'hmad e teus ar gaos war ar problemoù penderiezh hag an truilhoù o tont d'o heul : an dilabour, ar pristoù o kreskiñ, ar bec'h war an dachenn etrevroadel...

Ker en deus paer an tu kleiz taol divalav ar maer kozh o skarzhañ ar sekretoures. Rag, daoust ma oa bet gwaer an taol vilse gant ar maer e hunan, war an tu kleiz en e bezh o kouezet an dismegeañ hag ar mallozh.

Mes ewid an UDB ez eus bet laketao ur genn en e blass. N'helio ket bremañ re an tu kleiz, gall lared n'eus ket anezi e Groñvel. Labour vad o deus gwaer Monik FEUVRIER ha Jañ-If TANGUY. Hadet o deus. Dont a ray mare an cost...

AN TANIO HAG AN AMOCO

Un toullad ewezhidennoù a-zivoud an « Tanio » hag an « Amoco ».

AN DILENNIDI :
Bet e oa bet, diwar atis ar C'FDI, ur pezh manifestadeg etre Tregastell (pe Tregas-teil) ha Ploumanac'h ma oa deuet ar strolladoù politikel (nemet ar PCF) ; ar sindikojoù, an Ekologourien hag all... Peadra da rañ da intent d'ar gouarnamant e so futor e kalon an dud hag e oant mennet da stourm.

Med tud o oa hag a gawe an dra-se : re bolitikoet « Dreistall an Aotrou Henry, ur c'housulier PSU eus Priel, Hemañ, ha ne blij ket kalz dezhañ an UDB, ne seblante ket gwel laouen o weloud ahanomp eno niverus o skingomz traktour. Itriket en doa neuse, gant paotred ar PS, sevel ur « C'hamite a Lanv Du » e-lec'h ma ne vefe nemet dilennidi. Eno e vefe bodet assambles gant paotred ar PS tud evel an Aotrou Pen, maer Plouevr, an Aotrou Martin, maer Tregastell, an Aotrouez Paranthoan ha Bonnet, maer hag eilmaer Perros, da lared eo stourmerik c'hredus ha Bretoned penn kil-ha-troad. Evel ma vefe possibl ober an « Unvaniezh Sokr », pa vez klistion eus tamall ar « Britised hor gouarn », ha laketao dilennidi an tu dehoù da rañ muioc'h a dalvoudegezh da interestoù ar Vretoned eget d'o re int. Evel ma vefe ankouget gant tud ar PS marevezh ar CELIB hag empañnoù an A. Philipponeau o-eneb e gomper Martray.

Er stumm-se, ez eo bet mouget ar c'housulier e Bro-Dreger ur wech c'hoazh.

KENTAN DEJ PARIS
Ur pennad amzer goude-se, ez eo bet hon dilennidi e Paris. Ha bet digemeret eno gant binioerien a c'his newez. Ar pezh a roas tu — gwir eo — da zorn anezo da zizallañ o « lersonelazh breizhad », da nebeutañ e-kehid ha ma oant dindan lewasan gwialennoù-hud ochantourien Gizeard.

Neuse ez eo bet dibakaet un tamm daoulagad un toullad anezo. Henry ha Simon — hemañ eo rener ar « C'hamite » — aet e futor ruz, a gennigis zoken oasañ ur vanifestadeg vras ha diazezañ a-newez ar stourm war nerzhioù bew ar vro. Kogen, red e oa d'an dud kaloneg-mañ kaoud assant an Aotrou Jageret, deputé PS ar c'horn. Hemañ, ewid ipis ebet, ne fellas ket dezhañ klewadao komz eus sort traoù. « Penaos, c'hoant hoc'h eus do c'hwezhañ an ton er vro. Da vare Ploeg ? Hag ewid piw e votfe kentañ int, an Dregeris ? » a loras ar paotr-mad-mañ. (C'hoant 'm bije da lared kentoc'h an Tad Mad-mañ). Ha setu, aboue an deiz-se, emañ peuc'h ar barados oc'h en em lediñ adarre war oodhoù Breizh-Ial.

PARIS (Bis)
Ar goue eo ar Stad « a lare ar predeur kozh. Kement-se zo gwir, sur mad, ewid ar Stad C'hall. Hogen, gant ar « Is-cardanied » ez eus un dra ozhpenn o

regouezad ; gouzoud a raont ober implij vad eus ar binvioù-kelaouañ (pe, mar kirit, ar mass-media). Ha pa vez laketao an teknikoù modern e servij ar gewier, se a c'hell ober burzhudoù.

Pedet eo bet ar Vretoned d'an « Elyeod... » evel ma vez pedet an darvad gant ar bleiz. Sotset e oa ewid goulenñ dilgant Gizeard ma kemerfe disertezioù buan ha nerzhus. Bet eo bet hon « dilennidi dibolitel », en o zoues Henry, Simon, Jageret, Jaceleyn hag all. Leun a fiziñs evel ar « Vretoned vad » ma komz Youenn Gwernig diwar a fenn. Koulskoude, diouz klewad, un tammig araog an emgav, e oa krog ar re finañ anezo, evel Jaceleyn, da vezañ ankeriet. Hemañ en em c'houlenne e pessor pejer e vefant faget, ha bet eo bet war-mes souañ, d'an dwezañ termen. Pa 'z 'eo degouezet an A. Marcellin ganta er « Maison de la Bretagne », o deus goulenet dilgant gant gant ma gantize ket er skin-vel. Rediet o deus anezo zoken da doull. Ar pezh en deus gwaer hep diaester !

Ar peurrest o anvizet ken kouz ha me. Hervez ar pezh a zo bet diskouezet en « Tele », ez eo gantañ e oa toud an ton hag ar partol. « Eno, emezañ, hor presdant e hunan oc'h ober e sezh gwelañ ewid diskoulmañ hor c'hudennou. Ar familioù a vo digollet, hag all hag all... »

Koer en doa an A. Simon an em zifretañ evel ma c'halle, n'eus bet klewet betekenn nemet komzou flour ha sioulus hol loarn fin.

Ha goude-se, e-kehid ha ma oa hon dilennidi a l'vivoud er « Palais-Bourbon » gant R. Barre hag e vintred, e oa han touer a vicher, hag eñv tecler kuit sioul-sioul epad un eurwezh eus ar sal, o varvialhad gwasañ ma c'helle war all skingomzou ar Rouantelezh.

Hag hor pouerkezh dilennidi rannoud distroñ d'ar ger, pinas ha tauteg, bet tremenet ur wech ozhpenn last al leue dre e genoù.

Fentus eo gweloud ne vez fennet kentel ebet eus an istor gant ar Vretoned. En 1962, e oant bet touellet a-zivoud al lesenn-stur. Newez so ez int bet touellet a-zivoud ar « Charta Kulturel ». Daoust da se, e-lec'h koud feiz emeo a hunan ha poañer war al lec'h ewid gouñd o gwirioù, e kavont gwelloc'h mont da zualinañ dirag Moloch ar Stad. Evel ma ouzer, an emrenezh n'eo ket nemedken ur gudem a ensavadurioù politikel.

AN AMOCO :
Un dra c'hoazh a laka war wel politikerezh gouarnamant Paris en hor c'hevter hag ar garantez a ziskouez kaoud ewid ar Vretoned. A-zivoud a'er an « Amoco-kadiz » ez eus bet diaester ar gevrediezh gant o pessorioù war an ood ewid difenn o interestoù pe, es ressis, ewid ober ur proses d'ar re a zo penn-koad da belize an « Amoco ».

Eni ez eus bremañ 80 kumun, rag kalz o ar c'horn a vez esom eus sewennit sort prosesioù. E gwirionez, pa lavaran « diazezañ », n'eo ket gwir. O klask diazezañ an heni emaint. Bag un dra a vank dezo ewid-se : kaoud akord ar prefed. Hemañ, dre urz ar gouarnamant, o eneb, kement ha ma c'hell, ouz ar gevrediezh-mañ hag o nac'h betekenn hec'h anavezad. Penaos kompren se ?

Ar Stad he deus savet ur proses iwe o-eneb ar « Amoco » hag emeo war vad da goll anezo. Ewid obegoù liessort : da gentañ, kemploes eo kudem ar respontiegezhioù. Pemp pe c'hwec'h asouder zo e-barzh ar jec'h. Ho gouarnamant Paris en deus gwaer ar fazi da dagañ « Amoco Transport » nemedken. An eno vil, barnar New-York zo a pleoñ gant an a'er ne ra ket diaester dezhañ arguzemoù ewid tamall paotred Paris.

Ar re-mañ zo pell diouz bezañ gwerzh. N'o deus gwaer netra ewid gwerziz an ood. Ha gant gwel-torvad an « Tanio » war ar marc'hod. D'an trede, bez ez eus, e-foues paotred ar Stad, tud hag a zo bet galwet gant ar barnar da zont da rañ dezhañ displegadurioù : tud evel Prefed ar Foister ! Hag emeo ar gouarnamant a kilas.

Er c'hontre, ar parresioù a vefe kuz ar da c'houm d'ar frouses, da lared eo ur million dollar. Rok e oa ket possibl tamall deus un dra bevrag. Eus petra e vefant kabius ? Setu. Ur gouarnamant n'eus ket ewid gwasañ e vefe gounezet sort proses gant ar c'hunioñs. Kement-se a vefe fall ewid ar c'hreanterez. Soñj an tamm : tud eus an dias o kemer intrudu, o tremen o-us da c'halloud ar Stad hag o tont o-benn eus o stad ! Ha ma en em sille e empen sort lampenn menno an emrenezh ? Ha ma teulent da grediñ ez int beveg da gwañ traoù dre o-unan, d'an em vevañ int i human, e-lec'h most e goudor dindan van-hell waruz eo ar Stad ?

Penaos da d'beuzañ war feallid peurladec ar Vretoned ha war a santad.

F. Kervin

Aet eo Dabril war ar renk ewid ar votadeg President ar Republik lar journaloù.

EIZH BLOAWEZH BRESEL ²

diwar levr Y. Courrière

KUIT DA CHIPOTAD

A-zaleg 1956 oa krog heniñnoù evel Jeanson da reiñ dorn war-eeun d'an FLN. Petra d'ober ken pa vezer bet traset gant an SFIO, pa ne fliw na ne fliw ar PCF, ha pa gleser deus an tu all d'ar mor rifadennoù ha klemmoù an Aljerianed merzheriet ? Traoù bihan a raont : kavoud kuzhioù, otoioù, lojeis ha dougen malisennoù leun a vilhejoù, rag gwir eo, charread a raont d'ar Suiss ar milionoù serret heb mis e-touesk isili ha mignoned an FLN o chom er Frañs (tost d'un hanter vilion a Aljerianed a zo en tu-mañ d'ar mor). A-bep sort tud zo : skrivagnerien, kelennerien, sindikalisted iwe, beleien, tud peustost d'ar PCF hag es-lial e-leizh, e gochisted (trostisted d'ar chouz-se), ha goude-se forzh komedianed ha tud deus an tele... Tamm-ha-tamm e-gis-se e vo steufvet ur rouedad stank pe stankoc'h, kled awalc'h douz ar polis, gant mignoned an Aljeri hag an Aljerianed ha dreistoll tud heuet gant ar bresel

hudur hag ar bourewiezh rankus a ren du-hont (afer Audin, marv etre daouarn ar bourew, ha H. Alleg a skrivo al levr **Ar Gistion** war an traoù euzhus en deus gwelet, en deus graet trous ha divleupet kalz tud).

Re hir, ha hirvoudus, vefe adskrivañ oll doareoù al levr, med fentus awalc'h eo gwelet kizher (ha targizhet e-mesk hir an DST o fogota pe razheta e-mesk tud kran an « tout Paris » hag ar c'h « Quartier Latin » ; hirissus eo klawed garmadennoù ha rifadennoù an Aljerianed dastumet e Paris ha merzheriet en tier polis ; estlammus iwe adlenn tammoù deus ar prosesoù niverus emeb d'an dougerien valisennoù difennet gant avokaded evel an aotrou Vergès (breur P. Vergès ar Reunion) ha gant testoù evel Sartre, Maspéro pe Tettgen, bet sekretour meur prefed Aljer ; med truzes eo ur tamm gwelet ar fachin a sav etre Jeanson (ha na chom ket da derlepañ etre du veal, er Suiss, er Beljik...) ha H. Curiel (lazhet e Paris ariene) ha glask aosañ un eil rouedad e-kichen heni ar

c'helenner ; souezhus eo iwe lenn pegen disali oa an dougerien valisennoù war gemant poent deus o c'helennadurezh politikel, goude oant oll tud e-gleiz, ruz-tan, dispac'helien ! Med mont a ra en-dro ar rouedad, pe rouedadoù-se kentoc'h, betek fin ar bresel, daoust d'ar stourmerien dastumet, flatet pe disklêriet peurllessañ gant isili gwerzhet d'ar polis ; e-touesk an dud serret, zo un toullad merc'hed a ober deusoute liboudennoù, choigenned Arabed-milget an FLN, ha memes polis hemañ pe hemañ all deus o tenen !

Da c'hoñd, ne oa ket kamaraded Jeanson tud lureds da stourm, rag nos-dez e vese red dehe ober kevredioù ewid an FLN, heb klemmichad, ha 'n ur ziwall da ve tapet !

N'eo ket, eveljust, hemañ ul levr nebu, ar c'hontel an heni eo ! En em dommet o deus ar skrivagnerien douz Jeanson hag ar re all ; bet int o kaoud anehe, an euruseted o deus bet da lenn

o lizehier ; o danevelloù, da zibunañ o erfourennoù, da zissilhañ o amzer dre-menet. Ha n'o deus ket damant da dud evel Massu pe Debré ha d'ar gabiolen o deus graet an Aljeri. Ha gwel a-se ! N'eo lier mehañ ur studiadenn di-si, na-likok memes, ha meur a wech e vez spoentel an den, pe feuket, gant arroudennoù zo, med reiñ a raont ar gorm, hardi, d'ar re o deus bewet ar marv-se, ha gwel dalvouded eo, betek an dez hizw. C'hwere mat douz an tu kleiz « bihan » pe « evel a fact » e chom al levr betek ar fin : « kelud ha ma chome tud e vicher an etrevroadelezh gant o armoù douz o zeld, un dornadig amatouren a grade oa red dehe kemmer o flass. Merc'hed, imtelektualid, bourchisen, beleien, komunisted aef e-gostez, ha kristenien o deus graet ar pezh na rae ket Billancourt. Ra vo rebechet dehe ar pezh a gares. Med pas be bet o-hunan. N'o deus ket goulet na klasket bezañ mior-se... Drenkañ o deus graet. E-barzh hon empennoù morzet elc'h eo berzet bresel an Aljeri, direnkañ-raont bepred ! (p. 378)

UGENT VLOAZ WARLERCH

Meur a gentel zo da gaoñd o lenn al levr :

— pegen isel oa kouezet an tu kleiz, disuwan, aonig, flaw, dinerzh (ar PSU na vo savet nemed e 1960, ha n'eo ket espernet a-hendall) ; ar PCF, renet gant dorn dir **Thorez**, ha mensesel gant e wech (ur vamm dibeg el levr) a zifan buan da zarempeñt an dougerien valisennoù ; ar sossialisted renet gant tud flaw evel **G. Mollet** a gass miheroù a dud yocouank d'ar bresel brein-se hag a lesk ar polis (hag an arme) da vazheta ha da fraeñ ar trisonerien. **Jeanson** a jar e soñ, krak ha krenn, e mis Ebrel 1960, dirag ar journalisted : **Mollet** an deus traset o klask peurladon ar boh an Aljeri ha peurladon an « deronisted », diseblant e chom ar gros deus an tu kleiz, med daoust ha rank a ra an tu kleiz, mar bez an « opinion » e-live n, chom el live n-l, gant aon mont dreist ? ... Petra ober eneb ur sort bresel diskiant ha kriz ? Al lipañ tra, herwez **Jeanson**, ewid delc'her mignonezh an Aljerianed goude ar bresel, eo goull ar peuc'h hag abann di stourm gant an FLN, sikour anehe gwellañ ma c'hall-

ler, ha ser ober an dra-se, hejañ an dud, stroñsañ anehe, klask distokañ ha dibunañ anehe. Ha fouegal a ra **Jeanson** ha fin ar gont emma o stourm ewid enor e vro hag ewid abetaad dilui ar bresel daonet-se.

— pegen pell oa, er bloawezhoù-se, ar Frañsien douz an Aljerianed, an dra-se a vez gwelet pa ziskenn 30 000 deus ar re-mañ da vanifestañ a ruiñ Paris araog fin ar bresel (11 500 zo dastumet gant ar polis, n'ouson ket ped kant zo lazhet, fraet, brewet o eskern, pe taolet ha leuzet er ster vras, ha den ebed na fichi, elc'h pa varv 8 den e-tal ar metro **Charonne** le-kerz ur vanifestadeg emeb d'an OAS) e vo 500 000 Parisien e heuliañ an interament ha froumet milionoù a Frañsien gant ar marvioù-se ! Ur pennad-skid gant **J. Daniel** len un niverenn deus **France-Observateur** sesiset gant ar gouarnamant a sklêrjenn ahanomp mañ awalc'h : « an tu kleiz gall n'eo ket eneb-kolonialist dre natur ; mehañ eo ewid an ingalidid, med a-fed ideologezh eo impalaerour, ar pezh an deus elegaset aneheñ an Aljeri da vezañ ewid an « integration... » (1960) !

— pegen diaes eo bet ar reusad-se ewid an darvez soudarded o deus sikant deus hudurezh ar bresel ha keloù deus ar bourewiezh implijet gant an arme seul vut ma washay ar bresel ; sentiñ, pe disentiñ, ha reuzen savañ ! Da lared eo nac'h mont d'ar bresel en ur vont d'ar prison pe en ur vont disertour pe c'hallont kaoud hed

o gar, ar pezh a ray war-dro 3000 yocouank, sañset. A-benn ar fin e vint harpet gant ar PCF (« tud yocouank a servij ar Frañs »), gant an UNEF kalz, ha gant ar sindikajoù ; ur marvled e-du gant, sinet gant 121 den brudet (da gomart) a ray trous ! Med n'eo ket brav degass da soñj poun-spered, miorc'hed, ambren an dud yocouank-hont, kouz ar re a sentas hag ar re a dec'has d'ar Suiss hag a ranko gortos bloawezhoù araog dont war o c'hus.

Ma n'eo ket hemañ ul levr da vezañ lennet ha lenket ken dibred-se, ma vezer displeget o wechou gant tra pe dra, n'eo forzh, talvoudus ar 400 pajenn ab a d'ober aneheñ (hag e vez kinnet evel ur roman).

Ar skrivagnerien, swazh, n'o deus ket astennet o zeld betek Bruzh, ha ne raont kasant kaos ebed deus ar Vretoned a zo bet o sikour an FLN (nemad henniñnoù o chom en-dro da bet o c'houarnamant an dud). Lâret zo deomp ewidont e oa bet Bretoned o sikour an Aljerianed, en doa kontet an dra-se p'eo bet savet an UDB hag all. Mod-all, forzh kennoù zo bet heget da vont d'**El Djazair** d'ober ar bresel d'ar « lallaghañ ». Piv e-touesk an ul re-se, koshoc'hig ewidomp, a govo amser, e-gs **Y.B. an Deunv**, da gontañ deomp e vevet, pe da vilhan-mañ, e erfourennoù deus ar frapad-se a zo chomet garant betek ha spereñ ar re a oa marmous d'ar mare-se ?

Soaig an Argoad

UR C'HRAOU NEWEZ 'WID AR MARC'H ORGOUILH

N'eo ket distrietet c'hoazh an tavourc'h marc'h orgouilh. Tenn e vicher memes, ma 'm eus komprenet mod... Kaset du-mañ du-hont, labourer 'n deus ewid an Amerikaned, ar Russed, ar Japaned, hag en dewezhoù-mañ eme da vad gant an Ao. Chabrol, o klask ober konkourf da vBrigitte Bardot, Alain Delon, hag all...
Ya feiz sur, Abaoe pell zo ne oa bet anavez Bigouter ebet kement-se ha kehidiñ diouzh e vro.
Med un dra 'm eus da c'houlenn digant ar Bigouter-se. Mezh 'n deus embann e levr e brezhoneg?
Laret 'n deus an douz skrivet anezañ e brezhoneg penn-da-benn, ha troet anezañ e galleg warlerc'h. Ha gwir eo, da 'm soñj.
Plijoud a rafe deomp lenn e levr e brezhoneg. Ya, gold a ran ' barzh an Oest-

France int bet, tamm-pe-damm. Med gwraet zo bet tan gante abaoe, ha martese memes bet gwraet gwashoc'h gante, war-lerc'h ur gac'hadenn en ul lec'h ma ne oa tamm sort paper all ebet...
Setu eo douz din gwraet ur wech c'hoazh digant P.-J. Helias : mezh 'peus deus ar brezhoneg?
Ma n'eo ket distrietet c'hoazh ar marc'h orgouilh eo martese abalamour n'eo ket prest e grouz newez c'hoazh.
Herwez ar pezh a 'm eus klawer, eme an Aotrou Neuzpap (1) hag e genell eus Kombrid e soñj sevel dezañ beb a grouz newez, peb-hen unan en e barrez.
E Kervezegen war hent Laktudi, o lâr ar Benard ewid ar Re Wenn, barzh ar Bese de Loisirs, o lâr ar Richard, 'wid ar Re Ruz (ar Re Ruz skloer otow).

Komprenit mad, tudoù. Ur mell pezh « subvention » zo da gaoz, ha martese vo maen implijoud ur « mevel » pe 2000, ur gasketenn vraw gante war o fenn... Ha braw vo lakaod an « Économique bagaden » war reklañ ar « Syndicat d'Initiatives ».
N'ouson ket penaos e traoz an traoz gante, med eus un dra an sur : ne ran ket foultrre koer gant kraou newez ar Marc'h Orgouilh.
Traoù all zo d'ober. Sevel ur Sal Goueliou, sikour skola Diwan, lakaod un tammig muioc'h o vrezhoneg 'barzh ar radio, ha 'barzh an tele... Lakaod an dud da adkavout o c'hultur, ha sewenadur 'pis vez laret e brezhoneg cheus'h (dwar ur gasetenn Bec'h de'!).

(1) Benard, mare Pont 'n Abad.

TELENNOURIEN VREIZH

Krouet ez eus bet ur gengevredigezh newez : TELENNOURIEN VREIZH — HARPISTES DE BRETAGNE, bodet enni all delennourien, aserrien telennou ha kelennerien war an delenn a zo e pemp departamant Breizh.
Paliou pennañ ar gengevredigezh-mañ a vo brudañ an delenn getiiek e peb lec'h dre embann pennadoù, leviou ha dielloù diwar he fenn, dre asañ abadennoù-telenn er skingomz hag er skinwel, dre astenn he c'helennadurzh, dre asañ prezegennoù, sonadegoù, prizioù ha kenstrivadegoù. Diouzh red e talvezo iwe ar gengevredigezh-mañ da zifenn gwirioù hag enor an delennourien, ar gelennerien hag an aserrien telennou. Klask a ralo iwe skoulmañ darempredoù gant ar c'hengevredigezhioù telennourien a gaver e broioù all eus ar bed ha dreisthoi er broioù keltieg, Iwerzhon, Bro-Skoss, ha Bro-Gembre, Neptu e chom. TELENNOURIEN VREIZH war an tachennoù politikel ha relijiel.

Diennet ez eus bet ur burez :
Présidentes : Soasig NOBLET-LANNUON, eus Lannou (reneres al laseññ AN DREGERIS).
Is-Présidentes : an It. CHARMARD-BOIS, eus Brest (kelenneres war an delenn e Brest).
Teñzor : an Ao. Alain LE BERRE, eus Gwened.
Sekretour : an It. Norrey JAFFRENOU, eus Arradon.
Président a enor : an Ao. Remy CHAUVET (« MYRDDHIN »).
Digor eo ar gengevredigezh-mañ d'an oll delennourien ha strolladoù telennourien, ken ar re a r'wardro sonerezh hag ar re a bleustr war ar sonerezh-pobl pe « folk ». Ewid kaoud titouroù ouzhpenn e c'heller skrivañ da sekretoures TELENNOURIEN VREIZH :
Itron Norrey Jaffrenou
Kêr Alba, Bod Kelenñ
56810 ARRADON.

Ul levr newez deuet er-maes, ha moulet gant « Les Presses Populaires de Bretagne » ; gant Fañch Morvanon eo bet savet ; ul levr a studi, mes iwe diazezoù da brederiañ war istor ar brezhoneg hag ar Vretoned, ha muioc'h c'hoazh war o amzer-da-zont. Kavet vez da bennañ e « Presses Populaires de Bretagne » 24, r. Erwan Marec 29200 BREST (30 L, misoù-kass hag all).

Komenañti da gelaouenn
"Kallig an VTB"

Le Peuple Breton (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST CEDEX

Hanw hag hanw-badaz

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)
Skoaz : 70 L (1)
Estravro : 60 L (1)

*) Dizeññ ar gelaouenn ha servisoù kass

Amañ an arc'hant dre chekenn-bost (1) dre vandet-lizher (1) dre chekenn-vank (1) CCP-RENNES 2365-76

STAJ BREZHONEG WAR AR MAES EN BRO-DREGER

Savet vo ewid an vil gwech ur stal brezhoneg war ar maes gant Kresenn Sewenadurel Lannou epad stibanwezh kentañ ma Gwengol, adaleg ar sul 31 a vis Eost da nos, betek ar sadorn 6 a vis Gwengol. Digor vo d'an oll a zo barneg da kompren ar yezh heb re a boan hag a ne kinnic anez madig avañch digor.
Pennañ 'vo peb stadad en ur menaj e vech 'vo red deñañ labourad gant tud ma 's lavaret vo bet d'ar vevajerien (kêr) nemed brezhoneg ouzh ar stadad evel e tenio brezhoneg gante (kêr) ha-tamm, evel ma vez komzet brezhoneg gant an dud war ar maes (kêr) eo gouzoud e vo stard al labour brezhoneg, med gouzoud e peb lezh ar maes bezañ e brezhoneg gant tud ar maes eo deñañ d'ar maes lakaod da gentre ar yezh en ur stum naturel ha iwe anavezoud gwelloc'h buhez an dud war ar maes.
Klasket vo iwe sevel ur veilhaded pe ziv e kerzh ar stibanwezh.
Ar staj-se ne gonto kasimant nefra deoc'h, pa vo lejet ha staget gant ar vevajerien peb hent eus ar stajid, ha ne vo goulnet diganeoc'h nemed 50.000 ewid bezañ inskrivet (implijet vo an arc'hant-se ewid gatañ an asurantañ).
M'ho peus c'hoant d'ober ar staj, kaset ul lizher pe ur bellgomzadenn ewid gouzout ar follenn-inkrivañ da Soasig GRALL, Rés. La Frégate 22700 PERROS-GIREG ; pellgomz 09623 33 42.

ERC'H GWENN HA LANW DU

Epad reverzhi zo an Tanio, goude bezañ nac'het degemer ar Vretoned, ez ae President ar Republik da risañ war estell e Courchevel.

- Diskan (an oll assemble) Brawoc'h risañ war an erc'h gwenn Eged e Breizh war ar vouilhenn. Brawoc'h reler gwenn Courchevel Eged traezh Tregastell (2 w.)
- Epad ma tislonk an Tanio Flaer ha loustoni war hor bro Da Gourchevel ar President A ya da glask diduamant.
 - Aet da Baris ar Vretoned Da c'houlenn bezañ sikouret A ressewas d'o degemer Dispris ha taolioù-treid 'n o rér.
 - Degemeret ar Vretoned Gant polised, CRS-sed, Ar President en Elysée Gant lanw du ne ra foultrre.
 - Ne ra foultrre na gant Perros Na gant Ploumanac'h er mardos Ur soñj hebken zo en e benn Mont da risañ war an erc'h gwenn
 - Bouzar douzh klemmoù Breizh-Izel 'Wid mont buan da Gourchevel, Un demokrat n'eo ket hennezh Pa 'n deus prannet dor a bales.
 - Ni gasso keloù deus ar fuel D'ar President e Courchevel Dre vouezh klemmus al lapoussed Pluñv o diwaskell kailharet.
 - « Pa vo fin d'ho riskadennoù Deut da gamer aer hon aotchoù Etre Rosko ha Kastell-Paol C'hwi a c'hwesso c'hwes ar petrol.
 - « Risetek ho peus war an erc'h gwenn Diwallet mad hivisiken Da gouzañ war ar bezhin lous 'N ur risañ war ar vein lipous.
 - Ar bloaz a zeu tud an Arvor Ma n'int ket sod ha divemor, A laro deoc'h a vouezh uhel « Kerzh da risañ da Gourchevel ! »
- P.M. Mevel

labour e Breizh

vid chom barzh ar vro

Goude e ran penaos eme ho krikouenn e-ko ped stourc Diwan. Setu pereg e skrivañ deoc'h ewid kennañ d'ho lerrajon eme doct e-maez an tizhr "DIWAN".

An tizhr-se gwerzhel peus mañtin lerr-ugent, e zo bet gwerzh ped Komite skozell DIWAN AN ALBAR da mañtin argant ewid ar skola DIWAN a zo bet digoret ar ALBAR d'an 8 a vis Mae 1980.

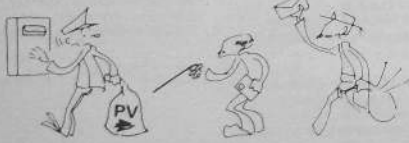
An tizhr-se a c'hell hoad peget doct'h ar goloioù-lizher e-tel an tizhr-stad.

An dud a fast deha epedevout an tizhr-se a c'hell skrivañ da Joffi LE BARON, 11 Nemoù KRAD'HA 55000 AN ALBAR.

Ho traperezañ a rar ewid bon skozellis en hor stourm.

LIZHEROÙ

Kamaraded ker.

Seu chekenn va adkomanant, diler-c'hiet un tammig. Pewar bloaz so dija e lennan ho kasetenn, ha war wellaad ez eo aet ho kasetenn, deset bremañ da vezañ unan vraw ha chomet ken stag he c'halon douz planedenn ar Vretoned.

Un dud e vez atav ewidon resow nive-remm diwezhañ POBL VREIZH, din da gaout an doareoù diwarbenn kudennoù gweiton ar vro, surtout ewid ur paotr o chom kehidiell diouzh Breizh, evel meur a Vreton all, siwazh !

Trugarez vras da skipailh POBL VREIZH, ken kaloneg ha ken oberiant en desped d'ar c'hudennoù diniver. Ha buhez hir ha frwezhus d'ho kasetenn, d'hor c'hasetenn. Gant va gwellañ gourc'hemennou. Cl. Rilly-Le Meur, 41000 Blois

Trugarez vras ive d'hor lenner yaouank eus Blois... Ya, soñj hon eus eus e licherou keniañ, eus an intin a zikouezh kaoud ewid POBL VREIZH adal ar wech keniañ n'en deus bet tu d'he lenn. Frealbet e veur gant licherou sors-se. N'ini ket stank, se ne sinifi ket e chom al lodena vrasañ eus komananterion ha lennerion h/POBL VREIZH displeant : ar c'hanterel so gwir, peogwir e tal'hont da lenn POBL VREIZH, da komanant, ha da kaus a gweitem ! Trugarez vras memestra da hastr yaouank Blois !

AR FALZ

betanenn dromag ar Emgav disadur gant Yann Sohier, bodet ennañ skodadenn ha kolonennou Vreizh a du gant ur skot vreizheg ha lak galedenn

Lennit Ar Falz ! Komanant d'Ar Falz !

100L 4000 4 100L

AR FALZ, Str. Kari-er-Gwez - 29240 PLOURIN-MONTRIOLES
RPP 430 20 41 ROAZDON

DA'M BUHEZ

Gwechall ne oa ket stank ar re a yae da vale bro. P'emaomp bremañ e mare ar vakañsoù, hon eus soñjet e vije mod, marteze, lakaod lennerion hor c'hasetennig da lenn ur barzhoneg eus an amzer gozh... Gant **Yann-Vari Joubiou** (1806-1888) eo bet skrivet Gonet en Arzh, unan eus brassoñ inisi pleg-mor ar Mor-Bihan, ez eas **Joubiou** da veleg, evel kement Breton, pe dost, lakaet war ar studi en amzerioù-se. Dont a reas da vezañ sekretour e eskob, un den null owalc'h red eo l'ardr, ha mont a reas teir gwech da Rom en e blass, da weled ar pob. E-kerz unan eus ar beajoù-se, ez eas **Joubiou** betek Napoli gweled a reas Napoli, med ne varvas ket, pas kerhent d'an nebutañ. Hles ur barzhoneg a skrivas, unan eus ar re goerall bet savet gantañ, ha bet embannet war-un-dro gant reol all en e zistumodenn **Dove ha mam bro** (1844).

AL LIAMM

ar gelaouenn nemet o ruz, 6 gwech ar bloaz, barzhonegoù, kontadennoù, pennoù a bab-soll ha kelenn 80 pajenn e paj-niverenn. Hare: Horez-Horez
Komanant 10 L / Studerenn 35 L
Telex: merc'her P. Le-Bihan - 16, riedas Four-à-Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349 06 PARIS

DA'M BUHEZ

Napl, 16 Ebrl 1841

Ne oulan ket ha boud a zo er bed
Ul lec'h kaerroc'h e'id al lec'h a welan !
Ewidon-me, biskoazh ne 'm eus gwelet
Douar ker souezhus, mor ker glas, heol ker splann.
Hañval genin eh evan ar yec'hed !
An nerzh, me 'gred, a gresk ennon bemdez.
Napl, ewidous neoazh ne vennan ket
Lec'hel mam bro, Breizh-Isel, mam buhez !

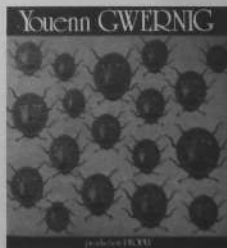
Doc'h ar sav-heol em menez Sorrent,
Castelamar, Salern hag Amalfi ;
Doc'h ar c'huzh-heol, Pouzzol, kêr vras a-gent,
Doc'h ar c'hreisnos, ar Vesuv, Portici.
Inisigi Ischia, Procida,
Capre meing, a zo doc'h ar c'hreistez
Da'm daoulagad neoazh ne blij netra
'El Breizh-Isel, mam broig, mam buhez.

Pa valean ar ar Villa-Real,
E Toledo, etal maner ar Roue,
A pa bedan en ilis-katedral,
Bras eo muerbed ma flijadur, gwir e(o).
Mes pa dostañ da'm c'hozh kêrig Gwened,
Brasso'h e-leizh 'vo c'hozh ma lewenez !
E'id Bretoned, nend eus a eürusted
'El boud e Breizh, hon broig, hon buhez !

Goujed em eus er broioù diaman
— Bete bremañ reizh mad n' er gouien ket —
Ne oa netra er bed hag a garen
'El ar vroig en deus man desavet.
Kalz 'vehe gwell genin gweled bleuñv lann
E'id ar frwezh kaer a zo e Napl er gwez !
Me 'drohe kein d'ar mor glas, d'an heol splann
E'id moned buan da'm broig, mam buhez !

Bemdez kasi me 'ya, árdro serr-nos,
E'id ma (e) war blank, da vale ar ar mor ;
Bemdez kasi me 'ra da'm zreizhour kozh
Kaniñ ar werz a gan kement treizhour.
Lies an daer a za da'm daoulagad !
— Perag enta, perag e ouelan-me ?
— Soñj a za din eh aen ged bag ma zad
'Ar ar morig a mam bro, mam buhez !

Pegourz enta e welin-me Roitas,
Arzh, Isenac'h, Sarzhaw, ar vro pinw(id)ig ?
Pegourz eh in da ilis Lokeltas,
Hag eh evin a win gwenn llurig ?
Käer eo gweled ar bagoù a Visen ;
Mes kaerroc'h c'hozh gweled bagoù Sene !
— Ne garzen ket boud beziet amañ !
Gwell 'vo ma c'horf em broig, mam buhez !

Deuet eo ar-maes trede pladenn Youenn Gwernig : kreñv ha nerzhus e chom mouezh Youn Vras ; brezhoneg, galleg ha saozneg e glewen. Plijoud a ray ar lodenn-mañ d'ar re a oa u c'horhoù gweitemnoù ha karnemoù newez un den ken tene e galon ha m'eo uhel e vent.

Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »

Salvat de UDB, BP 304 - 29273 BREST Cedex

niv. 95-117,
keinnet,
fichet,
kempenn :
80L. an tamm.

Papereenn euid goullenn mont e-barzh UDB

Hano hag hano badoz

Chomlec'h

Goullenn a ran muered e-barzh Uwevarezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 10

Sin : Da gess en dro (hoc'hed pe adkredet) de

UDB B.P. 304 - 29273 BREST CEDEX

PENNIAD-STUR

Fest ar vazh, pe krampouezh gwinizh ?

Aet eo ar vazh en-dro er bloaz-mañ, e-leizh... E Plo-
goñv dreistoll. Pell, pell he deus padet fest ar vazh, hag
epad misioù ha misioù, e chome ar re a zo a-du gant an
nukleel, sioul ha didrous e-barzh o zoullou, nemed unan
bennag hag a zigore e veg, hag henezh e vije bet gwel-
loc'h dezañ roñt peuc'h... Afer an Nukleel e Breizh he doa
degaset un tamm bras a reus ; ar re a felle dezo gweled
lamm war-raog ekonomiezh Vreizh o tont diwar an
nukleel, eh en em sile an arvar yud en o fenoù, pe, ken-
toe'h, o weled ar mor a dud o vont da Blogoñv da bar-
domañ ur wech an amzer, e santent ervad ne oa ket tu,
bremañ, da sevel a-eneb ur sort emsav, un emsav aet da
vresel, pe dost. Pennoù bras Paris e oa poent dezo ober un
dra bennag evelket, ha pa larer « pennoù bras », eo red
kompren « ar mestr bras », paotr e akordeoù...

Arsa ! Deuet an Tania da zegas ur reus all, ha da
strewiñ war notchoù hanternos ar vro foerell flærius e
gac'hadennou... Aet Bretoned vad ar c'hornad da Paris,
an tu kleiz, an tu kreiz hag an tu dehoù mesk-ha-mesk.
Ewid degemer, e roer dezo fest ar vazh hardi ; en «Elysée»
e refuser degemer anezo ; lod anezo, o tont d'ar gêr en-
dro, a ro da c'hoñd ez int aet da Paris evel Galloued pe
Françoisien, ha deuet d'ar gêr evel Bretoned. Gwell-a-se,
beteg ur serien poent. Mes fest ar vazh Paris, nac'hadenn
an « Elysée » a zegasas ar foerell d'ar re-se eus Breizh,
tud e karg, aet e-barzh hag all, hag all, hag a gav dispar,
dalc'had hag ingal, kement hag a vez soñjet, lâret ha
vazh, e oa krog lod eus ar Vretoned vad-se d'en em soñjal.
N'eus neira gwashoc'h eged pa 'n em lak unan bennag
d'en em soñjal. Ouzhpenn kement-se, ema botadeg vras
president ar Republik o tostaad. Arabad e vefe krignet re
ar bern greun mad zo dre amañ ewid an tu dehoù : Breizh
a dalv aour ewid ar gouarnamant...

Setu e oa red en em lakaad da roñt krampouezh gwinizh
d'an dud.
D'an 19 a Vevheven, en « Elysée » e oa ar billig war an
tan, hag aet Giscard e hunan da gramponezheres. Ar
gramponezhenn gentañ a vez mad douz ar seizh sort
kleñved, a vez lâret. Setu e oa lod o c'hortos burzhudoù
ewid Breizh, rag red eo lâred eo klav bras an ekonomiezh
anezi, hag e oa red lousouñ anezi, pelloc'h.

Mes c'hwiñ he deus gwraet ar gramponezheres memes
war ar gramponezhenn gentañ : an toas ne dalvezz man
ebed ; gant bleud kozh aet da fall 'oa bet gwraet, setu
neira, man, n'eus bet gwraet neira gentañ, stlapet eo bet
war an tell, null...

Petra zo bet roet da'r Vretoned, bloñset o feskennoù
gant an taolioù-barzh ? Neira. Nemed ur reoriad mezh
ewid ar re anezo a oar c'hoazh petra eo kaoud mezh. Rag
paotr an « Elysée » aet diwar dro e billig ne oar ober na
krampouezh na yod-ker'h. Prometiñ, prometiñ, an dra-se
a oar ober, evel ar re a oa en e raog er memes pades gan-
tañ. Prometiñ e vo schuet an heñchoù bras e 1983, pa
oant da vezañ gwraet e 1975. Prometiñ avel ha moged,
traon na gargont ket kof ne vers penaos. Memes Marciel-
lin, memes Guernicour o deus kavet blas an trenk gant ar

POBL VREIZH

soubenn. Josselin, deus ar PS, en deus kavet evel den
dilennet e oa mad awalc'h ar soubenn, hag evel PS en deus
kavet e oa-hi fall pud... An dra-mañ vo da verkañ e-barzh
istorioù Breizh da-zont...

Promessau Giscard zo goull ; goull e vezont bewech,
ha n'hon eus petra da c'hortos digant Paris. Ne c'hellomp
kontañ nemed warnomp-ni hon hunan ha n'eo ket ober
evel ar glaskerien vara a wechall, hag e vese roet dezo beb
a skudellad soubenn danav...

Bezomp sirius : bez e c'helfe Breizh mont war raog war
veur a dachenn, ha da gentañ oll, war an dachenn ekono-
mikel : ar pezh a vank dezi, ar pezh a vez refuset dezi, ar
pezh a vo red dezi kaoud diwar stourm kaled, eo ar
galloud politikel. Ar pennoù bras 'gis Breizh, o duniatad
paret gante warzu Paris dalc'had, tudigon n'ont ket
gouest d'en em zele'her en o sav, ken boas ha me 'z int da
vont war o farlochoù ha d'en em lakaad war benn o
daoulin, ar re-se n'eo ket gante e teuo ar galloud politikel
ewid Breizh. Mewelion a renk isel, tud o krenañ ewid o
zamm kalite pe o zamm karg, pa vez muselloù ar mestr
bras o vont en-dro araog memes ma ve deuet an disterrañ
komz 'maes e c'henoù...

Bew, nerzhus, yaouank ha leun ha deltu eo Breizh
koulskoude. Ha Breizh evel Breizh, ha n'eo ket evel
matezh Paris. D'ar 14 ha d'ar 15 a Vevheven he deus
bodel an UDB 30 000 a dud e Brest da geñver GOUEL
POBL VREIZH, 30 000 a dud n'eo ket 3 000. D'ar memes
mare e oa gouelioù all, hag e Paris na c'helle ket an
asoterion anez e ober hanv eus kemendall a dud, pell
ahane. Diskouezet he deus an UDB e c'hell bodañ tud,
n'eo ket kement-se en-dro dezi, mes en-dro d'ur pal, AN
EMRENEREZH : 10 000 a dud e-barzh an hall bras o
stlakañ o daouarn en ur glevet ar gomz-se, an dra-se zo
nevez awalc'h e Breizh, hag ez eo un dra a ro fiziñs en
amzer da-zont.

E-keez ar gouel o deus Herri Gourmelen e galleg, ha
Fañch Morvanou e brezhoneg, roet da c'hoñd e vefe, da
geñver ar votadeg-president ar Republik da zont, ur
c'handiñ ewid pobloù gwaaket ar Frañs. O c'hortos
kemendall e oa ar Vretoned, mes iwe tud an Oksitani, ar
Vro-Vask, an Teroueroù ha Departamantoù Tramor. Aet
eo da get an amzer ma chome mud ha dinerzh ar strolladoù
politikel frammet en un doare disheñvel diouz ar
strolladoù gall frammet, int-i, diwar batrom ar ronedad
nvan ha disrannadus. An emrenerzh en dez hiziv a vez
sellet outañ muioc'h-mui evel un dra red, modern, evel un
dra o tegass muioc'h a zemokratelezh.

Red eo bremañ diwall na vefe lâret an emrenerzh
diganeomp, na diheñchet, red eo lakaad frammoù en-dro
dezañ. Mes gant un emrenerzh sokialour lakaet da bal, e
weler dre amañ hag e lec'h-all tud hag a oa piadet o'n em
lakaad en o sav. Ema gouenn ar glaskerien vara o vont
war vihannaad ; ema an son o vont kuit
tamm-ha-tamm diwar hon tro, deuet eo c'hwes
vad ar frankis beteg hor Ironelloù, hag e
kerzhomp dispart trema kompenn ar vuhez.

POBL VREIZH

4

GWENGOLO
1980
NIV. 126

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

3* listennad

J. Lannou, Perennan	60,00
J. L. Moore, Lannegon	20,00
E. Tourneau, Paris (75)	20,00
J. Mikael E. Brest	35,00
Y. V. An Douar, Kervell-Pad	20,00
Dahanev, «Dilev, Kock-Kerrew	5,00
J. L. Allan, Paris (75)	10,00
M. Baret, Palaiseau (91)	40,00
P. Le Jousou, Douarnenez	40,00
J. Y. Allan, Paris (75)	60,00
K. Ollivier, An Arvor	60,00
A. Russen, Ar Chapel war Etr	10,00
A. Russen, Ar Chapel war Etr	60,00
P. Person, Brest	10,00

Diver ar listennad	400,00
Diver ar listennad all	753,00

Wa-un-do	1195,00

Taset ganeomp adarre un donad gwen-
naden a digarez desc'h 'hwi, lennenon per.
En depad d'an diasterioù arhañt a zo lod
eus duhez pennoù ar loden vrasañ eus
henn komanantour, e sante, e weler, beb
mis, unanig bennag prederiet gant POBL
VREIZH. Trauzez vras d'an 13 a brofoun
ù deus bet sañt eus POBL VREIZH.
Kerkoulz vje chlañh plasa d'an deiz kem-

**Bez' e c'heller
kaoud
dastumadennoù
klok eus
« Pobl Vreizh »
niv. 95-117,
keinet,
fichet,
kempenn :
80L an tamm.**
Skrivañ da : UDB, BP 304
29273 BREST Cedex

**CAFÉ DES MOUETTES
TAVARN AR SKREWED**
Guinness diwar ar washers
Porzh a golverez
BREST
Tél. 44.33.21

ten' h' bloaz... Gant ar Galled kozh, en am-
zerioù kozh kozh, e tigre ar bloaz nevez
gant an deiz kentañ a vis Du : er marnise e
vess' aeg d'ar re : veze d'armpredik ar re
vavw ; boued vesse aezet d'an Annon zoken,
hag e teuent da glask un tamm konfort bennag
e-mesk ar re vavw. An iliz zo bet anpart
avalc'h evel lakaad stok-ha-stok Gouel an
Dil-Sent ha Douel an Annon : adkemeret eo
bet ganti e-gis-ve basoù kozh ar relijion
goleg...

Mes bremañ ez eo un abadenñ all. Hag e
penn kentañ mis Gwengolo eo e vez gwrast
an digorou gwrion eus ar bloaz nevez. Ar
skol ve e gomand. Hag ive al lere nevez a
vez roet d'an traou e fin an hafv gant ar
strolladoù politikel, ar sindikadoù, ha kement
sosialur bet an dud a vez oc'h ober war o zra
o tiskuzad tamm pe-darn e-keez an hafv.
Setu POBL VREIZH o tiskuzad d'he zra.
Poent e oa... Fiziatañ han eus e chomo bew
ha diloun fuziken. Fuzik han eus e kavo
henn lennenon pijadur douz ha lenn, hag un
tamm magadurezh bennag enni ouzhpenn.
Bech' dez' heuse, tubou, Ksallit ho kwan-
neven, ni a gesso chosch' keleier hag un
heklew bennag eus buhez pùb' ar Vietnaded.
N'eo ket war greskñ ez a isver ar re a oar pe
e gontz e yezh kazh 'hoz' tadou', evel ma
laver lod. Rag lod a bij' lizo al lavarenoù
pompaded. Ne weler ket re vad, siwazh, e
pellec'h eme ar « pompaded » gant ar paour-
kezh Brezhoneg. Gwelloc'h eo sellet douz
ar stad anezañ gant un daoulagad dibikouset,
eged ober van d'henn lakaad an ur stad uhel.
Kaz' hag anous. Diouez' dez' eveljust
henn savetañ zo d'ober eveljust : brud zo
d'ober dez' eveljust, mes, paourkezh
yezh ! Heñvel eo kentañ douz ur vavig
kollet gant he stur, he goulou, he rofou, he
kaset-digaset war mor ar galleg, eged
douz ur vatimant vras o vont d'inec'h ha
fuzikuz firme ar broù pùb'. Mes a-vechou
e c'hoarvez reus memas gant ar batimant
chou bras : an TITANIC eme dalc'hmad e
zefeznoù e stad ar mor. Hag e-keho-se eo
bet chromet meur e vav dister heb ober pe-
se.

T. Moulerezh « Hoise »
29200 Brest
Rennet ar gelaouenn
Fañch Morvanou C.P.P.A. 50 091
1500 skwerenn

Komanant d'ar gelaouenn bolitikel nemet e
brezhoneg penn-da-benn
Pobl Vreizh (terreok abonnements 1)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hann hag hann-hadeg

Chomlec'h	
-----	
a gess e gomenant	
Boutin : 40 L (1)	
Skouz : 60 L pe ouzhpenn (1)	
Estreuz : 80 L (1)	

Amañ an arc'han de chakom-bast (1) de vandet-bast (1) de chakom-vand (1) CCP RENNES 2746-79	

KOMANANTOÙ

boutin	40 L	V	
P	skouz	60 L	H
O	pe ouzhpenn	E	
B	KRP ROAZON	I	
L	2746-79	Z	
C.C.P. RENNES		H	

Doujars hag enor da neb piv bennag a
gomer poan gant amzer-ha-sont ar brez-
honeg. Ar re-se n'emaint ket aezet e barch
kadoù biad. Alessoc'h e sav anrien a-
d'o fennou eged awei a-stu. Brudet eo ar
Vietnaded d'ar m'c' d'ar m' p'nnou kaled. A
zo gwr avalc'h. Tud aheurtet e vuzont alessoc'h
eged tud penneg his, dreistoll, dai-
c'huet n'o devez ket re. Aheurterezh ha
dalc'husted zo d'eo. An dalc'husted a c'hell
bezañ ar perzh mad, an aheurterezh zo un
afer all : un asen a oar bezañ aheurtet, hag
ober e benn kled. Da vev rad dez' an frenen
war ar pont. Moarvad e oa ur pont sort-se a
Brest, er c'harter-hanwel «ONT AN ESEN».
Mes ankouet eo gant Breizh ster hanou
kzh o c'harterou : evel n'eme ar c'ha da
verrad an traou e galleg (mad, apart, cire,
sais), e vez gwrast kemental e brezhoneg :
LAMBE LAND, ha neuz « La Pointe »
(hann un dalc'h e karter Nantesez).
Ne ven : k'ehat ha ma ne vo ket gwrast
« Le pont-aux-ânes » eus ar c'harter-hont, na
« La Vallée Neuve » eus k'ehat Kermexez a
zo e Breizh (mes evel lod eus gwrast oad), e
chomo rad eus ar yezh kzh. Ha fiziatañ han
eus memestra e chomo bew ar brezhoneg en
tu all da hanou al lec'hioù eveljust, hag e
talc'ho da vevañ komet.

P'nnad ray skopañ POBL VREIZH da roñ
d'he lennenon brezhoneg, yac'h ha bew da
lenn beb mis, evel m'eo bet krogat d'henn
ober deg vloaz zo bremañ. Gant ar
gelaouenn-mañ, ha gant meur e henn all evel-
just, e chomo ar brezhoneg bew ha nezhuz.
Rag benn ur senten p'nnad, ez eo gwrast
ar benn kzh : HEB BREZHONEG, BREIZH
EBED !

DISKROG LABOUR AR BESKETAERIEN EN ORIENT 3-3

**Trawalc'h
fallentez
ba kreis Breizh !**

RODADEG VRAS BA KARAES (saf ar skolioù)
D'AR SADOEN 20 A VIS GWENGOLO (da 3
eur goude leñ) ha manifestadeg da heul
bar vras

en ur ober 10 vloaz deus 10% eo nabe-
teet an dud bar vras 10 000 labou-
dour nebeutoc'h (e zo). 10 gwech
malc'h a dud da dilebeur ouzhpenn
1000 den e talc'h da zivroñ beb bloaz
klastoù, skolioù, skolechoù war ar mous
a vez sarret murvel e re ar boukoc'h hag
er c'harioù war ar mous

a-benn 10 vloaz amañ ped den e chomo bar
vro ?
ped barc'h e talc'h ho fier kolverez ha ser-
vijioù publik ?
ped fizezh e vo ha peh porrez ?
ped skol, ped skolezh, ha ped lissa e
chome ?
ped kant ha mil dewazh-erud a ve bezzet
da gess douz da lec'h all ?...

POENT BRAS ED HARTIÑ AN DIVROH, AN
DUDUÑ, AN DILABOUR I ANES DA SE E
TALC'HO KREIS BREIZH DA GOSHAAD NA
DA VERKIL.

Trawalc'h k'ezzoù flour ha promesad !
Bewit ha labouret bar vras a fast dimp !

Setu porag e c'holw an U.D.B. an ell
stourmerion d'en em gerc'hoz ha Rannet
benn an 20 a vis Gwengolo, d'ur mous
sava heus deus amzer da zaset kreis Breizh
er C'heuz Rannet.

DEUIT NIVERUS EWID NA VEUW KREIS HON
BRO.

**MAR GOUIT
UN TAMM GALLEG,
LENNIT
« LE PEUPLE BRETON »
IWE...**

ARABAD ANKOUAAD :
BEZ' E C'HELLOMP
KASS - POBL VREIZH -
D'AR SODARDEG
EWID NETRA :
d'evañ d'ar gelaouenn

Keloù deus Kembre

N'eus ket kehid-se zo e kustume ar Vretoned mont a-vandennajoù da **Gembre** e-pad an hafv. Pe eo arvu faeh hon vakofserien gant gwilzh ha moren ar vro-se, pe arvu eo berr ar glou ba o godilli, n'ouson ket kaer, med ar bloz-mañ ne 'm eus ket gweler med un taoulladig deusote.

Delc'her a ra an **Eisteddfod** da sachañ bernioù Kembreis, kizh ha yaouank (150 000 epad ar sizhun), ha drom a ra ban avel - ar bloz-mañ eo bet gonezet ar gurunenn hag ar gador gant ur c'helenner ewid ur werz war an nukleel (diwar-benn ar « formes » a oa galwet ar vorzhed da skrivañ o gwerzioù). Degouezañ a ra d'ur mare ma'h eo krog Kembreis da stourm a-eneb d'ar gouarnamant a glask bernioù restachou nukleel dan an douar k'ostez **Machynlleth** ha **Dolgellau**, ha ba penn ar stourm-se emae **Gwynfor Bowen**, « Archid-derwyd » pe Archidrous Kembre m'ho peus c'hoant !

10% DILABOUR

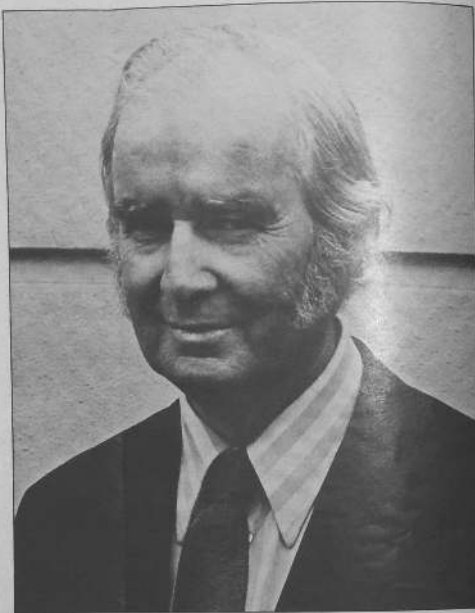
Med ar gwashañ tra e **Kembre** eo an dilabour bepred. Ma'h eo anavez an intron **Thatcher** amañ gis-mañ ewid bezañ fachez douch saout ha defwed hon bro, didruze eo douch labourerien he henn ! Muioc'h-mui e ra rous he falitkerazh, ken fall ha heni **Barre** ewidoma : ouzhpenn 120 000 den zo dilabour e **Kembre**, diskaret net eo diw binwidigezh kozh kreizet ar vro, ar glou hag an dir, ha bemdez e vez keloù deus usinou all o vont da serriñ !

Aon o deus Kembreis e tafe o bro da vezañ rewinet ha hevel douch ar pezh eo dija gwalam ar vro, menezier **Gwynedd** (o zo kber hardi, diwyezheg da vad hag o goss drou zeupe **Plaid Cymru** da **Londres**) : Ur vro zeupe goulanner, dilafset ha war les buhez ekonomikel ar rounetelezh, tress ur mirlec'h kulturel warnhe, zo kaeroc'h !

UR BEDERVEL CHADENN GEMBRAEG

An dalc'h er mare-mañ mod-all, war ar c'hasotennou hag ar magorioù, eo kudenn ar bederVEL chadenn tele, all gembraeg, prometet gant Miroslav **Thatcher** arog mont e-barzh ha dislaret abaoe eweljust ! Kalz trous a vo mechaf abalamour d'ar chadenn-se. **Gwynfor Evans**, bepred levier **Plaid Cymru**, en deus kenniget, ma ne zalc'h ket **Thatcher** d'he ger, chom war yan a-benn mis Here, betek mervel mar bez red. Ha ba ur vro relijus ewel **Kembre**, en da efed ar yun-se da enebañ douch **Londres** kouls ha da c'hoall pardon a falc'hejoù ewid ar Gembreis How o deus nac'het an emrenerzh.

Anzav a ra ar **Plaid** en deus bet un distokadenn ar bloz-mañ p'eo bet nac'het al lesene emrenerzh gant an tri c'hord deus Kembreis, p'en deus sousez a-dreñv er votadeg da vont da zeupe (deus 13% da

GWYNFOR EVANS

Ganet e 1912, en deus tremenet **Gwynfor Evans** e vachelouriezh en **Aberystwyth**. Bet eo bet studier en **Oxford** ha deuet da vezañ doktor war ar gwir. Abaoe 1945 emae e penn **Plaid Cymru** (strollad politikel « na ruz na gwenn » o stourm ewid goulenn an emrenerzh ewid Kembre).

Peuc'helour, o nac'h ar gwall-nerzh, en deus **G. Evans** nac'het kemer arm ebet epad ar brezel... Kristen gredus, awenet dan gant ar Bibl, ez eo **G. Evans** diagan hag e ra katekis en e barrez **Llangadog**.

E 1966, ez eo bet dilennet ewel kannad **Carmarthen**, dindan baniel **Plaid Cymru**. Kollet e garg kannad gantañ, eh adapt anezi e 1974, hag eh a da **Westminster** gant daou all a gannaded eus **Plaid Cymru**. E 1979, e koll e garg adarre.

Tad da seizh a vugale eo **G. Evans**, ha tad kozh da zeg a vugale vihan dija. Desket en deus kembraeg war varlenn e vamm, ha skrivet meur a levr e saosneg hag e kembraeg war istor **Bro-Gembre** hag he c'hudennoù avre-mañ. Emae o tihan skrivañ ur manifest e kemb aeg hag e saosneg a **Byw neu farw ? Life or death ?** (Un after a vuhez pe a varw), ma tispleg ar porag hag ar penaos eus ar yun a eroga gantañ, betek mervel, mar bez red, ewid difenn gwirioù ar gembraegerion.

Un den hevel awalc'h douch **Gandhi** pe douch **Martin Luther King**... Ha lezet 'vo **Gwynfor EVANS** da werel kentoc'h eged roñt o c'hoant da Gembreis kar-o-yezh, kentoc'h eged sewenniñ promessoù gouarnamant **Londres** ?

mesk ha mesk

10% er vro a-bezh), ha kollet un deus e dri gannad, **G. Evans** end-eeun. Se zo kaos moarvad en deus goret e solh ober ar yun-se, ha gwir eo, « abarzh **Gwynfor** » a ha da lakad kalz tud diaes, ar gouarnamant da gamañ, allet bremañ gant kasetemoù pemdez **Kembre** da zont war e gis !

STOURMOÙ SEVENADUREL

God o ra kement heni a vez oketus da heuliañ ar pezh a c'hoarvez en fu oil d'ar mor pegeñ kar ha pegeñ disthevel eo ar stourm en diw vro. Diw skwer a ziskouezo awalc'h emomp bar memes roud, med n'omp ket arvu bar memes poent ! Skolioù « **Meithrin** », hevel douch re **Dwen**, ha savet newez so iwe a ha da good 200 miloz (kozh) gant ar gouarnamant ar blez-mañ ha 350 stal pe e cylich meithrin e zo penn-da-benn d'ar vro (med paeañ a rank tud ar vugale, ha ne vez kemeret ar re-

mañ nemed deus ar beure). Un eil skwer a ziskouez iwe n'a deus ket kulturelled **Kembre** aon dirag a skeud ; emaint a fihonañ grenañ ur ger gozh e ledenes **Llyn** (rost da **Gaerwfan**), amezet gant mengleuzerien gwechell ha 300 milion (kosh bepred) zo ezomm da adingalañ an tier ha da sevel ur greisenn ewid ar re a zesk kembraeg : 50 milion a vo riet gant ar gouarnamant. Kaer he deus **Thatcher** bouz gast, n'eo ket ken pizh hag ar c'hozh **Giscard** memes-tra !

Ha da zisoc'hañ, taoullomp kaos deus ur stourm a lakafe beg-e-dok da c'hoarzhin leizh o genou amañ gis-mañ - e-pad ar gouarnv eo bet loket an ton ba tier-hallv pe adlier prenet gant Anglisien, ha dewet tregont deusote (hier), war zigarez n'eo ket brow da Gembreis kaoud lajeis gant ar

prisoù o vont war-raog ar mod-se ha n'eo ket diet d'an Anglisien dont da saosnekaod takajoù chomet kembraeg all (ewel **Gwynedd** ha tammou deus **Clwyd**, **Powys** ha **Dyfed** iwe). Setu palisa pe « heñdu » (« abez-ju » ewel mo vez skrivet war o jaldormiri du-hont) ar vro a tant da serriñ hanter-kant den e-pad un dewezh pe daou hag o komz rust d'un taoullad deusote. Abaoe eo bet lafet ur stourmodenn vras diwar-benn ar « gwirioù sivilik hag a-eneb da feuster ha da rusfoni ar poliss ! War gement tachen deus ar stourm ha deus ar vuhez, ewel a welit, e vo moize dec'h huntreol en ur vont da Gembre. Hag after awalc'h a vez da huntreol er mare-mañ 'keta ?

F. Faveroux

KENDALC'H OLLVEDEL AIDLDM

Lennit « Association Internationale pour la Défense des Langues et Cultures Menacées » E **Bailleul**, **Belle** e flandreg, eo bet dalc'het, da lared eo en ur c'hornadus eus douar ar Stad C'hall ma vez (ma vese ?) komzet flandreg annañ.

Eus ar 24 d'ar 27 a vis Gouere eo bet dalc'het ar C'hendalc'h. Bab daou vloaz e vez unan. **Klagenfurt**, **Barcelona**, **Belle/Bailleul**... Mad tra. Perag ne vez marse dalc'het ur C'hendalc'h sort-se e Breizh, en ur vro ken nerzhus ha ken liessort enni ar stourm ewid ar yezh ? Perag ? N'eus nemed Doue a gement a oar. Doue ha Keravel. Petra bennag m'eo Doue ha Keravel daou, ez eo **Armand Keravel** Aotrou Doue an AIDLDM war an douar, war zouar **Frañs** d'an nebutañ. Ha ne fell ket da **Armand** kozh « diskouez » d'ar gendalc'hidi a-zivaez Breizh an disrann, an tabut hag ar sach-blew a vez dre amañ ingal gant paotred ar brezhoneg. Meuleudi dezañ ewid ur skrupul ken enorabl. Sed ez eo chomet, ewid kendalc'hidi **Bailleul**, uhel ha diviann brud ar Vretoned kar-o-yezh. Unanet int gwelloc'h ha muloc'h eged biskoazh. Gwall-a-se !

Re vo frwezhus an unanidigezh-se ewid brasañ mad yezh kozh hon tadoù !

Edredbarplad

Eus ar 4 d'an 18 a vis Here 1980

Pemzeg dewezh stourm ewid unaniezh melestradurel BREIZH

29 + 22 + 44 + 56 + 35 = Breizh 5

Manifestadeg e Naoned, kêrbenn gentañ Breizh d'an 18 a vis Here 1980, da 4^e goude merenn

AR BED KELTIEK

2, str. ar Roue Gralion KEMPER

Embannadurioù ha levrioù breizheg
Pladennoù hag artizanalezh kelteg
Gwellet ar Fur
Tel. 95.42.82

Komzannt da gelaouenn
C'hellig an UDB

Le Peuple Breton

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Henw hag hanw-bodez

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)
Skoaz : 70 L (1)
Estreuzvro : 60 L (1)

(1) Dispart ar gelaou pe kartenn kel

Amañ an arc'hañt
dre c'hakenn-bost (1)
dre vandat-lister (1)
dre c'hakenn-vank (1)
CCP RENNES 2365-76

TRAOU NEWEZ WAR

El levr fetis emma **L. Fleuriot** o tihanañ embann (1) e kavod peb heni e gont, ar yezhoù koulz hag an istorour. E-ser studiadur ur bern arroudennoù teñvel pe amsklaer en istad koshañ ar Vretoned (mareoc'h kentañ) o divroadeg, doare ar brezhoneg hag ar galleg, mojennoù **Arzhur**, **Konan Meriaded** pe memes **Marzhin...** eo deuet a-benn ar c'hlaser ampart a zo anezhañ da adennañ neudenn an istor, disanavezet alies ha gwariet a-wechoù!

Gotid a roer persont chikan zo bet hag a zo c'hoazh diwarbenn orin ar brezhoneg hag ar Vretoned : darn o kerediñ a vez kavet en brezhoneg (gwenedour dreist-holl) ha yezh kozh Galla, darn all o toull e oa marw pa zegouezas ar Vretoned deus an tu all d'ar mor e-barzh ur vro peuskouezet ha goullanter. Setu, euid ar re gentañ, omp Frañsisien a vod, peogwir implijomp yezh kozh Galla (memes mod eo euid Euskas hag Iberia, hag euid Kembrez ha Breizh-Veur), euid ar re all omp disheñvel kreñn diouzh ar Frañsisien ha kar da levezonien ha da beb sort Barbaried memes...

Diw desenn zo bet euid ar wech e-mesk an istorourien : tesenn an divroadeg abred, a lar eo deuet ar Vretoned kentañ da vare ar Romaned ha gant o bennozh, abalamour da argadennoù Piktet, ha diwezstoc'h o teched drag ar Saoson ; deus an tu all, tesenn ar divroadeur diwezad, a-zalieg ar blouezh 500, zo bet displeget gant **J. Loth**, **la Borderie** ha kale tud abaoe. Sont an aotrou **Fleuriot** zo heni klaskerien brudet evel **Chadwick** pe **Giot** : pobloù meur, ar Vandaled, Burgoned, Alaned, Goted ha re all c'hoazh zo aet da get goude bezañ leuniet an istor gant brud o hanw. Penaos displeget padusiet ar Vretoned peneve dire ar respont mañ a zo a-bonnes bras : ne oant ket estrenien e ledenez. Hervez **Fleuriot** bepred, « Breizh an 19th kantved, o vezañ ur bed penadok, troc'het deus ha lammou naturel, ha deus lezet e spered ar re o deus skrivet diwar he fenn ur skeudenn ne g'lot ket lamm ebet gant Breizh ar c'hantvejoù kent ».

TUD A VOR BEPRED

An dra-mañ zo gwirionez gentañ al levr : Mor Breizh zo ur c'hanal, ur c'hroasheni abaoe dalc'hmed, abaoe

(1) L. Fleuriot, LES ORIGINES DE LA BRETAGNE, Payot, 350 p.

amzer ar **Venet** (pe **Wened**), da nebeutañ, an dud a vor-se o deus ræet d'ar Vretoned o micher hag o boasoù d'ar Vretoned o zisheñvel a zisheñvel ahanomp diouzh Kembrez pe Iwerzhonis, her da Gelled kozh a oa tud an douar bras da gentañ. Ar mor ne oa ket ur troc'h, med ul lamm d'ar poent-se ! da vare ar Romaned eo eozomm un dewezh hag un noswezh da dreuziñ, heb lakad da ouel, en ur roetvad. Pell aessoc'h oa beajñ war vor euid war zouar ! En em gontiantañ a roe Breizhis war vor, ouzhpenn an dra-se : hervez ar skridoù kozh, « bageal da dreizhañ ar moroù ha treuziñ tachennoù divual ne zisplij ket da veleñ Vreizh, boumañ a raont o verdeñ er c'hontrol »...

* GALlica LINGUA * GALIANEG PE GALLEG ?

An eil tesenn displeget al levr eo pegen tost kar oa Bretoned Enes Vreizh ha Galianed an douar bras pa oa heñvel o c'hredennoù, o gistoù, ha peusheñvel o yezh hervez an tasterioù. « Diaes e vo atav, eme an ao. **Fleuriot**, ober un dispanti kreñn etre ar pezh a zo brezhoneg ha galianeg er yezh, ken tost oa an eil yezh d'eben e dibenn an Henamzer ». An hanoloù tud koulz hag an hanoloù lec'h, studiet gant ar skrivagner, a ziskouez lar « ar brezhoneg a gendalc'h ar galianeg, med dre ma arrouant evel difennourien, ha n'eo ket evel teched. o deus ar Vretoned brezhonekaet peurlutañ ar galianeg en nebeud degouezoù ma oa disheñvel diouzh ar brezhoneg ».

Hir mat vele adskivañ ar skwerioù ræet el levr a zo, evel ousoch, diwar dorn ur furcher hag a zo mestri war ar yezhoù kelteg, kozh ha newez, hag istorour war ar marc'had ! Ur merk splann deus ar garantez etre an diw yezh : euid ar Franked a skrive en latin, ar « gallica lingua » oa ar galianeg, e-kichen euid ar Vretoned, ar « gallica lingua » oa al latin isel pe roman (deuet da vezañ « galleg » diwar « gallica »), abalamour just mad ne oa ket ar galianeg ur yezh estren ewite.

Ar gwenedeg, da laras **Fleuriot**, zo kent ha koulz brezhoneg hag ar rannyezhoù all, ma n'eo ket muloch : tostoc'h eo d'ar c'hembraeg euid meur a dra, ha n'eo ket drol, rag bewoc'h oa ar galianeg mechañs a bro an **Ossim** (Kernew, Leon ha Treger dre vraz) eged en arvor bro ar **Venet** a oa gwall latinekaet, dreist-holl

en-dro da gêr **Wened**.

Alies gwech eo bet skrivet a oa arriet ar Vretoned e-barzh ur vro rewint ha risset gant bresel pe dispac'h. Tro fin ar pevare kantved, gwir eo oa bet bech, med buhez ar Sent a zo sklaer euid **Fleuriot** : « Sent zo a arvir e-barzh lakajoù fraost, med ar gros bras a zlestr en ur vro labourer ha renket... » Ne oa ket re stank oll an dud rewlant : etre 2 ha 300 000 den o chom en Arvorig, herwez kont (800 000 an Enes Vreizh ha war-dro tri milion e Galla e-bezh, darn galler reñ sifroù).

AR VRETONED : AR ROMANED DIWEZAN ?

Ar gudenn diwezad, ho pouesusañ martese diluziet gant al levr zo perag ha penaos e ta ar Vretoned da sevel ur vro newez en Arvorig. Bewoc'h ma nijestr Bretoned war an douar bras eo euid difenn ar Romaned ha n'eo ket diskar anezhe. An Arvorig ha Breizh-Veur oa e-barzh ar memes impalaerezh, Ur pezh diferañs zo iwe etre ar Vretoned hag ar pobloù all (Saoson, Barbaried...) : stasioned pe geodedis Roma oant, ha meur a wech, ha beteg diwezad tre e vez kavet ur « vroeb-louriezh roman » e-mesk ar Vretoned (beteg **Komwolon** sañvet).

Setu ar mod-se, abaoe pell e kustume ar Vretoned, tud reñ d'ober bresel pe d'en em zferri, bezañ kaset da bewar c'horn impalaerezh Roma, deus kreis an Afrik d'ar Reter. War-dro ar pevare kantved oa tostet ar rumoù soudarded-se d'o bro : stank e oant oc'h ober o annez e koustg ar Rhin ha an Danub uhel. O chefridi, stourm da sovellet an impalaerezh, ha, gwech ha gwech all, klask lakad un deus o jeneraled war an tron !

Meur a dra a lak eo aotrou **Fleuriot** da gredañ lar eo deuet ar Vretoned da gentañ da heul an armeoù-se, diestret diw wech diouzit-kêr d'ar mareoù (heb kontañ diw wech kent pa oa deuet Breizhis diw enes war sikour ar **Venet** eneb da **Gaesar** e 55 arzrog Hon Salver, hag e 184 pe oant deuet da heul **Artorius - Arzhur** ? — da harzañ un dispac'h pe un argad). E 383, da heul **Maxim (Maxen Wledig** er skridoù kembraeg, **Maximus** er re vrezhoneg), penn armeoù Enes Vreizh, deat da vezañ impalêr e **Trier**, e oa ur bern Bretoned yaouank lar « britan » **Konan** en o zouesk martese), ha n'it

AR VRETONED KOZH...

ket distroet d'o bro goude-se : ugent vloaz warlerc'h, e 406, bagadoù all a zlestre e Boulonn da heul **Constantin (Custennia** e kembraeg), harpet gant ar jeneral breizhad **Gerontius (Gereint** kembraeg, **Gerent** brezhoneg). Daoust ha n'eo ket ar soudarded-se a zo bet kaset da zigenañ da c'hoañ d'an Arvorig ? Deus an trooù kentañ-se e vele deuit brud **Arzhur, Merthin** ha toud. Sed abaoe dalc'hmed e vese tud o vont hag o tont deus

ur bro d'eben, med stankoc'h e vo ar Vretoned e Breizh-Vihan a-zalieg fin ar pevare kantved : ha ma n'eo ket bet moarvad ur Stad dshual d'ar mare-se (mojenn **Konan Meriaded**), possibl eo da hennenoù, ha da galk memes, bezañ c'homet e bro an **Ossim** hag en Argoad bro ar **Venet**. D'ober petra ? Da zifenn broioù gwant diouzh an abouberien, saos da skwer, evel « foederati » ar Romaned, Stankaad a rainit er c'hiz-se e gouled an Arvorig

evel soudarded roman da gentañ, evel mistri ar vro a-c'houdevezh, pa zisacho an impalaerezh.

SOUJARDÉ HA BELEIEN DUA

An divroadeg kentañ n'eo ket bet bewennoù reasit an amzer, ha strewet eo ar Vretoned deus al Liger d'ar Rhin, heb-halbed arvor Galla. Hanoloù sent a gaver stank e-maws Breizh, en Normandi ha beteg harzod ar Rhin. Beteg er Gronnamer e valeo ar sent etreag ar broioù-se (**Malo, Samson, Emilion**...). Ar « Britanni », da lered gwir, zo bet hanw deusoute war an douar bras euid ar wech toud, deus ar c'hentañ kantved d'ar pempd, ha kement lec'h a zo an dez hiziv **Bretigny, Bretonnole, Bretonneux, Bret, Beateuil, Bretonneux, Brezenheim, Bretonne**...

A-zalieg fin ar pevare kantved e vo kerediñ ar Vretoned dshual al ledenez evel e twall Bretoned rouantelezhioù **Gwynedd, Dyfed, Gwent, Strathclyd** o bro eneb d'ar Skoted, Piktet ha prestig Saoson, Angled, Franked hag all...

Ober a ray ar Vretoned tramor gwirioù ha bro an **Ossim** hag ar **Venet** (nemed en-dro da **Wened**) — Breizh-Isel hiziv — d'ar mare ma oa bew ar galianeg e-mesk an dud. E-kichen pa c'holy ar Vretoned bro ar **Gorsolites** (beteg ar Raris hag ar Vilen) e 497, e vo aet al latin pe romaneg war-raog, ha se zo kaos, hervez **Fleuriot**, e chomo diw yezh, ha diw boblañs e gont Breizh ken us zastery ar brezhoneg en 12th kantved. Un dra zo re zrol : bewennoù ar vro newez a g'lot gant re ar c'heodedoù kozh. Deus ar c'hwec'hed d'an nawed kantved, harzod Breizh a vo bewennoù broioù ar **Venet** hag ar **Gorsolites** er sav-baol ! Un hanw all a vese ræet d'ar vro, **Ledan**, a vele hanw Breizh en kembraeg (**Lydaw**) : loutrien med eo bet kollet gant Kembrez o hanw kozh, « Brython », war-dro an degved kantved, sifantwerenn « cymro » (da lered eo « ken-vo »...)

Levr an aotrou **Fleuriot** a selen-jenn ahanomp eta war amzer gozh ar vro hag amzer gentañ Breizh-Vihan. Daoust d'ar pezh a gleses ar romanien, loutrien med eo d'isklabin (ha hennenoù ne oant ket kollet di-tañver war o lerc'h), hon zad koulz ne oant ket **Barbared**, med « Kelled o deus ossantet da veñ Roma ha bet levezonet gant »

traou newez war ar Vretoned kozh...

Disheñvel eo bet o divroadeg deus aloubadegoù ar mareoù : « ur moian ewid an Impalaerezh war e dremenvan da esaal padout er C'hornog ».

Beleg an unneved kantved, ne oa lamn dilerañ etre Breizh Vihan hag ar pezh a chome deus Bretoned Breizh-Veur, hanwet « Brython » an eil hag ar re all. Ur skwer : **Itud**, bet o chom en Arvorig e deroù ar bemped kantved, aet da Enes Vreizh da heul **Jermen a Auxerre**, a sav ur skol eno e **Llanilud Faur Kembre**, a chomo kreizenn aperedel ha politikel an diw Vreizh, a zeke **Samzun, Pol, Gweltan, Diwi, Brieq...**

Goad a reer iwe e oa daou du e-mesk ar Vretoned d'an ampoent, n'eo ket an tu dehoù hag an tu kleiz, med an tu « britto-roman », heni **Ambrosius (Emrys Kembre)** a reno war an diw rouantelezh a beb tu d'ar mor goude bezañ rael lamn da **Vortigern (Gourthiern)**, skwer an tu eneb-roman peogwir eo herf a c'halwas ar Saoson en es da sikour bountañ ar Romaned e-maes...

AN EIL DIVROADEG

An heni gentañ a zic'hlanne hed-ha-hed arvor an douar bras ha war an Europ a-bezh, soudarded da gentañ, kler goudese, tud all da heul, kevredet gant ar Romaned a-eneb d'ar Barbared. Disheñvel eo an eil lano : niverusoc'h n'eo ket matrese, med stankoc'h peogwir e ta ar Vretoned da Vreizh Vihan a fetepeñs. Anavezet gwelloc'h eo an eil divroadeg iwe, abalamour da vuhez ar Sent ha d'un toullad skridoù latin.

Calva de Sant-Matthew, Gouarn, Sant-Gilles

E-kehid ma treuz ar Vretoned da « **Lodaw** », e treuze ar Franked ar mor iwe, da heul ar Saoson hag all. Dre ma lusteray galloud ar Romaned (aet kuit deus Breizh-Veur e 410) e kresko heni ar Franked, ha n'int ket kristenian evel ar Vretoned hag ar Romaned ! Med e-tro lin ar bemped kantved e ray **Ambrosius** hanter-kant vloazvezh peuch (deuet e penn ar bresel a-eneb d'ar Saoson en etres, deus tu ar Romaned war an douar bras, e tay da voude e-pad un eurted « rex Francorum ha Britonum Aemericum », « 19 France 7 Bretan Letha » en iwerzhoneg... da lared eo, roue pe ri ar Vretoned amañ gis-mañ hag ur paour-kezh Frank bennag, trec'het gentañ).

Prientet mad eo an eil divroadeg. Savet oa kaos etre kloer uhel Galia roman (**Jermen, Loup**), o diskibien vrezhon (**Itud, Pol, Samzun, Brieq**) ha pennoù ar vro evel (dihellou) **Kempere**, ha diwezstoc'h **Clovis** ar Franked, a vo badezet hag a ray d'ar Vretoned es ofissiel bro ar **Goriosolites** (a ha deus harzoù Breizh-Izel d'ar Rañs), e 497. An dra-mañ a isplik mad awalc'h perag e tay an eil kouchad azeleg ar bloazvezh 500. Soñ **Clovis** n'eo ket brao goad petra oa : reoln an divroadeg par ma c'halle, kevredet sikour ar Vretoned a-eneb d'e vreur, gonid lewsen ar c'his-se « Breizh-Veur... Un dra zo sklaer : hanoioù ar vro newez (an **plou, trev, lann** hag all) n'eo deus mann ebet da weled gant ar bresel. Er c'hontrol, hanoioù evel **plou ha gwik** (o font deus al latin) ziskouez awalc'h oa rael d'ar Vretoned ur statud espris. A-hend-all, pa zegouezo ar gros bras deus an divroade, e vo harzet ar Saoson e Breizh-Veur ewid daou-ugent vloaz (500-540) : setu, ne oant ket tud o tached d'an ampoent. Aes awalc'h eo tioront iwe e-barzh buhezioù ar Sent deus d'ar mare-se (**Tudual, Samzun, Magloar, Maodez...**).

E-kehid ar c'hwec'hved kantved evelkent, e sav bec'h ha bresel adarn etre ar Vretoned hag ar Franked, ha **Wrog** a dapo kamet Gwened. Meur a groad a vo da heul. En tu all d'ar mor, e ta ar Saoson war-raog ha golen ar raont an hanter deus an etes, hag an tamm kreiz prestig, heb dale e vo troc'het ar Vretoned etre pewar damm : rouantelezh an hanternos (**Stratclod**) o kozhbevin beteg an unneved kantved, **Kembre, Domones** (beteg ar Somersel), ha **Breizh Vihan**. Gwinaet eo ar Vretoned tremor, ha di-zafennusoc'h ewid ar Franked mecliañ war an douar

bras. N'eus ket moian eveljust desheñvel levr **Fleuriot** deus ur penn d'egle pa zispleg doare an eil divroadeg, ar bagoù implijet, daou sort, re vihan ha re vras, hanwet « lestr » pe « long », ugent metr hirentez, kant den o vont en o bourzh, o vont meur a heni assambles d'ober ur « mor-lu ». Strisoc'h eo an dachenn ar wech-mañ, evel hon eus laret, oa daou hent a gemere an divroadi : an heni dilavaes, daved bro an **Ossiam** (heal) **St Riagad, Itud** ha **Gwenole**, da skwer) pe an hent diabarzh-trama reier Breizh dre an inizi anglis-h-norman (**Samzun, Magloar, Turisaw...**). Talvoudus oa an inizi, hag ar steroù iwe : sikour a raent ar re newez keriet da dresañ ar vro, deus ur aod d'eben, a-hed ar Gouet hag an Ont da skwer, pe ar Rañs hag ar Vleit, da goudañ ar Vreizh. Se zo kaos zo bet savet meur ha meur a vanat, a vreizh hag all hed-ha-hed ar roud-se (Do, St-Mewen, Pletan, Redon).

PEWAR RESPONT DA CHORTOS HIRROCH

Brav eo dispenn rouadoù ar Vretoned kozh, ar sent, mervec'h, bemed, soudarded, hag ar re all, a kompañnezh un den gouest a zalc'h da furchal ha da ditouñ, rag ewid meur a dra n'eo ket achu e gaskadenn (**Arzhur, Marzbin** da skwer) Med da c'hortos hirroch e tisoc'h e lev ar taol-mañ gant pewar respont sklaer. Dont a ra ar sent-se (a vese evel an drois kent e-tal ar ti pe roue, breur pe gar dehañ an abessañ, war un dro beleg ha rener, manoc'h ha kamad), deus kreiz Breizh, rouantelezhioù, deus kreiz **Kembre**, rouantelezhioù, deus kreiz **Dyfed** ha **Powys** iwe, deus **Cumberland** (**Briag, Ronan, Sane, Servan**), ha forzhig... deus ar vro, hag i aet deus alemañ da Vreizh-Veur kent dont war o c'his. An eil tra eo douar ar vro newez a vese penez, penez tur douar un drev, da skwer), gant ur « sant » just awalc'h, ha neusen e vese savet lochennoù, digozhet pe dic'harzhet tachennoù ha toud. Beteg an degved kantved e pado er c'his-se an eskemm etre an diw rouantelezh a beb tu d'ar mor, ha benn neusen, da laras **Fleuriot**, e vez muioc'h a Vretoned o tioront da Vreizh-Veur... D'ar mareoù-se iwe e trecho ar gallog war ar brezhoneg ha Breizh-Uhel gouezet pe annezet diwezstoc'h, koll a ray ar Vretoned kalz tachen e Breizh-Veur, med bleubiañ a ray « danvez Breizh » (mojennoù, harzhonegoù barzhed ar

traou newez war ar Vretoned kozh...

Vretoned el lennegezhioù galleg, saosneg hag all.

Ma ne c'hall pe ne c'houl ket **L. Fleuriot** respont raktal d'an traoù all, prometit a ra un eil levr war lesennoù.

boasioù ha sewenadur kozh ar Vretoned herwez ar skridoù ha dihellou kozh, ha n'int ket ken dister ha ma kredet a-wechoù. Ha mad a ra, rag a-benn e vez peurlennet an tamm ken

tañ, ha herf tew, star' da lenn a-wechoù, diglok, da lara, **Fleuriot**, e vez hast memestra da gregiñ e-barzh an eil tamm...

F. Favereau

- 1. Limite des VENETI au VIe siècle
- 2. Limite des VENETI selon M. Merlat
- 3. Limite est des CURIOSOLITES
- 4. Limite de la zone bretonne "pure" selon J. Loth, confirmée par les cartes de B. Tanguy, Thèse, Brest 1973. Cette limite fut celle du breton jusqu'en 1800 environ.
- 5. Limite est de la zone mixte romano-bretonne. Cette dernière ligne est très approximative, car il s'agit d'établissements bretons dispersés, de moins en moins nombreux vers l'est.
- 6. Limite approximative de la Bretagne du VIe au VIIIe siècle (753). C'est la limite est des CURIOSOLITES.
- 7. Limite approximative de la Bretagne de 753 à 840, identique à la ligne 4, sauf dans la région de Vannes, où la zone A semble annexée à la "Francia" de 753 à 840.

Culte de deux saints du VIe siècle

- AI Itud
- AB Rioc'hate-Riagad

D'ar 4 a vis Here, e vo boset ur fest-nos gant Komite skozell **DIWAN BREST**, **Saï an Ti-Kêr-BREST**, gant ar strollad **KLASKE-RIEN BREIN**, ha kamerted deus ar vro.

D'ar 7 a vis Here, e vo ar gala gant ar strollad **AR LOG**, eus **BRO-GEMBRE**, en Auditorium Brest.

NOMENOE-OE !

Ur penad so eme **STROLLAD AR VRO BAGAN** o c'hoari pezh-c'hoari brudet **JAKES RIOU, NOMENOE-OE**. An digorez da sevel ar pezh-se gant an oberour brezhoneg aet da Annon e 1937 a oa trech ar Vretoned war ar Franked e 845, dandost da ghiridenn **BALLON**. Mes ar pezh a gant d'ar c'hontrol pezh savet gant **JAKES RIOU** eo pennoù a deus degemeret brezhoneg skozell **BEDON** kelid ar trech, hag an trubus degesset en o buhez pennezeg gant dandegizh an d'ar-bouras veur a o gaoz e **REDON**.

O gwech c'hoazh e vo c'hoazh ar pezh : e **Saï an Nivet** (3/10), e **Lannilis** (4/10), e **Poulsozen** (15/11), e **Lannou** (16/11), e **Lannou** pe ar **Ralloued** (29/11). Ho goude-se, uchu, Hest'hañ !

Un d'arsoñ eus Gouel Pobl Vreizh

LIZHEROU

Tudou,

Ma digarezi da vezañ chomet kehidiñ heb kass dezoc'h gomp ma adkomanant. Setu ar chekron 100 l. ewid ma adkomanant hag ewid ho skoezelañ da gendec'hel gant ul labour eus ar re bouesañ ewid ar Vretoned.

Kalon vad deoc'h hag a wir galon.

J.-Y. Allain, Paris

Albert Schweitzer ha ni Bretoned,

En un destenn skrivet en alamaneg, e kinnz Albert Schweitzer diwarbenn parablen an hent pinwidig hag ar paour hanter Laser. Ni (Europi) eo, herwezhañ, an hent pinwidig, ha gwir eo hiziv c'houzic, a gav din. Gouzout a ouzon : kavet e vezo muioc'h-mui a arboellourion (ekonomist) a lîro dîmp n'hon eus ket awalc'h a zavvez-mañ (e : matières premières) ?) hag all, hag all. Petra eo e bro Frañs ur paourkaezh krouader a lak an Aotrou Séguis da ouelañ gant an drezet er skinnel ? Ur bugale eo na c'hell ket tremen e vakantion er menezioù : arabad kredid koulkoude e soñjenn ne vefe ket trist ewid ar beorien chom er gêr e-pad ma vez ar re a zo pinwidic'h o redeg war an aod pe oc'h ober ski ; felloud a ra din larede e c'hellje bet kavet ur skwer selloc'h gant an Aotrou Séguis ; ne rje ket bet diates henn kavoud, e bro Frañs ive. Soñjal a reomp en « tele-couleur » ha m'hon eus ket anezhañ, e vezomp ez eo kaled huhez an den ! Abalamour da betra neuse tallenn va fennadig ? Pevrog' ez eus bet savet kalz trous diwarbenn afer peñsion Vreizh o tistrujañ avaloù-douar hag all, e-pad ma weler bugale a-leiz dre ar bed o vervel gant an nason. Neuse e klask o hor peñsion o mignoned er sindikad pe er c'hostezennou politikel. Ne liran ket koulkoude e vefe kement-mañ reizh : pet henn ahanomp zo kablous. Disklêriet en deus an Aotrou Méhaignerie n'eo ket possibl miroud produñ not-se peti awalc'h ewid ma c'helljet bezañ debrer e

Hemañ n'ema ket a werzhañ POBL VREIZH, med ha lakant e vefe bet gant dindan LE PEUPLE BRETON i Lennit hardi POBL VREIZH, ha LE PEUPLE BRETON ive

AR FALZ

kontezenn dienneg an Emzav diwezhet gant Yann Sohier, bebet ennañ skizhaner ha kelennerion Vreizh a du gant ar skod vrezhañ ha lak gweon.

Lennit Ar Falz i Kommanant d'Ar Falz i

1915, ewid e 1917

AR FALZ, Str. Kev. Ar Guez - 20345 PLOUREN-MONTROUILLES
B.P. 430 35114 ROAZON

AL LIAMM

ar gelaouenn nemet a ruzh, e gwech ar d'uzer tarzhvegi, hantadennou, pennoù, a baf-hart ha kelennerion 80 pajenn e peti m'evren - Roue - Ronan Huan

Kommanant - 50 l. / Studerion - 35 l.
Tafloù-meur - P. Le Bihan - 16. ruzel Fours-à-Chaux
ST. SERVAN 35400 ST. MALO - CCP 5349-06 PARIS

mad eus hor pinwidigezhioù, a gav din.
J.-P. Roazon-Gwened

Ar betanted n'int ket mestri na war o douar na war o frodoù na war ar prezoù a vez merket dezoc'h. N'eo ket ar betanted eo a zo da damall : ar youarimant eo, n'eo deus politikerezh trech ebet na war ul labour-douar, na war ur pekererezh, dreistoll ewid re Vreizh. Aes eo d'ur gouarnamant, d'an tele, d'ur journaloù plan-tañ ar bec'h war ar bannad, lehad ar perzh divalw eus an g'hadenn war o c'hein. Ar re a zo kuzh deus un d'uzer a chom-sioul en o ministerezh. Ar vech war ar Frañs imperialist, a oar gwerzhañ ar-mou, ma n'ompas treuzererezh madu an douar. Ar betanted : a'omant ket da damall penn-da-benn : re eo a vefe.

POBL VREIZH

En eñvor da François-Louis Saillour

Didostit oll 'ta kompagnunezh, deut da selaou an odisañ Klevit un tieg hag ur merdrieg o-daou o tispit en kadañs

An tieg paour gollo e broess, petra bennag en deus reson N'eo ket 'wid disput deus ar merdrieg, war an deirved okasion

« Chet da zilhda ta merdrieg, mar a fell dit disput ganin C'hwes ar godron zo ganit-te, me n'hallan ket e andurñ

« C'hwes ar godron zo un dra dilikad da dud a vor, d'an neb e gar Med nompas ewid ur mab-gast peñsant na ra ket med turllelad douar

« Ma ne vez ket turllelad douar, te n'eo'h afa na bara na yod Me a zo nos-dez o labourad, o c'honid boued dit tremen sod

« Ma 'maout nos-dez o labourad, dinclan da dreid e vez kaled Me zo war ar mor war un tamm planken en dajjer bras da ve' beuzet

« Ma 'maout war vor war un tamm planken, te ra cherioù mad 'n o listri Dañsomp ar bal, nem zivertissomp, tremenomp amzer o c'hoari

« Ma ran cherioù mad em listri, me a vez red din paeañ ker Daoust a vez din pe kig kefeleg, pe kig klujri pe kig yer »

(kanet gant ar c'hoaresed GOADEG)

Disput etre an tieg hag ar merdrieg

Marichal e Kroas ar Born, parres Plouvern, merzheriet ha fazhet, e-doug mis Gouere naonteg kant pewar ha daou-ugent, gant an Nazied milliget.

Ne glemwip kén trous skiltrus da vorzhol
O seniñ evel ur c'bloch, war an annew
E c'hwes vad, kreñv, c'hwerw, nerzhus
Ar c'harn dawet.

Mogedenn wenn i Skañv evel esañs en ilis
Ruz-tan

O font eus fornigell ar c'hoval
Evel da dad, eus un houarn loen
Gant da vorzhol, war an annew
Sterdennoù a dennes.

Kenavo, stoumer kaloneg
Va breur, breur iwo da gement hani
a stoum ewid dieubidigaah hor bro.

Yann Vadezour an Deuñv

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

**E-KREIS RENKENNADOÙ
KERMARIO E KARNAG**

*
50 Arizant eus Breizh a lakere e laborioù
hender eus 10' e-tre da 15' eus

Pell: Delabarzh Le Soubannouc
Rouez gwech Lennit d'ur
Brogad: Euz m'evren: Euz m'evren: Euz m'evren

Papereñ ewid gouenn mont e-barzh

UDB

Navre hag navre-badec'
Chomlec'h
Gouenn a ran m'evren o-barzh Unvaniezh Danadenn Breizh
D'ar 15' ar 19
Sin :
Euz gwech m'evren
Euz m'evren pe m'evren d'ur
UDB B.P. 304 - 28273 BRIST-CEDEX

Nag an tu kleiz ?

POBL VREIZH

Da venn emañ-mañ den e yoned ? Lies e vez gwelet er c'hours-mañ, é tennañ ardeñv, é yoned da stad ar bleidi. Ema an den é yoned da vreiz ewid an den, e meur a lec'h ag hon planedenn douar. Buhez un den, buhez bugale, maoues, labourision, beajourion ne dalvont ket kalz a dra ewid darn a vleiñ hon amzer : ped den kaset d'ar marw, friket, e ti-gar Bologn diar taoi euzhus fachisted an Itali hag ar Frañs ? An tu dehoù a chom e-diabarzh ar sistem demokratek ; ar fachisted a zegass gete lesonn ar c'houdeù don, heñ an tigreñ, al leoned, ar bleidi. Mes boud so Stadoù hag a laka ar sistem fachist da lesonn Stad. Er Chili, en Arjantina, er Salvador, na boud ne vez ket komzet lies ar ar journalioù ag ar gwad-tud a ruñh eno, emañ ar fachisted e penn an traoù. Beb mis, heb sizhun, bemdez e weler o rogoni é yoned ar washad...

En tu 'rall d'an tu dehoù, hag eñv vil dija, emañ rouantelezh ar spont. Rag dre ar spont an heni emañ ar fachisted é ren. Dre ar spont, ar fu-suilhoù, ar pountell, al lazhañ-tud, tamm-ha-tamm. En hanw ar Stad. E mod-se e oa kroget gant Hitler ha Goebbels.

Ne vern, a laro darn : n'omp ket arvu er stad-se er Frañs nag er broioù « siviliset ». Nann, en desped da daolioù feuls ar sposterion en Itali pe lec'h all. Mes un dra zo alken : an tu dehoù, lies, a zhor an nor d'ar fachistelezh ; d'an imperialism e ra, sur ; laret en deus an Amerikan Ronald Reagan e oa mad tre ar pezh o doa gwraet an Amerikaned er Vietnam ; memes mod é Marchais pa lar, arlerc'h Brejnev hag ar-un-dro getoù, emañ mad tre ar pezh emañ ar Russed ec'h ober en Afganistan.

Neuse e-menn emañ an tu kleiz kar d'ar frankis ha da vab-den ?

N'eo ket en Israel, p' en deus Begin lakaet Jerusalem da gêrbenn peurbal da disrannadus Stad Israel. N'eo ket e Breizh Veur, a pa weler Margari Thatcher é stourm get he brec'h dir. Pessort tu kleiz en RFA, a pa weler an emgann etre paotr ar c'hreis H. Schmidt hag heni an tu dehoù mat, Strauss. E-menn emañ amzer da zoned an tu kleiz e Bro-Sweden

pe er Portugal, pe memes e meur a Stad eus an Europa gozh.

Nag er Frañs neuse ? Ar galloud zo kreñv dre amañ : ar re a zo e penn an traoù n'eo deus ket da greniñ ; delc'her a raont da vont dezil hardi ged o brec'h galloudus. Kempenn hag adkempenn a raer, heb re a reus dre amañ e Breizh... Kempenn a dalv kass muioch-mui a dud warzu an dilabour pe ar ragretred. Emaer o tispenn ekonomiezh ar vro, o tistruj, o lakaad er muez ag ar jeu ar re vihannañ, ar re wannañ, ar re goshañ. Dre aon rag koll ar plassoù-labour a vez, hag int dister ha bresk, e chom frankil an darn vrasañ a labourision hon bro.

Biskoazh n'eo bet ken kreisennet, ken nerzhus, ken eñvus an gouarnamant diasezet e Paris. Beb sizhun e vez ul lesonn, un dekred bennag é strishaad tachenn ar frankis, hag é lakaad ar groug en-dro da c'houg ar futenn goant-se hanwet « Frankis ».

Nerzhus emañ an tu dehoù gall, dre n'ema disteret an tu kleiz. Oaret é hennañ e piboù. Delc'her a ra ar sach-blew — didruzez —, etre Mitterrand (pe Rocard) ha Marchais, delc'her a ra Séguy ged e CGT da roñh dorn dalc'hmoad da'r PC, ha n'heller ket touñh n'eo ket Maire ec'h ober kement'all ged e CFDT, hag é « rouñh » ewid Rocard. Mes ged an dispenn-se etre re an tu kleiz (ewid komz heb lakaad re a ardiwoù, rag boud so kleiz ha kleiz), na pegen aes emañ d'ar gouarnamant gobe e droioù kamm ha en desped da veur a daol-palforñ, e sav Marianna gwerc'h ha divlam diar he gwele. En desped da ziamantou Bokassa, en desped da emlzhadenn Boulin, en desped d'an taolioù ganass etrede (Chirac, Debre, Chaban, Lecanuet, Guichard), en desped d'ar reus bras a vez e-barzh an ti-tan (al lestri-kegin silapet douzh fass unan pe un arall), en desped da heb tra, e chom nerzhus ha rog re an tu dehoù, pandegwir emañ gwannoc'h c'hoazh an tu kleiz, ha pandegwir n'en deus hennañ politikerezh nevez ebed da enebiñ douzh an heni arall : oaret eo ar Frañs e rouantelezh Hamlet ma komz Shakespeare anebhoñ : brein.

Nag amañ e Breizh ? Gwasket dalc'hmoad e kement sort mod. Ged taolioù nerzhus Peyrefitte, Saunier-Séité, hag all, ged bresel digor ar genieled a-wezharall : bresel digor er PS ewid goud get piw e vo douget ar rosenn goañvet, digor eo etre PCF ha PS, hennont e klask, n'eo ket diskar emañ labour-douar Breizh hag ar pesketeraezh anezi en ur stad frazeus, hag e meur a stal-labour, peb unan é c'houlen getoù e hunan : betek pegheid eh on amañ c'hoazh ?

Piw e Breizh a harzo douzh Giscard ? Mall eo ur sort. Na boud emañ an UDB un « nerzh » dister, e talc'ho da stourm ha da zifenn labourision ar vro, hag ar vro he hunan : difenn ar plassoù-labour, enebiñ douzh kaoter vil Plogofev... D'an 20 a vis Gwengolo, e vo un talp bras e Karaes, e kreis ar vro, ewid laret nann da daol ar marw emañ é klask reiñ da greis Breizh.

Ha mem ar dachenn ar monezhe- rezh, e vez hag e vo kiewet hanw ag an UDB. Peder maoues a zougou uhel baniel Breizh da geiver monezherc'h ar senatourion e Kemper d'an 28 ag ar mis-mañ.

An notabed d'an dias ! Plass da zileuridi ag ur Vreizh emren, sokialour ha dieub. Kiewet vo a-wael monezh Breizh e Pales Les-Varn Kemper.

Ha n'eo ket achu. Pandegwir n'eus hanw, ne vez hanw, epad ar seizh vloaz ma pad ren ar presidant, namaed a glask ur presidant (souezhussad em demokratelrezh), e klasko an UDB moned ar ar renk iwe. Ema, er c'hours-mañ, an UDB é tivis ged dileuridi ar bobloù gwasket arall ag ar Stad C'hwec'hkoug. Kavet he deus an UDB ur c'handidat : Herri Gourmelen an heni vo, mar bez kavet 500 den é karg da sinañ a-du ged e gandidatur. Ma ne vezont ken kavet — ken vil ha ken yud m' emañ al lesonn c'halh ar ar poent-se —, komzet e vo bet a-wael, ur wezh ouzhpenn, a bobloù huald ar Frañs, bro enorus ar frankis mad da c'houleñh chadennoù ar sujidegzh.

POBL VREIZH

4

HERE 1980 NIV. 127

1981

GENVEUR	C'HEVEVNER	MEURZ	EBREL	MAE	MEZHEVNER	GOURE	EOST	GWENGOLO	HERE	DU	HERIZ
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19

amant dindeñ : rannec'h ar bloaz a veur

HARPI POBL VREIZH

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

4^e listennad

M. Fouvirat	20,00
M. Guegan, Paris	10,00
M. Andre, Roazon	60,00
Charles L. Spedec	10,00
L. Kervoa, Lannuon	60,00
G. Le Saux, Sant-Brieg	10,00
P. Le Gall, Plouguerne	10,00
H. Gilles Evoux (27)	25,00
G. Ar C, Sant-Egoreg	10,00
J. Peller, Gwened	55,00
P. Le Rest, Treger	25,00
P. Le Gall, Fante (93)	20,00
G. Traval, Gwenn	10,00
335,00	
Diwar el listennadoù all	1155,00
1490,00	
War un dro	1490,00

Trugarez vras d'hor profonidenn eus ar miz-mañ, dioust ma'n lin ker stank... Setu ez eo skriv awalc'h glad ar gest ar rus-mañ adras. Kompren a rae er vad na pege diases e vez da dud hag e zo o labourad, gwreg hag bugale dezo, epeiro ur barn arc'hant en dez hiez, gant ar c'hresek aet hag o telc'her da vont war beb tra. Hag eveljust e vez diasesoc'h c'hoazh d'un den dilabour lakaad arc'hant e gwestez ewid henn kass da b'POBL VREIZH.

Memestra a kouz ker un niverenn eus POBL VREIZH, ezomm bras zo arc'hant eta. Dalc'ht da gass ho kwennien da b'POBL VREIZH, ha gwelloc'h c'hoazh, klaskit komanterion nevez da b'POBL VREIZH : eus dez hiez, ur c'homanterion a davez gous. Trugarez vras deoc'h diwar vremañ, lennerezh ger, klaskit, ha kavit beb a gomanterion nevez : azeoc'h a-se e chumo ar gasetenn en he sav.

DEIZIADUR 1981

Mont a ra « armanach » 1981 d'ober pajenn gentañ Pobl Vreizh ar wech-mañ. Bez ez eo an armanach-se unan bras (76 x 53), e daou liv. Kavet vez dez brenañ (10 L an tamm, 13 L gant ar misou-kass) e ti an UDB, BP 304, BP 29273 BREST-Cedex, pe gant salli kement kevread zo eus an UDB.

KOMANANTOU

boutin	40 L	V
P skoad	60 L	R
O	pe ouzhpenn	E
B	KRP ROAZON	I
L	2746-79	Z
C C P RENNES		H

Pa veler pege stank eus ar re yaouank hag a lak o harz da zeskil ipe da beurezkil brezhoneg — memes na deont ket oll beteg penn, hag anad eo e chom meur a heni gant ar c'heant deskil, heb mont pelloc'h — e tefe meur a heni eus an dud yaouank-se dont da c'hoazh eus eus POBL VREIZH, ha komanterion. Eveljust, unan bennag a ra. Mes kalc' muioc'h a chom heb ober. Lod a sell d'ouzh ar brezhoneg evel un dra santel n'ema ket da vezañ saotret gant ar politik. Hag ez eo POBL VREIZH politikel ha kulturel war ar memes tra. Ne vez ket saotret ar brezhoneg gant ar politik : politikel eo kuden ar yezhoù nann-ofisiel er Frañs, ne vern penaos, hag e vo politikel an diskoum, mar bez unan ur wech bennag. Marteze ne bil ket da led eus mignoned ar brezhoneg politikerezh an UDB, n'eo POBL VREIZH ar gelaouenn vrezhoneg n'eo ket pennaer war b'POBL VREIZH goude an UDB, hag e roump, muioc'h ma c'hellomp, ar gomz da veur a heni, da dud n'emaint ket e-barzh an UDB, ha tomn douz tokin. Setu ez eus to da vezañ komanterion da b'POBL VREIZH heb bezañ a-du gant an UDB, en ur vezañ memes asel eus ur strollad politikel all, pe tomn douz. Bez e c'heller bezañ komanterion da b'POBL VREIZH, dre sitem ewid kement a vez moulet e brezhoneg, politikel, kulturel, pe get.

Ahanta ! Lousen e veleno ma teule meur a heni da gomanterion da b'POBL VREIZH. Sed e vo red d'ar re a zo komanterion dija mont da durs a tuit neuse, tudou. Ur wech c'hoazh e lakomp deoc'h kement-mañ : « pennaer ! » ar skillañ POBL VREIZH da roui d'ho lennion brezhoneg ya'h ha bew da lenn beb mis ». Deoc'h h'evi neuse, lennion ha komanterion ger, da gass deomp ul lizher, ur chekenn, ha da lakaad unan all da gomanterion. War fallad ez a an abadennoù tele, setu e chomo ganeomp meur a euzwezh-nos da wellañ arag mont da goudek — amez 'vo da lenn POBL VREIZH epad abardevezhioù, hir ar gouz.

Trugarez vras, lennion ha komanterion ger, ha bec'h d'ar c'homanterion nevez !

POBL VREIZH

Ti Moullezezh « Iroise »
29200 Brest
Renner ar gelaouenn
Fañch Morvanou C.P.P.A. 50 091
1500 skrivenn

Pobl Vreizh

(service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanv hag hanv-badez
Chomlec'h
* gass a gomanterion
Boutin : 40 L (1)
Skoad : 60 L pe ouzhpenn (1)
Estrenvro : 60 L (1)
Amaz an arc'hant
dre chekenn-bost (1)
dre vandet-lizher (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2746-79

AN U.D.B.

Abaoe bloavezhioù e sav an U.D.B. he mouezh 'neb da blanedenn kreiz Breizh, komet da vezañ ur vro di-zro ha gouez, met da gass he bugale d'ar c'hêrioù ha kondaonet da vervel tamm-ha-tamm. An dra-se eo bet politikerezh ar gouarnamant ewid ar wech, med gwashaet eo ar jeu abaoe un eurtad. N'eus nemed kompren penaos, en ur ober 10 vloaz, zo bet kollet 10 000 labourer-douar, divroet 1000 den beb bloaz, ha skoet 10 gwech muioc'h a dud dilabour ! Digresket eo poblañs kreiz Breizh deus 10% e-kend-se, ha serret n'ouson ket ped skol, ped klase, ha ped skolah war ar maes memes.

Ar ru eo poent harzañ an divroñ-se, an diboliañ pe didudañ-se, ha lañs an dilabour, eme an U.D.B. ; anes se e tay kreiz ar vro da vezañ peus-goul-tranter heb dale, ur goulec'h hag ur mirva war un dro, peogwir e plij da vakakerien ar c'hêrioù bras, ouzoc'h awalc'h, dont d'ar « menez » da awelñ ar penn en ur vo ken sioul ha ken kaer, sañset !

« UR BANNAOC'H AER DA C'HORTOS AHANOMP DA VERWEL »

N'ema ket an U.D.B. he hunan o klemm hag o stourm da rikouriñ kreiz Breizh, rag ar sindikajoù labourerien, peizant ha skolaerien a wel awalc'h bremañ porsort komz zo bar vro, ha ma ta ur vicher da zisteraad e vo tizhet ha tapet ar re all (an usinnoù boued ma tigresek al labour-douar, lakomp, pe ar skolioù hag ar servijioù publik ma timunav an dud) ; beteg tud an tu dehoù zo laket nec'het gant an dilañs a zo ba kreiz ar vro. Se zo kaos moarvad eo deuet kreiz Breizh war an tapis e-barzh Kuzul Breizh ar bloaz-mañ. Galwet oa ar gaulerien da studiañ stad reuseudig diabarzh ar vro ha da votañ un toullad traoù kenniget gant ar prefed, eveljust, rag hemañ eo

BA KARAES : DELC'HER PENN !

mestr bras ar c'huzul, evel ouzoc'h. Hir oa danevell ar prefed, ha sklær awalc'h studi ar c'hudennoù, peogwir 'adkemere komzoù evel « didudañ » hag all, med ar c'hennigoù, siwazh, 'oa dister net : n'int nemed un aluson, brusun, evel e vez raet ket d'ar paour, pe gwashoc'h c'hoazh, taolet d'ar c'hi, dehe da rein peuc'h d'ar pinwidig pe d'ar mestr ; hag i votet eveljust gant kuzulierien sentus an tu dehoù, ar c'hennigoù-se zo evel « ur bannaoc'h aer da c'hortos ahanomp da verwel », da laras ur maer deus ar vro pewar bloaz so dija diwar-benn politikerezh ar gouarnamant anan-gis-mañ !

500 DEN O VANIFESTIÑ BA RUIOÙ KARAES

Dleet oa d'an U.D.B. embann he soñj, ha diskleriañ ar falsremedoù alet gant melwr bras ar Stad. Ahendall, n'eus bet nemed komunisted ar P.C.F. (kredif er « menez » abaoe ar bresel) o reiñ o meno, ha chomet int etre daou soñj : kaoud faot gant ar « muisilioù »-se pe fougal da vezañ sachet ewezh ar prefed hag ar gouarnamant war hon bro (ar pezh a zispleg ar « c'hoñsensu » etre ar gomunisted hag an tu dehoù da vare ar vot).

Setu, d'ar 20 a vis Gwengolo, da geñver emvod ar c'hozh-amzer Kuzul Breizh ba Roazon, e oa pedet stourmerien ha mignoned an U.D.B. dont da Garaes da vanifestiñ. Ha stank int deuet, deus kreiz Breizh, deus an dro, deus pelloc'h a-wechoù, war dro 500 (e-lec'h an 300 a oa gortadet ganeomp), o vanifestiñ hed-ha-hed ar ru vras, deus plassen an ilis d'ar gar

ba kreisker isellañ, hebioù d'an A.N.P.E., d'an ti-ker, o huchal « labour e kreiz Breizh », « un diskoum ; an emereerezh » ha sloganioù all. Ne oa ket bet gwelet kement-all a dud, da lared ar wirionez, abaoe manifestadegoù bras ar bloavezhioù 70 pa vese englew etre an sindikajoù ha lañs gant an tu kleiz, pe abaoe bodadeg kentañ GALV ba Karaes, ur pennadig so...

DELCH'HER KROG HA DELCH'HER PENN !

Kent mont da vale ha da hopal ba kreisker e oa bet ar stourmerien o selaou un toullad kamarad o komz diwar-benn kudennoù o micher pe o c'horn-bro. F. Favereau, penn kevread U.D.B. Kreiz Breizh a zisplegas, da zigentañ, petra en deus gwraet

ar strollad abaoe pewar pe bemp bloaz so ewid difenn ar Pover, perag en deus choaset ar maer-mañ da vanifestiñ, ha petra a gemig da ziluzañ kudennoù al labour-douar, an dilabour hag ewid delc'her buhez war ar maes. Goude-se oa raet ar gomz d'un toullad tud : Ch. Lollier deus Spezet, diwar-benn e vicher labourer-douar ha sevel loened ; Sylvie Gillet, konsailheres Perzhken (tal ar Gemene) ; Ifig Remoud, konsailher St-Hern ha kelenner, diwar-benn ar skolioù hag ar c'hlassoù a vez serret ; Yannig Oulc'henn, adjoñt-maer Karaes war stad en traoù ba ker ; K. Pierre deus Poullaouen, war sujed ar stank vras a zo da vezañ savet war Ster Aon (da gass douar da Blogo mechañs), J.L. Moal deus an Uhelgoad, war an dilabour a ren en tu-se. R. ar Prohon, a oa just awalc'h o tont deus komision Kuzul Breizh, a zisplegas pegeñ treud, pegeñ dister, pegeñ toullus ha pilipou oa kennigoù ar prefed (na ra nemed desrevell promessoù Giscard, gwraet d'ar re a oa bet o welid aneñt en Elysee en Mezheven). Ha da zisoc'hañ, Marie-Claire Korr, en hanv Burek Politikel an U.D.B., a embannas hon soñj : 'neb d'ar gouarnamant ha da nerzhioù an tu dehoù a glask mouzañ hon sevenadur, hegañ an nuklel ha bremañ, adfram-mañ al labour-douar, ar pesketerezh hag an industrierezh (elektronik, gweturioù, boued-mir ha friturioù...) diwar-goust labourerien Breizh, ha goude en em zebz an tu kleiz gall, n'eo ket chom diflach ha diseblant a zo d'ober, med DELC'HER PENN d'an awelioù fall ha DELC'HER KROG diouzh hon gwellañ, da c'hortos delc'her ar stur.

J. Pover

UR SELL WAR-DREÑV :
festival sinema ar
minorelezhioù broadel
e Douarnenes

Danvez trede festival sinema ar minorelezhioù broadel (1-7 e vis Gwengolo) e oa, goude ar C'hebak hag an Indiance, an DOM-TOM er bloaz-mañ.

Perag an DOM-TOM, ha n'eo ket ar C'hatalon pe pobladoù kozh an Aostria? Peogwir e vez kaoz alies deus an DOM-TOM er moarv-mañ, ha peogwir, daoust dezha bezañ grevus, n'eo ket anavezet kber kudennou an DOM-TOM gant an dud.

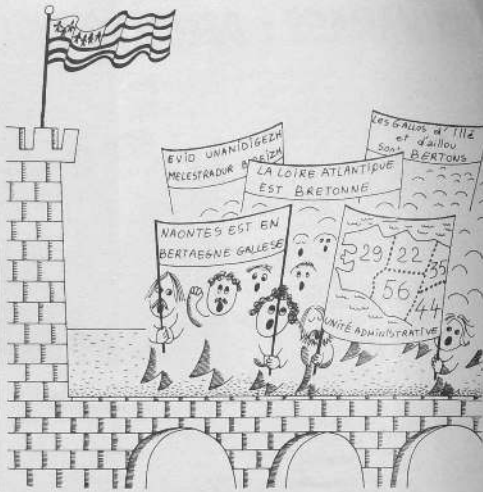
Ar re a blij ar sinema dezha deus disoleat, en tu all d'ar broioù pell-se, pohen eo buhez politikel ha sosial ar pobloù bihan, e vev e-dibarzh ar memes framm politikel 'vel ar Vretoned, ar Vasked, h.a... : ur framm politikel hag a vez gweret ar « Stad C'hall » anezhañ.

Mad eo goude e vez karget ar sinema politikel er Martik gant Aimé Césaire, maer Fort-de-France. Podavere hag e pelec'h e vo gwelet kemendall e Breizh? Daoust hag un nevez-amzer breizheg a zevio da heul heni inizi an Antilhez? Ar re a fell dezha lakaat ar sinema breizheg en ur stad uhelloc'h e devo bet tro d'ober o mad eus ar filmoù savet gant tud an DOM-TOM pe diwar o fenn.

Bez ez eus un 30 pe 40 a filmoù diwar-benn an DOM-TOM : dokumantarioù, reoù faltusi, polias hag all. En tu all d'ar filmoù, ez eus bet tu da gomz gant an « dileuridi » eus ar pobloù bihan-se : Kanaked, Tahissianed, Reunionis, Gwadeloupeaned... An Antilhez dreistall to bet ur vengleuz ewid kass ar gaos en-dro. Ur « vengleuz » a labourerian, a Hamedann kuitad ar vro, ez int iwe : a vandennadeg ez int bet pariet, ewid dont betek ar franis, da glask enni al labour a vez nac'het outo eno. Stank mat eo pootred an Antilhez e Penn-ar-Bod : diskouezet o deus penaos e vez kolonizet an inizi gant ar c'hoptitaliam ; distraj a ra homañ ekonomiezh ar vro, kement ha gwerzhad, di-zonjer, a voestou-mir (lejuma, posked). Na pegan eus eo pekeria fommus dre ana koulz-koude ! Na pegan eus eo lakad flour da zant el floc'h venniget-se ! Netra : ar framm ekonomikel eus an inizi to etre deouarn un nebeud tud n' emaint ket memes o chom eno, mes, da c'hortas, e rank ar re yaouank mont kuit, ha n'eo mad an inizi-se nemad da zegemer touristid pinwidig...

Gwasheoc'h emu an traoz dre eno eged dre emañ. Mes nag a droaz boufin etre an die vro ! Ar memes anebour han eus : an arc'hant haer a vougat ekonomiezh ar broioù bihan, ar Stad C'hall a waska war bersonelezh ar pobloù lakaet gant en he domani, ewid bezañ surrac'h d'o mestroniañ penn-da-benn an abretañ ar gwellañ.

Kevrenn Zouarnenes

Tennet diwar Lehan niv. B diskar-amzer 1980

Naoned e Breizh !

Meur a gant a dud a oa e Naoned, kêrbenn Vreizh, d'ar sodarn 18 a vis Here, deredet eus pepar c'horn ar vro, ewid roiñ da c'hôld da Naonedis ez eo hag e chom an departamant m'emo Naoned er penn anezhañ unan eus ar pemp o ya d'ober Breizh...

Brow e oa an antjer, digomoul an oabl ha splann an heol. War blasenn Vreizh, war zereziou an ti-post, e krogas ar vanifestanted d'en em vodañ ! Banieloù Breizh gante e-leizh, ha gitonioù ar c'hevredoù UDB, mes iwe re strolladoù all... Hag e riblassas ar vanifestadeg dre ruioù kreis kêr Naoned, o huchal « Naoned e Breizh ! », meur a zeg gwech, hag a-boues penn. Stank mat e oa an dud e kêr en abardaevezh kêr-se a vis Here, setu e klevas meur a heni hanter eus « Breizh », pe ne vez hanter gant ar c'hasetennou, ar radio, an tele, ar papperennoù, ofisiel pe get, o tont eus ar Prefedri, nemed eus « Broioù al Liger »...

Ar gartenn a vez gwelet amañ da skwer, ez eus bet moulet 500 000 skwerenn anezha, diwargoust paeerien-dailhoù ar « Pays de Loire »-se, re departamant Naoned en a zouesk eveljust, 500 000

skwerenn n'eo ket 500 eo. Red eo e vefe isel an emskiant a « Pays de Loire » e-touesk tud vad ar « Sarthe », ar « Mayenne », ar « Loire Atlantique », ar « Vendée », hag ar « Maine-et-Loire », a-benn en em lakaat da voulañ 500 000 skwerenn eus ur gartenn ken vil, ken euzhas hag homañ. Ma ne ouijep ket arag, bremañ, e ouzomp petra eo kaoz ar gelloud. Hag ur gelloud dinara, d'ober n'eus forzh petra. D'ober meur a abaden gwalc'h-hil-empenn, da skwer, rag dios e vo skarzhañ er moes eus memor hag eus empen Bretoned departamant Naoned ez int Bretoned. Hag en deus ar gelloud hardizhegezh awalc'h ewid lakaat ar gartenn-se dindan talbenn « Bloavezh ar Glod ».

Skignet eo bet ar 500 000 kartenn-mañ epial an haf, ewid netra... Dihunomp, Bretoned, pe ne vo ket mui ahonomp a-benn fin ar c'hanved... Dijs eo bet lamet diganeomp ar pinwidikañ hag ar poblekañ eus han departamant, heb goulenn e ali digant den. Bez ez eo ar Stad C'hall ur gwall vekanik, gouest da dousañ, da grignad, da lakaat da gousked... Dihunomp, poent eo !

**UN TAOL DIVALAW OUZHPENN
A-ENEB DA VREIZH...**

Lakaet ez eus bet e gwerzh epad an haf, gant an embannadurioù Ouest-France ul levr, skrivet e galleg eveljust, dindan an talbenn « La région Bretagne », skeudennou emañ e-leizh ; bez ez eo ul levr-se ur gwir atahinerzh a-eneb d'ar Vretoned hag ur skwer ouzhpenn eus bolontez mennet ar gouarnamant da rannañ Breizh ha da lakaat er maes anezha an 950 000 a Vretoned eus departamant an Naoned.

An tamm levr-se zo bet kaset da benn a-drugarez da servijou ar « Gecfridi Rannvroel », hag a zo strollad-gourc'hemenn ar Prefed-Rannvro ; med d'ar Vretoned o hunan da baeañ ar fakturren, peogwir ez eus bet roet urzh gant an EPR (« Etablissement Public Régional ») da ragpreañ 5 000 skwerenn eus al levr ; ul levr na vefe ket bet lakaet da zont er maes, ma ne vefe ket bet eus ar ragpreadenn-se. Deuet e oa ar Prefed a-benn da gaout assanti ar re ziennet-Rannvro, sed e seblant ar geusteurenn bezañ bet gweret hervez al lesenn, mes moarvad ne ouie ket an aotroneuz (al lodenn vrasañ anezo ataw) e vefe skarzhet Bro-Naoned er maes eus levr. Ma ! Skarzhet eo bet koulz-koude, ha penn-da-benn, ken war dachenn ar mererezh, ken war re an istor, en douaroniezh, an ekonomiezh, an arzoù, an ti-saverezh, ar c'hultur, h.a., h.a. Moarvad ez eo bet touellet al lodenn vrasañ eus an dud dilennet, rag petra bennag m' emaint

eus an tu dehoù, ul lodenn vras anezo bepred, n'int ket tud prest da vresañ dalc'hmad o c'houstañs ewid ober plijadur d'ar gouarnamant.

D'ar 14 a vis Eost e skriva ar Prefed-Rannvro da isili Kusul-Rannvro « Breizh », ha da re ar C'homite Ekonomikel ha Sosial e oa ezomm bras eus ul levr sort-se o tenañ da vuhez ar rannvro...

Komzoù souezhus, pa ouier pegan stank eo, abaoe un nebeud bloavezhioù, al levrioù gouestlet da Vreizh, d'an istor, d'an douaroniezh, d'an ekonomiezh, d'ar c'hultur anezha, hag, arag peb tra, ez eo red menegiñ al levrioù istor ha douaroniezh embannet gant SKOL VREIZH, hag a zo levrioù eus an troc'h kenañ...

Delc'her a ra an Aotrou Prefed-Rannvro da vont gant e gaosioù, en ur lared e c'hello hivisiken kass al levr-se da vadig niverus ar genskrivieren, ken gall, ken estren, hag a vez o « Rannvro-Vreizh ».

Setu hag a zo splann, sklaer ha fraezh. Neuse, setu ase ul levr, paeet gant ar baerien-dailhoù eus Breizh, hag a zo bet savet ewid ober bruderezh e-dibarzh skolioù Breizh ha dirag ar gasetennerien c'hall hag estren, bruderezh ewid ur Vreizh lamet diouti departamant Naoned, bruderezh ewid ur Vreizh vac'hagnet.

Poent eo enebit eveljust. N'eo ket red skrivañ d'ar Prefed : ur c'hell amzer. N'eo ar Prefed nemed un ibil

e-barzh ur mekanik bras gwraet ewid flastrañ personelezh Vreizh hag achuiñ ganti. Skrivañ da renerzh Ouest-France ? Daoust hag-efv e oar pennoù bras Ouest-France petra eo kaoz mezha ? N'eo ket sur. Skrivañ d'an dud dilennet ? Daoust hag-efv ez int estreged deñved kaset war raog gant ur bugal a-zivaeas bro ?

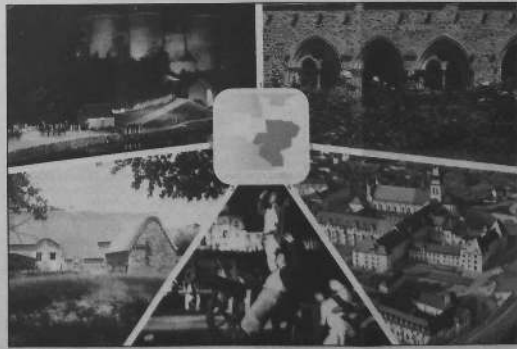
Red eo d'an nebeutañ roiñ da c'hôld pere eo ar Vretoned hag o deus assantet kenlabourad gant o fluenn da sevel an oberenn distraj-se ; setu amañ neuse ar roll a zisenor :

- Bernard GUEGUEN
- Colette GUILMAUT
- Gilbert LE GUEN
- Louis LE CUNFF
- André MUSSAT
- Hervé PORS

Ar vezha ruz warne, eveljust. Petra ne rafe ket tud zo ewid un dornad moeiz ?

Sed ase keleier n'int ket eus ar re wellañ. Red eo e vefe c'hoazh eus Bretoned tier awalc'h ewid enebit ouzha kement a vez gwraet ewid lakaat da badout ar gaou gwraet outo hag ouzha Breizh, douzha he bihanaad evelse ha douch lakaat Bro-Naoned en ur bastell-vro a lam diganti he fersonelezh vreizheg.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

À l'occasion de l'année du patrimoine la Région des Pays de la Loire est heureuse de vous offrir cette carte postale. Elle vous invite à découvrir la variété de ses traditions et de ses créations.

PENNAD-KAOS GANT JIL KILLIVERE

Pobl Vreizh : Jil Killivere, tremenet 't'us, bloaz so, da v « bacc » e brezhoneg ?

Jil Killivere : Ya, hag er bloaz-mañ n'eus bet « bacc » ebet e brezhoneg, ha se zo un torr-penn... Me gave 'din e vije bet unan pe en euskareg, pe e korsieg, pe en oksitaneg, med, diwar ar pezh a ouezan betekenn, n'eus ket bet.

P.V. : Ha perag 'ta ?

J.K. : Marteze n'eo ket bet komprenet penn-da-benn afer ar « bacc » e brezhoneg. Bez ez eo ar « bacc », ewid an dud a-zivour ar maes, pe o labouradur e ker mes bet miret ar yezh ganto, un dra a-boues : an « deskadurezh », ha setu perag 'm boa gwraet anezhañ e brezhoneg iwe, ewid lakaad da dra anad, mar kares, e talvez ar brezhoneg d'un dra bennag all, estreded ewid kaostal deus buhez ar pemdez, ewid reiñ da c'houzod e c'heller displegan n'eus forzh petra e brezhoneg.

Ahendall, tremen ar « bacc » e brezhoneg n'en deus talvoudegezh ebet a-benn ar fin. Bez ez eo ar « bacc » un diplom n'ouson ket re vad ma tleer kaoud doujañs outañ. Bez ez eo al c'hwez un aoadur sosial hag a zo fall, ha setu, martese, tud yaouank zo n'o deus ket klasket passeal anezhañ e brezhoneg. Bez ez eus bet, ouzhpenn, « circulaires » Beullac — un den bet c'hwech' mis oc'h ober e soñj war an afer-so, ewid embann a-benn ar fin ne oa ket moian passeal ar « bacc » e brezhoneg.

C'hwitet ewid ar bloaz-mañ, Martese bloaz 'zeu e vo unan bennag. Fiziañs 'm eus.

P.V. : Kroget out, newez so, da gemer perzh e-barzh ar stourm

'eneb d'an arme. Perag bezañ objektour ?

J.K. : Da gentañ e rankes stourm herwez ar pezh ez out iwe. C'hoarvezoud a ra traou ganit. E 1976, pa oan o passeal ar « bacc » ewid ar wech kentañ, 'm boa dija soñjet ober anezhañ e brezhoneg. Ne oan ket deuet a-benn. Aet da glask va « bacc » ewid an eil gwech, eo deuet ganin, hag e brezhoneg... Hiziv, tapet ganin va daou vloaz warnunt, e rankan, sañset, ober va c'hoñje, hag 'm eus lakaet em soñj, pemp bloaz so dija, nac'h kement na blije ket din, pe, ewid lavared gwelloc'h an traou, kement a nac'hfe ouzhin mont warzu ar sokialouriezh. Hag, ewid-me, ez eo an arme ur skoiñ. Setu ez an dezi.

P.V. : Perag out a-eneb da arme Vro-C'hall ?

J.K. : Bez ez eus tud evel **Coro, Mat, Even** hag a zo savet a-eneb d'an arme, hag o deus nac'h'et ober o c'hoñje abalamour ma oant Bretoned, ha ne felle ket dezo mont da serij Bro-C'hall se zo un dra. Me n'on ket e-gis-se.

P.V. : Ha ma vije bet un arme vrezheg ?

J.K. : E nac'h'en an arme e Breizh ! N'on ket feulz... Bez e c'hellan chañch. Peb heni a c'hell lakaad e soñj da chañch. Med betekenn on 'eneb krñn seurt traou, a-eneb da hent ar marw. Heñchoù all zo.

P.V. : Nac'hañ 'res an arme dre vras, neuse ?

J.K. : Ya, ha klawet eo bet **Becam** o lavared en deiz ail e Plugan : « Ma fell dit kaoud ar pouc'h, krog da aosañ ar bresel ».

Ataw e vez ar bresel digarez an armeou. Ar bresel n'eo nemed

frwezenn vrein lezenn ar gounid. Ataw e teu ar bresel eus lezenn ar muiañ possibi a c'houid, heni ar c'hapitalism hag an imperialism. Da'm soñj ne zeu ket eus lec'h all.

'T eus nemed gweled perag ez eur aet da vreselañ ar Vietnam, perag ez a Bro-C'hall da glask afer ar Zair, ar Tchad, ar Sahara... Perag eus an URSS hag an USA o klask ober bresel an eil d'eben ? Peogwir diouz un tu ez eus ar kapitalised, diouz un tu all ar goministed, hag e klask an eil re hag ar re all bezañ mestri war ar bed. Se zo imperialism... Hag a-benn ar fin, forzh pesort bresel a zeu deus al lezenn-se, heni ar muiañ gounid. Ewidomp-ni, e tleer diskar al lezenn-ne, hag a zo 'eneb krñn d'ar sokialouriezh.

P.V. : Hag ewid ar pezh a sell Bro-C'hall ?

J.K. : Droc'h e kevao politikerezh an arme e Bro-C'hall. Da gontard c'hall d'en em gannañ er broioù a lavaran bremañ, ewid miroud eh en em savje ar vroid abalamour da interestoù ekonomikel ar broioù-se... N'on ket a-du a vefe gwerzhet armeoù kennebeud, hag eus Bro-C'hall an heni gentañ eus ar bed ol ewid ar gwerzhañ-armoù, dre benn. Hag ouzhpenn gwerzhañ da Afrika ar C'hreisteiz, se zo bezañ gouenne-lour... Gwelet ez eus bet iwe e vese kasset d'ar Marok, tankoù, da vezañ implijet a-eneb d'ar Polisario, hag a vese gwraet e Afrika ar C'hreisteiz, dindan ul lissañ gall... Ur redadeg spontus zo ewid ober armeou, pa weler milionoù a dud o werel gant an naon... Klasket he deus an ONU gouzoud ped miliard vije ezomm, ewid reiñ boued, lojeis, deskadurezh ha lousiezh da oll ezommeg ar bed-oll. E c'heller kontañ 17 miliard a zolaroù beb bloaz... Ha pa ouezez ez a kement-se beb pemzgetez d'ober armeou, ez eus pedra d'en em soñjal.

P.V. : Ha memestra emaoit a-eneb en em savje dre ar feulster an dud wasset-se ?

J.K. : Pe 'vije er broioù-se, pe 'vije amañ e Breizh, heñvel eo da'm soñj. Ewidon, ar stourm dieubiñ ne zle ket bezañ feulz. N'on ket a-du gant ar stourm feulz, zoken 'eneb d'ar c'hapitalism... Bez e c'hellan kompren perag eh en em lak tud so d'ober gant ar feulster, evel ma teuan a-benn da gompren perag e vez tarzhadennoù gant an FLB. Ewid ar re-mañ, difennet 'm eus anezo, n'eo ket ewid ar pezh o deus gwraet, med peogwir int bet barnet dirag Lesvarn Sirentaz ar Stad, ha kentoc'h ewid o mennoñsiou. Med adlavared a ran n'on ket ewid assantiñ d'ar feulster evel benweg dieubiñ.

P.V. : Traou all ne blijont ket dit

en arme ?

J.K. : Bez eus ar pezh a vez gwraet « dissuasion nucléaire » anezhañ, a gavan sod pitiñ... Peogwir e kompomp eus feulster, ez eo red degass da soñj ar pezh a lavare **Barre** d'an 18 a Vezheven 77 : an « dissuasion » wellañ ewitañ zo c'hoazh lakaad fuzennoù da vont war ar c'hériou bras eus ar vro enebour. Se zo kement an dud sivil evel ostajed. Daoust ha n'eo ket **Barre** ar brassañ « terrorisme » ?... Lakaet ez eus bet iwe bombezennoù atomik da darzhañ er « Pacifique ». Abalamour da gement-se ez eus pewarteg Tahitian en toull e Paris, peogwir e fell dezo bewañ en o bro, heb ma vije red dezo gouzav kement hag a vez degasset gant an drevadennoùrien o tont eus Bro-C'hall : an alkoolegezh, ar gisti... Distrujet eo bet o sewenadur iwe. Hag e teu war ar mard had stabez ar skinoberus... N'on ket a-du kennebeud e vefe gwerzhet kreizennoù nukleel d'ar re a zo gouest da beañ anezo : gwelet eo bet, da skwer, he deus getlet Bro-India sevel he bombezennoù gentañ a-drugarez d'ar greizenn nukleel bet gwerzhet dezi gant ar C'hannada. Setu, a-benn ar fin, gwerzhañ kreizennoù nukleel a dalvez kement ha gwerzhañ bombezennoù atomik.

P.V. : Med, ewid un den yaouank, ez eo an arme ur bloazwez karg dreistoll, n'eo ket ?

J.K. : Ober e goñje zo bezañ er skol. Ar bloazwez karg zo ur bloazwez skol ouzhpenn, ha n'eo ket an heni di-zanfuzusañ. Skol an arme zo skol ar fallokratelezh : dispri ewid ar merc'hed forzh pegement, deskiñ evel, en em zegerenn n'eus forzh petra... Ne lavaran ket eo tud sod prest da zegerenn n'eus forzh petra... Ne lavaran ket eo tud sod prest da re a ra o c'hoñje : meur a heni, o tont re maes goude bloaz, a gemer perzh ar stourm e-diabarzh an arme, e-barzh ar c'hoiteou soudarded. Mes, dre vras, ez eo an arme ur skol ewid deskiñ sentiñ. Sentiñ heb lavared grik. Kement-se zo poues tre ewid ar batronez warlerc'h : aessoc'h 'vez dezo lakaad an dud da blegañ e-barzh an usiniou...

A-benn ar fin, da gentañ ez eo va stourm evel objektour a goustiañs ur stourm da lakaad kaoud doujañs ewid gwirioù an den. Ouzhpenn-se e kementar perzh evel e-barzh ar stourm aneb ar c'hapitalism, peogwir e welan mad ez eo an arme un aoadur hag a zo diasez ar vourc'hiselezh, rag n'eus nemed an arme a c'helle miroud nad afe ar galloud digant ar vourc'hisen.

P.V. : Amañ e Breizh e teu an arme da gemer ur plass brassoc'h-

brassañ bemdez. Evel Breizhad, petra' soñjes ?

J.K. : Amañ e Breizh e welan mad, abaoe pellig awalc'h, ez a tachenn Vreizh pe gant an douristelezh, pe gant an EDF, ha dreistoll gant an arme. Etre Brest ha Kraon, an arme a otchoù etre krananoù an arme... Douar Breizh a ya kuit, evel heni al Larzac, da skwer.

P.V. : Petra' chañch c'hoazh pa 'zegouez an arme ?

J.K. : Ar speredoù ! N'ouson ket ha 'm bo kale a skozell digantud Vreizh, dreistoll e-kichen Brest, gant an diver bras a dud a zo o vevañ diwar an arme, 220 000 a Vretoned zo bet lazhet epad ar bresel pewarteg, ha bremañ, pa seller douz ekonomiezh ar vro, e weler ez eus aet ul lodenn vad eus an dud e-barzh an arme, pe e-barzh ar mererezh-Stad...

P.V. : Neuse, degass labour a ra an arme ?

J.K. : Ya, gwir eo. Bez' eus ar senal Brest, ar chanterioù-bigi en Oriant hag e Sant-Naser. Eveljust. Mes, me n'on ket a-du e vefe lakaet da dalvezoud un arguzenn sort-se, rag, ma 'z aer gant an hent-se, n'us forzh petra zo mad ewid degass labour, memes ar sevel kreizennoù nukleel.

P.V. : Komez a res iwe eus poues an arme war spered an dud ?

J.K. : Ya, ha se zo un afer a sewenadur. Teus kñn med gweled poues an arme war c'hallekadur Goueled-Leon. Gallekad eo bet ar bro ganti, ouzhpenn m' he deus degasset ar « spered soudard », evel en Tahiti hiziv.

P.V. : Implij a res ar brezhoneg ewid da stourm, e-diabarzh savadurioù gall ?

J.K. : Aessoc'h eo eveljust stourm e galleg, peogwir ez eo ar galleg yezh an oll, pedost. Med hiziv e ranker kaostal ha stourm e brezhoneg... N'eo ket gant an tankoù, ar fusilliou, nag ar vombezenn atomik eo e talc'h krog ar vourc'hisen e-barzh ar galloud. Dre ma 'z eo sentus an dud ne lavaran ket, dre ma ne ouezont ket lavared « nann »... Deskiñ brezhoneg zo dija lavaroud « nann », ha stourm e brezhoneg zo lavaroud « nann » diw wech... Da skwer ma 'z afe ar sindi-

kalisted e brezhoneg dirag al lesvarn, o dije kalz muoc'h a boues. Ar yezh n'eo ket ar yezh nemedekñ. Ouzhpenn ar mennoñsiou, eus poues politikel ar yezh. Me 'soñj e tleer klask lakaad ar stourmoù da glotañ an eil re gant ar re all. Hag amañ, ur goullenn gwraet e brezhoneg ewid bezañ degemeret ewid eneb ar goustiañs a vo un tamm mat talvoudussoc'h eged ma vez gwraet e galleg.

P.V. : Ar yezh eo a ra al liamm etre ar stourmoù ?

J.K. : Ya, ha seul vuic'h a drous a vo diwar va fenn, seul ziaessoc'h e vo lakaad anhan en toull. Lakaad aneb e-barzh speredoù an dud ez eo liamm ketennetis an oll stourmoù (ar yezh, an nukleel, al labour-douar...), se zo un dra a-boues bras, ur c'hammed bras eo waizu ar sokialouriezh wirion.

P.V. : Un arouez out neuse ?

J.K. : Se zo bet lavaret gant tud so, ya. Med dajherus tre eo ewid ar gouannant a vefe kavet tud o stourm war veur a dachenn.

P.V. : Nerc'h ar yezh a dalvez nerc'h ar fusilliou neuse ?

J.K. : Me 'gav din, ya. Med, da gentañ, ewid-me eo red din kennek un dra bennag all. N'hellan ket lavared : « Nach a ran an arme ; med me ran netra abendall ». Kennig a raomp, ni an objektourien a goustiañs, diorren en emsav nann-feulz ewid en em zifenn. E meur a lec'h eo bet savet an emsav-se : e Bro-India gant **Gandhi**, e Bulgaria aneb d'an Nazied, e Danmark, pe tostoc'h memes e Plogofv. Bez' eus Praha, ha Buenos-Aires a c'helle lakaad anhan nec'het. Med, da'm soñj, ewid stourm a-eneb ar c'hapitalism er mare-mañ, ez eo red diorren ur stourm nann-feulz.

P.V. : Mes bez' eus ar sindikajoù hag ar strolladoù politikel ?

J.K. : Ne raont ket o labour, peogwir ne sachont ket an dud d'ober traou. Chom a ra stourm ar sindikajoù hag ar strolladoù politikel war dachenn an « nann », lavaroud « nann » ha goullenn traou. Da'm soñj eo red kroñt traou, evel ma 'z eo bet krouet **Diwan**, evel ma 'z eus bet krouet kooperatou... Ur bern traou zo da sevel, ha se zo lavaroud « nann » en em doare pleustreg, mar kares.

P.V. : Setu neuse an hent a gemer ?

J.K. : Ya, med da'm soñj ez eo ar youl a zo red kaoud, 'Gis m' en deus lavaret **Becam** : « ur bobl a gustum en em gannañ zo un bobl bew ataw ». Med an em gannañ gant ar genou hag ar spered. Ne welan tamm ebet sevel ar sokialouriezh gant fusilliou.

6

**CAPÉ DES MOUETTES
TAVARN AR SKREWED**

Guinness diwar ar washores

—
Porzh a goñveres

BREST

Tél. 44 33 21

Pennad-kaos gant Jill Killivere

P.V. : Stourmer aut iwe war an dachenn bolitikel ?

J.K. : Sellet e vez ouzhin kentoc'h evel ur stourmer sewenadurel. Med n'eus troc'h ebet tre ar pezh a zo sewenadurel hag ar pezh a zo politikel. Ewidon, n'eus ket tu da vezañ nebtu. Ataw emañ diouzh un tu pe diouzh un all, memes ma ne c'h eus anaoudegezh ebet eus se... Bezañ hiziv o kaoseal brezhoneg hag o stourm ewid ar brezhoneg zo bezañ diouzh un tu, ne vern penaos.

P.V. : Te 'zo 'barzh ar PSU ?
J.K. : Ya, hag e welan koulskoude an dud o vont kuit a-ziwar an dachenn bolitikel, da lavaret eo ez eus muioc'h-mui a dud hag a zo distrollad. Da'm soñj ez eo ur fasi, rag se zo ober politikerezh ar gouarnamant penn-da-benn. Da skwer, set eo an dud da Blogofv. Bez e oa

eno un toullad tud hag a oa distrollad, tud hag a zo a-du gant ar pezh a vez gwraet, nemed n'int ket urzhiet d'en em gannañ. Bezañ an unan zo ur fasi. Ar strollad zo ur benveg ewid kass ar stourm da benn.

P.V. : Goulenn a res neuse skoazell ar strolladoù politikel ?

J.K. : Ya, ha goulennet 'm eus skoazell kevrenn UDB Goueled-Leon. Gwilet e vez stourmoù e peb lec'h e Breizh : heni an arme, hag e-kichen heni an nukleel, e-kichen c'hoazh heni ar beisanet, ha pelloc'h, heni ar vicherourien. Peb heni a chom an e gorn e hunan, ha padal eo red lakaad da glotañ an oil stourmoù-se assambles. Ar strolladoù o deus ur raytress politikel a oar ez eo red ren an oil stourmoù-se, hag e chomont disrannet koulskoude.

P.V. : Ha c'hwil, enberien a goustiañs, daoust hag-eñv ez oc'h urzhiet dirag an arme ?

J.K. : Da gentañ, e klaskimp lakaad ar muiañ possibl a abasadurioù da sevel a-du ganeomp, ha da eil, sevel ur bodag stourm ewid ma vo gellet derc'hel da gass lizhiri o c'houllenn bezañ degemeret evel objektourien, lizhiri savet e brezhoneg, ha kass war raog iwe an emsavadur laka tud so da gass en dro o levioù soudard. Ouzhpenn-se e fell deomp kempenn ur stourmad a-eneb da lesenn 1928 a vir ouzh an dud roñ bod en o zier d'an eneberien a goustiañs, rag diwar al lesenn-se eo e vezont tamallet.

[Pennad-kaod savet ha kempennet gant Padrig Gouez, eus Penn-ar-C'hoad, parrez Plabenneg].

Daou levr e koun Boudika

« Boudicca » pe « Boadicea » zo un hanv a gaver e-barzh diw oberenn eus Takitos (Tacitus), an « Annales » (levr XIV, 29-37), hag ar « Via Agricolae » (IS-16, Bubez Agrikola). An Agrikola-se a oa tad-kêr da d/Takitos en deuen ; ganet er bloaz 40 goude ginivelezh HS, e varvas e 93. Ofissour e oa e-barzh armeoù Roma, hag esel eus strollad-gourc'hemenn Suetonius Paulinus, jeneral meur Roma hag a lakaas ul lodenn vras eus Breizh da blegañ da lesennoù ha da veiz Breizh, da lavaret eo Breizh nemeñ an amzer-se, Enes Vreizh, Breizh-Veur. Diwezatac'h e teuas Agrikola da vezañ gouarnour Breizh en hanv Roma ; kreñvad a reas en enesenn galloud Roma.

Suetonius Paulinus a oa ur jeneral ampart, mes un den kriz, digalon ha didreuz, krignet gant ar c'hoant armoù. Ewid lakaad ar Vretoned da blegañ, e lakaas en e soñj flastrañ kement a chome eus o frankis kozh, ar relijion dreistoll. En enesenn Vorn (Anglesey, « Mon, mam Cymru », evel ma lavar Kembreis) e oa drouisad ha belegese : peira bennag e oant dizarm ha di-zifenn, e roas Suetonius Paulinus an urzh d'o lazhañ unan-hag-unan betek an heni diwezhañ...

Boudika a oa pried d'ar roue Prasutagos ; hemañ a oa e penn meuriad an Ikened, e reter eus Breizh, en ur c'horn-breiz (Norfolk, Suffolk) m'ema bremañ Norwich er c'hreis anezhañ... Epad ar gouañv 48-49, e oa bet en savet an Ikened a-eneb d'ar Romaned ; mougat a reas ar re-mañ an emsavadeg, ha lakaad a reasont war an tron Prasutagos, romangar a-grenn.

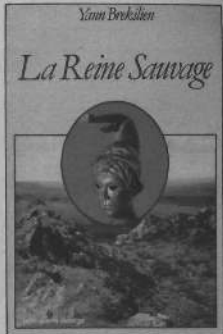
Mervel a reas Prasutagos e 59, ha setu intañveset Boudika, ha diw vevc'h dezi. Lemel a reas ar Romaned he madoù diganti ; skourjezet e voe Boudika, ha palforeset he diw vevc'h... Dont a reas a-benn d'en em dennañ ha neuse e reas e soñj lakaad ar Vretoned d'en em sevel, oll war-un-dro, a-eneb d'ar Romaned. Er bloaz 61 e kerzhas Boudika gant he Bretoned hag e voe kemeret ha disac'h'et kêr g/Kamulodunon, e kreisteiz bro an Ikened. Mont a reas Boudika a-benn d'an IXe Lejion, a voe flastret gant

armeoù ar Vretoned, goude un emgann rust er mses digor. Goude-se e voe tapet ha disac'h'et kêrioù Londinion ha Verulamion. Redeg a reas Boudika warlerc'h Suetonius Paulinus, hag a zalc'h'e da vont war e gis, betek ma chomas a-sav war un dachenn dibabet gentañ, ha neuse, krenn, e roas lamm da armeoù Boudika... Kontet eo bet fazedidigezh ar rouanes e daou zoare disheñvel, unan gant Takitos, egile gant Dion Kassios (Istor roman, levr LXII, 1-12)... Tre'h'et hec'h armeoù a-grenn, ch en em lazhas Boudika en ur gemer ampoecson, ma kreder Takitos ; herwez Dion Kassios, e varvas diwar ur c'hleivad bennag...

Diwar ar munudoù-se bet legadet deomp gant an istorourien gozh, o deus daou skrivagner a-vremañ savet beh a skeudenn d'ar rouanes emsavadeg Breizh-Veur ouzhpenn naonteg kant vloaz so... Diaes eo kaoud daou skrivagner ken disheñvel... Ma ! O daou, heh ma vije bet emglev etreso sur mad, o deus kanet meulodi da v/Boudika. Yann Brekilienn eo hanv ar skrivagner kentañ. Kentañ, peogwir eo bet moulet e levr e mis C'hwevrer diwezhañ : ur « roman istoriel » eo, ha skrivet e galleg dindan an titl La Reine Sauvage (Editions Universitaires, Jean-Pierre Delarge, 297 p.). Flour meurbet e vez e c'hallez gant Yann Brekilienn, hag ez eo e romant aes tre da lenn. Diwar arroudennoù ar skrivagnerien gozh, en deus Brekilienn savet un istor hir ha bourrus. N'eo ket sur e vefe istor rik eus an tri-c'han pajennad-se, eveljust. Da vikannezh ez int skrivet kempenn, forzh pegeteomp eo bet brawet Boudika hag he Bretoned leal gant an arzoù Brekilienn.

Souezhussad tra ! Paol Keineg iwe zo bet broudet da skrivañ gant istor Boudika, kollet ganti an emgann

« L'extinction de quelques tribus calanitéuses ne saurait émouvoir Rome. Suetonius peut ravager l'île verte, la pleine des genêts en fleurs. La Commune peut crever. Ici, dans les milk-bars et les théâtres d'arrière garde, on cause. On sort les fourrures. L'ambiance fibreuse sur le pays vacant. C'est l'été ; aphrodisiax et décepetables dans le becoq sans issue. On attend missionnaires et pick-pockets » (p. 31).

diwezhañ, mes pas an enor... Ha perag e komzomp hiziv eus Boudika ? Peogwir ez eo bet kaset da h/Pobl Vreizh an daou levr-se, goustlet dezi... Heni Paol Keineg zo o paoues dont er-maes. Ma 'z eo dorret Brekilienn da skrivañ e komz-plaen, ez eo evel barzh ha gwerzaouer eo ez eo brudet Keineg. E levr newez deuet er-maes (Les Lettres Nouvelles, Maurice Nadeau, hag Editions Papyrus, Paris, 126 p.) n'eus ennañ eta nemed « barzhonegoù ».

dindan an talbenn : Boudica, Taliesin et autres poèmes. Galleg flour adarre. Mes, na pebezh « barzhonegoù » ! Red eo ansav ez eo Keineg ur mailh da lakaad ar gerioù stok-ha-stok, ha da c'houllenn digante un heklew newez ha dic'hortos. Ouzhpenn kement-se, arabad kredid e chom Keineg da hiraezhiñ d'an amzer gozh. Tamm ebet. Bez ez eo Boudika ewiltan an arzoù, ur skwer eus eneberien ar Vretoned (re an amzer wechall, re an amzer-vremañ) da neb flasterezh (dre an armoù pe dre al lesennoù). Kavoud a ra Keineg an tu da gontz war ar memes tro eus an benamzer hag eus hon amzer-in, en ur ober gant ur c'hammamzeriañ hardizh :

AR BED KELTIEK
2, str. ar Roue Galon
KEMPER
Embannadurioù ha levioù breizheg
Pladennoù hag artisañlezh keltieg
Gweltais ar Fur
Tel. 95.42.82

Komanant da gelaouenn
c'hallez an UDB
Le Peuple Breton (service abonnements *)
BP 304 - 29273 BREST-CEDEX
Hanv hag hanv-badez :
Chomlec'h :
Boutin : 50 L (1)
Skoaz : 70 L (1)
Estrenvro : 60 L (1)
Amañ an arc'hant
dre chekenn-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre chekenn-vank (1)
CCP RENNES 2365-76
(1) Boudika ar gerioù ne savont ket

**MAR GOUIT
UN TAMM GALLEG,
LENNIT
« LE PEUPLE BRETON »
IWE...**

ARABAD ANKOUAAD :
BEZ' E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :
skrivañ d'ar gelaouenn

AR FALZ
kelaouenn dromiseg an Emsav diastret gant Yann Sohier,
bodiñ emañ skoblerion ha kelennerion Vreizh a-du gant ur
skol vreizheg ha lak gwinon
Lennit Ar Falz I Komanant d'Ar Falz I
(40L ewid 4 mo.)
AR FALZ, Str. Kan Ar Gwez - 29240 PLOUJIN-MONTROULER
RPP 430/29 H. ROAZON

AL LIAMM
ar gelaouenn nemet o roñ, 6 gwech ar bloaz
barzhonegoù, kontadennoù, pennadoù a beb sort he heleier
80 pajenn e gwe newenn. Retur : Ronsat Hiron
Komanant : 60 L - Studierien : 35 L
Teuzorer-meurour : P. Le Bihan - 16, rue des Fours-à-Chaux
ST-SERVAN 35400 ST-MALO - CCP 5349-06 PARIS

Paol Keineg.
Boudica, Taliesin et autres poèmes.

N'eo ket klasel tamm ebed barzhoniezh Paol Keineg, evel a weler. Bez ez eo e « varzhonegoù » reoù savet diwar ar patrom hanwet « gverzennoù diharz ». En e levr ez eus e-gis-se 40 « barzhonag » gouestlet da v/Boudika, kemendall da d/Taliesin ; ar peurret eus al levr zo bet lakaet gantañ dindan an Tolbenn Moments. Un tañva eus ar Momenten-se, gant ar barzhonag Pays natal :

« Cet aspect-là des champs on mille morceaux ne suscite ni tristesse ni enthousiasme.

O troupeau de moutons qui toussent, nous ne sommes pas morts mais nous vivons mal.

Que l'ouvrier de la fabrique sorte de chez lui Galvois !

Dans l'église où Dieu est laid les saints se dissolvent, parlent d'adhérer.

Debout dans la cour, la vieille sous sa robe noire cache une jambe porfaite » (p. 103)

Bez e c'hell pezhioù-barzhoniezh sort-se displeijad da lod marteze. Koulskoude, n'heller ket nac'h ez eus e Paol Keineg danvez ur barzh : godelian 'ra gerioù, lavarenoù, frasenoù gant un ampartis ha diwar an awen n'int ket eus ar re a vez gwelset ben-dez. Deuet eo Keineg a-benn da vestroniañ yezh ar C'hallaoued kenkouiz hag ar C'hallaoued o hunan. Ewitañ da skrivañ e varzhonegoù e galleg, ez eo Keineg ur Breizhad penn-kil-ha-troad. Ur barzh eo dreistoll, ha n'eo ket unan market.

LIZHEROÙ

Kasset ez eo bet da b « Pobl Vreizh » al « lizher »-mañ, ma vefe moulet warni. Barzhoniezh rik eo ar pennad-skriz-mañ, ha setu perag, moarvad, e pign ar skrivagner war uhelderioù ar brezhonag bras. Ne c'heller ket nac'h o deus ar varzhed gwirioù-ouzhpenn, e n'eus forzh passort yezh. Hag amañ, en desped da gonn-plaen ar skrid, amacomp, ur wech c'hoazh e rouantelezh ar varzhoniezh. Lod eus hon lenneion a c'hello evel dedennet gant ur skrid evel herañ. Re « bobleg » e vez kavet yezh « Pobl Vreizh » a-wechoù, gant lod. Setu amañ eta un tamm digoll ewito. Fiziañs hon eus e plijo ar skrid da veur a heni, rag, ewiti da vezañ chomet epad kantvejoù e-barzh tier ar re baour, e car yezh kozh ar vro savel, a denn-askel, ha pignad uhel en oabl, ha tostaad douz an heol...

LIZHER D'AN ABER AC'H

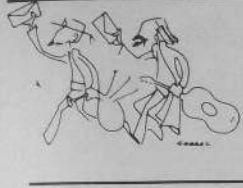
Aber Ac'h, splannder divarwel bet silet en tamm douar bamus, e lec'h ma c'hoari karantez an douar hag ar mor dibaoues, en ur fest alouret ha damc'haset, en ur trec'h sioul uhelaskellet. Kelc'henn sobezus da dorgennou melen a zo enno heklaw meur da emgantoù tremnet. Ar weznenn, e klad hon heol em

hej goustadig, o soñjal er festoù a zo bet. Klewoud a ran o kanañ en eflennou hesson e-kichen an halegenn arc'hantet, el lenneier gouez, hon oll awelioù pagan, hag e welan mesk ha mesk enno gant traezh da odoù o nijal, poultrenn hon harosed, skeud va hendadoù, ha ludu hon doueou !

Trousoùgouñ birwidig a glewan e 's tigenvez, a vrasse un horstenn a c'harinou en tousemañ, d'ar poent m'en em zistag da goin en nos lorc'hus, pa ziskenn hor mestr ruz tan, dirag da zivorzhed digor frank.

Sakramantif a ran embout gant ur gridienn ledan, kaweli mojenvel a nerzh sioul. Pirc'hiniñ hunvreour, birvili ennañ, en aer krazvezel en dro din e tanvañ da gentel. Me zo unan gant va zadoù bet speredeg awalc'h ewid dilestrañ amañ kantvedoù 'zo. Ganit-te en em santan kozh a-wechoù, a vil vloaz !

Da gorf soubl, war gostez Plougerne ha Lannilis, gant ul lañs resais ha prederiet en em zifoll diragzon evel ur wagenn seder. Leweson anad ur furn rouel a gresk ennout gant un nerzh dispoñt. Da gorf krenn, bew, luskelus e frondoù, a zegas un doueas newez, e sisk trellus ar vro. Klewoud a ran a dal trumm o kanañ, prof frank ha

frvezhus barzhonag divent da noazhder ha da c'hlander. Evel an oabl o skeñd er feunteun boull, e tasilwes va buhez gant da gornioùgou prim, mirourion o kenqioñ gant ar pennadig o tere'oud. Hag e pauc'h, dirag da derzhienñ drubuilhet, e tanvañ sklaer, buhezeg, hag kudenn ebed, pok a heol o lugerniñ war da vuselioù traezh.

E lavaroud a ran en-dro siwazh, ewid an dorfedourion o tistrujañ ar vro o bodenneg a zellioù adur, te, liczhi lugernus, a c'hallfe moarvad magañ o ene hag e gemmañ gant da charm flour ha divent.

Eus da zouar betek da oabl, eurvad an natur a dazh evel pomañdou an tremened, skedus e gaerder. Klask a ran tapoud krog ennañ, er gouleier ma tarini, ma hiboud glan, evel nijadenn daskrennus ar virini gwenn. O tastum diehan an eost fonnus gant an hader krommet war e bark mezvus, va c'harantez distal, o kerzhoud e's traonienn, a gutuilh ar galw kouezet diouz muselioù an ad. Assur eus kousilioù skingnet gant seurt mouezh, evel pa vije danvez sakr m'advez pep tra, e's kassan ganin galw yac'h, dreist ha santel, klouar c'hoazh gant heol da wad.

Aber Ac'h !... kalon c'hlan ha gouin hir e 'm bro, gouloù ma teu da adveleñ hor flammadoù ; daoulagad hor bugale e vo sklaeroc'h o zai a vo uhelloc'h, da vezañ evet ahantod, da vezañ c'hoariet e's traezh mamm !

Yann-Bér Tillenon

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.48.47

E-KREIS RENKENNADOU KERMARIO E KARNAG

50 Arizant a-berzh Breizh a stikoues o laborioù bennezus eus 10' mize da 10' nos

Parti Goudevezh Lez Goudevezh Melen-bezares
Mour gwer: Linnadur - Sao Abardennad
Brezelg: Gwer rederent: Kivellour - Koc'h

KALED AL LESENN...

N'eo ket e vefemp a-du gant doareoù an FLB ; tamm ebed i henn lavarad hag embannet hon eus meur a wech. Kavoud a ra dimp em a baotred — a zo, pe a zo bet — oc'h ober gant ar gwoll-nerzh, e-barzh un hent dall. Ma vije bet un emvad da zont diwar an armoù, ar fusilioù hag an tarzhadennou, e vefe deuet a-benn bremañ...

Set e vez lakaet re an FLB da dremen dirag les-vorn Surennez ar Stad. Hag a-benn bremañ o deus paket ar re damollet meur a vloazeg roull-bac'h. Bez e c'heller lared ez eo pommer ha rust darn ar justiss c'hall. Doust hag-ehv e vo ken pommer ha ken rust pa vo gouezet, a-benn ar fin, piw zo kaas eus marw de Brogie, hag eus emiazh Boulin ?

Ne vern penaos, petra bennoag e soñjomp o deus foziet re an FLB, e talc'hant da vezañ tud, ha n'eo ket chass arriet... Hag ouzhpenn kement-se, Breizh he hunan a bak he legement e-barzh an afer. War zigarez kostiañ tud hag a zo kablus herwez al lesenn c'hall, e vez roet ur flac'had pe ziñ da Vreizh war ar memes tro. Da Vreizh, da lavaret eo d'ar Vretoned a zo oc'h ober Breizh, hag a soñj, ind anezo ataw, e c'hallont servijad a bro heb kavout mezh eus o fersonelezh. Breizh eo o bro, hag ar Frañs ar Stad m'eo staget o bro douli — bete vremañ ataw da vihanañ. Bez e c'hell eta ur Breizhad kar-e-vro stourm ewiti, goulen muioc'h a frankis ewiti, arzo, an emrenerzh, en ur chom e-diabarzh ar frammoù gall hag en ur sentañ douz al lesonnoù gall. Peogwir n'eus ket tu, herwezomp, d'ober 'med-oll.

Ar Breizhad kar-e-vro-se n'hell ket chom heb gwelad e vez roet flac'hadoù da Vreizh pa vez barnet ur bagad bennoag eus re an FLB... Lod eus ar re-mañ ne fell ket dezo kamz galleg dirag al Les-Vorn. Kement-se ne blij ket tomm ebed da benneier al Les ; herañ n'anovez, ho ne fell dezoñ anoveud nemed ur yezh, heni ar Stad, ar galleg... An doare da renañt kant eus an adiañsoù ne vez ket dalc'hmad eus ar strizhañ nebtuepezh. Dre ma soñjomp n'eo ket lenneier Pobl Vreizh gwali oketus da lenn Le

Figaro (« Sans la liberté de blâmer, il n'est pas d'éloge flatteur »), ha dre m'eo bet lakaet din dindan ma daoulogad nivrenn ar yaou 6 a vis Du (ya, diwezed emañ Pobl Vreizh gant ar wech-mañ), 'm eus bet tro da lenn (p. 6) e oa bet, en odioñs kentañ « des vociferations en breton », ... ; ha c'hoazh « les défenseurs soutiennent que leurs clients ne peuvent exprimer les nuances de leur pensée que dans la langue de leurs ancêtres ». ... Au milieu d'une grande confusion on entend des injures en français et en breton ». ... Étrangement ez eus bet « des injures en français » iwe, rag, anes se, ne vefe bet ar brezhonag nemed yezh an trouz divalow. Pe lu, rag an oddiskleradenn diwarbenn « la langue de leurs ancêtres » o denn, a-benn ar fin, d'ar gouerezh. Memes mod pa vez kamzet e brezhonag eus « yezh kozh hon tadou » (kenkouiz all e c'hellfe komz eus « yezh hon tadou kozh »). Blas ar c'hozh a gaver war al lavarenn-se, distaget pe e galleg pe e brezhonag. Lakaet e vez ar brezhonag, pa vez kamzet diwar e benn er mod-se, e-foes an trouz achu, e-mesk ar folklorichou, mod ewid furliunkid. Ha pa vefe gwir ez eo ar brezhonag ur c'hozh tro achu, e vefe red c'hoazh displegad ar perag hag ar penaos eus un achuamont sort-se. Ha n'eo ket ober gog. Ase 'ma ar flac'hadoù a vez roet da Vreizh, e-sêr barn deg a baotred aet e-barzh un hent dall o-dra-sur, mes piw zo kaas ? Pevare e c'hello Breizh evel Breizh komz en he hanv dez he hunan, ha betek en ur yezh n'eo ket sabellet c'hoazh ?

Emz re an tu kleiz gall o'n em lakaod war ar renk ewid ar votadeg da zilienn President ar Republik. Ha n'eo ket heb poan. Lakomp e vefe dilemet un anezo da President. Doust hag ray e soñj digalv ar c'hozh « Les-vorn Surennez a Stad »-se ? Un oadour diameret eo, bet kavet mad da vared bras brezel an Allier, da lared eo en ur mare ma eo un doare bresel sivil er Frañs. Ma 'z eus un dra hag a zefe beto achu gantañ, ez eo gant al Les-Vorn daonet-se.

F.M.

Papereenn ewid goulenñ mont e-barzh

Hanw hag hanw-badez

Chomlec'h

Goulenñ a ran moned e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an d'ar

Sin :

Da gess en-dre (trouc'het pe adskrivet) da UDB B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

Nevez so eo bet kasset ar gerenn-mañ da b/POBL VREIZH, eus an Ad Difant. Kasset so bet gant unan eus ar re a ra wardro POBL VREIZH, pa ne vez ket war vor, hag un den a vor so JAKES. Ha pa vez o redeg bro, e chom heñt o'e b/POBL VREIZH, hag oketus da gess dez kartennoù eus penar c'horn ar bed.

**HARPIT
POBL VREIZH**

KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

5e listennad

Y. Pellé, Plagad-Gweran	30,00
M. Le Traou, Sant-Tev	60,00
P. Gueguinat, Sant-Tev	80,00
Y. Le F., Paris (75)	10,00
F. Morvan, Clément (92)	20,00
P. Palleter, Paris (75)	16,00
Ilr. Guemener, St Nazer	20,00
L. Bhaninis, St Malo	40,00
D. Boder, Lennep	20,00
P. Le Grand, Pontchâteau	30,00
M. Marechal, Bro-Elzard	90,00
P. Pennec, La Tronche (38)	10,00
R. C'hech, Grenoble (38)	60,00
460,00	
Diwar al listennadoù all	1490,00
Wia-un-dro	1950,00

*Piw en deus bet biskoaz douget klemm e Kamp ar Deputeed e Paris diwarbenn an distruj kulturel gwraet war zour Frañs en hanter ar frankiz, an arsakad hag ar zevrenn-
dur ? Den ebet... Ahanta, pedet eo bet POBL VREIZH — an heni e karg eus ar gasetenn d'eo nebeutañ — gant ar CDS Lecanuet hag e ganferdet, da zont da Bariz, ewid kement perzh en ur c'hendivis diwarbenn « les langues et cultures régionales ». Er Gamp ar deuz en vo ar c'hendivis-se (Assemblée Nationale, salle Colbert), d'ar sadorn 12 e viz Kerzu, eus 9^h 30 da 18^h. Mad k'ar, Petra en deus ar brezhoneg da c'hortos eus ur c'hendivis sort-se, savet gant ur gasetenn biskoaz eus ar tu dehoù emañ ar gallez gant (ha gant ar re all hervele douji) ugent vloaz so pe ouzhpenn ? Pedet eo bet POBL VREIZH gant an Actrou Jean-Paul Fuchs, karnad ar Roue-Uhellet. — Be e vo eho e-leizh a hennou bras : ne delv ket ar boan lakaad a hennou amañ, ken ket m'eo ar paper. Ne vo ket POBL VREIZH emañ an tu dehoù gallez zo un dia, en tu kleiz breizheg zo un dra all, arabad stlepel dour war an tan. Mes gwele-se me teu ur wellañ bernag eus ar c'hendivis-se ewid aessad da yezhoù kec'h ar Frañs a zo kleiz bras... Koulskoude, arabad bezañ touellet : tostaad a ra mousherzh bras an newez amez, ewid lakaad da vont e-barzh, ur Prezidant, newez eus ar Republik, unan newez pe... an heni kazh. Setu eo red klask mouezhoù, dre gement sort mod a zo... Ma teu ur wellañ, gwele-se, ne vo, forzh penaos, nemed un digoll diater e keñver an distruj bet gwraet, ha ne vo ket red larede strugez ewid un alusen a netra. N'eo ket alusennoù emeoamp o klask, ne brasonoù, med tapoud krog en-dro war hor gwinoù breset. Hor gwinoù, ya, ha n'eo ket hebbén gwinoù ar brezhoneg, ur yezh n'eo deus gwir ebet, ar re a gont ar yezhoù, pe a fell dezho komz anezi eo o deus gwinoù... Gwelet e vo tra pasetoù burzhud a c'hoarvez d'an 12 a viz Kerzu : ma vez unan bras, e vo laketai ar Gwerin-ha-Du e pign dourh Kamp ar Deputeed, pe dourh an Tour Eiffel kement hag ober !*

POBL VREIZH

KOMANANTOÙ

P	boutin : 40 L	V
O	sikoaz : 60 L	R
B	pe ouzhpenn	E
L	KRP ROAZON	I
	2746-79	Z
	C.C.P. RENNES	H

T. Moulerezh « Inose »
29200 Brest
Renar ar gelaouenn
Fañch Morvanon C.P.P.A. 50 91
1500 akwerenn

KEMENN ADENN

Un dale spontus zo bet gant niverenn 127 POBL VREIZH (mis Here), peogwir n'eo en em gavet ar gelaouenn gant ar gomananterien nemed d'an 22 a vis Du... Petra zo bet kaos eus kement-se ? War gein piw teurel ar bec'h ?... An ti-moulerzh ma vez moulet POBL VREIZH ennañ (tri bloaz so bremañ) eo bet en em gavet gwall stanket ar mekanikoù anezañ epad daou vis, pe dost... Ouzhpenn kement-se, goude ma oa bet digoret an hent gant POBL VREIZH da vont betek an ti-moulerzh-se (n'hon eus ket da glemm outañ), en deus LE PEUPLE BRETON kemeret ar memes hent, hag en deus kavet bod en « Impri-merie de l'Iroise » ive. Mes gant LE PEUPLE BRETON ez eus lesennoù strizh : red e vez dezhañ dont er-maes d'ar gwener kentañ eus heb mis, ingal ha rik, rag skignet 'vez kasetenn c'halleg an UDB dre an NMPP, setu e vez red da LE PEUPLE BRETON, ma vez deuet e dro ha ma vez deuet an eur, bountañ war ar c'hasetennoù a vez war c'hortos ha mont hebiou kousto pe gousto. Setu perag, ouzhpenn ma oa stanket mekanikoù an ti-moulerzh gant traou o c'hortos ken e zefent peuruolet, ez eo set LE PEUPLE BRETON eñv evel un tenn betek an termen, ha chomet POBL VREIZH da c'hortos, pell, pell, rag warlerc'h LE PEUPLE BRETON e oa pape-rachoù all da voulañ, hag eo bet laketai POBL VREIZH da vont e-barzh ar mekanikoù nemed pa voe bet riasat ar stal eus ar moñsadoù traou a oa enni.

Kement-se a ziskoude deoc'h, lennerion ha komananterien ger, petra eo lakaad ur gelaouenn vrezhoneg da zont er maes, hag unan boñtikel ouzhpenn : n'eo ket ul labour didor. Mad eo adlarede ouzhpenn emañ al labour-se da vezañ gwraet en tu all da labour ar vicher. Mad eo c'hoazh gouzoud n'eo ket stank ar re a fell dezho, pe ar re a oar, skrivañ e brezhoneg, hag henn ober ewid POBL VREIZH. Feiz, bezet pe vezet, e teuas er-

Testeni, warlerc'h kren-douar El-Asnam

Pewar dez kent e oan bet dre eno : dibunañ 'roae an otohent ledon ha kompes etre diw renkadenn tier bras a beb liw : glas, melen, gwer, mouk. Savadurioù newez-flamm heñvel douz ar re a vez gwelet hiriv 'n deiz war dreosoù all kêrioù ar vro, da lajor ar yaouankizoù en oad da fortuniñ... E-harz an tier 'm boe merzet, war ar prim, ribitalhoù krennbaotred o c'hoari fobal e-kreis an tachennoù frank. Ardenadoù lier fresk, isplihet douz ar pondalezioù-dioaves, a vraselle en owl hag en amzer dindan heol klour mis Here. Un nebeud manmou a zoalline douz barlennoù ar preñsti, da ziwall o skirlied en traoñ o c'harmit gant ar biljedour... Tud skort a yañch peurllessañ, bet laketai o hanv da goud anez deread... Ar gouarnamant en oa graet e seizh gwellañ da roñ o c'hoant dezo. Eñv e ziskouezet boud... En deiz-se e krenas an douar. An oil o doa goulet diouzhu e oa ur c'hrenerzh-douar. Sovezhis ar ger ! Al leurioù-tier ne gredent ket e gwirionez ; na ne skrijent na ne gridient. Nann ! usketlet e oant gont ul lavagnon dic'hortos. Haulennoù berr a zikrade an traolioù hag an armoù an eil warlerc'h ebenn evel ma ra ar mor d'ur porzhad fignaloù pe big bilhon. Neb a vese o skrivañ, en em lajeiz e baper a-zind e blienn, ur wech a-gleiz, ur wech a-zehoù.

Neb a horpe e gein douz ar voger, en em gave e-skourr a-greis-toud, ken na zeue ar voger da stokañ d'outañ, ha da gaozhañ en-dro... Tamm-ha-tamm, an arberbeuri en em lakoe da horellañ war-raog, war-dreñv, war-raog, war-dreñv, en ur daupial mibin. Lein ar c'hamprou a sourse hag a stroke a beb eil... E kêrioù bras gwalañ ar vro, an tier uhel e vralle en ur dridol, ken e pege kleñved ar spont er familhoù o chom ene. Ur gwoll glevet hemañ : pa grog ennac'h, en em laketai da redez heb g'od perag na pelec'h... Hag an tier bras da ziskouañ en un foal-kont ur morad a vooesed a yudal hag a yugaloù o kriad... Dre c'hwec'h gwech e vrasellas ar c'hornad-bras en abardaewez-se ; kantmilieroù a dud en em domolde en a fallmoù war al letonenn rotous, da dremen an nos e kamp ar stered. Embann o roe ar radio ar c'heloù montus : pladet **El-Asnam** en un denadenn, e-kreis ar gerion : strolak ar beton a tarzhañ war-un-dro gant strakodeg hir ha boud ar rac'hier pell-pell dindan an douar... Heñvedijeñ an tier newez-flamm g'od, gwer, meler ha mouk hag a oledoù seder... Ar broioù sossiolist a ro kantelloù deomp benvez : forzh pasetoù techoù-fall a vez gante, e chom baret an den o weled ar vrezurelezh o ren enne pa gouez ar vosseni.

Testeni

Ne oa ket peurlonet hanterno ma teread war an dachenn c'houlet tumporelloù-dredon, tourterred, kirri-kleivien a-vil-vern. Ar vlenierien, ar vedissined, an aspiroleurien, an arherien ne oant ket chomet etre douz soñj ; mont a reont war-roag heb fermu, kerkent ha pedet, ha zoken, pa ne oant ket pedet. Ne gemerent oinzer no da gouzout no da 'n em vevañ...

Piñ zo kirieg, piñ zo koblus ? Dises eo da l'ard. Ya, goude o ulie an all e oa **El-Asnom** en arvor da grenañ adarre, p'he doa groet c'hoazh c'hwec'h vloaz warn-ugent zo... Ha neuse, eme darn, perag zo bet savet eno fier ken bresk, ha ken ubel, m'eo aet ar solieroù da 'n em frikañ an ell re war 'r re all e-gis kestrel kortoù a kouezañ en a foad ? Ad eo goulemin, stoptoc'h respont : ar C'hallaoued an heni eo a deus adovet kreisker diwar e luda e 1954, ha n'eo ket l'aret en deus ar c'harter-mañ dalc'het sonoc'h ewid er all newez-zoc'h. Ar brud a red penos zo bet pulic'het eno, un ostaleri o oa bet groet a-ratozh da bodad douz ar c'hrenerzhoudour !... Gwir eo, pe n'eo ket, kerzhit da c'hou !

Pezh a zo sur, n'eo ket al labour a venke d'an Aljeriaded ha pa 'n em dennent a-dre skilloù ar C'hallaoued, ur pranted zo : gant ar bobloù a kreisk'ha buan, e ankent roñ bad, beb bloaz, da gantmilieroù a diegezhioù newez. Ho pa vese goulemin sikour digant an dud-a-vicher o-zivoes-bro, re Vro-C'hall, Alamagn pe Beljic, ar re-se a vese fenn ober marc'had gante, ken komm eo a bisied ha ken trillet a daoulagad o soñj en argant da rastellid ; gwaresif familhoù, pourchass adiedoù term ha blod deze, n'eo ket sort danant a vroad teknikourien ar bed kapitalist da roñ an foad-lofs deoc'h !...

Pezh a zo ken sur-ell, e c'hortosed ket an douar da gonarri adarre, ken abred-se, er memes lec'h end-eeun. Bro-Aljeria zo treuset penn-da-benn gant ur frañh, ha forzh pessor pastellid all, a-heit al linenn-se, o oa e-failh da grenañ kenkouz-all...

El-Asnom a zassorc'ho l'arkeoc'h. Tier newez a vo savet, herwez reolennoù strizh, da viroud oute a 'n em vruzhanañ war benn an dud a chom enno. Aljeria, ewit da voad ur Stad yaouank ha freudig he godelloù, zo a-walc'h, ur wech ouzhpenn, da skolioù broioù m'ha binwidioù k'h.

Bro-C'hall, da skwer, a zalc'h da sevel kreisennoù nukleel forzh pelec'h, ha pa vefe a-us da frañhoù-douar distranfell 'gis froonennoù ar Rhine pe ar Rhin i Hirsissur ar gentell, n'eo ket ?

Poal NORVES

GOUDE-SKRID : Ur c'heloù newez : an tier liwet-flamm war dreusou k'er n'int ket kouezet ; me a welo c'hoazh ma skilfaberieren !

N'eo ket heñvel stad ar sindikajoù amañ e Breizh douz an heni a weler er Pologn. Koulskoude, n'eus haz ebed d'ar frankis ; labourerien Vreizh ha labourerien ar Pologn, darn-ha-darn, da emañit douz awel y'en ar gwaskerezh.

Diwarbenn ar Pologn

Pell zo d'ja he deus an UDB disklé-niet e soñj diwarbenn ar pezh en em gav er Pologn. Da gefver bodadeg Burev Politikel an UDB e Mur d'ar 14 a vis Gwengolo diwezañ, e oa bet kaset d'ar c'hasetennoù « bras » ar gemennadenn a zo amañ da haul.

Ewezh bras he deus toalet an UDB ouz ar pezh a oa o'ch em em gavoud er Pologn abaoe un nebeud misoù, hag eo bet chomet an UDB heb sevel he mouzhañ a-du gant ar re na ganont meuleudi da labourerien ar Pologn nemed ewid diskar gwelloc'h-a-se ar memos a sokialouriezh endeeun.

Degoss a ra an UDB da soñj he deus gwaet ar Pologn ur lamm dispar war raog : goude ma oa en ur stad

truezus warlerc'h ar bresel diwezañ, he deus tapet bremañ an degved renk e-touesk ar Stadoù uhel a live ekonomikel.

An arakadennoù-se ma 'z eus bet anezo ez eo a-drugarez d'ar steuñvekadur sokial, mes, hiziv an dez, ez eus harz d'an arakad, abalamour ma 'z eo re zister al lodern leset gant al labourerien pa vez kemeret an divisoù.

Bez eo stourm labourerien ar Pologn ewid bezañ mestri war o dazont ha war o aferoù, ur stourm beñvel douz heni pobl Vreizh ewid bezañ mestri hi iwe war he douar ha tapoud krog war ar galloud-divisoud en he bro.

Komandant d'ar gelaouenn bolitikel nemet e brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw badez

Chomlec'h

a gass e gomanant

Boutin : 40 L (1)

Skouz : 60 L pe ouzhpenn (1)

Estrenvro : 60 L (1)

(1) Ewezh ar gentell ar p'aragollet

Amañ an arc'hant

dre chekenn-bost (1)

dre vandat-leher (1)

dre chekenn-vank (1)

CCP RENNES 2746-79

DIWARBENN KLEIZ HA BREIZH

N'eus ket pell zo ez eus bet embanet war ar gelaouenn Bleun Brug (Feiz ha Breiz), renet gant an Ao. Chaloni Mevellec, ur pennad hir bet skrivet gant Vissant Sette ; gouestlet eo ar pennad d'ur beleg newez aet da Anaon (e Or « henavo » diweza d'an Ao. Chaloni Bleunven ») ; bez ez eo kelaouenn an Ao. Mevellec ur gelaouenn katolik muerbed, hag e vez kavet enni ouzhpenn, pennadoù e brezhoneg, ha kemendall, ma n'eo ket mañoc'h, e galleg. Rag del'her a ra ar Bleun-Brug-se d'ar ger-stur kozh :

Ar brezhoneg hag ar feiz

A zo breur ha c'hoar e Breizh.

Ar Bleun-Brug-se, ya, rag meur a v/Bleun-Brug zo, da lareù eo ez eus daou... E 1905 eo ez eo bet diasezet ar Bleun-Brug kentañ, gant ar beleg Yann-Vari Perrot hag a oa en amzer-se kure e Sant-Vouga ; e Bro Leon emma ar barres-se, ha war he douar eo emma kastell brudet Keryann ; eno eo e krogas goulemin bras ar Bleun-Brug hag a reas kement a verzh beleg ar bresel diwezañ... Moarvad abalamour ma oa an Ao. Perrot re domm douz Breizh (lod a lavare e oa tomoc'h douz Breizh eged douz ar feiz...), ne oa ket gwelad gant pennoù bras an eskopti. Sed e voe hanvet da berson e Skrignag, ur barres vras, digompes, e Bro-Gerniv ar menzioù, stok-hastok douz Bro-Dreger, ur barres ma oa ket brudet ewid bezañ utan « vad »...

D'an 12 a vis Kerzu 1943 — ur sulvezh e oa — ez eas an Ao. Perrot da lavared an oferedn d'ur chapel hag a zo seizh kilometr douz ar vouc'h... chapel sant Kaourintin, eskob kentañ Kemper ha mignon bras d'ar roue Gralon, diasecour rouantelezh kozh Kernev (ma kredet ar vojenn gozh)... D'an 12 a vis kern endeeun e vez lidet gouel Sant Kaourintin. Ar bresel a oa neuse o'ch ober e reus... War droad ez eas person Skrignag bet chapel sant Kaourintin, rag, daoust ma oa perc'henn d'ur c'harr-tan, ne oa ket bet roet dezañ an aotre da vont gantañ : an Alamanted a oa mestri er vro, ne oa ket aes kavoud un aotre (sauweis) diganto ewid mont gant ur c'harr-tan (hag ewid kaoud peadra da roñ « kerc'h » dezañ). War droad eta ez eas ar person kozh beteg ar chapel (c'hwec'h vloaz ha tri-ugent e oa) : seizh kilometr ewid mont, seizh kilometr ewid dont en-dro ; mes n'achuas ket e droiad : war hent an distro, gwraet gantañ an hanter eus an hent, e oa an Ankoù douz e c'hortos ; o vale e oa ar person, assambles gant ur paotr yaouank bet

o respont e oferedn dezañ, pa strakas daou denn : unan bennag en doa tenet war an Ao. Perrot. Kouezañ 'reas ar person kozh, semplañ, koll gwad e-leizh, ha, nebeud amzer goude, merwel...

Mignon bras eo bet Vissant Sette d'an Ao. Perrot : eus ar memes gouenn, eus ar memes bro ez int, Bro Leon, ar memes kredenn zo bet o ren o buhez : « Feiz ha Breizh »... Setu ar pezh a skriv Vissant Sette er pennad meneget uhelloc'h, ur pennad gouestlet d'an Ao. Bleunven ma komz Vissant Sette diwar e hanter evcheñn : « Hag e komzem, e brezoneg atao eweljust, euz ar pec a garem : Feiz ha Breiz, ger-stur an Aotrou Perrot, or ger-stur deom ive ».

An Ao. Perrot a oa maro, beuzet en e vad, du-hont war gern eur menez evel Or Zalver Jezuz. Med evidom ne oa ket maro. E spered a veve ennom. Chom a ree an daoulagad pared war-labourad ewid Feiz ha Breiz » (Eil niverenn euz ar Bleun Brug newez 1980, p. 19)...

Moarvad ez eus lod hag a oar — 37 bloaz goude an torfed — gant piw dre just, ha war urzh piw, eo bet lazhet ar beleg kozh... Lod a lavar en doa diskouezet un tammig re a « vadelezh » douz an Alamanted... Lod all ez eo bet drougjarbet abalamour ma oa beleg, en ur barres n'he deus ket ar vad da vezañ eus ar re « wellañ » e-keñver al lesenn gisten... Bez e oa Yann-Vari Perrot beleg penn-kil-hatroad, ha Breizhad kemendall. En ur mare ma ne oa ket gwali aes dougen

bril ha karantez da Vreizh ha d'ar brezhoneg, pa oa an Alamanted ha gouarnamant Pétain o'ch ober van da vezañ a-du gant Breizh intil iwe... Diweziatoc'h, e voe savet ur bagad p'otred en em laketañ a-du krenn gant an Nazied, beteg gwiskañ uniform ar re-mañ, hag e voe roet d'ar bagad-se an hanw a v « breton »... Tra-walc'h, ha re, da lakaat war gont ar beleg lazhet traou euzhus no oant ket da vezañ rebechet dezañ, sur... Fiziñs hon eus e teuo an istorourien a-benn, ur wech bennag, da zrouestlañ ar gadennoù gwali lazhet-mañ, ha da zispardañ ar gewier diouz ar wironiezh...

Padal e troas rod an amzer. Hag e savas ar Bleun-Brug a varv da vev : kavet e vese ennañ skolarien ha kelennerien eus ar skolioù kristen a-du gant ar c'helen brezhoneg...

Tamm-ha-tamm e savas ar Bleun-Brug bod e keriñ bras evel Brest, Neuse, eweljust, th endroas : Bleun-Brug an Ao Perrot a oa bet savet ewid an dud a-ziwar ar maes (al lodenn vrasañ eus ar Vretoned a oa o vevañ war ar maes p'ezeg vloaz ha tri-ugent soñj), tud renet gant ar veleien, dezo ar brezhoneg da yezh nemeti warboves nebeud, anezo etu katoliked ha brezhonegerien war ar memes tro. Pa en em gavas ar Bleun-Brug en ur ger ewel Brest, ne oa ket heñvel ar jeu tamm ebed douz ar pezh a oa e Sant-Vouga e penn kentañ ar c'hanted... Ma talc'he keriñ ar Bleun-Brug da vezañ kristenien, ne oant ket oll brezhonegerien, na kristenien e-gis tud ar maesioù gwechall. Daoust ma oant o kelenn er skolioù kristen, e savas, e-barzh lod eus lili ar Bleun-Brug, ar c'hoant da vont warzu an tu kleiz... Ur gelaouenn disheñvel douz Bleun-Brug an Ao. Mevellec, a voe laketañ da zont er maes : « Les Cahiers du Bleun-Brug ; katolik e chome ar skour-se eus ar Bleun-Brug, mes kuz eus an isili, hag ar renerien intil o human, a roe da eus an tu kleiz (an tu kleiz klouar awalc'h ewid gwir). Ase neuse e savas imor en Ao. Mevellec, e Vissant Sette hag en un nebeud reoù all : « ma fell deoc'h mont war an tu kleiz, n'oc'h ket mui feal d'an Ao. Perrot ! »... Chañch hanw a reas « Les Cahiers du Bleun-Brug », ha dont da vezañ « Bretagne aujourd'hui », ... ha mont d'an traoù goude. Padal e talc'h kelaouenn gozh an Ao. Mevellec da zont er-maes, hag e talc'h iwe al len-

ARABAD ANKOUAAD :

BEZ E C'HELLOMP
KASS « POBL VREIZH »
D'AR SOUDARDED
EWID NETRA :
skrivañ d'ar gelaouenn

MAR GOUIT
UN TAMM GALLEG,
LENNIT
« LE PEUPLE BRETON »
IWE...

DIWARBENN KLEIZ HA BREIZH

merien hag ar renerien anezhi d'ober diouz ar ger-stur kozh : « Feiz ha Breizh »...

Med ar ger-stur-se ne lavar ket fraezh ez eo ar « feiz »-se unan o vont gant an tu dehoù. Ma ! Vissant Seite en e bennad gouestlet d'an Ao. Bleuvenn henn diskleir heb ma vefe tu ken da chom en entremar. O komz eus intermarant an Ao. Bleuvenn e Plabenneg, e skriv Vissant Seite kement-mañ : « Perag a-avad n'eus ket bet gret ive eul lennadenn bennag e yezh on Tadou ?... Ne vije ket bet diez en eun iliz hag a vez eunt eun overenn vrezoneg bep miz... N'eo ket tud da lenn na da gompren eo a vije bet manket kennebeud. Ne vefe klevet nemed brezoneg gant er-mez euz an iliz. Da vihana overenn vrezoneg Kemper an 3 a viz Fost a zo bet lavaret evitañ.

Ar Vretoned penn-kil-ha-troed (sic) n'int mui, er vro-mañ, kristenien a a part entière », evel ma lavarer e galleg. Souez ebet eta, e vije cet an Emzao breizeg en e bez war an tu kleiz, an tu dizoue, ha ne vije mui hini anezho o lakad o zred en ilizoù. Pebez tristidigez !

Er rann-galon e oa kement-se evid an Aotrou Bleuvenn, m'e-neus bet getlet ober eur bedenn ziweza p'en en velas o vervel, e-unan en e gambr, eo evid kinnig e vuez hag e varo da Zoue, evid distro ar Vretoned-se da Feiz santel o Zadou.

Evitañ, Breiz heb Doue, n'hell ket beza Breiz. Breiz On Tadou, evel ma youhe an Ao. Perrot, a zo ur Vreiz kristen. Savet eo bet gand o Zent koz, o-doa roet dez i eur hory hag eun ene kaer dispar, diazezet war ar Feiz » (ibid. p. 20 ; istilennet ganeomp).

Meur a ewezhiadenn zo da ober diwarbenn ar rannbennad-se, skrivet gant Vissant Seite, un den hag a zo o stourm evid ar brezhoneg ouzhpenn hanter-kant vloaz so : « frer » eo, esel eus Kompagnonezh Frered Lamennais ; klevet e vez e vouezh, diw wech ar sizhun, war-un-dro gant heni ar seures Soasig Paugam, war ER3 Brest, en un abadenn a vez gwraet « Le breton par les ondes » anez i ; meur ha meur a lev dezhi brezhoneg en deus bet skrivet Vissant Seite, hag ez eus bet moulet ouzhpenn kant mil skwerenn anezho moarvad, hag ez eo ar brezhoneg a vez kelennet gant Vissant Seite unan pobleg, reizh, yac'h, saourus, ha direbech pe dost... Meuleudi eta da Vissant Seite evid kement hag en deus gwraet war dachenn ar stourm brezhoneg.

Med, med... Un benveg eo ar brezhoneg, ur c'harr ma karer. E-barzh

ur c'harr ha gantañ, e c'heller charread heb sort traon : tell, sour, gwinizh, bleud, loened, tud... Heñvel eo ar brezhoneg douz ur c'harr : sañset e c'hell ar brezhoneg displegan mennoioù a heb sort, ar geleannadurezh kristen, hag ar re digristen pe angristen... N'eo ket tonket ar brezhoneg, evel yezh, da vont dorn-hadorn gant ar feiz kristen, da vezañ dimezet hag eurenjet ganti ; bez' e c'hell displegan n' eus forzh petra.

Grevus meurbeud eo gwelad Vissant Seite o skrivañ : « an tu kleiz, an tu dizoue ». Sinifioù a ra kement-se

moarvad ez eo an tu dehoù an tu harpet gant Doue !

Pegen laouen e vefe Pinochet, Videla hag un nebeud mat a ziktatorez eus Amerik ar c'hreistez pe eus lec'h all ma oufent brezhoneg, dezo da lenn kelennadurezh Vissant Seite ! Ha pegen laouen o klevad ez int, int-i, benniget gant an Aotrou Doue, o vezañ ma n'int ket eus « an tu kleiz, an tu dizoue » ! Gwelloc'h e vez gant ur c'helenner brezhoneg, ma ne oar ket penaos en em gemer evid ober politik, chom heb heun ober ha chom heb moulañ traon ken hirissus... Pa

ouier pegen alies eo bet galwet hanw Doue war sikour ewid gwennañ torfedoù... Hiziv an dez c'hoazh ez eo en hanw Doue — memes ma vez roet dezhañ an hanw a Allah — e vez kaset d'ar marw kantidod a franis gant an Ayatollah Khomeiny... Petra eo Doue evid ar c'hozh sorsor-se ? Un tirant kriz, o c'houllenn gwad tud heb dilhan... Gwir eo en deus bet diskaret Stalin meur a gouent er Russi, ha kaset meur a veleg hag a vanac'h da gampoù skrijus ar Siberi, med daoust hag-évi e oa Stalin un den eus an tu kleiz, petra bennag ma oa « dizoue » a-dra-sur.

Gwelloc'h e vez eta leser ar relijion war pont an dud evel heniennoù... An eskab Romero zo bet lazhet er Salvador gant tud na oant ket ha n'int ket eus an tu kleiz.

Ahendall, ne dalv ket ar boan koll amzer ken gant ar ger-stur kozh « Feiz ha Breizh ». Bez ez eus e Breizh, evel e lec'h all, tud o heuliañ al leonenn gristen (hag amañ e c'hellomp anzav ez eo bet divrezhonekaet ar relijion e Breizh-Isel gant ar veleien), med bez ez eus ive tud o heuliañ kredennoù all, pe, kredenn ebet. Bez e c'hell ar gatoliked eta goudeun brezhoneg en ilizoù. Bez e c'hellont ma karont, pediñ ewid « distro ar Vretoned da Feiz santel o zadou » (ur feiz hag e vo red dezi, ne vern penaos, bezañ displeget hervez

tro-spered an dud a-vremañ, ahendall ez ay e-barzh poublenn an istor). Mes piv a chell, heb bezañ feuket, sevel a-du gant Vissant Seite pa skriv : « Breiz heb Doue n'hell ket beza Breiz »... Gwir eo ez eo bet disezet Breiz « gand o Zent koz », mes se zo gwir evid kement bro eus an Europ, pe dost. Epad kantvedoù eo bet an Europ kristen ha katolik, dre ar frammoù anezhi, ma n'eo ket dre ar spered hag an oberoù... Mes bremañ ez eo achu, hag arabad kredid e oa an dud evel e-barzh ar barados pa oant dindan ren an Iliz. Nag a dorfedoù, ur wech c'hoazh, bet kaset da benn en hanw Doue ! Pe en hanw ar Franke, ar Ouenn, ar Yammvro, hag all,

hag all. Red eo leser heb heni da vont da heul e gredenn, gant ma ne ray droag da zen ebet. Hiziv an dez ez eo liessort kredennoù ar Vretoned, ken relijiel, ken politikel. N'hellomp ket, dre chañs, o lakad da blegañ d'ar veleien, na da adreñer neb kredenn, filosofikel, sistem ideologikel... Ur binvidigezh eo evid tud ur bobl bezañ digor da gredennoù o ameseien : al lakelezh eo se ; bezañ digor da gement « feiz » bet diwanet e-barzh an douar, mes chom heb lakad unan a-us d'ar re all e-barzh ar gevredigezh.

Bez e c'hell an emrenerien vreizheg a-vremañ kaout doujañs evid an Ao. Perrot, dre m'eo bet droglazhet — moarvad — evid e vro. Mes red eo dispartiañ, dibrediañ ar feiz kristen diouzh ar garantez-vro. Achu eo gant marewezh « feiz ha Breizh ». Pe, ma 'z eus c'hoazh eus tud a-du gant « Feiz ha Breizh », ez eus ive reoù all a-du gant « Kleiz ha Breizh », heb kontañ ar re a c'hell bezañ a-du gant « Feiz », « Kleiz » ha « Breizh » war ar memes tro.

F. MORVANNOU

Gant kevread UDB Kreis-Breizh eo bet gwraet hag e vez gwerzhet ar gartenn-mañ ; 15 Jur ewid 10 kartenn : UDB, 19, ru Ahes, Kendaniel 29270 KARAES.

Bez' e c'heller kaoud dastumadennoù klok eus « Pobl Vreizh » niv. 95-117, keinet, fichet, kempenn : 80L. an tamm.
Skrivañ da : UDB, BP 304 29273 BREST Cedex

CAPÉ DES MOUETTES TAVARN AR SKREWED
Guinness diwar ar wiskeres
Porzh a goñvers
BREST
Tel. 44.33.21

STAJ BREZHONEG

Unan ouzhpenn. Gwelloc'h-se. Hemañ zo savet gant Engleiz Breiz, ur gongevredigezh ma kaver enni meur a Vreizhed kar-e-vro ha kar-a-yezh, mes eo ur mod maerhus un tamm. Ne vern : pa vez hanw eus brezhoneg, n'eus abeg ebet da chom heb kemenn er perh a vez bet goullonet digomp komzou : Ahania, kenvederezh ha kenvezi kar, bez' e vo ur staj savet gant Engleiz Breiz evid ar re yaouank bureg mat war ar yezh kontez digu. Ouzh tor ar Menes Arc eb en em guvo ar yaouankioù-se, e karioaden Moagou Vihan, parrez Kermaria, eus an 26 d'an 31 a viz Kerzu. Ma vez an erc'h oc'h ober, e c'hell ar stajidi ober ski war dirhinnoù ar Menes Arc. Ski e Breiz hag e brezhoneg : ar achu ket ar blijidiur ! Cheñs vad d'ar stajidi.

RADIO - U.D.B.
Tel. (16.98) 80.18.47

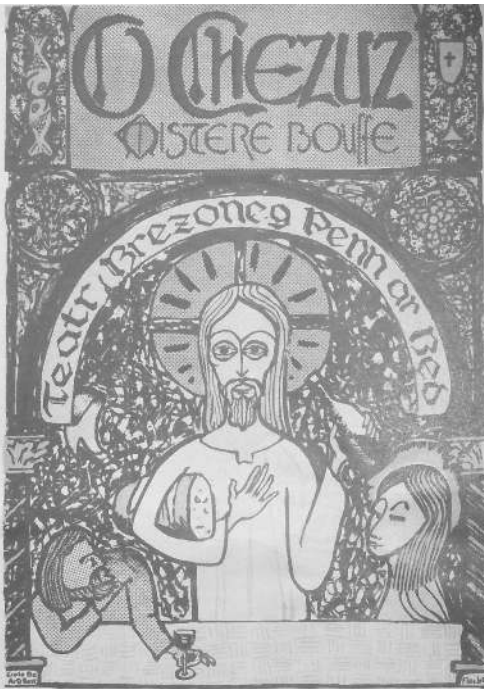
AR BED Keltiek
2, str. ar Roue Gralon
KEMPER
Embannadurioù ha levrioù breizheg
Plinedoù hag artizanelezh keltiek
Gwellet ar Fur
Tel. 95.42.82

Komzanarit da gelaouenn c'hallek an UDB
Le Peuple Breton (service abonnements ?)
BP 304 29273 BREST CEDEX
Hanw hag hanw-badez
Chomlec'h
Boutin : 50 L (1)
Skouz : 70 L (1)
Estrovro : 60 L (1)
Amañ an etc'hant dre chekenn-beat (1) dre vandat-licher (1) dre chekenn-vank (1) COP RENNES 2365-76
(1) Drebezh ar gerioù na savont ket

Bras eo bet ma filjadur pa'm eus Gallet, ar subvezh-se a vis Du, mont da selled dourh ar pezh-c'hoari a oa bet laeret kant vad din diwar e benn :

O Chesus ! Ne 'm eus tamm keuz ebet, ar c'hontrol en heni eo. Pell zo ne 'm boa gweliet pezh-c'hoari brezhoneg ebet, an heni diwezhañ o vezañ **Buhez**. Mikael an Nobletz, bet c'hoariet e mits Gouhere 1979 da gaver gouliou ar **Bleun-Brug** e Plougastell. Un tamm « jeu » a oa bet eno, abalamour ma oa bet laketañ un difenn war ar pezh gant person Plougastell, daou viket vras eus Brest genidik eus Plougastell, ha gant eskob Kemper ha Leon e huan. Salset e oa — ez eus — e-barzh pezh-c'hoari **Strollad ar Vro Bagan** (hag en deus kempennet **Buhez Mikael an Nobletz**) un tamm mat a c'hoariererezh hag a c'hoariererezh diwargoust ar relijion ha diwargoust an daou zen santel, **Mikael an Nobletz** ha **Juluan Maner**, o deus ad-diazezet ar feiz kristen e Breizh er ditaezvet kantved. Me 'lar n'eo ket gwir : gwraet 'vez goap un tamm eus an dud a liis pa 'z eont re bell ganti ha pa waskont war spereñ ar bobl, war zigarez emañ ar galloud speredul ganto. Ha piv 'z gouest da laeret n'eus ket bet eus beleien sort-se e Breizh betek nevez-se ? Ha n'eo ket sur e vefe aet da get ar ouenn anezo euid mad. Ewid pezh a sell ouzh **Mikael an Nobletz** hag an **Tad Maner**, n'eo ket goap a vez gwraet anezo, tamm ebet : diskouezet e vezont, **Dom Mikael** dreistoll, evel tud hag o deus gouennet kalz diganto o human, evel tud o deus bet brestet kement tra a c'hellje mont a-eneb d'o uhelvennad ; plantañ ar feiz e Breizh. N'eo ket ur pezh euid ober goap, med, er c'hontrol, ur pezh euid dibikouañ daoulagad an dud hag o lakaad d'en em soñjal diwarbenn ar relijion, en ur ziskouez ar perziou mad hag ar perziou ufal anez ; ur pezh eo hag a laka ar Vretoned da brederiñ war ar c'hulur m' int diazezet warnañ, dezo neuse d'ober o mad eus ar pezh 'zo mad en o zremened, ha da skarzhañ ar pezh zo fall. Ha dezo o human d'ober an dibab-se, peogwir n'int ket tud dindan oad ken, na dindan beli ar veleien, ha peogwir ez int bras awalc'h ha bareg awalc'h d'ober an dispartit eire ar greun hag ar pell...

Ha setu perak ne gomprenan ket penaos en deus gallet an eskob **Barbu** chom heb distagañ un taol-bazh eskob war baotred ha mere'hed **Teatr brezhoneg Penn-ar-Bed**... Rag en o fezh-c'hoari **O Chesus I**, e vez gwraet tammou goap eus ar relijion iwe, pe d'an nebeutañ ez eus farserezh diwar he leun... Med gwech ebet diwarbenn Hor Salver e human... Mes penaos e c'helle un den skarzhañ ar goperezh

eus ar vuhez, memes ar goperezh diwarbenn ar relijion ? A-viskoazh eo bet yac'hus farsal ha c'hoarzhin, ha n'eo ket ar farserezh an heni en deus kaset ar relijion d'an traoñ. Ar veleien o human a out farsal diwar o fenn int i o human... Ar vrud o douz ar veleien gwechall war-ar-maes da vezañ tud hag o doa amzer, nebeud tre a labour d'ober (ne vese ket red dezo labourad dindan an amzer, forzh penaos) ha bewañ braw hag aes, e-skoaz al labourerien douar, a vese red dezo stagañ abred o c'hoñf douz al labour, ha gould mont en tu all d'ar bouñ... Setu neuze ur person o tont er-maes eus e liñ, en ur bares a ziwar ar-maes e Breizh-Izel : eizh eur eo : a-bouan me vez gweliet sklaer, en em gavoad a ra ar person gant ur peñsant bet o kerc'had e garrad geot hag o vont eresez ar gér gantañ : « ale, Aotrou Person, eme ar peñsant, achu eo ho tewezh-ganeoc'h ? » — « N'eo ket tre, a respont ar person, da gac'had 'm eus da vont c'hoazh »... Ha piv n'en deus ket bet kletet kom-

zou farsus all, evel : « Dominus vobiscom, koue! an Aotrou person ban dour domm », pe, o trevesañ ar sarmont : « Ma bredeur ha ma c'hoarerezh kristen, selli dourh ma c'hoñf ha gér minijenn ». Ar farserezh zo sin vad, diskouezet a ra er eo yac'h an dud...

Ar pezh-c'hoari **O Chesus I** e kaver ennañ farserezh ha goperezh eus ar se wellañ, mes en tu all d'ar farserezh e kaver ar bouedenn, ar gentel, hag e vezer alet, sioul ha didrous, d'en em soñjal...

Deuet eo danvez **O Chesus I** eus ar Grennamzer, ma oute an dud c'hoarzhin laouen. Gant **Dario Fo** ez eus bet roet buhez endro d'ar **Mistero buffo**, hag a oa lod eus misterioù ar Grennamzer. Rag ar re-mañ, troet e brezhoneg diwar an italianeg, zo misterioù euid farsal, diwar ar ger-stur : « Diwar farsal kelenñ »... Pemp taolenn a gaver e-barzh **O Chesus I**, peber anezho o toni eus an Awiel (Eured Kana, Burzhad Lazar, An heni dall hag an heni kamm. Ar

Kaoseadenn gant Malo Louarn

O poues embann ul levr bandennou tresset emout, ma vez komzet diwar e benn en oll gelouennou. Abaoe pell 'zo out-la dedennet gant an dra-se ?

Kropet an bet gant an tressadennou abaoe ar more ma oan e **Ploug-ar-Mor** o skel an Aotrou Kalvez. Ne 'm boa d'ar c'hoar-se nemed eizh vloaz hanter. Hag 'm eus kendalc'het. Er skolez **Sant-Josef** e Lannouan e vese gwraet « l'artiste » anezhañ. Goude-se 'm eus pouezet gant an tressad keteg ma 'z 'an degouezet er Skol-Veur... Ken 'm eus dilezet va studioù soasneg euid mont war ar vicher-meh. Er bloaz 1972 ez an douet e-benn da vezañ an oll war 1500 en ur c'hestrivadeg aszet gant tud eus Bro-Belgia. E gwirionez e oan an heni hanter, med ur Belgia a vee lakaet orreant... marvad abalamour d' « an oner braodet ». N'eus forzh, me eo a vee dibabet euid mont da labourer e gelouenn a **Tintin**, ha goude e **Spirou**.

Possibl e vefe bet dit, donesonet evel ma 'z 'out, bezon en em ouestlet d'oll liwrezh. Perag bezon choaser ar bandennou tresset ?

Kompren a ran ar pezh a fell dit lavarout. Amañ n'han eus ket ofer ouzh un arz nobl, evel m'eo al liwñ pe ur c'hisellet. Met perak se ? Peogwir n'eo ket istinet gant renkoc'h vour'hision. Da skwer, e-teser ar re a zo o pleal gant ar bandennou tresset, ne gavi kost den ebet o tont eus un tiegezh pinwid. Hogen se ne bras ket ne vefe ket un arz eus ar bandennou tresset. Sell ouzh ar pezh a vez gwraet an « arzou-kêr » anezo. Abaoe an **Aiginvelezh**, ne vese priet nemed an arz gresian pe roman. Ar pezh ne vese ket un heñveladenn ouzh **Venus-Milo** pe eus ar **Partenon** ne vese anavezet tamm talvoudegezh ebet dezañ. Epad kantvedoù ha kantvedoù (ha bremañ c'hoazh) ez eus bet graet fae war produeridiou ar sennadurioù oll, en o zoues eveljust, hag er renk kentañ, krouidigezhioù ar Gallet.

Ma o soñj din e c'hoarvez ar memestra gant ar bandennou tresset.

Petra c'h eus e produet ? beteghen ? Tressad a ran en doare ingel e **Spirou**. Da skwer, 'm eus ouest istor e **Gwenyn**, ar gorrigeon vaddelezh ; ar « **C'handidad** » ; **Gouves** ha **Falkio** ha ma oer...

Komz dimp un tamm diwarbenn da labour-tressad ?

Tressad a ran peurliesañ euid ar vugale. Med gant ar spi e defe ar gentel plijadur o lenn va c'hoaradennou. N'an ket a-du gant an dresserien hengounel nag an tiz-embann evel ti Dupuis e Bro-Belgia, o gav gwelloc'h gante kentañ istorioù gangsterien pe aventurioù kleuz. Ret eo reiñ er muiañ possibl o laouer d'ar gontadenn. Me e glast diskouez buhez an dud, tuolennañ kudennou ar gavedigezh hag iwe lakad santimantoù ha mennedoù da dremen.

Med persont mennedoù a vez lakaet gant o d'ollvezout ?

Da'm menno, e vez kavet dalc'had tri menno-diaez em oberennou : ar feiz, an digris euid an arc'hant ha kudenn an talvoudezh spered. N'eo ket dre ma fell din o bouantañ e-barzh, kousto a gousto. Tamm ebet. Med pe brederian war va labour, o kavenn anezo dalc'had.

Dreitoll e fell din pouezañ war ar men...

nos kentañ : ar feiz. N'eo ket eus ar feiz.

kristen o gemañ, med eus ar feiz en ur ster ledon. An dra-se a senton don-tre. Ma kred un den en un dra bennag, e teu an dra da wir. Galloud a roer c'hwitañ war ar paj ur wech, diw wech, teir gwech. Med ma kendalc'her doustañ da se, ha ma vazer pennoeg awalc'h euid kredañ « a-eneb da beb esperantz », e teu ar meout gant un dit bennag. Ne c'h eus nemed kaver skwer « **Rouenes** ar **Glow** » em oberenn gantañ : **Gwenyn**.

Neuse marvad e soñjes kemendall euid pezh 'sell ouzh ar stourm breizhad ?

Ya, eveljust ! Mar fell d'ar bobl en em ziezhiñ, e teu e-benn d'hem ober.

Hog an dispiris war an arc'hant ?

E dibenn va c'hoaradenn e c'hell an dudenn kaset kalz ar arc'hant, med, pe o kull peñf tra pe e nac'h bewañ euid an arc'hant. Da skwer « **Gouves** ha **Falkio** » e vez kavet un teñter ganto... Ha koulkoude a lesent anezhañ da vont kuit. Evidon, an talvoudezh gwirion eo an talvoudezh spered ha n'eo ket an talvoudezh denved. E-barzh « **Ar C'handidad** », e teu ar PDG da vezañ dieub ur wech kollet gantañ e c'hellout.

Ma komprenn mad, andon da Awen eo ar Cristenielh.

Gwle eo. Ma e zo eneb-nerour. N'an ket euid gousañ oberoù **Gavanna** pe **Wolinsky**. Ewite, ar vuhez n'eus stor ebet. Evidon, ar vuhez zo gret euid bleunielh. Douer an war en douer en ur familh e stourmerien. Ar vuhez a tle bezañ ur stourm peurlad hag en heni na stourm ket zo un den marv.

Ar brussañ plijadur 'm eus bet nevez 'zo, zo bet e klevout un den, a oo deuet da welañ anezhañ pe oan o vezañ va levr nevez embannet, o laouer d'ar din : « **Ma 'm eus ur breur mac'baget** ha ne gred ket kalz ar vuhez. N'eus nemed da vandennou tresset e rofe dezañ ar c'hoarad da vevañ.

Persont memad zo gant d'ar more-mañ ?

C'hoant 'm eus da gontañ ti Dupuis e Bro-Belgia euid krouañ un ti-embann e Breizh. Amañ ez eus kalz e dresserien errouet war ar vicher hag emout, dre a donesoned hag o liñ, a regas arc'hant da baotred Paris pe Brussel. Red eo a c'hoarfe an arc'hant-se e Breizh.

Pernod-kost gwraet ha kempennet gant **Falkio Kerran**.

AL LIAMM

ar gelouenn nemet o zont, 6 gwech ar bloaz barzhonegoù, kontadennou, pennoadoù a beb s'pet ha kelenner 80 pajennoù e peb nivellenn. Reter : **Ronan Huon** komanant : 50 L. St-Jude - 35 L. Têzorer-meur : **J. Le Bihan** - 16, rue des Fours à Chaux ST-SERVAN 35400 ST-MALO - GCP 5349-05 PARIS

AR FALZ

Avlaouenn dimidiog an **Ermañ** diwezhañ gant **Yann Solher**, bobet ennañ skolarion ha kelennerien **Vreizh** a du gant ur skoll vrezhañ ha talk gwirion. **Lennit Ar Falz ! Komantant d'Ar Falz !** (M.D. euid 4 m.) **AR FALZ**, Str. Kian-At-Gwech - 22800 PLOUARN-MONTRIGULES - KPP-42010 H. PLOUARN

Duet eo er maes **Pevar skourr ar Mabinogi**, adembannet gant **Preder**. Erre 1925 ha 1927 eo e teuas er maes ewid ar wech kentañ, war **Gwalarn**, troidigezh vrezhoneg **Pedeur ceine y Mabinogi** gwraet gant **Fañch Elies** (1896-1963), bet kemeret gantañ an hanv-pluenn a **Aboezen**. Gaim, hanv gwregel (bened) e kembraeg, a dalvez kement ha **skourr** e brezhoneg, ha **mabinogi**, kement ha **bugeliezh**/ **bugalezh**.

Ar skridoù anavezet dindan an hanv a v **Mabinogi** zo moarvad e-toues ar re blijsusañ bet skrivet gant **Kembraer** ar **Grennamzer**. Unneg skrid zo oc'h ober ar **Mabinogi**, hag ena ar **Pevar Skourr** (war-un-dro gant ur pemped all, **dispar**, **Culweh ac Olwen**) e-toues ar re bouessusañ : skridaoet int bet e eilved hanterenn an unnegevel kantved. Ewid gwir n'eus tamm leweson ebed eus ar C'héviandir enna, hag e c'heller merzid-splann roudoù mitoù kozh ar Gelted, diweztaoc'h ar stumm anez eo eged er skridoù iwerzhoneg a-dra-sur, med heb ma vefe petra kouz lavared eus ar perzhioù kristen enno.

Aer eo da get e Breizh mitoù Britania gozh, med, evel ma skriv **Aboezen** : « en daou-zeved kantved zoken, n'edo savet nemet nebeud a gemm en div yezh komzet eus an daou du d'ar mor. Ne raomp eta er ur vont da c'houlen frouz d'hoñ c'h'halon digant **Kembraer** gwec'hall, nemed klask ade'houmird nerzh dre zebrin boued yac'h ar ger ouzha taol hon c'hendaou ».

Dibuzh ma skriv **Embannadurioù Preder**, ez eo bet adwelet pizh an trode embannadur brezhoneg-man eus ar **Pevar Skourr** gant an **Ao. Alan E. Kerr**, len e-keñver ar yezh, ken e-keñver ar c'henglotañ eus hanoioù divoutin **Kembra**. Kêr eo al levr da weled, ha moulet en un doare peurvad, ar pezh ne c'hoarvez ket alies en embann brezhoneg, ma veze re alies aaset al levroù en un doare digempen.

Gwraet en doa **Aboezen** e vad eus troidigezh c'halleg **Josef Loth** (1913, adembannet — heb an notennoù — gant **Les Presses d'aujourd'hui**, Paris, 1979), miret gant he zalvoudigezh hiziv an dez c'hoazh. **Aboez** ez eus bet gwraet un troidigezh saones gant **Gwyn** ha **Tomus Jones** (**Everyman's Library**, niv. 97, 1949), o tisklerañ ar fedoù en un doare strisoc'h hag o telc'her kont eus an enklaskoù war dachenn ar filologiezh kelteg.

Pevar skourr ar Mabinogi, 116 p., 42,00 L. **PREDER**, Penn-Menez, Plouezh, 29000 **KEMPER**.

LIZHEROÙ

Kaset ez eus bet da b/« **Pobl Vreizh** » ul « **lizher** » all, gant ar memes **Y.B.T.** hag ar wech diwezañ... **Diases** eo laërd n'eo ket awenet **Y.B.T.** : lakaad a ra ar gerioù **brezhoneg** da zassoniñ en un doare dic'hortos ha meurdeus. A-wechoù e wele roud eus ar galleg dindan ar gerioù **brezhoneg**, gwir eo. N'eo ket gwall aes d'ur skrivañner a-vremañ chom heb bezañ lewesonet, ha gwall lewesonet, gant ar galleg. **Petra** ober neuse ? **Chom** heb skrivañ ? **Ur yezh** evel ar **brezhoneg**, **chomet** kehidiñ war ar maes, ez eus warni c'hwev vad ar maesioù : bez ez eo ur yezh-pobl araog peb tra. **Med bremañ** enna ar **brezhoneg** oc'h ober e dalarioù evel yezh-pobl : n'eo ket sur ne varvo ket evel yezh-pobl. Ha war chom bew, ne vo ket hebken evel yezh-pobl, med ive evel yezh uhel.

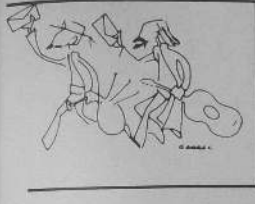
Muioc'h evel yezh uhel eged yezh-pobl ? **Martese** awalc'h. **Gant** ma vo neuse gant ar yezh uhel-se perzhioù mad ar yezh-pobl evelkent... **Lod** a c'hellio laërd en nebeud ez eo gwellaoc'h d'ar **brezhoneg** merwel ha bezañ sebetel diouzhtu, eged dont da vezañ ur yezh na vefe ket ur yezh-pobl : dre m'eo bet ar **brezhoneg** yezh ar re baour, ez int heuet o ragsantoud e c'hellje ar **brezhoneg**, **bremañ**, mont gant ar « **vourc'hisien** »... **Pessort** « **bourc'hisien** » eo ar re n'int ket bet ganet en un tregezh paour hag a zo en em gwestell d'ar **brezhoneg** ? **N'eus** PDG ebed en o roues. **Gwir** eo ez eus newez-vrezhonegerien a orin « **bourc'hisien** » a ra fae war ar **brezhoneg**-pobl, dre m'henn kavont gallekaet. **A zo gwir**. **Med piw** zo kaos ? **Ar bobl** he hunan

n'eus bet kevredigezh ebed (nemed an liis un tamm, ur mare zo beti ewid rein « **skwer** vad » dezi war dachenn ar yezh. **Ma oa** -red rein skwer vad dezi. **Rag** led eus « **gallekadurioù** » ar **brezhoneg** zo kozh meurbed, **peogwir** e leuont eus marewezh ar romañeg pe ar galleg kozh : ar gallekadurioù-se ar **brezhoneg** zo ken kozh ha ma 's eo kozh e saones ar gallekadurioù stank meurbed a guver ennañ... **Ur musul** zo da zek'her eveljust... **Abaoc** **Gwalarn**, ha gant **Preder** bremañ, e klasker skarzhañ ar gerioù « **galleg** » ewid lakaad en o flass gerioù kelteg rik. **Diases** goude petra zo kelteg rik, ha petra n'eo ket. **Ur c'hempoues** zo da gavout a-dra-sur. **Arabod** troa' ken a-grenn da yezh nerzhus ha saones ar bobl, arabod ober fae dalc'hmud war ijadennoù deuet mad...

Petra ray ar bobl gant he **brezhoneg** ? **Ken bras** e oa an ezom eus ar galleg ma 'z eo bet red dezit teuler ar yezh kozh d'ar blotoù. **Ha dreistoll** chom heb henn deskin d'he bugale... **Bremañ** avad, da oa an oll dud galleg — warboues nebeud —, hag abaoe ma 'z eo ar **brezhoneg** « **une langue** », e wele tud deuet eus ar bobl lorc'h enne o c'houzout **brezhoneg**, hag e komzont **brezhoneg** (ur wech an amzer gant nebeutoc'h a vezh, med gant m' o do diskouezet araog en ouzont galleg, yezh ar Stad, yezh ar pennoù bras, yezh an erarioù... **Gant** ma vo kreñv awalc'h leweson ar vrezhonegerien-se, re ar bobl, ewid lakaad ar « **yez** uhel » da vezañ yac'h ha nerzhekaet gant yezh kozh ar vro evel m'eo bet komzet lewid ar skridoù ez eo un afer all) epad kantvedoù.

MAMM

E rouedad da neñvou ha da varadur lorc'h, e-toues da c'harmoù, da c'hwezhoù, da ganadoù, da eskell, o timeziñ diastal gant da nerzhoù laouen, ez on paket ganit, mamm c'halloudus ha fur. **Kepid** ha mel da amzeziñ brokus em sil tamm-ha-tamm e framm va gwazhiennoù. **Va zal** kurunnet gant da heol, a via

dirag gwervañ hag aour da natur. **Mar** klamm an tamm p'en em garvaou da vroz, ha pa ziskar an awel da vantell-zelloù, va soñjoù zo leun moanestra eus ul law a sew, pa vouse hoarzhes war dreus da balet a vez.

A gartimedoù assur e tegouezan 'barzh de newezamzer, un tan an zizh, hag un troadur-penn kuzh a c'hoar en daoulagad, o weloud war beb orañenn, mil kalon darlammus d'ri em gousvañ hag o skrijañ. **Danant** marzhus l' madelezh ataw e doare, karantez gwiron o kresañ dibabous l' Marzh, sebezus eus fast peurbodet an dispac'h o tort er glaster, e lae'h ma skrij saludoù ar wazenn l' Gouerenn lugernus an oabl ! **Eien** aer o klask war-uz va c'halon hentoù oc'h hiboudiñ l' Malanon aour, bokedoù fresk a c'hwezhoù sen, skedit l'... **Setu** me e'm en reñ d'oc'h piñ da benn.

Mamm, iskl ennon da sewoù diriver, kass ganit va entan a zaouliamm tuz da awelioù, ha spluj 'ta er splander, harder va hun-veur. **Rag** e mintinwezhioù newez hag es abardaezhioù esmaeus, ur garantez ledan a'm c'hromm ouzh da dreid. **Gant** da skinoù tan e plezhes va liammoù, en da festoù drozeul a nerzh laouen, e teuan da vezañ breur skrijus an derw lorc'h-us. **Striz** da ziwreoc'h en dro din, sebez ahanon, engrav da gaerd e'm c'hig terzhienne, ma teun da vezañ henvel ouz an dour boull-mañ, ma riskl warnañ adsked da dederded.

Te vo va sae droüz orgedus ha bec'h-us, an dent em bouedenn o'h em blantañ evel kountille. **Ha** pa vin izzhet dindan an heol war ur vail, diouz va c'halon gwasket e's pins-tal domm, e strinko c'hoazh gwagennoù hir eus va brassañ plijadur. **Sav** ewidon mar plij, ar boeme-rezh padus da vevañ gwitron a-benn ar fin e peb frankis, da vevañ e grass hag e terzhienñ uhel da wir gumuniezh adsavet ganimp etal ar bed, skarzhet dioutañ an enebour, ar Stad, ar marc'hadour.

Un askell ouzh va c'hammed, uhelvar war va fenn, e rin fae neuse ouzh an da-zont o tec'houd

*Pell zo dija moarvad eo bet gwraet digoradur ofisiel kasarn Ti Voujeret gant an Ao. Bourges... Gwlebiet eo c'hoazh douar Ti-Voujeret gant gwad ur Brezhed yaouank hag en doa kredet e vefe dibonet e gev-rois gant trous an tarzhadennoù. N'int ket bet gwraet, hag ez eus ur stourmer nebeutoc'h war zour Breizh. Ur merzher, a lavar hag o skriv tud so... Martese. Doujañs da neb a gred en e uhelennad betek mont da skulhañ ar gwad a verw ennañ ewid sewenni an uhelennad-se, hag ariv kavet null gant lod... Digoret eo bet eta kasarn Ti-Voujeret. Nebeud tre araog an digoradur-se, e kassas **Noun bPloeven** ur barzhoneg da b/POBL VREIZH. **Noun bPloeven** a oa « inconnu au bataillon » eus ar gelaouenn POBL VREIZH. **Ha** peogwir n'ema ket ar c'his ganeomp da embann barzhonegoù pe bennadoù kaset gant tud dianav, e chomas barzhoneg **Noun** heb bezañ embannet... Newez zo avad eo difluket a-zindan an hanv-pluenn a **Noun** ur paotr anavezet mad gant skipañ POBL VREIZH. **Bremañ** neuse e c'heller embann barzhoneg **Noun**...*

Dalc'hidigezh P.O.S.

Du-hont warzu ar c'huzh-heol
Du-hont warzu parres Dineol
Du-hont en tu all d'ar menez
Ar vossenn en tu all d'ar menez.

Soudarded a zo 'dreñv ma zi
Em sell e tigresk ar spi
Klaved a ran trous ar fusuilhoù
...**Beradoù** gwad em daeloù.

Emaer o tiwall peuc'h ar menez
Gant beg tagus ur vindrailheres
Lec'h ma oa ur bobl 'vo 'med tud
'Dreñv an orjal dreineg 'gresk ket brug

Klaved a ran trous ar fusuilhoù
Re 'r soudarded ha re ar pobloù
Diases e vez merwel a-wechoù
Pa gresk en hor parker, bliunioù.

Lec'h ma oa ur bobl 'vo med tud
Er maes un awel c'hoazh va zi
Soudarded a zo 'dreñv ma zi
Bodet ha gwisket 'gis tridi.

Du-hont warzu ar c'huzh-heol
Du-hont warzu parres Dineol
Soudarded en tu all d'ar menez
Tud vo ouzh o gortos er menez.

Noun b/Ploeven

bremañ. **Petra** chomo eus va zammig labour berbad ? **Mark** ebed, hanv ebed, war vein ur bez. **Hogen** evel ar re all en em deuzin, mamm skorus, es skinoù prisiusañ, es mantell glouer, me, paour-kaezh den piaouet ganit, distroet es korf, da ziskouez eo en aner e klask reoù 'zo da berc'hennañ !

Ro da m' mussell entañet skubell da roueud, ewid dimeziñ ganit, dirag da vein bliuniet. **Ha** pa vezo mouget va dewez diwezañ, kousk ennon, goustadig, pagan ha seder... **Ma** 'm bez un diskennad bennag war va lerc'h, ha mar sant 'pad an nozwezh o tarlammad ennañ, un ene a emsaver trec'hour, a dailoù askell vras, en awel rouez a anavezomp, peogwir e vin martese, skoud o kantren feal, kevrennet war e spered, glaw eus stumm va c'halon !

Yann-Bêr Tillenon

Papereñ ewid goullenn mont e-barzh UDB

Hanv hag hanv-badez

Chomlec'h

Goullena a ran moned e-barzh Unvaniezh Demokratel Breizh

D'an (d'ar) 19

Sin : De gas an-dre (trac'het pe adskrivet) da

UDR B.P. 304 - 29273 BREST-CEDEX

POBL VREIZH

Breizh hag an arme

Peogwir e komzomp, ar an niverenn-mañ, a « Iez ha Breizh », a « gleiz ha Breizh », e kenkouz dimp komz iwe ag ur briedelezh arall: Breizh hag an arme; emaint o diw e kerzhed dorn-ha-dorn, el daou bried, med, siwazh, el gwezharall pa vese lod ag ar gerent ec'h ober an dimeziou, ead ged ar Frañs an heni ead bet euredet Breizh hag an arme, ha Breizh nend eo ket bet goulnnet e avis geti.

Ur spered breizh zo e ren e Breizh a gaos d'an arme... E lec'h sevel usiñoù dre amañ, kasarnioù an heni a vez savet. Gwashoc'h c'hoazh, basennoù a vez gwraet ewid kuzhad ar splujeresed atomik. Dija eh eus un nebeud ag ar re-mañ en tu 'rall da lenn-vor Brest, e harz gourenes Krozon, ha bremañ ead ead kempenn ur ragfress arall ewid ur rummad newez ag ar splujeresed-se. Eirson e harp re an tu dehoù ar mennad-se, mes re an tu kleiz gall a gav gete iwe ead mad kaoud splujeresed sort-se... Nag ead menn o lakaad da guzhad? Pessort bro a ray degemer dehc? Breizh arve, Breizh dalbez; e Breizh ead o lec'h, mad eo bet kavet Breizh ewite; n'eo ket bet goulnnet o avis ged ar Vretoned; ne vera, med, el ma outi peb unan, n'eo ket mestr ar Vretoned ar o bro.

Ar honnerrad e seblant moned ar poues kemeret ged an dud a arme a c'houde ur pennad amzer. Lies e vez bremañ manifestadegoù ged « re gozh » an Aljeri, ha trousse e vez an tolpoù aneche. Lies e vez gwelent an arme e kemer lec'h ar c'hompagnonezioù sivil, dreistoll ewid ar pezh a sell dourz an traou ar vor. Bet eo bet Bigeard ec'h ober un tamm tro beteg ec'h ober baladennoù e bro ar C'hap, moarvad ewid diskouezñ ead-hi karget da lakaad an urzh da ren...

Re vras eo dija al lec'h a zo oad

ged an arme e Breizh, ha re vihan an heni kemeret ged an industrieù, Marse, en ur c'hornad pe en un arall, e vez lakaet ar c'benwerzh da vont endro ged ar soudarded, mes n'eo ket ged soudarded na ged pemp splujeres e c'heller diaseziñ un amzer-da-zoned ekonomikel ewid ur vro. Ha neoazh, re a dud e Breizh a gav mad al lec'h bras kemeret e Breizh ged an arme; re a Vretoned a vez plijadur ha gloriusted enne e tarempeidiñ ar prefed a vor, re a Vretoned a venn boud kemeret el Galloued. Re greñv eo dre amañ spered an arme, ur spered e lakaad da vout sentus, e lakaad da c'hortos urzhioù, e lec'h krogiñ e-barzh, ur spered e lazhiñ an nerzh-beviñ, an c'hoant d'en em sevel, an c'hoant da huchal « ar sav' ».

E gwirionez, mard eo ken kreñv spered an arme, ead diargoust ar spered broadel; hennañ zo disteg genimp-ni Bretoned. Ha setu perag ead ken aes lakaad ar Vretoned da sentiñ ha da voned er maes ag o bro... Ur bobl akustumet da sentiñ ha da c'hortos ken e tay peb tra a-berzh ar Stad ne vo ket enni ur bras niver a dud mennet da chom da labourad e-barzh ar vro... Ur bobl hag a zo bet lakaet da zigarg he yezh ne venno namaed un dra: komz yezh ar Stad; ar bobl-se zo el ur c'hroudar n'en deus na tad na mamm; ur bobl sort-se n'hell ket goulnnet boud emren, chom a ra dalbez ead oad: he gwir vamm zo marw, hag ead he mammeg, ur vammeg digalon, e soñjal hag ec'h ober kement tra ewite hag en he lec'h.

Dre forzh gober a Vreizh un dachenn bras lec'h an arme enni, ead daet hor bro da vout ur c'holoni; hor gwellañ kornadou, el lenn-vor Brest, zo bet kemeret geti; ead an arme en hor bro el ur c'hriagn-bew. Ead iwe el ur sueres-tud: pourveziñ a ra « labour » d'ur bohad tud

yaouank tonket abent'rali d'an dilabour pe d'ur vuhez diaes ar un dachenn douar vihan.

Chañch a ra ur gerioù, med pas an traou e gwirionez: epad ar bresel 14-18 ead bet goulnnet o gwad ged ar Vretoned, hag o deus henn skuilhet heb marc'hatad, hag heb tamm anaoudegezh vad ebet a-berzh ar Stad; arlec'h ar bresel-se, ead daet Breizh da vout ur veuzien tud, mad da werzhiñ nerzh o diwvrec'h ha da voned da labourad er-maes ag ar vro: ken stank e oa ar vuzele e Breizh ma oa aes da kapitalisted ar Frañs tuta e-leizh a labourision en hor bro ewid o c'hass 'lec'h arall. Ha bremañ ead hon douar-ni a skreper genimp, hon douar bet kavet mad ewid an nukleel, ewid an arme, ewid goar ar re'rall... Nag ewid pessort digoll? Difennet e vo hor pesketeirion? Kresket e vo prizh al laezh? Na micherourion hor bro, aessat e vo o buhez dezo? Nag ar brezhoneg, gwraet e vo un dra bennag ewitañ? Naren, a respont ged rogoni rac'h pennoù bras Paris.

Ne dalv ket ar boan moned da glask an aluson ken: ar re goloniset, ead o akustumañs astenn an dorn, mall eo ac'huñ geti gisloù sort-se, mall eo sevel ar penn hag en em sevel ewel pobl.

Ne gav ket genimp ead rac'h ar Vretoned o sachñ ar ar mem tu: lod aneche a yourr ged politikerezh Giscard hag a ra o mad anehoñ. Neoazh, boud zo e Breizh ur bohad labourision, hag er penn kentañ ar vicherourion, hag ead o interest lared nann! d'ur politikerezh breiz sort-se. Ar vicherourion ead amzer-da-zoned ekonomikel ar vro etre o daouarn: gete e c'heller sevel un arme kuzh, arme kuzh an araokourion a ray ar maout geti un dez bennag.

Pobl Vreizh

GENVEUR 1981 - NIV. 129

Breizh o vanifestiñ, Breizh o sevel he fenn

**HARPIT
POBL VREIZH**
KRP 2746-79 ROAZON
CCP RENNES

6e listennad

E. Pianezza, L'Étang-la-Ville (78)	20,00
Y. Croguennec, Ploumeau-Menez	20,00
A. Haacoet, Lokon	20,00
F. Le Boz, Croisy-sur-Andelle (176)	20,00
P. An Diger'her, Flauc'h	10,00
M. Lescop	
Mariell-sur-Mauldre (78)	60,00
F. Jestin, Kempf	60,00
Gab Mezi, Nanded	60,00
Kreitemm sewentadurel vreizheg	
St Maloù	10,00
J.C. Chapron, St Maloù	40,00
J.C. Morvan, St Kast	40,00
P. Person, Brest	10,00
J.C. Renaud, Brest	30,00
P. Le Mer, Sizun	10,00
M. Sicaut, Angers (49)	30,00
J.P. Le Ruwet, An Arzh	10,00
J.P. Delaue, Nantes (42)	20,00
P. Laurent, Brest	10,00
J. Menguy, Ploez'h	20,00
J.P. Quémer, Herignac	20,00
J. Legadec, Roazon	20,00
550,00	
1950,00	
2500,00	

Diwar al listennadoù all
War-un-dro

2500 a lunoù newez ha peus kaset da d'POBL VREIZH en ur ober c'hwezh mis, levezon ha komananton per. Trogves vras ewid ho profadennou ; n'eus frotshid ebet, n'eus emir ebet eus broioù an arzoù du, n'eus ahonoc'h nemet tud vad, tud onest, tud d'barag o stêr ; ha memestra ho pezh soñj da gess ur bilhed 10 ur, pe zaou, pe dr, pe ouzhpenn, da harpañ POBL VREIZH. Truga rez deoc'h, hag anaoudigezh vad.

Flw oc'h, maobdourion POBL VREIZH ? En mis-mañ ez oc'h 21, pe, kentoc'h, 20 den hag ur gwerdigezh. An heni a zo e karg eus POBL VREIZH n'avez nemet 6 den war an 20-se ur famañ vras eo mignoned POBL VREIZH, ma n'en em anavez ket enni an oll a zo ouzhpenn ober.

Dalc'her ete da harpañ ho kelouenn POBL VREIZH. A-disgarez d'ho komananton ha d'ho profadennou eo e tak'h POBL VREIZH da zont ar-mees : bennoc'h deoc'h oll, levezon ha komananton ger.

N'eo ket sur o do e-leizh a dud ur c'hwez bous e weled ar bloaz 1980 o vont heblou. N'eo ket bet ur bloaz-waz vad ewid ar Vretoned. Bloaz-waz an dlebour o vont war washaad, bloaz-waz an Ankoù o tastaad klouh Plogon, bloaz-waz ar geronoù o vont war an traoù, sed'ase, sivez ar blec'h c'hweri a chom gant ar bloaz-waz.

Aet 'vo d'an traoù pe'n em gavo an niverenn-mañ eus POBL VREIZH en ho kerr.

Peuc'h da Annon ar Vretoned marv e 1980 goude bezañ labouret ha stourmet ewid o c'henvrois hag o bro. Mallozh nuz d'ar re o do gwraet droug da eni ha da gorf Breizh.

Ha setu ni e tleioù ur bloaz-waz newez. Petra 'vo eus 1981 ? Daoust ha bloaz-waz COLUCHE e vo ? Hag en em gavel eo an Astrou COLUCCI leshanwet COLUCHE.

Siv er eus un dra bennag mad a kat mad en-dro d'labarzh ar santes demokratelezh c'hall. Rag, heb tro ma vez ur votadeg a-boues war wial — hag an heni savet ewid dleinn ur President newez eus ar Republik c'hall zo unan a-boues —, e vez gwelet ur bern tud o klask mont war ar renk. Trogont, drougont emañ ar-benn bremañ. Tus, lod anezho, o tougen war o hanv ur froud-nennosioù, froud-nennosioù n'o devez ket tro d'en em ledañ, d'en em zikouez, d'en em gennig abendañ, gant ar dleinn a zo war ar sistem a vez gwraet demokratelezh c'hall anezhañ. En ur ober seizh vloaz, en deus Giscard, gant kate a amparis, a edousted hag a nezh, mouget kement mouzhañ a c'helle bebec dezhañ e lloabourez hag a zepnis 'wid al labourenn hag ar pobloù a zo oc'h ober ar Frantz. N'emson ket hén en un demokratelezh, en un diktatorezh, n'vod u ne levaran ket... Klask zo hardiz war an tele : epad seizh vloaz n'eo bet gwelet ha klevet nemet ar memes re dalc'had, re « bandeon ar pevar ». Abaoe fin 1977, n'eo bet savet war FR3 In Leurenn brezeg llo'ri an abaden nemet gouestlet d'an UDB ha gant, eo bet mouget mouzhañ an UDB ha iwe, ur vouezh memestra n'eo ket unan roullat pe goue em hanv pobl Vreizh, na c'hell ar strollad-se tapout betek 12%, ha memes ouzhpenn 20% e botadegoù...

Setu lafset bremañ Krogad ar Presidantialed. Ur lezenn d'wiz a gennio no, ur redañ kement : deves-presidant da gaoùd en arag sinatur 500 a bennod bras (meered, kusulierenn jeneral, kannaded pe senatouren), a benn gellout mont war ar renk. Hag e tleer dastum ar 500 sinatur-se war 30 departamant d'an nebeutañ, heb ma vefe ouzhpenn 60 anezho ar memes departamant. Placenet mad eo bet ar gorden a serjio da grougañ ar paourkezh n'osant na zevo ket a-benn da lakaad 500 a bennod bras da sinat war e hanv. Ur mwelet mad, ha sentus

douzh ar gowarnamant, eo bet ar Parlamant : e-gis-se e chomo paotred bandeon ar pevar braw keretreso ; red eo bezañ sinus, ke'la. Re an tu kleiz gall hag ar deus mesker o mouzhoù gant kanfrolled Giscard ha benn ewid lakaad al lezenn deved-se da dremen. Gwast-a-se ma vez d'wizet un tammig ouzhpenn an demokratelezh hag ar Frantz.

Se de vefe eta netad kandidated sinus.

Ha setu COLUCHE 'n em gavoùd !

Gant ar vrezh : Gant ar vrezh, eme ar gaset sinus meured Le Mande, o ruz, d'an 20 a vis Du, ar gona d'ho levezon hag oc'h embann kement-mañ : « Koz ? a va ar Frantz ewid Coluche », pe « hoist » gant ar berzh gwraet gant Coluche, eme Delme a font an-dro ». Ewid pezh a sell Coluche, e tle'er ar vrezh : « Felloù a va din mont betek penn ha strewañ kaoc'h e peù lec'h » lloabourez gant POBL VREIZH.

Ur vezh gwelet Coluche, o vont war ar renk ? Tamm ebet. Puz muioc'h eget gwelet reoù all, na fell ket dezo gwelet n'eo Coluche nemet farwel Giscard. Embann a va ar furkinn e vouezh uhel ar pezh a vez ar roue oc'h ober e kuzh. Flw en deus d'wizet an abaden ma vefe gwelet ar President o vras a gris kalon e « genderv ». Bokasse, ur c'henderi hag a lakae lazhañ goude-se, diwar ur froudenn soñj, meur a zeg krennard du en e rouantelezh truzuz.

Daou vloaz zo, ne c'helle mont war ar renk ewid ar votadeg savet ewid Kusul an Europ nemet e rae a oa prest da lakaad ur priz uhel. Ar wech-mañ, gant ar 500 sinatur hag ar 30 departamant, ez eo mouget adarre mouzhañ pobloù supe ar Vre C'hwezh : tud ar Guedeloup, ar Martinik, ar Reunion, tud Breizh, Euskadi, Okstania, Enean-Gors n'hellont roñ da c'houd ez eus anezho ewid pobloù gwasket, e'hoani dezo tleññ o tuoloù. Lezenn ur c'hoar fellei eo heni ar Presidantialed. Ema Giscard ar roue anezhañ, Coluche ar farwell, hag ena re an tu kleiz gall o skilgennañ al lezenn. Alabad dia bobi Vreizh bezañ digant ur wech ouzhpenn.

Ma l'bloaz-waz mad, memes mad, d'an oll Vretoned, hag ar foveril da Giscard ha d'e re, ar foveril iwe da re an tu kleiz gall o deus sikoret da vinnell ahonop.

POBL VREIZH

Komanont d'ar gellouenn bolitikel nemet e brezhoneg penn-da-benn

Pobl Vreizh (service abonnements *)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hannv hag hannv-badez

Chomlec'h

is gess a gossants
Boutin : 40 L (1)
Skouz : 60 L pe ouzhpenn (1)
Serravio : 60 L (1)

Amañ an ar'hanv dre c'hleann-boet (1) dre vandet-licher (1) dre c'hleann-vank (1) CCP RENNES 2746-79

Ur barr-korc'houes o tremen

Ahanta, kamaraded ! Krog eo Georges da gabañ. Deuer eo d'ober e damm tro da Vreizh. Buan ha buan, heb chom da dorfañ, ha gant ur c'harr-nij mar plij, feumet digant « Air-Affaires ». Arabad eo chom da ruzañ anez pe chom da louedif pa vezer o klask mouezhoù. Er bloaz-waz 1978 dija, e oa bet re vour e amzer, a-herwez, da vont betek Naoned.

« L'Huma », ar gelaouenn n'eus nemet a gement a l'ar ar winonez.

En dro-mañ, e oa en Lannouan an heni e oa, holen kras en e reor. Pa oa ar vilantad hag ar journalisted o c'hortos anezhañ dindan ar glaw war doull dor ar C.N.E.T., e oa skarzhet kuit mestr bras ar P.C.F. heb goùd deure da den. Prenet oa bet ar welañdenn gant rener ar C.N.E.T. ha tud e stal. Na oa ket chomet Georges da d'arvia ar sist newez gante, ha c'hoazh oa bet lakat ur c'hog gall war ar varkenñ. Aet oa kuit pelloc'h, dre guzh, evel ur c'hoz dindan an douar, o leuskal ar re all o friz gante war ar gloùd. N'eo nemet un eur bennaked goude e oa bet klevet e oa Penn ar P.C.F. o reñ ur interview da « Radio R.T.L. ». Kalz pouessusoc'h 'vez koesal gant tud e-gis-se, ewid gant journalisted bihan ha « bourc'his » an « Tregor », ur journal digabestr, ma zo unan. Oa ket amzer, sañset, ha skuzh oa ar paotr. Setu ar puzh oa bet respon-

ted da baotred ar c'heloioù p'o devoa bet c'hoant da glaskennif gantañ. Kerc'roc'h so : mser o deus bet e gamaraded o weled anezhañ, ken garw ha ma oa ar « marmou-sien-vras » a oa o tiwall anezhañ. Unan anezhe, ur militant a-lesson, ur « fan » a galon, 'oa bet red dezhañ tremen dindan ur rideoz houam da vont betek ennañ.

Nag a boan o deus bet ar journalisted iwe ewid tennañ e borted dezañ pe tostaad memes. Laret zo bet dehe : « Kerzhit alesse, petramant peus un trepan da gaoùd ».

Daoust petore talvoudigezh o deus ewid ar re Ruz ar gerioù a vez gante ken alies : « Liberté de la presse » ?

Daoust petore klevet a oa kroget en G. Marchais pa ne felle ket dezañ tannañ ger gant tud ar vro ?

Pessort soñj a vo dalc'het gant an dud deus e veaj en bro Lannouan ?

Evel ur c'hakous 'n deus gwraet e dro, d'an daoulamm ruz. Goap 'n deus gwraet deus ar journalisted, goap 'n deus gwraet deus e gamaraded, goap 'n deus gwraet deus tud ar C.N.E.T. (Kaos zo bet koulskoude, e-barzh an « Humanité » — 23-12-80 — eus e welañdenn d'ar C.N.E.T. — Georges Marchais lize cinq objectifs de lutte lors de sa visite au Centre national d'études et de télécommunications »).

Hanter Genveur, un eur deiz !
Benn ar fin 'vez diw eur tre
(Krouadur bed deiz
d'ho mad gant ur
samm deus Kallig,
d'an 22-12-1980)

KOMANANTOÙ

P	boutin : 40 L	V
Q	skouz : 60 L	R
B	pe ouzhpenn	E
L	KRP ROAZON	I
	2746-79	Z
	C.C.P. RENNES	H

T. Moulennec - mestr -
29200 Brest
Rener ar gellouenn
Fehic Marmouez G.P.F.A. SO 081
1900 sikourenn

Deuet eo er-maes niverenn 129 IMBOURCH, « kelaouenn a studi ». Evel POBL VREIZH, emañ IMBOURCH gant bec'h unneved bloavezh. N'eo ket ar gelaouenn IMBOURCH unan c'heuc'h ; liesskrievet eo hebbén, daoust m'eo gwraet en un doare kempenn. Emañ Youenn Olier o tele'her ar stur, hag o lakaad e gelaouenn da zont er-maes heb mis, gant un tamnig dale a-wechoù ; gant n'heller ket llaer ar c'hontrol. Diw feiz zo o vroadañ renerien ha lennerien IMBOURCH : ar feiz katolik, hag ar feiz vrezheg. Bez eo eo an diw feiz-eus an diwvronn ma vez roet diwarno, heb mis, o zamm magadurezh da lennerien IMBOURCH.

Ma zo bet duet paper e brezhoneg gant un den evel Koparz Hemon (1906-1978), gant Youenn Olier ez eas bet gwraet tost kemendall... Ha n'eo ket achu c'hoazh, eveljust, rag, petra bennag n'eo ket Youyou ur paotr yaouank ken, n'eo ket kennebeud ur c'hozhad to'hor... Kaset 'vez, ingal tre, ar gelaouenn IMBOURCH d'hor c'helaouenn POBL VREIZH... A-wechoù, henn an zav a ran, ne 'm bez ket amzer da lenn IMBOURCH penn-da-benn, etre diw niverenn POBL VREIZH. Alies awalc'h e hennan meur a niverenn IMBOURCH war ar memes tro. Pa vez achu ganin ober an « dever »-se, 'm bez ma gwalc'h...

N'eo ket abalamour e vefe borodur ar pennadoù tamm ebet. Yezh IMBOURCH an heni eo : a-wechoù e vez ur wall abadenont dont a-benn da lenn anezhi... Mes, pa vez bet dispartiet ar grenn diouzh ar pell, e vez kavet neuse « kemmaadurezh » IMBOURCH. Hag iwe e tisoler menosten ar renerien. Hag, ur mare zo bet, n'eo ket « kelaouenn a studi » eo a istil IMBOURCH, med « kelaouenn bolitikel ». Heb bezañ kelaouenn ur strollad politikel termenet pizh, e soursi IMBOURCH forzhig eus politikerezh. « Nebtu » eo IMBOURCH e-diabarzh un dibab politikel fraezh memestra : broadelourien eo ar renerien, ha 'm eus zonn emaint en o bleed, da c'hortos distro Arzhur, en o broadelouriezh kulturel rik... Alies mat e vez kont e-barzh IMBOURCH eus an UDB hag eus POBL VREIZH ; o ! ne vez ket euid o goloñ a vleunioù c'hwes vad. Rag an tu kleiz, hag eñv breizheg, med a ket kaer gant tro-spered paotred

HAG ADARRE :

IMBOURCH. Bez' ez int a-du, inti iwe, gant ar ger-stur kozh « Feiz ha Breizh », med ar wech-mañ gant ur Vreizh tonket da vezañ emren ha distag diouzh Bro-C'hall war veur a dachenn, ha n'eo ket gant ur Vreizh rannvro eus Frañs, memes ma vefe roet dezil ur « stadud partikulier », ar pezh n'eo ket gwraet c'hoazh, ne vera penaos. War ur poent da n'ebetañ ez eus emglev etre skrivagnerien IMBOURCH hag isili an UDB : n'int, nag an cil re nag ar re all. Bretoned mezhus... Pelloc'h avad n'heller ket mont, rag bez e lak IMBOURCH da ziaser, ha da elfenn red eus Breizh, ar feiz katolik. Tad a relijion eo tud IMBOURCH. A c'heller bezañ. Med euid IMBOURCH, n'eus eus Breizh nemed ha daou dra a vefe ouzh henn ober : ar brezhoneg hag ar feiz katolik ; ar yezh o harpañ ar feiz, ar feiz o harpañ ar yezh... Aes eo eveljust kavout heñvelderioù : ar Pologñ hag Iwerzhon. Gwir eo o deus bet kavet an diw vro-se, e-barzh ar gatolikezh, un elfenn dispar euid harpañ ar broadelezh nac'het ha gwasket : bez eo ar Pologñ un enesenn gatolik, en-dro dezil mor ar brotestantiezh diouzh un tu, ha mor (damvar) ar « reizhikredenn » diouzh an tu all, ha bez e c'heller moarvad an zav kement-mañ : ma 'z eus, hiziv an dez, eus ar Pologñ (bet diverket evel Stad epad daou gantved d'an nebeutañ), ez eo a-drugarez da feiz katolik Polonis ; aet eo ar feiz katolik da elfenn eus broadelezh ar Pologñ, kement hag ar yezh, ma n'eo ket muoioc'h : nac'het o diw, ar feiz katolik hag broadelezh ar Pologñ, ez int en em lakaet o diw assambles hag o deus kerzet o diw dorn-ha-dorn... Ha pa lavarar ar « feiz katolik », ez eo, muoioc'h eged ar gredenn diabarzh-se moarvad, al lidou katolik, an tu diavaes eus ar relijion gatolik, « pardon » bras ar Werc'hes Zu e Czestochowa, ar prosessionioù, arsa, kement hag a laka diforc'h etre ar relijion gatolik hag ar relijionoù kristen all. Ha bremañ,

petra bennag n'eo markour ha dizoue ar Stad, ez eus c'hoazh 98% eus Polonis oc'h an zav ez int katoliked... Hag unan anezo zo bet lakaet daou vloaz so da l'lab : Carol Wojtyla, asetzt war gador Sant Pêr hag o tougen an hamn a Yann-Baol II. Pebezh digoll euid ur vroad bet gwasket kebidall evel broad, pebezh digoll euid katoliked ar vroad-se, ur vroad hag ur vro bet chomet bew a-drugarez d'un elfenn hag a oa unan diavaes da gentañ (ar feiz katolik), ha deuet da vezañ tinn-ha-tamm un elfenn diabarzh, hag unan red, eus broadelezh ar Pologñ... Miesko 1er eo ar « roue » kentañ eus an douarou aet d'ober ar Pologñ a lakaas ar vro newez dindan warer ar Sez Santel, euid pellaad pennaotrouniezh an Alamanted... Hag, hiziv an dez, ez eo ar feiz katolik, euid un den evel Lech Walesa, al loc'h heb e bar euid difenn gwirioù ar sindikajoù Solidarnosc a-eneb d'ur Stad gwall douget ar pennoù bras anez da sentañ ouzh urzhioù Moskou... Pouesou meurbet, o hag e chom, lewenn an l'lab e Pologñ ; red e vefe d'un den bezañ bouzar, med ha dall a-benn chom heb henn an zav.

Euid da vezañ e-diabarzh ar « bed dieub », ez eo Iwerzhon heñvel awalc'h an istor anez diouzh heni ar Pologñ : un enesenn wirion eo Iwerzhon, hag iwe ur vro bet chomet katolik, tra ma eo aet Breizh-Veur (hag er penn kentañ Bro-Saos, mestres war Vreizh-Veur a-bezh), warzu ar relijion reformat, med reformet er mod ma eo bet fellet da Herri VIII henn ober, da llaer eo, dreistoll hag araog peb tra, chom heb sentañ ouzh ar Pab. Hag e fellas da Iwerzhonis, inti, chom feal d'ar Pab. Gwasket war dachenn ar relijion, heskinet gant ar Saoson en un doare euzhus, peusflastret, diwadet gant an naonegezh vras en 19th kantved, e kollas Iwerzhon al lodenn vrasañ eus he foblians, gant an divroañ d'ar Stadoù Unanet o tont

AR FALZ

kelaouenn drimeg an Emzav diaset gant Yann Sohier, bodet ennañ skolaerion ha kelennerion Vreizh a da gant ur skol vrezheg ha talc' gwirion.
Lennit Ar Falz ! Komanantit d'Ar Falz !
(401 euid 4 niv.)
AR FALZ, Str. Keri Ar Gwez - 29245 FLOUJOUR-MONTRIOLES
KRP 430 30 A BDAZON

« FEIZ HA BREIZH »...

da heul kemendall a wallennoù... Ha dont a-benn memestra, warlerc'h emsavadeg Lun Fask 1916 (lazhet an emsavid gant ar Saoson oc'h ober gwashoc'h eged kigerien), da dapoud an emrenerzh e 1922, hag e 1937 a-benn ar fin e voe krouet Republik Iwerzhon ar C'hreistez, tra ma chome an Hanternoz — kalz pinwidikoc'h — e dalc'h ar Saoson hag emañ bepred, gant ar c'hudennoù hag ar reus bras a ouier. Dre vras ez eo Iwerzhon ar C'hreistez katolik ; bez' ez eus iwe katoliked — hag int broadelourien iwerzhonad — e-mesk Iwerzhonis an Hanternoz, al lodenn vrasañ eus ar re-mañ memestra o vezañ protestanted a-gozh, dre ma 'z int diskennid eus Saoson hag eus Skossis... Bez eo c'hoazh ar relijion gatolik an elfenn eus broadelezh Iwerzhon, ha setu perag moarvad ne fell ket da brotestanted an Ulster gweled « o » bro staget douz Republik Iwerzhon ar C'hreistez. Bez ez eus evelket strolladoù politikel eus an Ulster o klask nac'h e vefe eus ur bresel a relijion an heni a zo o ren eno : euid ar strollad-se, ez eo tud an « diw » Iwerzhon Iwerzhon, hag ez eus ul liamm etre micherourien an Hanternoz, pe katolik pe protestant e vefent, dre ma 'z int gwasket gant ar kapitalisted saos hag etrevroadel... Med, dre vras

memestra, e talc'h ar relijion gatolik en Iwerzhon he roll a lianna etre Iwerzhonis, hag ez eo ar relijion gatolik par ha c'hoar da heni ar Pologñ : devoisionioù, « pardonioù », kement hag a lak ur boblad tud da santout ez int ur vroad distag diouzh heni o gwaskerien kent, ar Saoson ; nemed e talc'h ar Saoson da waskañ war Iwerzhon memestra, rag gwall sujed eo ekonomiezh Iwerzhon ar C'hreistez da heni Vro-Saos. Hag euid ar yezh, ez eo spalnoc'h c'hoazh : ewitañ da vezañ unan eus diw yezh ofisiel ar Republik, ez eo gwall arvarus ha gwall zister stad ar goudeleg, yezh keltig kozh ar vro...

Sed ase neuse pedra moarvad da vagan butvreoù — red e vez butvreal a-wechoù — un nebeud Bretoned troet gant ar feiz katolik ha ken troet all gant ar brezhoneg. Hag amañ neuse e kavomp IMBOURCH war hon hent en-dro...

Rebechoù zo bet gwraet, hag e vez gwraet c'hoazh, da vrezhoneg IMBOURCH. Bet eo bet aet Youenn Olier (hag e geniled) warzu ur brezhoneg sañset plan ha bras, o troñ kein a-grenn da « deodyezhoù » ar bobl vrezhoneg hag oc'h ober gant gerioù newez e-leizh. Abaoe ur pemp pe c'hwec'h vloaz zo koulskoude, en deus Youenn Olier gwellaet hag eunet e vrezhoneg kalz. Heni Pabl

Kalvez zo kasi direbech. Med gant ur c'hennlabourer all, Jil Ewan, e vez dalc'hmad terzhenn ar gerioù bras : a-gantadoù e vez krouet gerioù newez, ha lakaet e-barzh gerioù-se e fin ar pennad-mañ-pennad... Gwir eo e c'heller pinwidikaad ar yezh diwar he danvez hag hec'h l'lin-hi he hunan. Med daoust hag e tleer henn ober bremañ, er stad m' emañ ar yezh, er stad m' emañ ar vro, gant hec'h ezommoù, kalz brassoc'h eged ezommoù ar yezh... E gwirionez, ar yezh n'e devez ezommoù : ar re a ra gant eo o deves ezommoù. Ahanta ! Skrivagnerien IMBOURCH eo bras o ezommoù... Ne vera penaos, un dibab o deus gwraet ; un arouez eo ewito ar brezhoneg a raont gantañ : ar brezhoneg glannaet, die'hallekaet, adkellekaet godeliet ganto (ha gant tud all en o raog) zo, ewito, evel ur banniel Breizh o strakal uhel a-us d'ur Vreizh — o Breizh diabarzh — a vefe emren ha di-zalc'h ; bez eo eo o brezhoneg ewito un arouez eus ur vloadezh vrezheg adkavet, sed e tle ar brezhoneg-se troñ kein da yezh ar Stad c'hall. Med, euid al lodenn vrasañ eus ar re a oar lenn brezhoneg, ez eo yezh IMBOURCH unan luziet, diaes, rust ha digompes. Hag alies e koll ar brezhoneg-se, karget a c'henoù newez diezomm, n'eo ket hebbén saour, med iwe nerzh hag l'lin diabarzh yezh istored ar vro : alies e vez gwelet, dindan ar studad gerioù brezhoneg hag arnewez, neudenn c'hras ar frusenn c'halleg... Daoust hag e talv ar boan pellaad kement-se diouzh an « teodyezhoù », euid plegañ a-ben ar fin da yezhadur ar yezh estren ha miliget ? Setu perag, ewidon-me ataw, 'm bez mizer

AL LIAMM

ar gelaouenn nemeti o rann, 4 gwech ar bloaz
harzhoneg, kontadennoù, pennadoù a bab sport ha kelaer
30 pajenn e peb niverenn - Bener - Ronan Huon
komant : 50 L - Studerion : 35 L
Telereur meour : P. Le Bihan, 16, rue des Fours à Chaux
ST. SERVAN 35400 ST. MALO - CCP 8348 06 PARIS

Newez deuet er maes, ha loreet gant ar gevredigezh c'hall « Loisirs et Jeunes ». Skol Vreizh, 1, pl. ar Marc'hallie'h, 29210 MONTRIOLES.

HAG ADARRE : « FEIZ HA BREIZH »...

o lenn IMBOURC'H hag o vont betek penna, en desped d'an notennoù ha d'ar geriaouegoù niverus : daoust da zivnouad-se ar yezh da-zont ? Ewid ped den neuze ? Kant, daou-c'han ?

Ha koulskoude, e lavaran ur wech c'hoazh, n'eo ket borodus IMBOURC'H da lenn, pa vezer gouest da zivnouad-se ar frasnou, ha pa c'heller tremen a-dreus strouezh ha spen ar yezh arnewez (ahania ! « modern »). Rag entañ eo skrivagnerien IMBOURC'H gant o diwfeiz : ar relijion hag ar brezhoneg. Ha tud entañ ne vezont ket tud didalvez, zoken ma seblant diefed pedet, ar boan a gemeront... En ur Vreizh kollet ganti he feiz katolik hengounel (dre faot ar veleien alies), peuskollet ganti, ewid pezh a sell Goueled Breizh, he yezh istorel, e kalsk paotred IMBOURC'H delc'her penna, hag e stourmont dispart, daoust ma n'eo anezho nemet un dornadig tud. Stourm a raont awechoù, 'm eus zom, evel Don Quixote o vont hardizh da vannou ar velin-avel. Ne vern : tud emrois, tud gwirion, tud die'hoanteg int. Med daoust ha ne fasionet ket ? Daoust ha Breizh n'eus ket anezhi, ma n'eo ket ur Vreizh katolik ha brezhoneg ? Daoust ha c'hoar eo Breizh da Iwerzhon ha d'ar Pologn ?

Ewid tud IMBOURC'H n'eus douetañs ebet. Un doare huñvre zo ase memestra. Abaoe emsavadeg Lun Fask 1916, ma voe lazhet Padrig Mac Piarais (P. Pearse) ha J. Connolly, eo deuet

Iwerzhon da vezañ ur skwer ewid broadelourien zo eus Breizh. Iwerzhon, kelt ha katolik ; Breizh, kelt ha katolik. Iwerzhon, ar vro getleg nemet bet tapet ganti, ewid al lodenn vrasañ eus he douar, un doare dizalc'hidigezh. Iwerzhon, douar glas ar Gelted emren, pe sañset emren. Hag hor broadelourien — ar re a skriv war IMBOURC'H — ez eus dreistoll broadelourien ar c'hultur anezo, ha strishoc'h c'hoazh, broadelourien ar yezh. O mestri spredel, Koparz Hemon, ha daoust ha n'eo ket en Iwerzhon, ha en e c'hêrbenn Dulenn, eo en doa kevte repu, goude bezañ bet didoulibac'het e 1946 ? Eus Dulenn en deus kendalc'het Koparz Hemon betek e varv (Mezheven 1978) da sklerijennañ broadelourien ar brezhoneg bet chomet int-i war zour Breizh. Ha daoust ha ma skriv Youenn Olier : « Ne gredan ket ez eo ar yezh a-walc'h drezi hec'h-annan da ober ur vro » (Imbourc'h, niv. 129, p. 321), n'eo ket prest ewid keloù-se da deuler ar brezhoneg d'ar blooù... Iwerzhon, Iwerzhon, barados ar Gelted ! N'eo ket gwir, eveljust : paour eo ar vro, paour eo an dud. Me ma hunan 'm eus gwelc' bugale e Dulenn o c'houlienn an alusen, e saonseg eveljust. Se ne vir ket e chom paret daoulagad broadelourien zo eus Breizh war ar « skwer » iwerzhonad. Ha dreistoll daoulagad paotred IMBOURC'H, Rag ouzhpenn ma 'z eo Iwerzhon « dieub », ez eo katolik. Hag ez eo eno pinwidig an Iliis, gouez da b/Paol Kalvez, hag a skriv,

direbech klêr : « Goude bezañ graet un dro en iliz parrez (...), hon eus gweladennet ar presbital. Ne oa ket ur presbital paour, me' lavar deoc'h, rak an dud er vro-mañ, hag int paour, a zo brokus evit an iliz ; ur pezh e oa kentoc'h, gant murivadurioù, kolonennoù ha me'our-me : kalz traoù kozh ha kaer ». Ha ker moarvad (Imbourc'h, niv. 129, p. 311 ; islenmet ganeomp). Daoust hag emañ oll gatoliked Iwerzhon a-du gant un Iliis ken cheuc'h he stal ? Ha perag, en un niverenn eus IMBOURC'H (niv. 129) gouestlet da Iwerzhon en he fezh, ober keo alies meneg eus Padraig Mac Piarais, ha gwech ebet eus J. Connolly ? Ken broadelour e oa hemañ hag epita, ne oa ket ? Gwall-'hloaset epita emsavadeg Lun Fask 1916, e voe red e lakaad asezet war ur gador abizon e fusuilhañ. Med, setu, ne oa ket katolik, ne oa ket ken ; sokialour e oa, hag en doa skarzhet didronn-feiz e yaonankis, petra benag m' en deus bet skrivet meur a wech ha fraezh ez eo ar relijion gatolik lod eus perzhioù kulturel Iwerzhon. Med sokialour e oa : « an tu kleiz, an tu di-zoue »...

Gouenn a ra Paol Kalvez outañ e hunan koulskoude hag eñv e vro Iwerzhon he feiz hag he yezh : « Pa da deut an eur, o deus staget an holl da lavarout an « Añjeluz », en iwerzhoneg, gant kalz a zeolizh, ha ni hamet un tamm, ret eo lavarout, rak daoust goude bezañ kristenion e teump eus ur vro aet hanter pagan a-benn bremañ (...). Ur veilhadeg plijus-tre, evel ma verkemp en un ñezh Iwerzhoniz kar-o-bro ha kar-o-yezh, ha kristen da vat (...). Padal, daoust hag-eh n'emañ ket Iwerzhoniz war var da goll kement-se oll evel m'hon eus-ni kollet ivez ? Koun am eus c'hoazh eus va zad-kozh a lavare an « Añjeluz » heb mank pa veze deuet ar pred d'henn lavarout ? Soñjet em eus er pezh hor boa gwelet er « guest-house » e-lec'h ma oamp bet degemeret en detc'hent, p'edo an holl vigale da noz, gourvezet war dorchennoù o sellout ouz ar film amerikan ben-nak, dezho da vezañ intret gant ar stuzegerz « atlantel ». En em c'houlienn a ran ha ne gollint ket war un dro o iwerzhonegzh hag o c'hristenizh diandan levezon ur sevenadur ha n'eo ket digristen heken hogen e nepedenn ivez. En ñezhoù emsaverion e chomo ar pristenizh hag an iwerzhonegzh peogwir e stourmont ouz ar stuzegerz-se ha moarvat henn greont evit ahego yezhel bogen war un dro e vo saveteet ivez o c'hristenizh : ha ni ivez o tifestn ar brezhoneg a zifenn ivez hor c'hristen-

niezh (...). Koaniet hon eus a-gevret ha ni da gaseal diwar-benn stad an iwerzhoneg e skolioù ar vro : pemp pe c'hwec'h skolaj holl-iwerzhonek ez eus e Dulenn ha daouezh skol izel katolik holl-iwerzhonek ivez.

Mat e vefe lakaat harperion ar skolioù-se da ren un enklask e Breizh diwar-benn stad ar feiz, ha neuze e komprenet gwelloc'h ivez marize pebezh talvoudegezh he deus ar yezh evit mirout ar feiz end-eeun.

E Breizh ez eo distuziet an dud, hag ar relijion a zo aet kuit gant ar peurest » (ibid., pp. 314-315 ; pp. 318-319 ; islenmet ganeomp).

Sklêr eo e talc'h tud IMBOURC'H d'o relijion, d'o relijion hag a zo e gwirionez heni o zadoù kozh, nebad chañchet an tu divaes anezh. Ar gwir o deus an dud-se da soñjal ha da vezañ hervez o c'hredenn, eveljust, ha ne c'hellont ket bezañ lakaet dias abalamour dezhi. En afer all eo lakaad ar Vretoned da vezañ a-du gant, oll gwitbunan. N'eo ket abalamour e velet en em roet d'an dirollerezh ha d'ar gadalerezh : liessort eo bremañ kredennoù ha detrou ar Vretoned, hag heni ebet eus ar c'hredennoù n'hon eus ar gwir da deuler an dismegeñs warni. Lod a gred e Doue (hervez fezh hon tadoù kozh, nebad roelennou nevez Sened Meur Vatikan II, hervez gis an eskob Lefèvre, hervez roelennou an Iliis-mañ-lis-nann-gatolik, h.a., h.a.), lod all ne zont ket. Lod a laka ar barados war an douar, lod all goude ar marv (ha goude ar purgator war ar marc'had, peurlvial) ewid ar re o devo bewet hervez an Awiel. N'eo ket possibl ken ober eus ar feiz katolik unan eus c'hennou pennañ hor broadelour. Ar pezh a c'heller ober, sur, eo sellet douz ar gatolikezh evel unan eus perzhioù kulturel Breizh bet legadet deomp gant an istor. Netra muioc'h war ar poent-se.

Ewid ar yezh e weler splann e talc'h paotred IMBOURC'H d'ar ger-stur kozh : « Ar brezhoneg hag ar feiz a zo breur ha c'hoar e Breizh ». Torret eo koulskoude, ha da vad bremañ, an dimez-tre. Un unanizh n' he deus gwaet vad ma d'ar feiz na d'ar yezh, bet lavaret diwar e fenn ne oa nemet ur benweg etre daouarn ar veleien, na d'ar feiz moarvad. Forzh penaos bet he deus bet homañ, pell zo an disober diouzh ar yezh kozh. Ur yezh zo un dra boutin d'an oll. Ur fazi eo bezañ stagañ douz ur gelennaderezh, en ur skarzhañ, koulz lared, pe en ur zalc'her pell, ar c'helennaderezhioù all. Ur yezh e c'heller kelenn ganti pe Awiel Jesus-Krist pe Kapital Karl Marx. Penaos e c'hell c'hoazh tud so delc'her d'ober eus ur brezhoneg benweg ar gelennaderezh katolik nemet ? Pell zo dija en deus bet skrivet J. Loth kement-mañ : « Tout

récemment, il s'est trouvé en pleine Bretagne des journalistes pour reprendre l'argument selon lequel le breton aurait en lui le virus réactionnaire : phénomène unique dans l'histoire des langues et bien digne des méditations des philosophes, car jusqu'ici on avait toujours cru que toute langue était le véhicule complaisant des idées les plus contradictoires. Il se trouve tout justement que les circonscriptions littéraires par ces messieurs de l'épithète de réactionnaires sont surtout celles de langue française (...). Dans le Morbihan, les républicains sont surtout dans la partie bretonnante. Je n'insiste pas : reproduire de pareils arguments, c'est les réfuter. Et puis, il serait peut-être imprudent d'insister : si j'allais convaincre les conservateurs que le breton a une vertu républicanisante ? Pour les rassurer, j'ai heureusement sous la main l'exemple du Léon » (in Annales de Bretagne, t. XVIII, 1902-1903, p. 214). Pell zo iwa, en e ragskriz brudet d'e bezh-c'hoari « La vie de Salauñ qu'il nommèrent le fou », en deus displeget T. Malmanche e santiant diwar-benn ar gudenn, ha n'ema ket blas ar c'hozh tamm ebet gant ar pezh en deus skrivet : « Ceux qui prétendent accaparer une langue pour le service d'une idée, quelque divine qu'elle soit, ne devront pas s'étonner si d'autres la revendiquent à leur tour pour la défense de causes tout juste honorables, voire d'opinions à peine soutenables. Une langue est une fille libre. Servante de tous, elle n'est la domestique de personne. Et si, quelque jour, elle se reconnaît un maître, c'est qu'elle aura consenti, elle-même, à être sa maîtresse » (p. XXV).

Daoust hag e ra van reuzien

Ar foto-mañ ne denn ket d'ar pennad-mañ eveljust, med d'an heni a zo war hec'h lichenadeg abaois — siliz — e Mantallod.

IMBOURC'H da nompas gouzoud ar galleg, pe, hag int-i tud deket bras, n'o deus biskozh kiewet harw eus skridoù ken « klassed » ha re Loth ha Malmanche ? Hag Emil Masson, daoust ha n'o deus bet kiewet biskozh e oa bet anezh ? Hag en deus bet skrivet traou evel ar re-mañ : « Traditionnellement, c'est l'Eglise et les partis réactionnaires qui ont sauvé du naufrage total cette précieuse épave de notre arche sacrée : la langue bretonne. On ne peut nier qu'ils n'y aient trouvé leur intérêt : des dialectes bretons ils ont fait des barrières aux idées avancées (...). Ce pacte de la langue et de la réaction porte maintenant le plus grand préjudice à la langue au yeux des jeunes générations ouvrières, car les partis avancés républicains, libres-penseurs, socialistes, etc... n'ont pas hésité à le démonter, et ils ne cessent de déclarer que la langue bretonne n'est qu'une « langue de curés », la langue de l'obscurantisme. Si (...) la langue doit disparaître (...), la perte sera irréparable à tous et la faute en reviendra d'une part à l'Eglise et à la réaction, coupables d'avoir obstinément tenté de garder le monopole d'une langue nationale, et d'autre part aux partis avancés de les avoir laissés faire » (in Les Bretons et le socialisme, Paris, Maspero, 1972, p. 240).

Red eo kompren « langue nationale » evel tra an oll, ewid d'ar brezhoneg bezañ bet epad deg kantved yezh Breizhisetis hebenn. Med yezh oll Vreizhisetis, ha n'eo ket biskob yezh heleñc Vreizh-Isel, petra benag m' eo al lodenn vrasañ eus ar skridoù bet bet skrivet betek deou ar c'hantved-mañ skridoù o tennañ d'ar relijion ha memes d'an devoision. Setu perag, ma fell da paotred IMBOURC'H stourm ewid o feiz katolik, ar gwir o deus d'henn ober, eveljust, hag en devo kement den a volentez vad istim ewid dre ma ouestlon forzhig amezh, ha forzhig archant, d'o uhelvennad. Tud broudet gant un uhelvennad zo da vezañ istimeñ ha doujet. Med arabad dezo sachañ ar brezhoneg war o zu ewid difenn ha kreñvad o c'hoar. Forzh pegen stard eo bet an eur o liammañ ar feiz hag ar brezhoneg e Breizh-Isel, n'eo bet en em gavet kement-se nemet dre zegouez. N'eo ket ar feiz katolik lod eus broadelc'h Vreizh. Ar brezhoneg avad, geo. Ha betek ur serten poent e chom gwir ar ger-stur all : « Heb brezhoneg, Breizh ebet », hag e c'heller zoken ellpennañ ar gerioù anezhañ : « Heb Breizh, brezhoneg ebet ». Praniañ zo d'ober eta ewid dilaerezh ur Vreizh emren, hag e c'hell kemer perzh er stourm-se hag ar re a gred e Doue hag ar re na raont ket.

F. MORVANNOU

AR BED KELTIEK

2, str. ar Roue Galon
KEMPER

Embannadurioù ha levrioù breizheg
Pladennoù hag artisañelezh kelteg
Gweltras ar Fur
Tél. 95.42.82

Kommandit da geteouenn
c'hallig an UDB

Le Peuple Breton

(service abonnements)

BP 304 - 29273 BREST-CEDEX

Hanw hag hanw-bedez

Chomlec'h

Boutin : 50 L (1)
Skoaz : 70 L (1)
Estrenvro : 60 L (1)

Amañ an arc'hant
dre c'hleñv-bost (1)
dre vandat-lizher (1)
dre c'hleñv-vank (3)
CCP RENNES 2365-76

(1) Dizek ar gerioù ne soñjet ket

KULTUR HA DIDU EN BRO-DREGER

Komz a rin hiziv deus ar pezh e vez gwraet e kêr Lannou e brezhoneg ha kultur Breizh, ha deus pezh a vez gwraet e berched ha Mantallod, diw barrez diwar ar maes, ewid diduñ amzer an dud.

Kreisenn Sewenadurel Lannou. Sovet deg vloaz so gant an Ao. Kalvez (ur beleg deus ar c'hornad oet da Amoañ abaoe), ha deus ar gresenn-mañ labouret kofz ewid ar brezhoneg ha kultur hor bro-tre-dra da Lannou. Deuet eo da vezañ hiziv brezañ kevrenn sevenadurel a Vo-Dreger (200 bennag a dud). Renet eo bremañ gant J.-L. Perrin, kemeret gant ar garg deus ar strollad goude Pêr Lavanteg. Kemet an hent an deus rot ul lañs vat d'ar gresenn warde ar bloazhioù 1975.

Kofz a draou a vez gwraet e KSL :
 - Kestelioù brezhoneg (fri live) e Lannou hag e Perros;
 - Sonerezh (binioù kozh ha bombard), e Lannou;
 - Sonerezh, kan ha dansoù ewid ar vugale e Ploubêr;
 - Kestelioù deus ewid bihan ha bras e Perros.

Savet ez eus bet montajoù gwaled ha klewed, unan diwarbenn ar Vro-Plin hag unan all diwarbenn Istor Breizh, assambles gant « Strollad ar Vro-Dreger », Ahendall e vez alies prezegennoù ha devezhioù-studi diwarbenn tre-mañ-tre pe pezhioù-choari evel Nomenoe-oe, bet c'hoariet e mis Du gant « Strollad ar Vro-Bagan ». Dre ma eo « deprezet » ar gresenn « Ploubêr, Sant Ke Perros, Perros », e sach gant tud n'int ket toud kôris anehe, Dre ar stajoù e menajoù Treger, e c'hell ive tud KSL ober anoad-

pezh gant brezhonegerien diwar ar maes. Un dra vad eo an dra-mañ, peogwir e chom c'hoazh, war a seblant, daou gultur distag : unan ewid kôris (tekenn ar c'hôriou bihan, ar boukioù) hag unan all ewid an dud a-ziwar ar maes. Penaos liammañ anehe ? Penaos lakaat kôris da gaout doajans douzh pezh a chom c'hoazh deus kultur al labourerion-douar, ha penaos lakaat ar re-mañ da zigeriñ o frennest war ar vras en he fezh, ha n'eo ket heñken war o forres c'henidig ? Penaos lakaat pratikoù Mario Prof (reneres « Strollad Beilhadegou Treger ») da vant da weled Nomenoe-oe, ha penaos lakaat newevrezhonegerien kêr da rusañ o botoù ha da demzñ o yezh ar c'hoari warlerc'h ar mestr war un aiez voullou bennag ?

Komz o rin bremañ deus pezh a vez gwraet e Konfort-Berch'ed hag e Mantallod ewid diduñ amzer an dud. Diw barrez vihan eo an diw-mañ, peogwir n'eus ket 350 a dud o chom anse an oll.
 Savet ez eus bet abaoe tri bloaz fri strollad newez. Da gentañ, komite ar gouelloù ewid edoñtan ar pardonoù hag ar gouelloù oet da goll abaoe bloazhioù. Klasket an deus herañ lakaat an dud d'an em zampredid, da zilosel un tammig o labour pe o festi tele, da gaout plijader o c'hoari assambles. Neuz eo bet adheñket ar c'hoarioù kozh (ar barc'henn, an tertis, ar vach a benn, hag all, ewid ar re vras — lipped ar gleuc'h, ar penton, debriñ yod, hag all, ewid ar re youant).

Goude, evel e peñ lezh, ez eus bet savet ur « c'hiab ewid an dud arzu war an oad », nemet ne vez ket leusket ar re-mañ an o zoul evel mo vez kont alies ! Klasket

Bec'h d'an anduilhenn !

'vez lakaat anehe da labourad gant ar strolladoù all.

Warlene ez eus bet savet ar strollad ewid ober warde ar apertioù hag ive an diduamñchoù, hantet eo bet « Kambarded ar Velin Gofz », haour ar vras a oa gwechall etre Berch'ed ha Mantallod. Possabl eo d'an dud-mañ redag war ar maes, c'hoari fennis pe ping-pong, the two mont da vale war droad pe da bourenn war valo diw wech ar mis d'ar sul. Klasket 'vez war ar memes tro gweled traoù kêr ar c'horn-bro : chapelioù, mamerioù, kastelloù... hag all. Henti ebet deus an tri strollad-mañ ne lâr emg a labourad war ar brezhoneg pe war gultur Breizh, eveljent, ha koulskoude meur a dra a vez gwraet e brezhoneg, ha ma c'hell un aiez voullou heñañ ur sort skol-louarn ewid hor yezh, mont da bourenn war droad pe war valo a lak ive an dud, tamm-ha-tamm, da furchel istor ar vro ha da glask pellec'h alies.

Red eo ete d'an den toullañ ewid klask o wriozionnoù. Meur a stumm so da doullañ hervez an douar, all int mad ma so lemm ar bel.

Fañch Peru, Konfort-Berch'ed

Stajoù KSL ha menajerien douzh taol goude ar stajoù war ar maes.

LENNIT POBL VREIZH

RADIO - U.D.B. Tel. (16.98) 80.18.47

NOMENOE-OE !

D'an 8 a vis Genver 1981, da 8 eur 45 nos, e c'hoario Strollad ar Vro Bagan pezh-choari Jakes Rihan NOMENOE-OE ! ewid ar-wech threezant. Hanw zo er pezh-se eus emgann Ballon, lec'h ma-vo trec'het soudarded c'hall Charles ar Moal gant arme Nomenoe-oe roue ar Vretoned. Diwar an trec'he-se e-vo digalbestret Breizh. Fellet en deus da Strollad ar Vro Bagan c'hoari ar pezh-se, ewid an deo zivezan, en un doare bras meur-ha-plijs kenañ, da lavaret eo gant tud e-leizh, liwioù, kan ha sonerezh, un dud ! Hag evelise ez eus deuet c'hoarierien all da vrasañad bandenn ar heñanted hag hent ar soudarded. Evelse ez eus deuet tri strollad musikerien da sonit ganto a-hed ar pezh, GWA-LARN, STORLOK ha KEVRENN SART MARK. Ouzipenn c'hoari sonerezh a raont avad, pa gemeront pezh da vad er c'hoari ive.

Arabad dec'ch eta chom e korn an oad en noswez-se. D'ar PAC — e BREST — en dileet dec'ch dont da gemeret pezh en abadenn-se gant an oll c'hoarierien. Eno, sir onip, e vezo lakaet amud eo bew-pesk hor sevenadur hag e vezo di-zale hor pobl en he sav kaer.

(Kasset gant Strollad ar Vro-Bagan)

ARABAD ANKOUAAD :

BEZ' E C'HELLOMP KASS « POBL VREIZH » D'AR SOUDARDED EWID NETRA :
 skrivañ d'ar gelaouenn

MAR GOUIT UN TAMM GALLEG, LENNIT « LE PEUPLE BRETON » IWE...

E-KREIS RENKENNADOÙ KERMARIO E KARNAG
 *
 50 Artizant eus Breizh a tiskouez o labourioù breudez eus 100 milin da 100 nos.
 Poble : Gwalbreizh - Lez - Gouloennad - Meiz-hanter - Kevrenn gwerit - L'Annapour - Sant - Alennoùad - Prouez - Gwer - ar - Gwer - Kevrenn - Kevrenn

ERC'H AN DEZIOÙ KENTAÑ A VIS DU 1980

(Ar ganaouenn-mañ, savet newez so, hag ive an hent a vo kavet p. 11) ; a ziskouez pegen bew eo ar c'hanaouennoù a kawell ar festoù-nos, hag a zo Poulouen, evel ma oar an oll.

An dezioù kentañ deus mis Du En em gavet ar skom ruz.

O, deuet eo deus Siberi Ha skomet ez eo hon fri.

Kemeret e vez ar gasketenn En ur zigeriñ an norejenn (narejoù).

Tapet ez eo an dud beveg Kustum a ra heniennoù dilec'h.

Deliou zo c'hoazh e-barzh ar gwez Biskoazh ne meump gwelet an dia-se.

'Vez ket gwelet med ur mor gwenn Bronkou a bleg dindan ar chupenn.

Pell deus sklêrijenn an daoulagad O, bez so erc'h, ya, da vad.

Al lapoussed zo du en neñ Ne welont ket tachenn ebet gwer.

Miser a deus al lapoussed O klask un tamm brunned.

Al laeneier zo e-mesk an erc'h Goull a raont boued se'ch.

'N eil penn d'ar vis zo musselladeg Kemeret a raont troad.

Loeneier gouez 'guitet ar c'hoajoù Roñ a ra dehe poan-benn.

Oh 'vez ket urzh da lazañ Red e vez esperañ.

Ar marc'hoù dre dan zo er fosiou Libert ez eo an heñchoù.

Leusket e vez ar botoù 'gostez Kemeret e vez ar bates.

Skuizhañ ra an dud g'on tapis gwenn Roñ a ra dehe poan-benn.

Traiset int bet gant an amzer Heniennoù a vez tapet bewech...

Pier ar Choat

Gant piw eh ay ar vazh ? Sachañ war ar vazh-a-benn e Konfort.

Kenvrois ker.

Kavit amañ a gevred chekenn ma adkomanant. Rankoid a ra bezañ sikouret ur gelouenn vrezhoneg a zo he fal stourm douch gwall blanedenn pobl Vreizh, ewid ma c'hello tud ar vro-mañ bezañ mestr war o amzer-da-zont. Kehid ha ma vo dilennet da sewentiñ hon traoz tud digriek, tud hag a vez pellvidenec war-eun eus trepassoù ur velestradurezh dianav (kattellou kreff ar amzer-vremañ, tonket da vezañ pilel pa vo kaset da benn talar hor sujidgezh), e vo daw d'ho keloennet chom en he sav.

Annaj Hascoet, Lokora

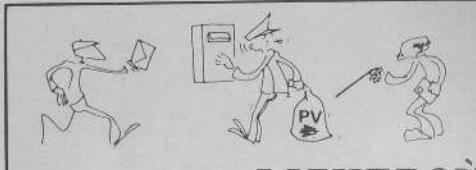
Trugarez vras d'hor lenneres ha komantieres eus Lokora ewid he c'honzoù ken freolus, ha skrivet en ur brezhoneg meurdeus ! Ya, poaniñ 'r imp d'ober eus POBL VREIZH ur benveg — hag eñv lutan a vent hag a efed — ewid dibikou-sañ d'adigal hor c'henvrois. N'ousomp ket kiter penaos na drestail peware e vo tapet he frankis gant Breizh ; a-wechoù ez a an traoz buannañ eged na vez bet kredet arag an abaden.

POBL VREIZH

Kenvrois ker,

Sed amañ gant va licher ur chekenn ewid adkomanant da b/POBL VREIZH. Gweloud a ran gant plijadur o teu an UDB a-benn d'eni em ziforc'h dinuz ar strolladoù gall, ha spi 'm eus e kendalc'ho war an henn-se, drestail da gether dilennadegoù ma Mae 81. Ma 'z eo gwir ez a fall-pud an traoz e Breizh, o deus ar Vretoned an tu da gass ar strolladoù gall da netañ lutan (en un daare lesennel, ha n'eo ket feul). Ma teufe ar strolladoù-se da goll an darn vrasañ eus o mouezhoù e Breizh, e vefe mantret meur a henn, hag e vefe sellet douch ar Vretoned gant un tammig

LIZHEROÙ

muloc'h a zoujañs. Aes eo ar gentil da reiñ, hag ouzhpenn-se ne goust gwenezh ebet. Hag a-du emaoch'ham gant ar soñj-se ? Na freolus e vefe ma vefe gwraet un dra bernag ewid tichoud ur pal-se ? Goude'hemennoù kaloneg deoc'h.

Arnold Colleau, Chambray-Les-Tours

Eveljust ez omp a-du gant en emrenerezh ewid Breizh, peogwir e stourmomp ewid. Ha daoust ma renomp ar stourmse e-dibarzh al lezennoù gull (forzh pegen fall-pud ez mi, hag ez int), ez eo ur pal ewid an emrenerezh ewid Breizh un dra euzhus, un toufad hag un dra diskr ewid ar C'halloued. Mes arabad kredid e vefe ar wirionez penn-da-benn gant ar C'halloued ; tud lorc'hus int, ha ne gomprenont nemed pa vez her roet lamm dezio. An emrenerezh en tu all d'ar Pirineoù (daoust ma c'heller lavared, mariese, n'eus ket kals a dra ennañ) zo deuet da vezañ un dra boutin meurbe. Ar Franks, hag a embann diwar he fenn he lunan, ez eo « tou-tan ar broadoù », « mammenn ha mammoro ar Franks », hag all, hag all, ur Franks zo dre harz bezañ unan eus ar Stadoù ar gwasañ spartel ; ur Stad peget douch ar frammoù kozh anez eo ; ur Stad n'eus netra a-newes o toni d'asat ma ne zivis ket « ar priñs » e vo diviset an dra-mañ-da ; ur Stad n'eus enni mui nemed an hanv e zemokratelezh ; ur galloud diharz eo, e gwirionez, henn ar « priñs ».

Setu, stourm ewid roñ hoc'h emrenerezh dia Vreizh zo bezañ dispac'her a-grenn. Med pel em ur strolladoù gall a vezañ a-du gant an dispac'her-se. Ha ne gomzomp amañ nemed eus strolladoù un tu klet, rag gant re an tu dehoù (hag i e breizheoc'h) a-wechoù eged lod eus re an tu klet n'hor eus na ne fell deomp kaoud d'arempred ebet... Bremañ, arabad huñvreal, daoust ma ra vad a-wechoù ; n'eo ket warc'hozh — nemed hag ur burzhad a vefe — e vo gwannaet ar strolladoù gall e Breizh. Travalc'ho eo teuler ur sell war ar statistikoù-mouezherezh : ems an UDB o hadañ, o hadañ nemedken. Hag arag ma teulo an ewid, e vez red d'an had bremañ en douar, ha goude-se hebken, e saot gressin, deg, uzenn, kant greunenn ewid unan. Ems an UDB, seteg vloaz zo bremañ, o hadañ, o kass he bagis war-raoz, war ur her ne vank ket ar c'herreg emañ. Ha dre ma ne gant ket deomp ez eo warc'hozh e teulo « ar strolladoù gall da goll an darn vrasañ eus o mouezhoù e Breizh », ez eo red d'an UDB mont deñ lamm-ha-lamm, fouzhpenn kenne-se e tifenn ive ar strolladoù eus an tu klet labourerien Vreizh, eus labourerien, ma

n'eo ket evel Bretoned. Red eo d'an UDB mont war-raoz en ur grigrad tacheon lamm-ha-lamm. Mariese — spi hon eus — e ray souden ur gwall lamm war-raoz. Mud tre newe. Bezomp priñs.

POBL VREIZH

Kenvrois ker,

Arta zo tremet posuj dra adkomanant d'ho kasetenn POBL VREIZH. Ken plijet e vezañ bezañ o soñj gant heb mib ha lenn a ran anezenn penn-da-benn heb koll amzer.

Un nebeud gwenezh gouzhpenn a toad deoc'h, kement ha teul kalon d'ho skipañ en e bezh, ur skipañ red d'ar labourad kals ewid ober wardro ar gelouenn. Trugarez vras deoc'h ha va gwellañ gouc'hemennoù breizhe.

Spi 'm eus e vo ur c'handidat a-bereh an UDB ewid botadeg an newes-amzer, rag n'eus da'm soñj, strollad politikel ebed en diavaes eus an UDB ewid difenn interestoù pobl Vreizh.

Mikael Lescop, Mareil-sur-Mauldre

Trugarez vras d'hor c'homananter ha lenner, ken douget da b/POBL VREIZH ha d'an UDB, hag eñv divroet e ranbarzh diveni Paris. Trugarez dezan ive ewid e wenneien : mad eo dezan — ha da veur u

Mikael Kerne o kanañ, da vare manifestadegoù bras Pligoroù.

henn all ewelant — dont gant e dummig proladenn war sikour da b/POBL VREIZH. Ya, poaniñ 'ra skipañ POBL VREIZH, gwellañ ma c'hell, da roñ stit lennerion ketere e brezhoneg eus stourm politikel an UDB e Breizh.

Ewid pezh a sell douch ur c'handidat a-bereh an UDB, ez eus unan, hag unan mui. **Henri Gourmelet** an heni eo. Bez ez « *Henri Gourmelet* ewid eus Burev Politikel an UDB, hag ez eo e garg ober wardro « aferioù diavaes » ar strollad. Pell zo dija ems war ar renk. Med ur wall guden zo : penaos kaoud 500 sinatur ? Ar re-mañ a roek bezañ ingalet eus 30 departamant d'an nebeuz, heb ma vefe en tu all da 60 sinatur e departamant ebet. Ma ne vefe nemed eus 5 departamant Breizh, moarvad e teufe kandidad an UDB a-bereh da gavout em ewelant e 500 sinatur. Mes e **Pontallier** pe e **Mézères**, n'eo ket zwall anavezet an UDB... Eveljust e c'heller en em harpañ war **Oksitania**, **Euskaria** ha **Korsika** eus an tu klet. Med ul lezenn divialer, diwar he difeison eo lezenn ar 500 sinatur, ewid m'eo bet fardet gant paotred ha mere'hed ur Parlamant (en o zoues re an tu klet gull, o tiskouez splann e-gis-se ne c'hellont ket, pe ne fell ket dezo dont eo-maes eus fram spartel ar Franks — un- von ha distramadus).

Gwelit e vo eia ar pech en em gavo. Dek'her penn zo d'ober, sur, ne vern penaos.

POBL VREIZH

Demad deoc'h. Koustant bras an bet e welet an niv. 126 eus POBL VREIZH e kement d'al lennerion c'hoant dehe preññ dasumennet kals, kement ha ficher...

Ur blijadur vras a vez din e lenn POBL VREIZH e brezhoneg penn-da-benn ; ur gelouenn dispar eo ewid an oll, ha pa deogwir ems skrivet ar gerioù en etrerannvezh emi, e kavan, ged'kals a blijadur ejust, roud tag ar gwenedeg a-barzh. Ged ma gwellañ gouc'hemennoù.

E. Tymes, An Erge Vihan

Sed et achomp gant licher hor c'homananter eus an Erge Vihan. Pell zo dija eo bet skrivet e licher gantañ : d'an 29 a vis Here. Ra vimp digarec gantañ, ma tenomp ken d'wezhañ da embann war b/POBL VREIZH hag e licher hag ur respont a ouomp dezñ.

Ur wech c'hoazh newe e kausomp d'hor lennerion hag gwellañ hentoù ewid ar blouz newe. D'an oll eia : **BLOAWEZH MAD, BLEAD MAD !**

Kanaouenn Stank Lemezeg (ton Ker-Is)

Didostaet hag a glewi kanañ
Ur ganaouenn savet ewid ar bloaz
E-barzh e paroes Poulouven
Lech emañ klask ober diw lenn.

Martese 'h ay d'ar fabrik
E Pligoriv ewid an atomik
Gant peheni vimp distrujet
O, kredit mad 'to Bretoned.

Un teod fall 'neus lavaret
Dre an Ti Meur an douar vise aet
Koulkoude an dud-se zo bet c'hoazh
Goude 'kreis o douar un hent bras.

O, ya, ar mein a fraiho
Tud ha loened a varvo
An dra-se vezo kaloned
O, kredit ta, ma zud vad.

Goude bresel ar c'hleuzioù
A lake sabl war an heñchoù
O, paour-koazh lakes dister
Aet ar vouchenn gant ar c'haw(e)r.

Ha mor teufe da Pligoff
An oadroù Sakharov
Lavarefe gwashoc'h ewid ar Russi
Hag ems amañ ar bleiz.

Beset laouen gant kludoù yer
An hent da Weriskin n'eo ket hir
Med soñj mad ar Jokes
'Stag ket e chass gant saouesses.

O, ya, gwelad an archerion
Gant beb a benn teujenn
O skeñt war ar Vretoned
'N ur lavar neu-int pennoù kaled.

Kemeret 'vezo mil dewezh-oad
O, ya sur, eus an douar mad
Ha laket dindan an douar
Gant an oadroned treitour.

Gant greunadoù lakrimojenn
Daou-zenn neu kollet ar sklerijenn
An dra-se sur a zo kaled
O, kredit mad 'to Bretoned.

Beuzet Gwemnon, ar Washoeg,
Beuzet ive ti Saos Balzeg
O, kredit mad eo kaloned
Pa vezo daw d'an dud kuitoad.

Souezhet bras an gant Kemper
Ha muloc'h c'hoazh gant he rener
Meur a wech 'neus kaset ar balesont
O soñjal diblavlun ar prefed.

Eus Toull-Wem d'ar Lajoù
Tre da veteg ar Restalzoù
A zo sur 'vat peisañted
Hag a vezo gwall glochoret.

Setu an « démocratie française »
Asezet gant ur peisañt koazh
Ur peisañt koazh e-leiz e boan
Ha n'eo ket bara d'eo gwan.

Ma c'hamper e Liozhoù
Kouiz ha henn ar C'haodigoù
A zo eneb ha penn da benn
D'ober e Lemezeg an diw lenn.

Lavar ran raog achuñ ma c'hanoouenn
Eus ma sku'ell neu-int tennet ma
soubann
Ha tennet ar bara maes ma genou
O lak ma douar d'ober lennoù.

Yann Keigist 'neus lavaret
An douar a vise bet gwezhet
An douar a vise bet gwezhet
D'ar balesont ewid a loened.

Ne zisklerian ket va hono
Rag 'maan ket klask an enorio(ù)
Me a gant ewid ma Breizh-lisel
Hag a gant beteg newel.

Paperenn ewid goulenñ mont e-barzh UDB

Nome hag harve-badiz

Chomlec'h

Goulenñ a ran mont e-barzh Unvannezh Demokratel Breizh

D'an larvad

Sin :

Di gass an-dou (trou'het pe adkennet) da
UDB B.P. 204 29273 BREST CEDEX

POBL VREIZH

Dalc'homp penn !

Ema ar c'his. araog ar botadegoù, d'ober profadennoù ha da brometiñ d'ar voterion hag an neñv hag an douar, hag al loar ouzhpenn. Ar wech-mañ c'hoazh e vo gwraet diouzh ar c'his-se. Pere 'vo an dud eürus hag a ressewo donesonou ar priñs ? Penaos e vez choaset an dud eürus-se ? Ar re a voto evel m'eo dleet, eveljust. Rag ar pezh ema ar priñs o klask araog peb tra, eo mont e-barzh endro. Setu e fell dezañ bezañ gwelet o roiñ an alusen. Ne vo ket klasket roiñ labour d'ar re n'o deus ket, ne vo klasket nemed un dra : prenañ o mouezh diganto. Gwazh-a-se ma vez bresset an demokratelezh ur wech ouzhpenn. N'eo ket gwall nec'het ganti an heni a zo e penn an traou, abaoe seizh vloaz m'ema asezet war an tron.

Eus an diavaes e seblant politikezh Giscard unan kasset war-raog mell-divell, ha bezañ unan heb penn na lost. Koulskoude, pa seller pizh, e weler ez eus un neudenn ase : ar pezh ema Giscard oc'h ober seizh vloaz so eo seweniñ dre amañ politikerezh al labour evel m'eo bet ijinet, tresset ha kempennet er Stadoù Unanet. Eno ez eus ur gelennadurezh newez diwar-benn al labour, unan hag a gresk c'hoazh gounid ar firmoù etrevroadel. Diwar ar gelennadurezh-se, e tle niver an dud dilabour kreskiñ ; ar pezh a glasker ober, n'eo ket digreskiñ an dilabour, med roiñ dezañ un tress hegarad, lakaad anezañ da vezañ unan eus perzhioù red — ha di-zañjer — ar bed a-vremañ.

Un efed all zo c'hoazh o tont diwar ar gelennadurezh-se : lakaet 'vez an arigrap, gwashoc'h eged biskoazh, war vadoù an Trede Bed, ha n'eo ket hebkén war ar madoù naturel anezañ, med iwe war an dud, dre ma 'z eus anezo labourerion, hag eo red prenañ ha gwerzhañ an nerzh-labour a zo enno. Hag e vez gwraet ; kasset-digasset e vez labourerion an Trede Bed herwez ezommoù ar c'hompagnunezhioù etrevroadel : arabad koulskoude lakaad an dud-se da werwel gant an naon pe an dinerzhidigezh, setu e vezont maget ha fresket gant « done-sonou », roet, sañset, ewid lakaad o broioù da vont war-raog...

Ema labourerion an Trede Bed o kemer plass ar Vretoned, pe heni labourerion broioù paour ar Vro-C'hwec'h-kogn gwechall. Bez ez c'heller ober gant an divroidi-se ar pezh a zo bet gwraet kent gant paour-kaezh tud ar Frañs-diabarzh : o lakaad da labourad kalz, o faeañ nebeud, an nebeutañ 'r gwellañ, gant an nebeutañ 'r gwellañ iwe a « gargoù sossial ». Ha pa gomzer eus divroidi, n'eo ket gwir tre, dre ma teu a-benn

ar c'hompagnunezhioù d'ober o reus beteg e-kreisig-kreis broioù an Trede Bed. Hag ar c'hompagnunezhioù ne vezont ket dalc'hmad ha diouzh red kompagnunezhioù bras : ema Daniel Hetcher o kuitaad Gwened ewid mont d'ar Marok ; memes mod ez eus meur a varc'hadour koad eus Breizh o vont gant e stal d'an Afrik, ha beteg Asi ar Gevred ; heb kontañ an diloadeg vras bet hag o'n em gavoud gant friturioù Breizh.

Dezi da c'helloud c'hoazh c'hoari ur roll e-diabarzh an ekonomiezh kapitalour kempennet gant ar Stadoù Unanet, ha forzh pegen dister e vo ar roll-se — hag ez eo —, ez eo red d'ar Frañs — aet da Stad etre, krenn, o vont war vihannaad bemdez —, kempenn hi iwe un dachenn ma vo warni un nebeud tud hebkén, med leun a zeltu, a startijenn, a youl-krouiñ, hag an dornad tud-se eo ar re a bermeto d'ar Frañs bezañ un dra bennag c'hoazh war an dachenn etrevroadel. Ewid ar peurrest, he devez ar Frañs he gwalc'h gant he roll bewañ-bewaig, ur roll dister, ur roll war ar riblenn. Hag ez eo gwir kement-mañ ken ewid tachennoù industriel a-bezh, ken ewid « rannvroioù » a-bezh. En degouezse, pe e vezer war an dachenn « vad », o vont war raog, ha neuse e vo fonus donesonou ar Stad, pe e vezer war an tachennoù leset a-gostez, ha neuse e vo red « bewañ » diwar aluse- nou, travalc'h a alusenou evelkent ewid ma chomo ar paourkaezh heb huchal re greñv.

Savet ez eus bet eta diw dachenn : unan enorus ha braw he stal, eben o vont d'ar rewin. Ha ma 'z eus un dachenn o vont d'ar rewin, ez eo al labour-douar, hag a zo ur skwer vad eus an dachenn dileset. Rag, ar pezh a zo bet en em gavet gant al labour-douar ur c'hrogad zo dija, e weler o'n em gavoud iwe gant an industrielezh, ha gant ar « rannvroioù ».

Ma sav un den a-du gant an tressadur-se, ha ma soñj gantañ ez eo ase mennad ha pal Giscard ha Barre, ez eo arabad bezañ touellet beteg en em lakaad da soñjal e c'heller adkempenn, adstummañ, adreizhañ eus an diabarzh ur red sort-se, ewid, sañset, krommañ anezañ hag henn lakaad da vezañ reizh ha peurgempenn. Bez ez eus e-diabarzh an tressadur-se perzhioù ken rik, ken reud ha ken dibleg ma tleer pe henn degemer en e bezh pe klask henn distruj didruez.

E Breizh, e tleomp enebiñ krenn ha delc'her penn. Ma 'z eus bet kavet d'hor bro Vreizh perzhioù kontrol, perzhioù dister, perzhioù fall, ez eo red deomp ober gante binvioù, armoù ewid herzel douzh ar pal diaouleg bet ijinet gant Giscard, o

lakaad hor bro da vont d'ur vro didud pe dost hag hualet gwashoc'h eged biskoazh.

Delc'her penn e Plogoñv, pe e plijo pe ne ray ket d'ar re a zo o klask ober hor soñj-ni en hon plass, se zo lared nann ! d'an adkempenn : n'hon eus ket da glask choas etre ar baron Empain ha Westinghouse. Delc'her penn e Plogoñv, plijoud a ray pe ne ray ket d'an aotrounez, bihan o ment akustumet da draissañ, se zo embaan e fell deomp gweled Breizh kemer hi he hunan ar galloud-divisoud war dachenn an diorren anezi, ha n'eo ket henn gweled ober freusvate'kadoù evel war un dachenn foar pa 'vez aet an heol da guzhad.

Delc'her penn d'an arme, delc'her penn pa weler emaez o klask ober ar eil basenn ewid kuzhad ar soljerezed atomik e Kraoñ, ha se en desped da suporterion an « nerzh-kannañ », kement-se zo ober ewid hor bro un dibab na vo ket heni ar matw hag heni an dachenn viret ewid an arme.

Delc'her penn war dachenn ar frao- kisoù, delc'her da enebiñ douzh lesonn Peyrefitte, peira eo, ma n'eo ket sevel a-du gant al labourerion a-eneb d'ar freuserion grevioù ? Lared nann ! da arigrap ar galloud war ar c'helaouiñ, se zo delc'her penn adarre.

Delc'her penn pa weler emaez o vougañ ar brezhoneg tamm-ha-tamm, araog henn lazhañ mik, delc'her penn pa weler emaez o klask diverkañ perzhioù dibar pobl Vreizh, ze zo lared nann ! da gement a gass ahanomp da vezañ ur bagad deñved mud, doñvaet ha dinerzhed. Ur Vreizh gwraet he soñj ganti chom Breizh, setu ase un harz da bolitikerezh newez mistri bras ar bed war dachenn al labour ; amañ e kerzhomp dorn-ha-dorn gant emsa- verion ha pobloù an Trede Bed a venn herzel int-i iwe douzh ar gwaskerezh hag ar sunañ war labourerion an Trede Bed endeeun. Nag ar pobloù- se, nag hor pobl Vreizh, nikun ne c'hell skarzhañ diouti perzhioù sakr he broadelezh : bez ez eo ar perzhioù- se un arm dispar ewid mont d'an emgann.

Lod a c'hellje rebech deomp ez omp gwan mat pa gomzomp eus enebiñ hebmuikén. Sevel zo un dra, ha pa c'heller sevel, e tleer sevel. Hogen awechoù, ne c'heller ket sevel hag e tleer neuse enebiñ douzh an distruj. N'eo bet ket roet deomp da choas etre sevel hag enebiñ. Enebomp eta. Dalc'homp penn da Giscard ha d'e re !